

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τριμηνιαία Έκθεση

03 /21

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθή την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2021 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

EY

**Building a better
working world**

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

Email: info@iobe.gr, <http://www.iobe.gr>.

Περιεχόμενα

1	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	13
2	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	32
2.1	Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	32
A.	Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	32
B.	Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης	38
2.2	Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	47
A.	Οικονομικό Κλίμα	47
B.	Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές	55
Γ.	Χρηματοπιστωτικές εξελίξεις	61
3	ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	77
3.1	Μακροοικονομικές Εξελίξεις	77
3.2	Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας	113
3.3	Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	121
3.4	Απασχόληση – Ανεργία	126
3.5	Τιμές Καταναλωτή και Παραγωγού	135
3.6	Ισοζύγιο Πληρωμών	152
4	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2010 - 2018	157
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	163

Πρόλογος

Το ΙΟΒΕ εκδίδει την τρίτη έκθεσή του για το 2021, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Η τρέχουσα περίοδος είναι, όπως και οι προηγούμενες, ιδιαίτερα κρίσιμες για την ελληνική, αλλά και για την παγκόσμια οικονομία. Η υγειονομική κρίση συνεχίζεται με σημαντική ένταση, ενώ είναι πιθανές νέες προκλήσεις προσεχώς, καθώς ξεκινά η φθινοπωρινή περίοδος, πλέον με χαμηλή πρόοδο στους εμβολιασμούς εγχωρίως. Επιπλέον, από την ταχύτερη της αναμενόμενης ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και αρρυθμίες στον εφοδιασμό σε ενεργειακά προϊόντα και βασικά αγαθά, προκαλείται έντονη άνοδος των τιμών τους. Προς το παρόν, οι επιπτώσεις των αυξήσεων είναι εντονότερες στη βιομηχανία και τα νοικοκυριά, όμως όσο οι τιμές παραμένουν υψηλά, τα προβλήματα μπορεί να διευρύνονται στην παραγωγή, στις εφοδιαστικές αλυσίδες και την απασχόληση. Εγχωρίως, πλέον σημαντικές θα είναι οι εξελίξεις σχετικά με την εκκίνηση και υλοποίηση των έργων του Ταμείου Ανάκαμψης, σε συνδυασμό με τις συνοδευτικές μεταρρυθμίσεις. Όπως όλες οι εκθέσεις του ΙΟΒΕ και αυτή αναπτύσσεται σε τέσσερις ενότητες, ενώ συνοδεύεται από το Παράρτημα διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται κείμενο στο οποίο αναλύονται οι όροι μετάβασης από την ανάκαμψη στην ισχυρή ανάπτυξη. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η πρώτη ενότητα αποτελεί τη συνοπτική επισκόπηση της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του διεθνούς περιβάλλοντος στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, καθώς και τις προοπτικές για το υπόλοιπο του έτους και το 2022, βάσει της πλέον πρόσφατης έκθεσης του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα στο τρίτο τρίμηνο φέτος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ, γ) την αξιολόγηση του ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου του τρέχοντος έτους δ) τις εξελίξεις στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα στην περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου φέτος.

Η τρίτη ενότητα εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας ως επί το πλείστον στο δεύτερο του 2021. Καταρχάς χαρτογραφείται το μακροοικονομικό περιβάλλον στο ίδιο τρίμηνο και πραγματοποιούνται προβλέψεις για το σύνολο του 2021 και το επόμενο έτος, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα διαθέσιμα στοιχεία επιπτώσεων της πανδημίας, εγχωρίως και διεθνώς. Καταγράφονται οι εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, ενώ παρουσιάζονται οι εξαγωγικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας στο δεύτερο τρίμηνο του 2021. Εν συνεχεία, αναλύεται η τάση του πληθωρισμού στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την αποτίμηση του ισοζυγίου πληρωμών κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου.

Η τέταρτη ενότητα της έκθεσης περιλαμβάνει την παρουσίαση μελέτης, σχετικά με το ρόλο που μπορεί να έχει η Βιομηχανία Υποδομών και Κατασκευών στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 10/10/2021. Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του ΙΟΒΕ για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί προς το τέλος Ιανουαρίου 2022.

Η ΝΕΑ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΣΤΗΝ ΙΣΧΥΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται στην κορυφή ενός ιδιαίτερα ισχυρού κύματος ανάκαμψης, σε συνέχεια της ιδιαίτερα βαθιάς ύφεσης του προηγούμενου έτους και εν μέσω μιας γενικής θετικής τάσης στην παγκόσμια οικονομία. Είναι σημαντικό να αναλυθούν τα χαρακτηριστικά της τρέχουσας πορείας της οικονομίας, ιδίως ως βάση για τις προοπτικές της στο επόμενο έτος και στη συνέχεια. Οι προοπτικές αυτές είναι γενικά θετικές, όμως το ύψος της ανάπτυξης και το αν θα έχει χαρακτηριστικά που την καθιστούν μεσοπρόθεσμα βιώσιμη, παραμένουν ανοιχτά ζητήματα. Η Έκθεση εστιάζει σε κεντρικά χαρακτηριστικά της τρέχουσας πορείας της οικονομίας. Την εικόνα συνθέτουν επιμέρους βασικοί παράγοντες.

Πρώτον, η πανδημία βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη. Οι ανθρώπινες απώλειες καθημερινά είναι υπερβολικά υψηλές για να αγνοηθούν ή να θεωρηθούν μέρος μιας κανονικότητας. Ο αριθμός νέων κρουσμάτων, που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο χαμηλό βαθμό αποδοχής του προγράμματος εμβολιασμού, δημιουργεί προβληματισμό για το επόμενο διάστημα σε συνδυασμό με τις χρόνιες αδυναμίες του συστήματος υγείας

Η πανδημία
βρίσκεται ακόμα
σε εξέλιξη

στη χώρα. Νέες εξάρσεις του υγειονομικού προβλήματος δεν μπορούν να αποκλειστούν, ούτε η ανάγκη νέων μέτρων αντιμετώπισης. Το κεντρικό σενάριο όμως είναι για σταδιακή άμβλυση του προβλήματος και των περιορισμών κατά το επόμενο έτος παγκοσμίως, αλλά όχι για εξάλειψή του. Η πορεία δεν θα είναι ίδια σε όλες τις χώρες και όσες εξαρτώνται περισσότερο από τη διεθνή εσωτερική κινητικότητα όπως η δική μας, έχουν κάθε λόγο να επιμείνουν ακόμη περισσότερο για τον περιορισμό του προβλήματος.

Η φετινή ανάκαμψη όσο και η περυσινή ύφεση είναι από τις ισχυρότερες στην Ευρωζώνη

Δεύτερον, η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας το τρέχον έτος είναι ισχυρή, με μεγέθυνση του πραγματικού ΑΕΠ που μπορεί να αναμένεται στην περιοχή 8-8,5%, και σε συνέχεια συρρίκνωσης του κατά 9% το προηγούμενο έτος. Τόσο η φετινή ανάκαμψη όσο και η περυσινή ύφεση είναι από τις ισχυρότερες στην Ευρωζώνη, γεγονός που αντανακλά την ισχυρή συμμετοχή τομέων που επλήγησαν άμεσα από την πανδημία, όπως του τουρισμού, του λιανικού εμπορίου και των μεταφορών. Καθώς έχει μεγάλη συμμετοχή στο ΑΕΠ, η δυναμική της κατανάλωσης είναι αυτή που κατά κύριο λόγο καθορίζει την πορεία του και η τρέχουσα ανάκαμψη στηρίζεται κατά κύριο λόγο σε μεγάλη αύξηση τόσο της ιδιωτικής όσο και της δημόσιας κατανάλωσης. Αξιοσημείωτη είναι όμως και η συνεχιζόμενη άνοδος στις εξαγωγές αγαθών που καλύπτει μέρος ενός κρίσιμου κενού για την ελληνική οικονομία.

Τρίτον, κατά το επόμενο έτος υπάρχει προοπτική μεγέθυνσης του ΑΕΠ, με ρυθμό που υπολογίζεται στην περιοχή του 4%. Σε περίπτωση όμως που υπάρξει νέα έξαρση του υγειονομικού προβλήματος, που θα επιβραδύνει και την οικονομική ανάκαμψη στο διεθνές περιβάλλον, ή καθυστέρηση και εμπόδια στην ομαλή χρηματοδότηση της οικονομίας, η προοπτική μεγέθυνσης θα περιοριστεί προς το 2,5%. Σε κάθε περίπτωση, καθώς η αρχική δυναμική της εξόδου από την πανδημία θα γίνεται ασθενέστερη, η προσοχή πρέπει να στρέφεται στις περισσότερες μεσοπρόθεσμες τάσεις της οικονομίας όπως αυτές είχαν διαμορφωθεί και πριν την έλευση της πανδημίας και στο εάν αυτές μεταβάλλονται.

Υψηλότεροι ρυθμοί μεγέθυνσης στη δεκαετία, άνω του 3% κατά μέσο όρο, θα μπορούν να επιτευχθούν μόνο με αύξηση της παραγωγικότητας

Τέταρτον, η πορεία της οικονομίας κατά την επόμενη δεκαετία θα εξαρτηθεί τόσο από σειρά κρίσιμων παραγόντων στο διεθνές περιβάλλον όσο και από την εγχώρια οικονομική πολιτική. Η μακροχρόνια τάση της ελληνικής οικονομίας, με τα προ πανδημίας δεδομένα, ήταν για ετήσια μεγέθυνση περίπου 1%. Αυτός ο ρυθμός μπορεί να ενισχυθεί σημαντικά τα επόμενα 2 ή 3 χρόνια από τη θετική συγκυρία και ειδικότερα μέσω της μείωσης της ανεργίας και του επενδυτικού κενού. Ακόμη όμως και να συνυπολογιστεί η θετική επίδραση του Ταμείου Ανάκαμψης και της εισροής άλλων πόρων, η τελική επίδραση - μόνο με χρήση περισσότερου κεφαλαίου και εργασίας - θα εξασθενήσει προς ένα 2% ως μέσο όρο της δεκαετίας. Υψηλότεροι ρυθμοί μεγέθυνσης στη δεκαετία, άνω του 3% κατά μέσο όρο, θα μπορούν να επιτευχθούν μόνο με αύξηση της παραγωγικότητας και περαιτέρω προσέλκυση παραγωγικών συντελεστών, εξέλιξη που θα προϋποθέτει ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις

στις αγορές και τον δημόσιο τομέα. Μια τέτοια εξέλιξη θα είναι αναγκαία για τη σύγκλιση της οικονομίας μας με τον μέσο όρο της ευρωζώνης και για την τοποθέτησή της σε θετική τροχιά που δεν θα επιτρέπει κρίσεις χρηματοδότησης στο ορατό μέλλον.

Πέμπτο, τόσο για το επόμενο έτος όσο και μεσοπρόθεσμα, είναι κρίσιμος ο ρόλος της δημοσιονομικής εξισορρόπησης. Η πανδημία και τα αναγκαία μέτρα για την αντιμετώπισή της οδήγησαν σε ιδιαίτερα βαθιά δημοσιονομικά ελλείμματα και διευρυνόμενο δημόσιο δανεισμό από το εξωτερικό. Οι πολιτικές στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων ήταν κεντρικός παράγοντας για την άμβλυνση της ύφεσης πέρυσι και ενίσχυσαν την ανάκαμψη φέτος. Θα πρέπει όμως, αναγκαστικά, να αντιστραφούν προς μηδενικό έλλειμμα φέτος και με λελογισμένα πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 1% στη συνέχεια. Η δημοσιονομική εξισορρόπηση είναι σύμφυτη με τη συστηματική ανάπτυξη για την ελληνική οικονομία και πρέπει να επιτευχθεί με κατάλληλο μείγμα πολιτικών εσόδων και δαπανών, πρωτίστως για το συμφέρον της χώρας και δευτερευόντως λόγω των ευρωπαϊκών δημοσιονομικών κανόνων που τελικά θα διαμορφωθούν.

Έκτο, ένα ζήτημα που έρχεται emphaticά στο προσκήνιο είναι η ισχυρή άνοδος τιμών για ορισμένα αγαθά και η προοπτική πληθωρισμού. Η αντιστροφή του αντιπληθωρισμού προς συστηματικά επίπεδα πληθωρισμού στην Ευρώπη το επόμενο διάστημα δεν θα αποτελεί έκπληξη και όσο αυτά παραμένουν χαμηλά, μπορεί να είναι ευνοϊκή συνθήκη για την ευκολότερη διαχείριση συσσωρευμένων δημόσιων και ιδιωτικών χρεών, μέσω της μείωσης του πραγματικού τους βάρους, και συνεπώς για την ομαλή μετάβαση της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής προς μια νέα κανονικότητα. Τόσο όμως οι πιέσεις που προκαλούνται λόγω υστέρησης της προσφοράς σε σχέση με τη ζήτηση και της βλάβης σε παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού όσο και αυτές στις αγορές ενέργειας, που σχετίζονται και με την ανάγκη μέτρων αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, δημιουργούν πιέσεις με αύξηση του κόστους για νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Σχετικά, μέτρα ενίσχυσης της παραγωγικής βάσης με αύξηση επενδύσεων και νέου παραγωγικού δυναμικού, όπως και έντασης του ανταγωνισμού στις αγορές, μπορούν και πρέπει να παίξουν κρίσιμο ρόλο όσον αφορά τη διαμόρφωση τιμών εγχωρίως. Επιπλέον, ο βαθμός μετάδοσης πληθωρισμού μέσω τιμών, θα εξαρτηθεί και από τις πολιτικές των κυβερνήσεων διεθνώς, που μπορεί να βρεθούν σε περιόδους σχετικής αδυναμίας τα επόμενα έτη. Τέλος, είναι κρίσιμο τα σχετικά μεγέθη στην περιφέρεια και το κέντρο της Ευρωζώνης να μην σηματοδοτούν αποκλίσεις στην ανταγωνιστικότητα.

Έβδομο, ο προϋπολογισμός του κράτους για το νέο έτος κινείται στο πλαίσιο που ορίζουν αυτές οι δυνάμεις. Στη βάση του έχει την υπόθεση πως η οικονομία θα έχει σχεδόν πλήρως ανακάμψει στο τέλος της επόμενης χρονιάς και θα επιστρέψει στο επίπεδο της πριν την πιο πρόσφατη κρίση πανδημίας. Υπολογίζεται, επίσης, πως το

Η δημοσιονομική εξισορρόπηση είναι σύμφυτη με την συστηματική ανάπτυξη για την ελληνική οικονομία

δημοσιονομικό έλλειμμα θα εξαλειφθεί σε μεγάλο βαθμό, κυρίως με τη μεγέθυνση να οδηγεί σε αύξηση των εσόδων από φόρους. Αναγνωρίζεται, όμως, πως η μεγέθυνση θα μετριάζεται από την επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου, καθότι το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας παραμένει.

Όγδοο, με την πανδημία, η οικονομία μας ήταν από αυτές που είχαν μεγάλα εμπορικά ελλείμματα, κυρίως λόγω της κατάρρευσης του εισερχόμενου τουρισμού. Η μείωση των εισαγωγών και η αύξηση των εξαγωγών αγαθών άμβλυαν, μόνο σε έναν βαθμό, το πλήγμα. Πλέον, η ισχυρή άνοδος της κατανάλωσης που συνοδεύει την ανάκαμψη προκαλεί άνοδο των εισαγωγών, η οποία αναμένεται ακόμη ισχυρότερη για την επόμενη χρονιά. Επιπλέον, υπάρχει πρόσθετη ανησυχία για τις αγορές ενέργειας όπου αν η άνοδος των τιμών δεν αναστραφεί, θα οδηγήσει σε επώδυνες πιέσεις, όχι μόνο άμεσα στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, αλλά και συνολικά στο εμπορικό ισοζύγιο – η χώρα μας εισάγει σήμερα ένα πολύ μεγάλο μέρος της ενέργειας που χρειάζεται, κατάσταση που δεν προβλέπεται να βελτιωθεί σύντομα.

Συνολικά, κεντρικό σημείο προσοχής δεν μπορεί να είναι άλλο από την πορεία των δίδυμων ελλειμμάτων. Τόσο το δημοσιονομικό όσο και το εμπορικό, εξέφρασαν τη βαθιά δεκαετή κρίση και διορθώθηκαν μέσα από μια ιδιαίτερα επώδυνη οικονομική, πολιτική, και κοινωνική διαδικασία, με μείωση εισοδημάτων και ευημερίας. Όσο και αν η απότομη επιδείνωσή τους λόγω της κρίσης της πανδημίας ήταν αναμενόμενη, η διόρθωσή τους το συντομότερο, αυτή τη φορά σε ένα πλαίσιο ανάπτυξης και όχι ύφεσης, είναι αναγκαία.

Τη θετική πορεία της οικονομίας μπορούν να επηρεάσει μια σειρά από σημαντικούς εξωγενείς κινδύνους. Μια παράταση της πανδημίας, με τρόπους που μπορεί να μην αναμένονται. Επιταχυνόμενες αυξήσεις στις τιμές ενέργειας και εισαγόμενων πρώτων υλών. Διαταραχές στις αγορές που θα αυξήσουν το κόστος χρηματοδότησης των σχετικά περισσότερο ευάλωτων οικονομιών, όπως η δική μας.

Μαζί με τους παραπάνω, που είναι κυρίως εξωγενείς, ένας ακόμη κεντρικός κίνδυνος για την αμέσως επόμενη περίοδο θα είναι αν το ισχυρό τρέχον κύμα ανάκαμψης και ρευστότητας δεν οδηγήσει στη δημιουργία ισχυρών θεμελίων για μεσοπρόθεσμη ισχυρή ανάπτυξη. Κάτι τέτοιο, δεν θα είχε μόνο μεσοπρόθεσμη αλλά και άμεση επίπτωση μέσω αντιστροφής των θετικών προσδοκιών. Η οικονομία μας έχει μακρύ δρόμο να διανύσει μέχρι τον μέσο όρο της Ευρώπης - για να τεθεί σταθερά σε θετική τροχιά, προϋπόθεση είναι η ενίσχυση της παραγωγικής βάσης, με άνοδο σε εργασία, επενδύσεις και παραγωγικότητα.

Σε μια οικονομία, νοικοκυριά, επιχειρήσεις και επενδυτές κατευθύνονται από κίνητρα. Αυτά μπορούν να ωθούν, ενδεικτικά, σε καινοτόμα επιχειρηματικότητα ή παρασιτική ως προς το κράτος λειτουργία. Σε

Πορεία των
δίδυμων
ελλειμμάτων

παραγωγικές επενδύσεις ή ευκαιριακή κατανάλωση. Σε ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου ή της παραοικονομίας. Τα κίνητρα διαμορφώνονται από το πλέγμα μέτρων και πολιτικών που ισχύουν, την αξιοπιστία τους σε βάθος χρόνου και το πώς εφαρμόζονται και εκλαμβάνονται από την κοινωνία. Για τη σταδιακή αλλά αναγκαία αλλαγή των κινήτρων στην ελληνική οικονομία, είναι λοιπόν κρίσιμη η διαχρονική συνέχεια των νέων μέτρων πολιτικής και η μεταξύ τους συνέπεια. Άλλες, ισχυρότερες οικονομίες μπορούν να πορευτούν σήμερα με οριακές μόνο προσαρμογές, όχι όμως η δική μας. Αν στην πράξη, η νέα ευρωπαϊκή και άλλη χρηματοδότηση απλώς ενδυναμώσει την προηγούμενη δομή, και δεν έρθει σε ρήξη με το σύστημα που συναποτελούν κλειστές αγορές και αναποτελεσματικός δημόσιος τομέας η μεγέθυνση θα είναι πρόσκαιρη. Αισιοδοξία για την οικονομία πρέπει να υπάρχει, αλλά ευθέως ανάλογη με τη διάθεση και τη δυνατότητα υποστήριξης δομικών αλλαγών.

Αναγκαία αλλαγή των κινήτρων στην ελληνική οικονομία

1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Ισχυρή ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας το 2021, παρά την ραγδαία άνοδο τιμών στα ενεργειακά προϊόντα

Η τάση στην οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως μεταβλήθηκε άρδην στο δεύτερο τρίμηνο του 2021. Την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου φέτος, στις χώρες του ΟΟΣΑ σημειώθηκε ιδιαίτερα ισχυρή ανάκαμψη, κατά 13,1%, έναντι οριακής ύφεσης στο προηγούμενο τρίμηνο (-0,3%), ενώ αντιστάθμισε την περυσινή ύφεση στην εκκίνηση της πανδημίας κατά 11,6%. Αυτή η εξέλιξη προήλθε από την άρση της πλειονότητας των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας. Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) έφτασε το πρώτο τρίμηνο το 12,9%, έναντι -0,6% στο προηγούμενο τρίμηνο και 11,9% στο αντίστοιχο τρίμηνο της περασμένης χρονιάς. Στις 20 μεγαλύτερες οικονομίες του ΟΟΣΑ η ανάκαμψη ήταν στο δεύτερο τρίμηνο πολύ ηπιότερη, 4,0%, ελαφρώς ισχυρότερη από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (3,5%). Ένα χρόνο νωρίτερα το ΑΕΠ σε αυτές τις χώρες υποχώρησε κατά 8,8%. Η εκκίνηση της ανάκαμψης νωρίτερα σε αυτές τις χώρες οφείλεται την Κίνα, η οποία αναπτύχθηκε με ρυθμό 18,3% στο πρώτο τρίμηνο φέτος, ο οποίος επιβραδύνθηκε σε 7,9% στο επόμενο τρίμηνο, ενώ, βάσει πρόσφατων στοιχείων, η κινέζικη οικονομία αναπτύχθηκε κατά 4,9% στο τρίμηνο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου. Μεταξύ των πλέον αναπτυγμένων χωρών, η μεγαλύτερη μεταβολή στο ρυθμό του ΑΕΠ έναντι του προηγούμενου τριμήνου σημειώθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο (+23,6% από -5,8%), στην Ιταλία (+17,2%, έναντι -0,8%) και στη Γαλλία (+18,7%, από +1,5%). Στον αντίποδα, η μικρότερη μεταβολή σημειώθηκε στην Ιαπωνία (+7,7%, από -1,3%). Η οικονομία της Ινδίας αναπτύχθηκε με ρυθμό 20,9% στο δεύτερο τρίμηνο, κατόπιν όμως ύφεσης 23,3% στο αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι, ενώ στο πρώτο τρίμηνο φέτος σημείωσε ήπια ανάκαμψη (+1,6%). Στη Λατινική Αμερική, η οικονομία της Αργεντινής ανέκαμψε έντονα (19,6%), σχεδόν καλύπτοντας τις περυσινές απώλειες (19,9%), σε συνέχεια αύξησης του ΑΕΠ 2,5% ένα τρίμηνο πριν, ενώ παρόμοιες εξελίξεις σημειώθηκαν στη Βραζιλία (+12,4%, έναντι -10,8% πέρυσι). Στη Ρωσία σημειώθηκε η άνοδος του ΑΕΠ ήταν ήπια συγκριτικά με άλλες χώρες (8,1%), υπεραντισταθμίζοντας τις περυσινές απώλειες.

Η ισχυρή ανάκαμψη στο δεύτερο τρίμηνο αποτελεί συνισταμένη θετικών επιδράσεων από αρκετούς παράγοντες. Οι σημαντικότεροι εξ αυτών είναι οι παρεμβάσεις στήριξης στις ισχυρότερες και τις μεγαλύτερες εκ των αναπτυσσόμενων οικονομίες, η σταδιακή άρση των μέτρων προστασίας νωρίτερα από ότι στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι, αλλά και το χαμηλό επίπεδο σύγκρισης που είχε διαμορφωθεί στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι από την έντονη συρρίκνωση της δραστηριότητας στην αρχή της πανδημίας.

Η ανοδική δυναμική κατά το εαρινό τρίμηνο μάλλον θα μετριαστεί στο επόμενο από την εξάπλωση της μετάλλαξης Δέλτα. Οι επιπτώσεις της αναμένεται να είναι ασύμμετρες μεταξύ των κρατών, πλήττοντας κυρίως αναπτυσσόμενες χώρες με χαμηλή εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού, καθώς και περιορισμένο πλέον «δημοσιονομικό χώρο». Όμως, αναταράξεις εκδηλώθηκαν εκ νέου και σε ορισμένες αναπτυσσόμενες οικονομίες, ιδίως λόγω προβλημάτων στα δίκτυα τροφοδοσίας τους από τις πληττόμενες αναδυόμενες οικονομίες.

Η ταχύρρυθμη ανάκαμψη, οι διαταραχές στις διεθνείς αλυσίδες αξίας, η συνεχιζόμενη υποστηρικτική νομισματική πολιτική από πολλές κεντρικές τράπεζες, καθώς και άλλοι περιορισμοί στην παραγωγή βασικών προϊόντων (π.χ. περιορισμοί παραγωγής πετρελαίου από OPEC+, επιπτώσεις τυφώνα Ίντα στον κόλπο του Μεξικού), είναι οι βασικές αιτίες της ραγδαίας αύξησης των τιμών των ενεργειακών προϊόντων και άλλων εμπορευμάτων. Αυτές οι τάσεις δυσχεραίνουν το διεθνές εμπόριο και την παγκόσμια ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά, αναπτυσσόμενες χώρες με σημαντική παραγωγή τέτοιων προϊόντων θα παρουσιάσουν σημαντική επιτάχυνση στο τρέχον εξάμηνο, πιθανότατα και στις αρχές του 2022.

Η ύφεση που παρουσιάζει διεθνώς η πανδημία από τα τέλη του καλοκαιριού, παρά την εξάπλωση νωρίτερα της μετάλλαξης Δέλτα, δημιουργεί προσδοκίες αποφυγής μιας εκ νέου επιβολής μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας, χάρη και στη συνεχιζόμενη πρόοδο στον εμβολιασμό, έστω με φθίνοντα ρυθμό, και την εκτεταμένη χρήση διαγνωστικών μέσων (self tests). Ταυτόχρονα, εξομαλύνεται σταδιακά η λειτουργία των οικονομιών. Ωστόσο, ελλοχεύει ο κίνδυνος νέων εξάρσεων της πανδημίας καθώς εισερχόμαστε στο φθινόπωρο.

Στο πεδίο των τιμών, λαμβάνονται πρωτοβουλίες για εξομάλυνση της αγοράς ενέργειας, π.χ. με αξιοποίηση στρατηγικών αποθεμάτων πετρελαίου από τις ΗΠΑ και την Κίνα, ενώ οι χώρες του OPEC+ έχουν δεσμευτεί για συνέχιση της ήπιας διεύρυνσης της παραγωγής τους έως τον Δεκέμβριο. Αυτές οι εξελίξεις αναμένεται να εξασθενήσουν αισθητά την άνοδο τιμών τουλάχιστον στο πετρέλαιο την προσεχή περίοδο. Για το σύνολο του 2022 διεθνείς οργανισμοί και ινστιτούτα προβλέπουν μικρή υποχώρηση της τιμής του.

Όμως, εφόσον ξεκινήσει η ήπια συστολή της νομισματικής πολιτικής, αναμένονται και αντίστοιχες αυξητικές επιδράσεις στο κόστος χρηματοδότησης. Αυτές ενδέχεται να μην είναι συμμετρικές μεταξύ των χωρών, στη βάση παραγόντων όπως το ύψος του δημόσιου χρέους τους, οι δυνητικοί κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν από την ανεργία.

Συνισταμένη των τάσεων κατά το τρέχον έτος και των αναμενόμενων και πιθανών εξελίξεων που αναλύθηκαν, αποτελεί η πρόβλεψη για ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας φέτος με ρυθμό στην περιοχή του 5,5-6,0% και η ήπια επιβράδυνσή της στο επόμενο (4,0-4,5%).

Ιδιαίτερα ισχυρή ανάκαμψη στο δεύτερο τρίμηνο του 2021

Η τάση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας παρουσίασε έντονη μεταβολή στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, καθώς από υποχώρηση 2,3% στο προηγούμενο τρίμηνο, παρουσίασε ισχυρή αύξηση

16,2% στο επόμενο τρίμηνο. Αυτή η αύξηση υπερέβη την εκτεταμένη ύφεση ένα χρόνο νωρίτερα, κατά 13,9%. Στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου φέτος το ΑΕΠ ήταν υψηλότερο κατά 6,3% από πέρυσι.

Ως προς τις τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, η εγχώρια κατανάλωση διευρύνθηκε κατά 4,9%, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα είχε περιοριστεί κατά 5,4%. Η ενίσχυση προήλθε κυρίως από την άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 4,0%, σε αντίθεση με τη συρρίκνωσή της πέρυσι κατά 6,9%. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται στην ισχυρή άνοδο στο δεύτερο τρίμηνο, κατά 13,2%, αφού στο προηγούμενο τρίμηνο η ιδιωτική κατανάλωση βρισκόταν σε πτωτική τροχιά. Η δημόσια κατανάλωση επεκτάθηκε κατά 7,1%, έναντι μικρής υποχώρησης στην ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους (-0,7%). Η διεύρυνσή της ήταν ελαφρώς ηπιότερη στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (6,1% έναντι 8,1%).

Οι επενδύσεις διευρύνθηκαν στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος κατά 16,8%, ταχύτερα από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (+3,1%). Η αύξηση προήλθε κατά 55% από διεύρυνση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, ο οποίος ανήλθε κατά 11,8%, ενώ η υπόλοιπη άνοδος οφείλεται σε διεύρυνση των αποθεμάτων. Η άνοδος των επενδύσεων παρουσίασε ιδιαίτερη κλιμάκωση μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων φέτος, από 10% σε 35%.

Σε ότι αφορά τις τάσεις στις κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου στο αρχικό εξάμηνο, ήταν ανοδικές σε όλες εκτός των κατοικιών, οι οποίες παρουσίασαν μικρή πτώση. Την εντονότερη ενίσχυση σε απόλυτους όρους παρουσίασαν ο Μηχανολογικός εξοπλισμός-οπλικά συστήματα (+€355 εκατ. ή +14,9%), αντανακλώντας την επίδραση της προμήθειας μαχητικών αεροσκαφών, καθώς και ο Μεταφορικός εξοπλισμός, λόγω της αντίθετης από πέρυσι δυναμικής των πωλήσεων οχημάτων. Την ίδια περίοδο του περασμένου έτους επικρατούσαν στην πρώτη κατηγορία σταθεροποιητικές τάσεις (-0,50%), ενώ η δεύτερη παρουσίαζε κατακόρυφη υποχώρηση επενδύσεων (-53,6%). Ακολούθησαν σε αύξηση οι επενδύσεις σε Εξοπλισμό ΤΠΕ (+€288 εκατ. ή +28,7%), κατόπιν ήπιας μείωσής τους ένα έτος νωρίτερα (-0,9%) και εκείνες σε Λοιπές Κατασκευές (+€190 εκατ. ή +7,9%), σε συνέχεια διεύρυνσής τους κατά 6,0% στο πρώτο εξάμηνο του 2020. Η μικρότερη άνοδος σημειώθηκε στα Αγροτικά μηχανήματα (+€1 εκατ. ή +2,7%), σε συνέχεια παρόμοιας τάσης ένα έτος νωρίτερα (+1,4%). Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο ακαθάριστος σχηματισμός σε Κατοικίες υποχώρησε, σε μικρό βαθμό, κατά €4 εκατ. ή 0,5%. Αυτή η τάση είναι αντίθετη της ανόδου τους κατά 27,0% πέρυσι, που ήταν η υψηλότερη τότε μεταξύ των κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου.

Σε ότι αφορά τις εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας, η σταδιακή άρση των περιορισμών στην πραγματοποίηση διεθνών ταξιδιών στη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου, αποτυπώθηκε στην αλλαγή τάσης στις εξαγωγές υπηρεσιών από ισχυρά πτωτική (-34,4%) σε έντονα ανοδική (+28,8%). Ακολούθως, στο πρώτο εξάμηνο του 2021 οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν 13,0% λιγότερες από πέρυσι, σε συνέχεια πολύ ισχυρότερης συρρίκνωσής τους υποχώρησής τους τότε (-29,9%). Επομένως, η αύξηση του συνόλου των εξαγωγών προήλθε από την άνοδο των εξαγωγών προϊόντων. Σε αυτό το σκέλος των εξαγωγών σημειώθηκε επιτάχυνση της ανόδου, καθώς έφτασε το 17,1%, από 8,7% στο πρώτο τρίμηνο, αντανακλώντας τις επιδράσεις της εκκίνησης της ανάκαμψης στην παγκόσμια και την ευρωπαϊκή οικονομία. Ως αποτέλεσμα, οι εξαγωγές προϊόντων διευρύνθηκαν κατά 12,8%, υπερκαλύπτοντας τις περυσινές οριακές απώλειες κατά 0,3%. Στο πρώτο εξάμηνο συνολικά οι εξαγωγές ανήλθαν κατά 3,4%, καλύπτοντας ένα μικρό μέρος της περυσινής συρρίκνωσής τους (-21,0%).

Στην πλευρά των εισαγωγών, σημειώθηκε μεταστροφή τάσης μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων φέτος, από πτωτική σε έντονα ανοδική, σε αμφότερα τα σκέλη τους. Αυτή ήταν ισχυρότερη στην

πλευρά των εισαγωγών υπηρεσιών (+11,1% από -24,6%). Ωστόσο οι παρόμοιες εξελίξεις στη ζήτηση για εισαγωγές προϊόντων (+19,7% από -2,1%), ήταν αυτές που οδήγησαν στην άνοδο του συνόλου των εισαγωγών στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους κατά 3,4%, αντισταθμίζοντας εν μέρει τις ισχυρές απώλειες κατά 15,0%. Συνολικά το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου διευρύνθηκε στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι από τα €3,2 δισεκ. στα €5,0 δισεκ. (+54,1%).

Στην πλευρά των εισαγωγών σημειώθηκε μεταστροφή τάσης μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων φέτος, από πτωτική σε έντονα ανοδική, σε αμφότερα τα σκέλη τους. Αυτή ήταν ισχυρότερη στην πλευρά των εισαγωγών υπηρεσιών (+11,1% από -24,6%). Ωστόσο οι παρόμοιες εξελίξεις στη ζήτηση για εισαγωγές προϊόντων (+19,7% από -2,1%), ήταν αυτές που οδήγησαν στην άνοδο του συνόλου των εισαγωγών στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους κατά 8,4%, αντισταθμίζοντας τις περυσινές απώλειες κατά 7,0%. Συνολικά το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου διευρύνθηκε στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι από τα €3,2 δισεκ. στα €5,0 δισεκ. (+54,1%).

Ισχυρή ανάκαμψη στην Ελλάδα το 2021, κάλυψη των περυσινών απωλειών εντός του 2022

Οι εξελίξεις γύρω από την πανδημία, στην Ελλάδα και διεθνώς, οι οποίες ως επί το πλείστον είναι ήπια θετικές, καθορίζουν κατά κύριο λόγο τα δεδομένα και τις τάσεις στην οικονομία και την κοινωνία την τρέχουσα περίοδο. Ωστόσο, σε ορισμένες σημαντικές πτυχές της υγειονομικής κρίσης η πρόοδος έχει επιβραδυνθεί σημαντικά, π.χ. ως προς τους ρυθμούς εμβολιασμού. Επιπλέον, τους τελευταίους μήνες έχει ανακύψει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα για τη λειτουργία και την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, το οποίο σχετίζεται με την ταχύρρυθμη αύξηση των τιμών των προϊόντων ενέργειας και άλλων βασικών αγαθών. Ορισμένες χώρες ήδη έχουν προχωρήσει σε παρεμβάσεις μετριασμού αυτών των επιδράσεων, ενώ ήδη σχεδιάζονται σχετικές παρεμβάσεις σε διακρατικό επίπεδο, π.χ. από την ΕΕ.

Στις θετικές εξελίξεις συγκαταλέγονται οι εξής: α) ήπια βελτίωση των επιδημιολογικών δεδομένων στο πρόσφατο δίμηνο ή τρίμηνο στην πλειονότητα των χωρών, σε επίπεδα ωστόσο τα οποία δεν επιτρέπουν εφησυχασμό, β) η ολοκλήρωση του εμβολιασμού στην πλειοψηφία του πληθυσμού, γ) η εκκίνηση διάθεσης των πόρων από το Ταμείο Ανάκαμψης στην Ευρώπη. Ειδικά ως προς τις τάσεις στα επιδημιολογικά δεδομένα, ένδειξη βελτίωσής τους, η οποία συνδέεται με την πρόοδο στην εμβολιαστική διαδικασία, αποτελεί η υποχώρηση της αναλογίας των θυμάτων επί των κρουσμάτων. Από την άλλη πλευρά, επιβράδυνση υφίσταται στο ρυθμό εμβολιασμού.

Ως προς τις αυξήσεις των τιμών της ενέργειας, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent ήταν στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος 63,4% υψηλότερη από ότι ένα χρόνο νωρίτερα και η μέση τιμή εμπορευμάτων εκτός καυσίμων αυξημένη κατά 31,8%. Προς το παρόν, οι επιπτώσεις των αυξήσεων είναι εντονότερες στη βιομηχανία και τα νοικοκυριά. Όμως όσο οι τιμές παραμένουν υψηλά, οι επιπτώσεις θα διευρύνονται στην παραγωγή, τις εφοδιαστικές αλυσίδες και την απασχόληση.

Η θετική δυναμική των πρόσφατων μηνών δεν συνεπάγεται ολοκλήρωση της υγειονομικής κρίσης. Παρά την εμφάνιση πριν λίγους μήνες της μετάλλαξης Δέλτα, η πανδημία βρίσκεται την τρέχουσα περίοδο σε φάση ήπιας κάμψης στις περισσότερες χώρες. Πάρα ταύτα, ακόμα δεν είναι εφικτό να εκτιμηθεί πότε θα επιτευχθούν η τιθάσευση και ο ισχυρός περιορισμός της. Άλλωστε, η είσοδος στο φθινόπωρο μπορεί να αποτελέσει εστία προκλήσεων για την αντιμετώπισή της,

καθώς οι κλιματολογικές συνθήκες ευνοούν την εξάπλωσή της, όπως και η μεταφορά δραστηριοτήτων από ανοικτούς σε κλειστούς χώρους (π.χ. εστίαση, άθληση), η δια ζώσης λειτουργία των σχολείων, με τη μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών να μην έχει εμβολιαστεί.

Κατά το δεύτερο τρίμηνο τρέχοντος έτους, ενώ τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας αίρονταν σταδιακά, αν και βρισκόταν σε εξέλιξη η τρίτη φάση της πανδημίας, η ύφεση μεταστράφηκε σε πολλές χώρες και οικονομικές ζώνες σε ισχυρή ανάκαμψη: στις χώρες του ΟΟΣΑ, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 13,0%, αντί ύφεσης 0,3% στο πρώτο τρίμηνο φέτος και πτώσης 11,6% στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι, ενώ στην ΕΕ το προϊόν διευρύνθηκε κατά 13,2%, αντί ύφεσης 1,3% ένα τρίμηνο νωρίτερα και πτώσης 13,6% ένα έτος νωρίτερα. Οι ΗΠΑ παρουσίασαν ανάκαμψη στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου του 2021 με ρυθμό 12,2%, αντί οριακής αύξησης του ΑΕΠ κατά 0,5% στο τέλος του προηγούμενου έτους. Στην οικονομία της Κίνας, από όπου ξεκίνησε η υγειονομική κρίση, η ανάπτυξη επιβραδύνθηκε στο δεύτερο τρίμηνο φέτος στο 7,9%, από 18,3% στο προηγούμενο τρίμηνο και ύφεση 6,5% στην αντίστοιχη περίοδο πέρυσι.

Στους παράγοντες οι οποίοι ασκούν σημαντικές επιδράσεις στην παγκόσμια οικονομία στην πρόσφατη περίοδο είναι η άνοδος των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου φέτος η μέση τιμή του πετρελαίου Brent ήταν 36,7% υψηλότερη έναντι της αντίστοιχης περιόδου του προηγούμενου έτους. Το ίδιο χρονικό διάστημα, η τιμή του φυσικού αερίου Henry Hub ανήλθε κατά 93,2% έναντι του 2020. Η σημαντική αύξησή τους οφείλεται κυρίως στην ισχυρή ζήτηση που δημιουργεί η έντονη ανάκαμψη παγκοσμίως. Ωστόσο, ενισχυτικές παρεμβάσεις στις τιμές ασκούν και ορισμένοι άλλοι παράγοντες από την πλευρά της προσφοράς. Οι χώρες του ΟPEC+ αίρουν σταδιακά τους περιορισμούς στην παραγωγή τους οποίους αποφάσισαν τον Απρίλιο του 2020. Ο παρατεταμένος χειμώνας φέτος στο βόρειο ημισφαίριο περιόρισε τα αποθέματα φυσικού αερίου στις χώρες της κεντρικής και της βόρειας Ευρώπης. Στις ΗΠΑ, το ιδιαίτερα θερμό καλοκαίρι, ιδίως στα βορειοδυτικά, οδήγησε σε πρωτοφανή ζήτηση κλιματισμού και κατανάλωση φυσικού αερίου, περιορίζοντας τα αποθέματά του για τον επερχόμενο χειμώνα. Στο τέλος Αυγούστου, ο τυφώνας Ίντα έθεσε περισσότερο από το 90% της παραγωγής φυσικού αερίου στον Κόλπο του Μεξικού εκτός σύνδεσης, ενώ η δραστηριότητα στις πλατφόρμες άντλησης πετρελαίου αποκαθίσταται σταδιακά.

Η άρση των περιορισμών στις διεθνείς μετακινήσεις φαίνεται πως είχε θετικό ισχυρό αντίκτυπο στη διεθνή τουριστική κίνηση στην περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου. Αυτή η εξέλιξη σημειώθηκε σε μια περίοδο στην οποία η σημασία των εισπράξεων από το διεθνή τουρισμό για τα έσοδα από εξαγωγές υπηρεσιών ήταν διαχρονικά πριν την υγειονομική κρίση ιδιαίτερα υψηλή, στην περιοχή του 62,0-64,0%. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, η υποχώρηση των διεθνών αφίξεων στα αεροδρόμια της χώρας εξασθένησε σημαντικά στο τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου έναντι του επιπέδου τους το 2019, στο 33,6%, έναντι μέσης συρρίκνωσης 91,6% στο δίμηνο Απριλίου-Μαΐου. Τους καλοκαιρινούς μήνες, οι διεθνείς αφίξεις στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών υπολείπονταν κατά 47,7% του επιπέδου τους πρόπερσι (από 78,6% στο ίδιο τρίμηνο του 2020). Η πτώση στο ΔΑΑ ήταν πολύ μικρότερη από πέρυσι και τον Σεπτέμβριο, -38,4% από -72,3%. Συνολικά στο οκτάμηνο φέτος, οι διεθνείς αφίξεις σε όλα τα αεροδρόμια ήταν 53,8% λιγότερες από ότι το 2019.

Οι μακροοικονομικές προβλέψεις του IOBE βασίζονται σε εναλλακτικές υποθέσεις για παράγοντες οι οποίες κρίνεται πως θα επηρεάσουν από το εκάστοτε χρονικό σημείο και μεσοπρόθεσμα τις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές. Οι σημαντικότεροι παράγοντες για φέτος είναι, όπως το 2020, η εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης, στην Ελλάδα και διεθνώς, ιδίως στην Ευρωζώνη, καθώς και το μέγεθος των παρεμβάσεων πολιτικής για την ανάσχεση των επιπτώσεών της. Αυτοί προβλέπεται προς το παρόν πως θα περιλαμβάνονται στις παραμέτρους

των μακροοικονομικών προβλέψεων και το 2022. Στις παραμέτρους περιλαμβάνεται ήδη το κόστος της ενέργειας, που αποτελεί βασικό παραγωγικό συντελεστή των επιχειρήσεων, κυρίως στη Βιομηχανία, καθώς και μια βασική κατηγορία αγαθών για τα νοικοκυριά. Ωστόσο η έντονα ανοδική τάση του στην πρόσφατη περίοδο και η ισχυρή δυναμική που έχει αποκτήσει, έχουν αναβαθμίσει τη σημασία και τις επιδράσεις του κόστους ενέργειας στη διαδικασία προβλέψεων. Η δραστηριότητα του τομέα του Τουρισμού, η συμβολή του οποίου στο ΑΕΠ της Ελλάδας είναι αρκετά υψηλότερη σε σύγκριση με άλλες χώρες, συσχετίστηκε στενά το προηγούμενο έτος με την τάση της υγειονομικής κρίσης. Για αυτόν το λόγο, στα εναλλακτικά σενάρια προβλέψεων θα πρέπει να ενσωματώνονται υποθέσεις για το μέγεθος του κύκλου εργασιών στο συγκεκριμένο τομέα.

Καθώς η δυναμική της πανδημίας είναι ισχυρή στο πρόσφατο τρίμηνο αλλά ταυτόχρονα αρκετά σταθερή, για το τρέχον έτος διαμορφώθηκε ένα σενάριο πρόβλεψης, που είναι παρόμοιο με το βασικό σενάριο της προηγούμενης έκθεσης. Σύμφωνα με αυτό, χάρη στην πρόοδο στον εμβολιασμό και την αξιοποίηση των self-tests, δεν αναμένεται νέα ισχυρή «αναζωπύρωση» της πανδημίας έως το τέλος του 2021, χωρίς να αποκλείονται μικρότερες, πρόσκαιρες εξάρσεις της, σε τοπικό επίπεδο. Ο διεθνής τουρισμός παρουσίασε σημαντική κλιμάκωση από τα μέσα του καλοκαιριού και η τουριστική περίοδος θα είναι μεγαλύτερη του 2020, έως τις αρχές του τέταρτου τριμήνου. Ακολουθώντας, τα έσοδα από τις διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν από πέρυσι, στην περιοχή του 50% του επιπέδου τους το 2019, μάλλον και ελαφρώς υψηλότερα έναντι 24% το 2020 (+€3,9 δισεκ. έως €5,0 δισεκ.). Οι επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης θα μετριαστούν από τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης, οι πόροι του οποίου θα εισρεύσουν από το δεύτερο εξάμηνο, σύμφωνα με το σχετικό στόχο στον Προϋπολογισμό του 2021 (€5,5 δισεκ.). Σημαντική στήριξη, περισσότερη από ότι προβλεπόταν στον προϋπολογισμό και γενικότερα αναμενόταν στην αρχή του τρέχοντος έτους, έχουν λάβει επιχειρήσεις και νοικοκυριά από τις παρεμβάσεις πολιτικής. Σε ότι αφορά την τάση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, υποτίθεται πως θα διαμορφωθεί στην περιοχή των τρεχουσών σχετικών προβλέψεων, με ρυθμό ανάκαμψης υψηλότερο από ότι προβλεπόταν τον περασμένο χειμώνα (ΔΝΤ: 5,0%). Η αύξηση των τιμών των ενεργειακών αγαθών θα επιβραδυνθεί οριακά στο τελευταίο τρίμηνο, παραμένοντας ωστόσο ιδιαίτερα ισχυρή (μ.ό. ανόδου πετρελαίου Brent 2021: +66-68%).

Το βασικό σενάριο για το επόμενο έτος επίσης βασίζεται στην υπόθεση ότι δεν θα λάβουν χώρα νέες σημαντικές εξάρσεις της πανδημίας, ωστόσο ενδέχεται να συμβούν τοπικά μικρότερες, πρόσκαιρες εξάρσεις της. Η σταδιακή, σχεδόν συνεχής βελτίωση των υγειονομικών δεδομένων, θα επιτρέψει μια νέα διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, κυρίως προς την άνοιξη, ενώ θα τονώσει σημαντικά τη διεθνή τουριστική κίνηση το τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου. Τούτων δεδομένων, τα έσοδα από διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν έναντι του 2021, φθάνοντας στην περιοχή του 80-85% του επιπέδου τους το 2019, άνοδος που αντιστοιχεί σε διεύρυνση από φέτος κατά €5,9 δισεκ. έως €6,8 δισεκ. Οι θετικές υγειονομικές εξελίξεις διεθνώς θα επιτρέψουν τη συνέχιση σημαντικής ανάκαμψης στην Ευρωζώνη. Αυτή θα μετριαστεί από τη νέα άνοδο των τιμών, η οποία όμως θα είναι αρκετά ηπιότερη από ότι φέτος (μ.ό. ανόδου πετρελαίου Brent 2022: 5-7%). Συνισταμένη αυτών των επιδράσεων θα αποτελέσει ένας ρυθμός ανάπτυξης της Ευρωζώνης να διαμορφωθεί στην περιοχή των τρεχουσών σχετικών προβλέψεων, ίσως και λίγο υψηλότερα (ΔΝΤ: 4,3%). Σε ότι αφορά τις εισροές στο πλαίσιο του ΕΤΑ, γίνεται η υπόθεση πως θα επιτευχθεί ο στόχος στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2022 (επιδοτήσεις €3,2 δισεκ., δάνεια €2,0 δισεκ.).

Η βασική διαφορά του εναλλακτικού σεναρίου για το 2022 από το βασικό έγκειται στις προβλεπόμενες υγειονομικές εξελίξεις. Συγκεκριμένα, αναμένονται νέες κλιμακώσεις της πανδημίας, π.χ. από την εμφάνιση νέων μεταλλάξεων του ιού. Ωστόσο η έντασή τους θα είναι αρκετά ηπιότερη από ότι στο παρελθόν, π.χ. εκείνης στο τρίτο lockdown την περίοδο Φεβρουαρίου-Μαρτίου φέτος, χάρη κυρίως στον εμβολιασμό του μεγαλύτερου μέρους πληθυσμού, της χρήσης των self tests. Ακολούθως τα μέτρα προστασίας εντός της χώρας θα είναι σαφώς ηπιότερα και στοχευμένα (π.χ. περιορισμός κυκλοφορίας για κάποιες ώρες τη νύχτα, μείωση ατόμων εντός των καταστημάτων, click inside, κλείσιμο κέντρων διασκέδασης, περιορισμοί στις μετακινήσεις μεταξύ νομών). Ως προς το εξωτερικό, οι περιορισμοί αναμένεται να μην είναι γενικευμένοι και θα επιβληθούν ανάλογα με τα υγειονομικά δεδομένα κάθε χώρας, όπως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Η επαναφορά περιοριστικών ρυθμίσεων θα επιδράσει ανασχετικά στον τουρισμό, ωστόσο δεν αναμένεται να τεθεί ο κλάδος σε αναστολή λειτουργίας, ούτε να απαγορευτούν τα ταξίδια από το εξωτερικό. Τούτων δεδομένων, οι διεθνείς τουριστικές εισπράξεις θα διευρυνθούν έναντι του 2021, αλλά ηπιότερα από ότι στο βασικό σενάριο, φθάνοντας το 65-70% του επιπέδου τους πρόπερσι, ήτοι περίπου €3,2 με €4,0 δισεκ. περισσότερες από φέτος. Οι νέες διακυμάνσεις της υγειονομικής κρίσης θα μετριάσουν και τη δυναμική ανάκαμψης στην Ευρωζώνη. Από την άλλη πλευρά, θα εξασθενήσουν σε μεγάλο βαθμό τις πληθωριστικές πιέσεις του τρέχοντος έτους. Τούτων δεδομένων, η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη θα διαμορφωθεί χαμηλότερα από τις πρόσφατες σχετικές προβλέψεις, στην περιοχή του 4,3%. Σε ότι αφορά το Σχέδιο Ανάκαμψης, γίνεται η υπόθεση μη έγκαιρης ή/και αποτελεσματικής υλοποίησής του, λόγω μη έγκαιρης εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων που συνδέονται με τις επενδύσεις ή/και μη αποτελεσματικής αξιοποίησης των πόρων.

Αναλυτικά, ως προς τις πρόσφατες και αναμενόμενες εξελίξεις σχετικά με την πανδημία εγχωρίως, η διαδικασία εμβολιασμού συνεχίζεται, αλλά με φθίνοντα ρυθμό από τα τέλη του Ιουνίου. Πάρα ταύτα, έως τα μέσα Οκτωβρίου περίπου το 64% του πληθυσμού της χώρας άνω των 10 ετών είχε εμβολιαστεί πλήρως. Ύστερα από την έξαρση των νέων κρουσμάτων στην περίοδο από την εμφάνιση της μετάλλαξης Δέλτα έως το τέλος Αυγούστου, ο αριθμός τους παρουσιάζει σχετική σταθερότητα, σε υψηλά ωστόσο επίπεδο. Ωστόσο, το ημερήσιο ποσοστό θετικότητας των tests υποχωρεί, αναδεικνύοντας το ότι ο σχετικά σταθερός αριθμός των κρουσμάτων αντιστοιχεί σε συνεχώς αυξανόμενο αριθμό ελέγχων. Επιπλέον, περίπου από τα μέσα Σεπτεμβρίου διαμορφώνεται χαμηλότερα από το μέσο όρο στην ΕΕ. Επίσης, υποχωρεί από τις αρχές Αυγούστου και ο ημερήσιος αριθμός των θυμάτων, που κυμαίνεται σε επίπεδα αρκετά χαμηλότερα εκείνων του περασμένου χειμώνα.

Από αυτές τις τάσεις στα επιδημιολογικά χαρακτηριστικά προκύπτει μια σταδιακή ωστόσο σημαντική βελτίωσή τους από την αρχή του Σεπτεμβρίου. Είναι αρκετά πιθανό αυτή να σχετίζεται με το επίπεδο του εμβολιασμού εγχωρίως, αλλά και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων ανίχνευσης του ιού, ιδίως των self tests. Εφόσον η πανδημία δεν παρουσιάσει κάποια δυσμενή τροπή, π.χ. μια νέα μετάλλαξη, αυτή η βελτίωση μάλλον θα συνεχιστεί. Οι πρόσφατες θετικές εξελίξεις στα επιδημιολογικά χαρακτηριστικά της χώρας θεωρείται πως έχουν συμβάλει αποτρεπτικά στην επαναφορά περιοριστικών μέτρων στη λειτουργία επιχειρήσεων, αλλά και στις δραστηριότητες των πολιτών, με εμβέλεια στο σύνολο της χώρας, τα οποία άρθηκαν έως τις αρχές του περασμένου Ιουλίου. Επίσης, επιτρέπουν τη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου. Παραμένουν σε ισχύ μέτρα προστασίας για δημόσιους χώρους, ανοικτούς και κλειστούς, στους οποίους μπορεί να βρεθούν εμβολιασμένοι και μη εμβολιασμένοι (π.χ. χώροι εργασίας, καταστήματα, χώροι διασκέδασης, γυμναστήρια). Στις αρχές Οκτωβρίου άρθηκαν πειραματικά για τους πλήρως εμβολιασμένους και για χρονικό διάστημα δύο εβδομάδων, όλοι οι περιορισμοί στην

κυκλοφορία, καθώς και στη διασκέδαση σε ανοικτούς και κλειστούς χώρους αμιγούς χρήσης από άτομα τα οποία έχουν ολοκληρώσει τον εμβολιασμό τους. Η άρση των περιορισμών αφορά και στις «κόκκινες» περιοχές, δηλαδή σε όσες έχουν επιβληθεί περιοριστικά μέτρα. Σε περίπτωση που δεν θα προκύψει μια επιδείνωση της υγειονομικής κατάστασης στη χώρα ή σε πολλές περιοχές, αυτή η εξέλιξη θα εξυπηρετήσει σημαντικά την ομαλοποίηση της κοινωνικής ζωής και της οικονομικής δραστηριότητας.

Σε ότι αφορά τα μέτρα για τις διεθνείς επιβατικές μετακινήσεις στην Ελλάδα, συνεχίστηκε η απαγόρευση εισόδου αεροπορικώς στην χώρα υπηκόων τρίτων κρατών πλην των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συμφωνίας Σένγκεν. Στη διάρκεια του Ιουλίου και του Αυγούστου αυξήθηκαν οι χώρες οι πολίτες και οι μόνιμοι κάτοικοι των οποίων εξαιρούνται από τη συγκεκριμένη απαγόρευση. Συγκεκριμένα, ο αριθμός τους ανήλθε από 26 τον Ιούνιο σε 32 στις αρχές Ιουλίου, σε 34 προς το τέλος του ίδιου μήνα, σε 35 στις αρχές Αυγούστου και σε 36 ένα μήνα αργότερα. Αυτή η εξέλιξη θεωρείται ότι συνέβαλε στην υψηλότερη τουριστική κίνηση που ήδη έχει καταγραφεί και θα συνεχίσει να εξυπηρετεί την άνοδό της στους επόμενους μήνες της τουριστικής περιόδου.

Ως προς τις χερσαίες ταξιδιωτικές μετακινήσεις, από την 1η Ιουλίου είναι ανοικτοί όλοι οι συνοριακοί σταθμοί της χώρας. Για την είσοδο απαιτείται αρνητική μοριακή εξέταση COVID-19 (PCR) έως 72 ώρες πριν από το άφιξη. Εφόσον αυτές οι ρυθμίσεις δεν σταματήσουν από το φθινόπωρο, θα τονώσουν κυρίως τον τουρισμό στη Βόρεια Ελλάδα (χειμερινός τουρισμός, city break). Πρόσθετη πηγή εσόδων τον Τουρισμό σε σχέση με πέρυσι αποτέλεσαν τα έσοδα από την κρουαζιέρα, δραστηριότητα η οποία έχει επιτραπεί από τις 14 Μαΐου.

Παρά την άρση των περιοριστικών μέτρων εξαιτίας της πανδημίας στην περίοδο Μαΐου-Ιουνίου, οι περισσότερες παρεμβάσεις υποστήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών συνεχίστηκαν τους καλοκαιρινούς μήνες. Όμως, λόγω άρσης της αναστολής λειτουργίας στην πλειονότητα των δραστηριοτήτων στις οποίες αυτή είχε επιβληθεί το χειμώνα, περιορίστηκε σημαντικά το πλήθος των δικαιούχων. Οι παρεμβάσεις στήριξης που διατηρήθηκαν περιλάμβαναν την αποζημίωση ειδικού σκοπού για εργαζόμενους σε αναστολή εργασίας, την κάλυψη ασφαλιστικών εισφορών τους βάσει του ονομαστικού μισθού, τη μείωση ενοικίου στα επαγγελματικά ακίνητα πληττόμενων επιχειρήσεων, καθώς και στα ακίνητα εργαζομένων σε αναστολή εργασίας, την αποζημίωση ιδιοκτητών αυτών των ακινήτων. Συνεχίστηκε το πρόγραμμα κάλυψης του 100% των ασφαλιστικών εισφορών επί έξι μήνες για 100 χιλ. νέες θέσεις απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα. Ειδικά στο πλαίσιο των παρεμβάσεων που ανακοινώθηκαν στη ΔΕΘ, εξαγγέλθηκαν η παράταση του προγράμματος επιδότησης δόσεων δανείων νοικοκυριών «ΓΕΦΥΡΑ» για τρεις μήνες με κάλυψη 40% επί των δόσεων δανείων, η διεύρυνση του προγράμματος επιδότησης ασφαλιστικών εισφορών για 100.000 νέες θέσεων εργασίας με επιπλέον 50.000 θέσεις το 2022 και η παράταση του προγράμματος ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ έως το τέλος του 2021. Από την άλλη πλευρά, ολοκληρώθηκαν η αναστολή πληρωμής ρυθμισμένων φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών επιχειρήσεων, όπως και η αναστολή πληρωμής ρυθμισμένων φορολογικών οφειλών των εργαζόμενων τους. Επίσης, δεν υλοποιήθηκε άλλο πρόγραμμα επιστρεπτέας προκαταβολής, ενώ επιπλέον εξαγγέλθηκε στη ΔΕΘ και έχει νομοθετηθεί η μείωση του ποσοστού επιστροφής για όλα τα προγράμματά της.

Όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η συνέχιση των παρεμβάσεων πολιτικής λόγω της πανδημίας, μετριάξει τις οικονομικές επιπτώσεις της αναστολής λειτουργίας δραστηριοτήτων. Καθώς αυτοί οι περιορισμοί άρθηκαν για τις περισσότερες δραστηριότητες, περιορίστηκε η εμβέλεια εφαρμογής των μέτρων στήριξης και η τονωτική επίδρασή τους. Σε κάθε περίπτωση, η υλοποίηση των μέτρων επιβάρυνε περαιτέρω το

δημοσιονομικό ισοζύγιο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2022, το συνολικό ύψος το τρέχον έτος θα φτάσει τα €16,75 δισεκ. Στην Εισηγητική έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021, ο προϋπολογισμός τους ήταν €4,54 δισεκ., ενώ άλλα €3 δισεκ. ήταν διαθέσιμα για τον ίδιο σκοπό, ως πιστώσεις υπό κατανομή. Συνεπώς, η πρόσφατη εκτίμηση για τις παρεμβάσεις στήριξης φέτος είναι υπερδιπλάσια του στόχου στον προϋπολογισμό.

Σε ότι αφορά τις εξελίξεις σε μεγέθη χρηματοδότησης, τα οποία μπορούν να έχουν καθοριστικό ρόλο στην ανάσχεση των επιπτώσεων της πανδημίας, ιδίως στις επενδύσεις, οι τράπεζες στην Ελλάδα συνεχίζουν να διευρύνουν την αξιοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων της ΕΚΤ για την προσφορά ρευστότητας, τα οποία προέκυψαν ως αντίδραση στις έκτακτες συνθήκες, δηλαδή το Πρόγραμμα Αγοράς Τίτλων λόγω Πανδημίας (ΠΑΤΠ - Pandemic Emergency Purchase Programme), προϋπολογισμού €1,85 τρισεκ., και οι έκτακτες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης λόγω της πανδημίας (PELTROs). Επιπλέον, χαλάρωσαν σταδιακά οι όροι των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (TLTRO III). Σε αυτό το πλαίσιο χρηματοδοτικών δυνατοτήτων, η άντληση ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα με πράξεις μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης έφτασε στην περίοδο Απριλίου 2020 - Αυγούστου 2021 τα €34,6 δισεκ. και συνολικά διαμορφώθηκε σε €46,91 δισεκ. στο τέλος της. Στην πρόσφατη περίοδο, από την προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, διευρύνθηκε ελαφρώς, κατά €2,4 δισεκ. Σε ότι αφορά την αξιοποίηση του Προγράμματος Αγοράς Τίτλων λόγω Πανδημίας, η ΕΚΤ έχει αγοράσει από την Ελλάδα έως τις αρχές Οκτωβρίου τίτλους ύψους €32,2 δισεκ., εκ των οποίων €6,5 δισεκ. στο τετράμηνο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου φέτος. Συνεπώς, η διαθεσιμότητα από το τραπεζικό σύστημα κεφαλαίων προερχόμενων από την ΕΚΤ προκειμένου, μεταξύ άλλων στόχων, να παράσχει χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις, είναι υψηλή.

Τις χορηγήσεις δανείων ευνοεί και η ταχύρρυθμη αύξηση των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα (νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις). Σε συνέχεια της ισχυρής διεύρυνσής τους το 2020, οι καταθέσεις ανήλθαν περαιτέρω στο πρώτο τετράμηνο του τρέχοντος έτους κατά €4,92 δισεκ. ή 3,0%. Στο επόμενο τετράμηνο η άνοδος επιταχύνθηκε ελαφρώς και έφτασε τα €5,8 δισεκ. ή 3,5% του επιπέδου τους στο τέλος της προηγούμενης χρονιάς. Σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι ήταν υψηλότερες κατά €21,4 δισεκ. ή 14,2%. Η νέα άνοδος στην περίοδο Μαΐου-Σεπτεμβρίου προήλθε κατά κύριο λόγο από τις περισσότερες καταθέσεις των επιχειρήσεων, κατά €4,2 δισεκ. (+14,5% σε σχέση με πριν ένα έτος), ενώ οι καταθέσεις των νοικοκυριών διευρύνθηκαν κατά €1,54 δισεκ. (+12,7%).

Πέρα από τις τάσεις που μόλις αναφέρθηκαν και οι οποίες ευνοούν την πιστωτική επέκταση από τις τράπεζες, μπορεί να συμβάλει σε αυτή στο τέλος τρέχοντος έτους και στο επόμενο, εφόσον συνεχιστεί, η τρέχουσα εξασθένιση της αβεβαιότητας ως προς την ένταση της υγειονομικής κρίσης. Από τη άλλη πλευρά, η περαιτέρω αναστολή πληρωμής δόσεων τραπεζικών δανείων, το πολύ έως το τέλος του 2021, όπως επίσης η προσωρινή επιδότηση ποσοστού της δόσης δανείων (προγράμματα Γέφυρα I και II), δεν επιτρέπουν την εκδήλωση της πραγματικής δυναμικής στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ). Η αναστολή δραστηριότητας σε πολλούς κλάδους από το Νοέμβριο του 2020, που συνεχίστηκε στην πλειονότητα αυτών έως το τέλος Απριλίου φέτος, άσκησε πρόσθετες πιέσεις στον κύκλο εργασιών επιχειρήσεων και τα εισοδήματα των νοικοκυριών, επηρεάζοντας και τη δυνατότητα εξυπηρέτησης του δανεισμού τους. Ακολούθως, είναι πλέον πιθανή η ανάκαμψη της αθέτησης υποχρεώσεων προς τις τράπεζες, όταν ολοκληρωθούν τα moratoria. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, το υπόλοιπο των δανείων σε

poratorium στο τέλος του 2020 ήταν €4,1 δισεκ., καθώς η περίοδος αναστολής είχε λήξει για το 85% των δανείων που υπάχθηκαν σε αυτό το καθεστώς πριν το τέλος του έτους. Ωστόσο, έκτοτε δόθηκε η δυνατότητα περαιτέρω αναστολής πληρωμών, που διέυρυνε εκ νέου τα δάνεια σε αυτό το καθεστώς. Επιπλέον, υλοποιήθηκε το Πρόγραμμα Γέφυρα II. Στην έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2020-2021, η Τράπεζα της Ελλάδος εκφράζει την άποψη ότι οι «τράπεζες οφείλουν να επανεξετάσουν την επάρκεια των προβλέψεών τους για τον πιστωτικό κίνδυνο και ειδικότερα την ικανότητα αποπληρωμής δανείων από δανειολήπτες που επλήγησαν από την πανδημία, δεδομένου ότι τα κρατικά μέτρα στήριξης αλλοιώνουν την πραγματική εικόνα».

Σε ότι αφορά την εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), τα πλέον πρόσφατα στοιχεία αφορούν στο δεύτερο τρίμηνο του 2021. Βάσει αυτών, τα ΜΕΔ σημείωσαν πρωτοφανή υποχώρηση στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα έναντι του προηγούμενου τριμήνου, κατά €17,9 δισεκ. ή 37,9% και διαμορφώθηκαν στα €29,4 δισεκ. ή στο 20,3% των συνολικών δανείων. Ένα χρόνο νωρίτερα έφταναν τα €61,0 δισεκ. ή 37,2% των δανείων. Η εντονότερη συρρίκνωση των ΜΕΔ σημειώθηκε στα επιχειρηματικά (-€8,6 δισεκ. ή -31,0%) και τα στεγαστικά δάνεια (-€6,5 δισεκ. ή -48,2%). Επιτεύχθηκε μέσω μεταβιβάσεων και τιτλοποιήσεων χαρτοφυλακίων. Ύστερα από αυτές τις εξελίξεις, το επίπεδο των ΜΕΔ είναι περίπου €77,8 δισεκ. ή 72,6% χαμηλότερο από το μέγιστο του Μαρτίου 2016.

Υπό αυτές τις εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα, η παροχή τραπεζικών πιστώσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις με υψηλό ρυθμό συνεχίζεται στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου του τρέχοντος έτους. Ωστόσο, παρουσιάζει σημαντική αποκλιμάκωση σε αυτό το χρονικό διάστημα, καθώς από 10,3% τον Ιανουάριο φέτος διαμορφώθηκε σε 2,4% τον Αύγουστο. Την ίδια περίοδο ο ρυθμός πιστωτικής συρρίκνωσης προς τα νοικοκυριά ήταν σταθερός, στην περιοχή του 2,5%. Ο μέσος ρυθμός αύξησης των δανείων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις στην περίοδο Μαΐου-Αυγούστου ήταν 4,3%, έναντι ρυθμού 8,8% στο αρχικό τετράμηνο του έτους, ενώ η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά συνεχίστηκε με μέσο ρυθμό 2,6% στην πρόσφατη εκ των δύο περιόδων και 2,5% στην προηγούμενη. Στο σύνολο του ιδιωτικού τομέα την περίοδο Μαΐου-Αυγούστου σημειώθηκε μέση πιστωτική επέκταση 1,2%, έναντι ρυθμού 3,0% στο αρχικό τετράμηνο του 2021. Η μικρότερη αύξηση των δανείων στον επιχειρηματικό τομέα σχετίζεται κυρίως με την έντονη κλιμάκωση του δανεισμού προς τη Γενική Κυβέρνηση, με το σχετικό μέσο ρυθμό να διαμορφώνεται στο 60,8% στο πρόσφατο τετράμηνο και στο 78,5% στο προηγούμενο, αμφότεροι οι υψηλότεροι διαχρονικά. Ακολούθως, αυξήθηκε σημαντικά η διασύνδεση του τραπεζικού συστήματος με την κυβέρνηση. Η συγκεκριμένη τάση προξενεί αβεβαιότητα για τις χρηματοδοτικές προτεραιότητες των τραπεζών και ευρύτερα, για το εάν αξιοποιείται η σημαντική πρόσθετη ρευστότητα σε παραγωγικούς σκοπούς,

Παρά την τάση επιβράδυνσης της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, οι χρηματοδοτικές διευκολύνσεις από την ΕΚΤ και η παρατεταμένη ταχύρρυθμη διέυρυνση των καταθέσεων, θα συμβάλουν στη συνέχισή της έως το τέλος του τρέχοντος έτους, έστω με φθίνοντα ρυθμό. Πρόσθετη πηγή κεφαλαίων για τις τράπεζες θα αποτελέσει το δανειακό σκέλος του Ταμείου Ανάκαμψης, μέγιστου ύψους €12,7 δισεκ. Ήδη έχει συναφθεί επιχειρησιακή συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΙΒ) για αξιοποίηση ποσού έως €5 δισεκ. αυτών των δανείων. Επιπρόσθετα, έχει δημοσιευτεί πρόσκληση για συμμετοχή και των εμπορικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2022, για φέτος εκτιμάται εκταμίευση προς τα διεθνή και εμπορικά πιστωτικά ιδρύματα ποσού ύψους €1,5 δισεκ. και για το 2022 ποσού ύψους €2 δισεκ. Ενώ λαμβάνουν χώρα αυτές οι θετικές εξελίξεις, στην πλευρά των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών παραμένουν εμπόδια

χρηματοδότησης. Αυτά σχετίζονται με υφιστάμενες δανειακές υποχρεώσεις τους, ιδίως τις ληξιπρόθεσμες. Για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος, σχεδιάζονται κίνητρα για συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων, καθώς τέτοιοι εταιρικοί μετασχηματισμοί μεταξύ ΜμΕ περιλαμβάνονται στα πέντε κριτήρια επιλεξιμότητας για την πρόσβαση στα δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης.

Σε ότι αφορά την τακτική κρατική χρηματοδότηση επενδύσεων, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου οι ενισχύσεις του έφτασαν τα €5,7 δισεκ., υπερβαίνοντας κατά πολύ το σχετικό στόχο στον Προϋπολογισμό του 2021 (€3,352 δισεκ.) και σε μικρότερο βαθμό τις αντίστοιχες περυσινές εκταμιεύσεις κεφαλαίων (€5,18 δισεκ.). Ωστόσο, ένα σημαντικό μέρος αυτών, €2,195 δισεκ. ή 38,5%, αφορούσε σε ενισχύσεις εξαιτίας της πανδημίας, κυρίως με τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής (€1,1 δισεκ.). Εξαιρουμένων αυτών, οι δαπάνες του ΠΔΕ ήταν στην περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου €3,51 δισεκ. Επομένως, και πάλι υπερέβησαν το στόχο στο φετινό προϋπολογισμό, στον οποίο δεν ενσωματώνονταν έκτακτες μεταβιβάσεις. Λαμβάνοντας υπόψη τη δυναμική που παρουσίασε η παροχή πόρων μέσω του ΠΔΕ έως το Σεπτέμβριο, εκτιμάται ότι η υποστήριξη επενδυτικών σχεδίων μέσω του ΠΔΕ θα υπερβεί το επίπεδό της το 2020 (€6,37 δισεκ.). Για το 2022 προβλέπεται στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού διάθεση πόρων ύψους €7,45 δισεκ. μέσω του ΠΔΕ. Σε αυτούς δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και οι έκτακτες παρεμβάσεις εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης. Ακολούθως, αναμένεται ισχυρότερη συμβολή των τακτικών δημοσίων επενδύσεων στην επενδυτική δραστηριότητα.

Ως προς τις εξελίξεις στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων-παραχωρήσεων, η ισχυρή αβεβαιότητα στο αρχικό εξάμηνο φέτος για τη δυναμική της πανδημίας είχε αρνητικό αντίκτυπο στη δραστηριότητα του ΤΑΙΠΕΔ και στο επενδυτικό ενδιαφέρον. Παρότι αρκετές διαγωνιστικές διαδικασίες είναι εν εξελίξει και ολοκληρώθηκαν πρόσφατα δύο ιδιαίτερα σημαντικές (Εγνατία Οδός, ΔΕΠΑ Υποδομών), εντούτοις τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις έως τις αρχές Οκτωβρίου είναι όσα προέρχονται από την Ελληνικό ΑΕ (€300 εκατ.), έναντι στόχου €1,79 δισεκ. στον Προϋπολογισμό του 2021. Δεδομένων των διαδικασιών που απαιτούνται για την τυπική ολοκλήρωση των διαγωνισμών για την Εγνατία Οδό και την ΔΕΠΑ Υποδομών, θεωρείται πως δεν θα εισπραχθεί φέτος το τίμημά τους ή μέρος αυτού. Αυτό το γεγονός καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη την επίτευξη του στόχου εσόδων για το 2021. Από την άλλη πλευρά, οι σχετικές εισπράξεις μετατίθεται για το επόμενο έτος, οδηγώντας σε έσοδα του ΤΑΙΠΕΔ τα οποία θα είναι τα υψηλότερα διαχρονικά. Πάρα ταύτα, κατόπιν του όχι υψηλού βαθμού ολοκλήρωσης αποκρατικοποιήσεων φέτος και πέρυσι, επιτείνεται η χαμηλή επίδρασή τους στην επενδυτική δραστηριότητα.

Λαμβάνοντας υπόψη για την πραγματοποίηση μακροοικονομικών προβλέψεων κυρίως τις πρόσφατες και τις πιθανές εξελίξεις σχετικά με την πανδημία του COVID-19, π.χ. την πρόσφατη ήπια βελτίωση των επιδημιολογικών δεδομένων διεθνώς, την εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού και την επιβράδυνση στην εμβολιαστική διαδικασία, την ταχύτερη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, τη μεγαλύτερη της αναμενόμενης άνοδο του διεθνούς τουρισμού, τα σαφώς περισσότερα των αρχικά σχεδιασμένων μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων εγχωρίως, εκτιμάται πως η ιδιαίτερα ισχυρή ανάκαμψη των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, θα συνεχιστεί με υψηλούς, ελαφρώς ηπιότερους ρυθμούς στο δεύτερο εξάμηνο του 2021. Τη διεύρυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα υποστηρίξει η έντονη αποκλιμάκωση της ανεργίας. Η μεγάλη συσσώρευση αποταμιεύσεων από τα νοικοκυριά, ύψους σχεδόν €15,6 δισεκ. από το ξεκίνημα της υγειονομικής κρίσης, μπορεί να τροφοδοτήσει την ενίσχυση της κατανάλωσής τους από τα δύο τελευταία τρίμηνα του τρέχοντος

έτους. Υπό αυτές τις επιδράσεις προβλέπεται πως η ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 5,0-5,5%.

Το 2022, θεωρείται πλέον πιθανό ότι δεν θα σημειωθεί νέα ισχυρή έξαρση της πανδημίας, με πιθανές ωστόσο πρόσκαιρες εξάρσεις της, σε τοπικό επίπεδο (βασικό σενάριο πρόβλεψης). Ακολουθώντας, η οικονομία αναμένεται λειτουργήσει με τους υφιστάμενους, σχετικά λίγους περιορισμούς, ενδεχομένως και ορισμένους πρόσθετους κατά περιόδους. Αυτή η εξέλιξη θα τονώσει την ιδιωτική κατανάλωση τόσο άμεσα, με τη συνεχή, δια ζώσης λειτουργία κλάδων στους οποίους είχε επιβληθεί στο τέλος του περασμένου έτους και φέτος αναστολή λειτουργίας και στους οποίους πραγματοποιείται σημαντικό μέρος της ιδιωτικής κατανάλωσης (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Εστίαση, Τέχνες-Ψυχαγωγία, Μεταφορές κ.ά.), όσο και έμμεσα, από τη διεύρυνση της απασχόλησης και της δημιουργίας εισοδήματος σε αυτούς. Θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν και από τις περισσότερες επενδύσεις, π.χ. σε κλάδους της βιομηχανίας με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις, στον Τουρισμό, καθώς και από τη μεγαλύτερη συμβολή του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα (διεύρυνση ΠΔΕ, Ταμείο Ανάκαμψης). Τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών θα συνεχίσει να στηρίζει η αρκετά αυξημένη αποταμίευσή τους εντός της πανδημίας. Στον αντίποδα, ανασχετικά στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα επενεργήσει η άνοδος των τιμών λόγω των ενεργειακών προϊόντων. Αρκετά μικρότερη θα είναι η ώθηση από τα έκτακτα μέτρα στήριξης λόγω της πανδημίας. Συνισταμένη αυτών των επιδράσεων στο διαθέσιμο πραγματικό εισόδημα και την καταναλωτική διάθεση, αναμένεται να είναι η νέα διεύρυνση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, κατά 3,5% έως 4,5%.

Το εναλλακτικό σενάριο διαφοροποιείται από το βασικό ως προς τις υγειονομικές εξελίξεις, οι οποίες σε αυτή την περίπτωση θα είναι δυσμενέστερες. Ωστόσο καθώς δεν αναμένεται να επιβληθεί εκ νέου lockdown ή αναστολή λειτουργίας ενός σημαντικού τμήματος της οικονομίας, ούτε απαγόρευση εισόδου στη χώρα, αλλά ορισμένοι στοχευμένοι περιορισμοί, δεν θα τεθούν σημαντικά εμπόδια την ιδιωτική κατανάλωση, ούτε θα διαφοροποιηθεί σημαντικά η καταναλωτική διάθεση. Όμως, λόγω κυρίως επιφυλακτικότητας έναντι δυνητικών δυσμενέστερων εξελίξεων, οι επιχειρήσεις θα προβούν σε λιγότερες προσλήψεις. Η ενίσχυση της επενδυτικής δραστηριότητας θα είναι ηπιότερη του βασικού σεναρίου, καθώς και η διεύρυνση του διεθνούς τουρισμού, μετριάζοντας τη δημιουργία θέσεων εργασίας και εισοδήματος από αυτούς τους παράγοντες. Μικρότερη θα είναι και η άνοδος των τιμών, η οποία ενδεχομένως να εξελιχθεί σε ήπια πτώση στη διάρκεια του έτους, κατόπιν της έντονης αύξησής τους φέτος. Επιπλέον, θα επανέλθουν κάποια από τα μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, συντηρώντας ένα μεγαλύτερο τμήμα της φετινής δημοσιονομικής τόνωσης. Ακολουθώντας, η καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών αναμένεται να παραμείνει σε τροχιά ανόδου, με μικρότερη ταχύτητα από το βασικό σενάριο (+1,5 - +2,5%).

Στην πλευρά της κατανάλωσης από το δημόσιο τομέα, η διεύρυνση των έκτακτων δαπανών λόγω COVID-19, π.χ. για προσωπικό, για υποδομές και εξοπλισμό ΤΠΕ, για την προμήθεια εμβολίων και tests, για την αύξηση των ΜΕΘ κ.ά., θα συνεχίσει να τονώνει την καταναλωτική ζήτησή του, τουλάχιστον κατά το τρέχον εξάμηνο του 2021. Από την άλλη πλευρά, ανασχετικά στη διεύρυνση των καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου σε αυτό το χρονικό διάστημα θα επενεργήσει το τεχνικό αποτέλεσμα του σαφώς υψηλότερου επιπέδου τους ένα έτος νωρίτερα, σε σύγκριση με εκείνο στο πρώτο εξάμηνο του 2020 (αποτέλεσμα βάσης). Επιπλέον, δεν θα καταβληθούν εκ νέου φέτος στους συνταξιούχους αναδρομικά, όπως στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι. Λαμβάνοντας υπόψη τις επιδράσεις των παραπάνω παραγόντων οι οποίοι επηρεάζουν τη δημόσια κατανάλωση, αναμένεται η μέση διεύρυνση της φέτος να φτάσει το 6,0-6,5%.

Η αναμενόμενη εξασθένιση της πανδημίας το 2022 θα περιορίσει και τις ανάγκες που αυτή δημιουργεί σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό, ενώ σε χαμηλότερα επίπεδα θα κινηθεί η προμήθεια εμβολίων. Όμως, το προσεχές έτος έχει προγραμματιστεί διεύρυνση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, με 15,8 χιλ. προσλήψεις για την κάλυψη θέσεων τακτικού προσωπικού, στο πλαίσιο του κανόνα μία πρόσληψη για κάθε μία αποχώρηση. Η ενίσχυση της απασχόλησης θα μετριάσει τον περιορισμό των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στην περιοχή του 3,0-4,0%. Εφόσον η πανδημία ανακάμψει, οπότε θα προκύψουν πρόσθετες σχετικές ανάγκες, η περιστολή των καταναλωτικών εσόδων θα είναι μικρότερη (-1,5 έως -2,5%).

Σε ότι αφορά τις επενδύσεις, ο υψηλότερος τραπεζικός δανεισμός επιχειρήσεων από πέρυσι, που συνεχίζεται με φθίνοντα ρυθμό, έχει ήδη διαμορφώσει δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων από φέτος από μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, όπως έχει τονιστεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία. Εφόσον συνεχιστεί η τρέχουσα σταδιακή βελτίωση των επιδημιολογικών δεδομένων, στο υπόλοιπο του 2021 και το επόμενο έτος, η επιφυλακτικότητα για την πανδημία θα υποχωρήσει σημαντικά, ευνοώντας την υλοποίηση πολλών εξ αυτών των επενδυτικών σχεδίων. Επιχειρήσεις από δραστηριότητες της Μεταποίησης, η ζήτηση των οποίων είτε σχετίζεται με την υγειονομική κρίση, είτε παρουσίασαν ανθεκτικότητα σε αυτή (π.χ. Φάρμακα, κατασκευή Η/Υ, Πλαστικά), θεωρούνται οι πλέον πιθανές να διευρύνουν την επενδυτική δραστηριότητά τους. Η έντονη ανάκαμψη του διεθνούς τουρισμού φέτος, η οποία υπό τις υποθέσεις του βασικού μακροοικονομικού σεναρίου θα συνεχιστεί και θα κλιμακωθεί το 2022 θα αναθερμάνει την επενδυτική δραστηριότητά του. Αυτή θα αφορά και στην ανακαίνιση ακινήτων για Airbnb.

Την ολοκλήρωση ή τη σημαντική εξασθένιση στο επόμενο έτος των θετικών επενεργειών των έκτακτων παρεμβάσεων στήριξης εξαιτίας της πανδημίας, θα υπεραντισταθμίσει η εφαρμογή του εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0), στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU). Ήδη έχουν ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) προς υλοποίηση 48 έργα, προϋπολογισμού €2,76 δισεκ. Παρότι η Ελλάδα έχει καλύψει τα πρώτα 12 ορόσημα που αποτελούσαν προαπαιτούμενα για την πρώτη δόση από το RRF, ύψους €3,5 δισεκ., ύστερα από την προκαταβολή των πόρων του τον Αύγουστο (€4 δισεκ.), εντούτοις σημειώνεται καθυστέρηση στην υποβολή αιτήματος για τη λήψη της δόσης. Κατόπιν της καθυστέρησης, αυτό το τμήμα των αναμένεται να εκταμιευτεί τον προσεχή Φεβρουάριο, επομένως θα είναι διαθέσιμοι νωρίς το 2022. Ο στόχος για την παροχή ενισχύσεων το επόμενο έτος είναι στην περιοχή των €5,7 δισεκ., ενώ θα ενεργοποιηθεί και το δανειακό σκέλος του RRF. Εάν όμως παρουσιαστούν σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση των επενδύσεων του Σχεδίου ή ελλείψεις στο σχεδιασμό τους, π.χ., λόγω μη έγκαιρης εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων που συνδέονται με τις επενδύσεις ή/και μη αποτελεσματικής αξιοποίησης των πόρων του, η σημασία του Ταμείου Ανάκαμψης για την επενδυτική δραστηριότητα θα είναι περιορισμένη.

Η μικρή επιτάχυνση υλοποίησης του ΠΔΕ στο οκτάμηνο φέτος αναμένεται να συνεχιστεί στο υπόλοιπο του 2021, οδηγώντας σε μικρή υπέρβαση των δαπανών του πέρυσι (€6,37 δισεκ.). Λαμβάνοντας υπόψη τον υψηλότερο από ότι για το 2021 στόχο ενισχύσεων του ΠΔΕ για το επόμενο έτος (€7,45 έναντι €6,75 δισεκ.), το ότι ξεκινάει το ΕΣΠΑ 2021-2027, αλλά και την εμπειρία υλοποίησης του προγράμματος στο παρελθόν, εκτιμάται πως οι δαπάνες του μάλλον θα αυξηθούν ελαφρώς και το 2022, περίπου στα €7 δισεκ., παρέχοντας αντίστοιχα μεγαλύτερη στήριξη στην επενδυτική δραστηριότητα.

Η υπό-υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων-ιδιωτικοποιήσεων, εξαιτίας και των επιπτώσεων πανδημίας, έχει ως αποτέλεσμα τη μικρή συμβολή τους στην επενδυτική δραστηριότητα φέτος, μάλλον και τον επόμενο χρόνο, δεδομένης της μεγάλης περιόδου ωρίμανσης που απαιτείται για έργα αυτής της κλίμακας. Ωστόσο, η πρόσφατη ολοκλήρωση της παραχώρησης του Ελληνικού, της Εγνατίας Οδού, της ΔΕΠΑ Υποδομών, του ΔΕΔΔΗΕ, δημιουργεί πολύ σημαντικές μεσοπρόθεσμες προοπτικές, για τις επενδύσεις, την οικονομική δραστηριότητα ευρύτερα, καθώς και για την απασχόληση.

Συνεκτιμώντας αυτές τις επιδράσεις, εκτιμάται πως η ανάκαμψη των επενδύσεων φέτος θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 18,5-20%. Το προσεχές έτος, θα προστεθούν σε αυτές τις επιδράσεις πρωτίστως εκείνες της αξιοποίησης πόρων από το ΕΤΑ και της σημαντικής ανόδου του τουρισμού το 2021 η οποία θα κλιμακωθεί. Ακολούθως, η διεύρυνση των επενδύσεων φέτος θα διευρυνθεί σε σχέση με φέτος, μεταξύ 23-26%. Μια νέα κλιμάκωση της υγειονομικής κρίσης θα συγκρατήσει την άνοδο της επενδυτικής δραστηριότητας στην περιοχή του 16-19%.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, στο σκέλος των εξαγωγών, η ισχυρή δυναμική των εξαγωγών υπηρεσιών, λόγω κυρίως της ανάκαμψης του διεθνούς τουρισμού, θα είναι αυτή που θα καθορίσει κατά κύριο λόγο τη μεταβολή του συνόλου των εξαγωγών το τρέχον έτος, ενδεχομένως και στο 2022. Αυτή η εξέλιξη έχει ευνοήσει και την παροχή διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών. Σε ότι αφορά τις εξαγωγές αγαθών, τη σημαντική ενίσχυσή τους θα συνεχίσει να στηρίζει η έντονη ανάκαμψη στην Ευρωζώνη. Η άνοδος θα μετριαστεί από την απότομη κλιμάκωση των τιμών των ενεργειακών αγαθών και των υπόλοιπων βασικών εμπορευμάτων, κυρίως στο τελευταίο τρίμηνο του 2021 και το πρώτο της επόμενης χρονιάς. Εν συνεχεία, αναμένεται σταδιακή εξασθένησή τους, η οποία στην περίπτωση του εναλλακτικού σεναρίου για τη νέα χρονιά, ενδεχομένως να εξελιχθεί σε οριακό αντιπληθωρισμό στο δεύτερο εξάμηνο. Λαμβάνοντας υπόψη τις, ως επί το πλείστον θετικές τάσεις στους παράγοντες που παρουσιάστηκαν και αφορούν στην εξαγωγική ζήτηση, αλλά και τη δυναμική ήπιας βελτίωσης των επιδημιολογικών δεδομένων, εκτιμάται πως το 2021 η αύξηση του συνόλου των εξαγωγών διαμορφώθηκε στην περιοχή του 10,5-11,5%. Η συνέχισή της τον επόμενο χρόνο θα γίνει με ελαφρώς ηπιότερο ρυθμό από ότι φέτος στο βασικό σενάριο, στην περιοχή του 8,5-10%. Εφόσον προκύψει μια «αναζωπύρωση» του υγειονομικού ζητήματος, η άνοδος στο νέο έτος θα είναι ελαφρώς μικρότερη από ότι στο βασικό σενάριο, στην περιοχή του 5,5-7,0%.

Η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης, αλλά και των εξαγωγών προϊόντων κατά το τρέχον έτος, έχουν ήδη ισχυρό αυξητικό αποτύπωμα στις εισαγωγές προϊόντων. Επικουρικά στις εισαγωγές προϊόντων ενισχύονται έντονα οι εισαγωγές μεταφορικών υπηρεσιών. Αυτές οι τάσεις θα συνεχιστούν έως το τέλος του 2021 και το 2022. Ενδεχομένως να επηρεαστούν σε αμφότερες τις πλευρές των εισαγωγών από την ισχυρή άνοδο των διεθνών τιμών των ενεργειακών προϊόντων και βασικών εμπορευμάτων. Ηπιότερα από ότι αναμενόταν φαίνεται πως ενισχύεται φέτος η εγχώρια ζήτηση για ταξιδιωτικές υπηρεσίες, ενδεχομένως λόγω της επιφυλακτικότητας για την υγειονομική κατάσταση εκτός Ελλάδας. Εφόσον δεν αντιστραφεί έντονα για μεγάλο χρονικό διάστημα η τρέχουσα τάση ήπιας εξασθένησης της πανδημίας, τα ταξίδια κατοίκων της χώρας στο εξωτερικό αναμένεται να κλιμακωθούν σημαντικά από το χειμώνα φέτος, αποτελώντας πρόσθετη πηγή πιέσεων στο εξωτερικό ισοζύγιο. Ευρύτερα, η αύξηση των εισαγωγών προβλέπεται πως θα είναι μεγαλύτερη εκείνης των εξαγωγών φέτος και στο επόμενο έτος, οδηγώντας σε επιδείνωση του εξωτερικού ισοζυγίου. Συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω παράγοντες, προβλέπεται πως οι εισαγωγές θα διευρυνθούν φέτος κατά 11,0% με 12,5%, άνοδος η οποία θα

παρουσιάζει μικρή επιβράδυνση την ερχόμενη χρονιά, στην περιοχή του 9,5-11% υπό το βασικό σενάριο. Η ενίσχυσή τους θα είναι μικρότερη υπό το εναλλακτικό σενάριο εξελίξεων (6,5-8%).

Από τη διαδικασία εκτιμήσεων για τις τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ το τρέχον και το επόμενο έτος, οι οποίες για το 2022 έγιναν βάσει διαφορετικών σεναρίων για τις εξελίξεις σχετικά με την πανδημία του COVID-19 στην Ελλάδα και διεθνώς, καθώς και άλλων προσδιοριστικών παραγόντων του ΑΕΠ (διεθνής τουρισμός, πληθωρισμός κ.ά.) προέκυψαν αντίστοιχες προβλέψεις για τη μεταβολή του εγχώριου προϊόντος. Σύμφωνα με αυτές, το 2021, στο οποίο δεν αναμένεται νέα σημαντική έξαρση της πανδημίας έως το τέλος του έτους, ενώ είναι πιθανές κατά τόπους, πρόσκαιρες εξάρσεις της, με ισχυρότερη της αρχικά προβλεπόμενης ανάκαμψη της Ευρωζώνης και μεγαλύτερη ενίσχυση της διεθνούς τουριστικής κίνησης, αλλά και υψηλότερο πληθωρισμό, η ελληνική οικονομία θα αναπτυχθεί με ρυθμό στην περιοχή του 8,0-8,5%. Το 2022, υπό παρόμοιες υγειονομικές συνθήκες, με ώθηση στις επενδύσεις από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, αλλά και πολύ λιγότερες παρεμβάσεις στήριξης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών από ότι φέτος, η ισχυρή ανάκαμψη θα συνεχιστεί, με ρυθμό στην περιοχή του 4,0%. Εφόσον σημειωθεί νέα σημαντική επιδείνωση στο υγειονομικό ζήτημα, δεν αναμένονται εκ νέου ισχυρά, «οριζόντια» περιοριστικά μέτρα, αλλά ήπιες, στοχευμένες παρεμβάσεις προστασίας της δημόσιας υγείας, καθώς και περισσότερα μέτρα στήριξης. Ωστόσο, η νέα άνοδος του τουρισμού και η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη, θα είναι ηπιότερες από ότι στο βασικό σενάριο, διαμορφώνοντας την άνοδο του ΑΕΠ στην περιοχή του 2,0-2,5%.

Κρατικός Προϋπολογισμός: επίτευξη στόχων στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου, λόγω έκτακτων εσόδων

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος, το έλλειμμα του έφτασε τα €10,5 δισεκ., έναντι στόχου στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής 2022-2025 για έλλειμμα €13,5 δισεκ. και ελλείμματος €9,7 δισεκ. πριν ένα χρόνο. Το πρωτογενές αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού την ίδια περίοδο ήταν ελλειμματικό, κατά €6,4 δισεκ., σε σχέση με έλλειμμα €5,5 δισεκ. πριν ένα χρόνο και έναντι στόχου ελλείμματος για την ίδια περίοδο στο ΜΠΔΣ ύψους €9,4 δισεκ. Η υπέρβαση του στόχου προήλθε κυρίως από το σκέλος των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού, Συγκεκριμένα, αυτά υπερέβησαν κατά €2,45 δισεκ. το σχετικό στόχο, ελαφρώς λιγότερο από όσο ήταν η υπέρβαση της πρόβλεψης για μεταβιβάσεις (+€2,85 δισεκ.). Τα αυξημένα έσοδα από μεταβιβάσεις προήλθαν κυρίως από την είσπραξη της προκαταβολής ποσού €2.310 εκατ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας η οποία αναμενόταν να εισπραχθεί το Σεπτέμβριο, καθώς και έσοδα από ΑΝΦΑ's ύψους €644 εκατ., που εισπράχθηκαν τον Ιούλιο, τα οποία δεν είχαν προβλεφθεί στο ΜΠΔΣ 2022-2025. Αυτών εξαιρουμένων, τα έσοδα υπολείπονταν στο οκτάμηνο κατά €500 εκατ. του στόχου.

Στην πλευρά των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού, η υπέρβαση έναντι του στόχου στο οκτάμηνο έφτασε τα €514 εκατ., με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν στα €45,2 δισεκ. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στη συγκράτηση των δαπανών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων κατά €292 εκστ., καθώς και στις λιγότερες μεταβιβάσεις, κατά €137 εκατ. Από την άλλη πλευρά, οι δαπάνες για την απόκτηση περιουσιακών στοιχείων υπερέβησαν το σχετικό στόχο κατά €771 εκατ. και αφορούν σε εξοπλιστικά προγράμματα.

Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2022

Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2022, το πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης το επόμενο έτος σύμφωνα με τη μεθοδολογία Ενισχυμένης Εποπτείας θα είναι ελλειμματικό, κατά €1,66 δισεκ. ή 0,9% του ΑΕΠ, έναντι ελλείμματος €13,0 δισεκ. ή 7,7% του ΑΕΠ. Ελλειμματικό θα είναι το πρωτογενές ισοζύγιο και βάσει ESA, κατά €2,02 δισεκ. ή 1,1% του ΑΕΠ. Το συνολικό αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού προβλέπεται να είναι ελλειμματικό το 2022 κατά €9,66 δισεκ, ή 5,2%, από έλλειμμα €20,6 δισεκ. ή 11,7% του ΑΕΠ φέτος. Ο περιορισμός του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού οφείλεται κυρίως στην περιστολή των πρωτογενών δαπανών (εξαιρουμένων των πληρωμών τόκων) κατά €6,33 δισεκ., από λιγότερες μεταβιβάσεις (-€7,88 δισεκ.). Τα καθαρά έσοδα αναμένεται να αυξηθούν κατά €4,60 δισεκ., πρωτίστως από περισσότερους φόρους επί αγαθών-υπηρεσιών (+€2,2 δισεκ.) και φόρους εισοδήματος (+€1,93 δισεκ.). Δεδομένου του προβλεπόμενου ελλείμματος στον Κρατικό Προϋπολογισμό, το μικρότερο έλλειμμα σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης θα προέλθει από το πλεόνασμα των νομικών προσώπων (€1,93 δισεκ. από €2,75 δισεκ. φέτος) και το πλεόνασμα των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (€1,04 δισεκ., από €442 εκατ.).

Υποχώρηση ανεργίας το 2021 κυρίως από θέσεις εργασίας λόγω της πανδημίας. Περαιτέρω μείωση στο επόμενο έτος, από κλάδους σε αναστολή λειτουργίας στο παρελθόν.

Αν και οι εξελίξεις στην οικονομική δραστηριότητα αποτυπώνονται με χρονική υστέρηση στην αγορά εργασίας, η ενίσχυση της απασχόλησης στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου σε σχέση με πέρυσι ήταν σημαντική (+1,9% ή +71,3 χιλ.). Αυτή ήταν η πρώτη διεύρυνση της απασχόλησης σε τρίμηνο εντός της πανδημίας. Ωστόσο, δεν οφείλεται εξ ολοκλήρου ή σε μεγάλο βαθμό στην υποχώρηση της ανεργίας, καθώς οι μισοί εκ των νέων απασχολούμενων (35,5 χιλ.) προήλθαν από τον μη ενεργό πληθυσμό, διευρύνοντας το εργατικό δυναμικό. Ακολουθώντας το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε ηπιότερα, κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες, στο 15,8%. Συνολικά στο πρώτο εξάμηνο ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα κατά μέσο όρο κατά 17,8 χιλ. ή 2,3% και αυτός των απασχολούμενων κατά 78 χιλ. ή 2,0%. Το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 16,5%, αμετάβλητο από το αρχικό εξάμηνο του 2020, ενώ τότε υποχωρούσε κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες.

Σε κλαδικό επίπεδο, οι περισσότερες θέσεις εργασίας σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο πέρυσι δημιουργήθηκαν στους κλάδους της Δημόσιας διοίκησης-άμυνας-υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης (+52,2 χιλ. ή +15,5%), των Δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας (+25,1 χιλ. ή +9,5%), των Επιστημονικών-τεχνικών δραστηριοτήτων (+23,7 χιλ. ή +10,7%) και της Γεωργίας-Δασοκομίας-Αλιείας (+18,0% ή +4,2%), με τις τάσεις στον πρώτο και το δεύτερο κλάδο να θεωρείται πως αντανακλούν τις έκτακτες ανάγκες σε υπηρεσίες που δημιουργήσε η υγειονομική κρίση. Στον αντίποδα, η μεγαλύτερη μείωση των θέσεων εργασίας σημειώθηκε στην Εκπαίδευση (-15,7 χιλ. ή -4,7%), στην Παροχή νερού-διαχείριση αποβλήτων (-11,1 χιλ. ή -39,9%) και στις Διοικητικές-υποστηρικτικές δραστηριότητες (-6,1 χιλ. ή -7,2%).

Στο πεδίο των αναμενόμενων τάσεων στην απασχόληση και την ανεργία, οι εξελίξεις σχετικά με την υγειονομική κρίση είναι οι πλέον καθοριστικές αυτών φέτος, όπως και πέρυσι. Εάν αυτός ο παράγοντας δεν παρουσιάσει νέες διακυμάνσεις το 2022, θα τον διαδεχθούν ως προς τη σημαντικότητα της επίδρασής τους στην αγορά εργασίας η ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης,

η περαιτέρω ενίσχυση του Τουρισμού και οι επενδύσεις, ενώ μικρότερη θα είναι η επίδραση του υψηλού πληθωρισμού. Εφόσον δεν σημειωθεί νέα έξαρση της πανδημίας το τελευταίο τρίμηνο φέτος και εντός της επόμενης χρονιάς, τότε οι περισσότερες επιχειρήσεις στους κλάδους Λιανικού εμπορίου, Τουρισμού, Εστίασης, Τεχνών και Ψυχαγωγίας, που είχαν πληγεί σε μεγάλο βαθμό από την αναστολή λειτουργίας τους λόγω της πανδημίας, αναμένεται να λειτουργήσουν, με θετικές επιδράσεις στην απασχόλησή τους από τη σταδιακή ομαλοποίηση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών. Την ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης θα μετριάσει στο τέλος του 2021 και στην αρχή του 2022 ο ισχυρός πληθωρισμός, ο οποίος θα εξασθενήσει σταδιακά εντός του επόμενου έτους. Στην περίπτωση του εναλλακτικού σεναρίου, δεν θα τεθούν εκ νέου σημαντικοί περιορισμοί στη λειτουργία των επιχειρήσεων. Όμως, λόγω κυρίως επιφυλακτικότητας έναντι δυνητικών δυσμενέστερων εξελίξεων, οι επιχειρήσεις θα προβούν σε λιγότερες προσλήψεις. Επιπλέον, η καταναλωτική ζήτηση θα αυξηθεί ηπιότερα, καθώς θα εξασθενήσει η καταναλωτική διάθεση. Όμως θα είναι ηπιότερος και ο πληθωρισμός, ο οποίος ενδεχομένως θα αντιστραφεί στη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου, έτσι το πραγματικό εισόδημα θα περιοριστεί λιγότερο.

Η ταχύτερη της αναμενόμενης νωρίτερα φέτος ανάκαμψη της Ευρωζώνης θα ενισχύσει την εξαγωγική ζήτηση περισσότερο από ότι αναμενόταν, στηρίζοντας την απασχόληση στους εξαγωγικούς κλάδους, κυρίως από τη βιομηχανία. Η εξίσου ισχυρή ανάπτυξη της Ευρωζώνης που προβλέπεται για το επόμενο έτος, εφόσον δεν ανακάμψει η πανδημία, θα συνεχίσει να παρέχει ώθηση στις εξαγωγές και την απασχόληση. Εφόσον, η υγειονομική κρίση παρουσιάσει νέα έξαρση, η αύξηση του ΑΕΠ αναμένεται να επιβραδυνθεί ήπια, και αντιστοίχως και η άνοδος της ζήτησης για ελληνικές εξαγωγές, επομένως και η στήριξη στην απασχόληση.

Η αύξηση των επενδύσεων, σε εξαγωγικούς κλάδους της βιομηχανίας και στον Τουρισμό, αλλά κυρίως αξιοποιώντας τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, καθώς και από την εκκίνηση επενδύσεων σε σημαντικές αποκρατικοποιήσεις, όπως στο Ελληνικό, θα τονώσει σημαντικά τη δημιουργία θέσεων εργασίας το ερχόμενο έτος, μεταξύ άλλων κλάδων, στις Κατασκευές.

Τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση το 2022 θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας. Ήδη έχει πραγματοποιηθεί προγραμματισμός προσλήψεων το προσεχές έτος για την κάλυψη θέσεων τακτικού προσωπικού στο Δημόσιο (15,8 χιλ.), στο πλαίσιο του κανόνα μία πρόσληψη για κάθε μία αποχώρηση.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, η εκτίμηση για το ποσοστό της ανεργίας το 2021 αναθεωρείται επί τα βελτίω στην περιοχή του 15,6%. Σε ότι αφορά στο 2022, στο βασικό σενάριο το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 14,3%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο στην περιοχή του 14,9%.

Άνοδος τιμών καταναλωτή φέτος, από έντονη αύξηση ενεργειακού κόστους και υποχώρηση αρνητικής επίδρασης έμμεσων φόρων

Το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου του 2021, σημειώθηκε κατά μέσο όρο μικρή ενίσχυση των τιμών σε σχέση με ένα έτος πριν, με το μέσο ρυθμό μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) να διαμορφώνεται στο 0,2%, από υποχώρηση 1,0% ένα χρόνο πριν. Μεταξύ των κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών, η μεγαλύτερη άνοδος τιμών σημειώθηκε στις Μεταφορές (7,8%) και τη Στέγαση (4,7%), αντανακλώντας τη σημαντική ενίσχυση των τιμών των ενεργειακών αγαθών. Μικρότερη ήταν η μεταβολή στη Διατροφή, ενώ έπεται σε αύξηση η

Εκπαίδευση, με 0,9%. Στον αντίποδα, η εντονότερη μείωση τιμών σημειώθηκε στην κατηγορία Επικοινωνιών, κατά 2,5%.

Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες τάσεις στις βασικές συνιστώσες των Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στο υπόλοιπο του τρέχοντος έτους και το 2022, στην πλευρά της ζήτησης, εφόσον δεν σημειωθεί κάποια νέα έξαρση της πανδημίας, κλάδοι τους οποίους πραγματοποιείται ένα σημαντικό τμήμα της εγχώριας κατανάλωσης και στους οποίους είχε επιβληθεί αναστολή λειτουργίας το περασμένο φθινόπωρο και το χειμώνα (Λιανικό Εμπόριο, Εστίαση, Τουρισμός), θα λειτουργήσουν εν πολλοίς με συνθήκες προ κρίσης και θα προχωρήσουν σε αύξηση της απασχόλησής τους. Σε συνδυασμό με τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωστρεφείς δραστηριότητες στη βιομηχανία, όπως επίσης από περισσότερες επενδύσεις, θα αυξηθεί το εγχώριο διαθέσιμο εισόδημα, τονώνοντας την καταναλωτική ζήτηση και ακολούθως τις τιμές. Εάν όμως σημειωθεί μια νέα ανάκαμψη της πανδημίας το ερχόμενο έτος, οι αυξήσεις της οικονομικής δραστηριότητας, της απασχόλησης και του εισοδήματος θα είναι ηπιότερες. Ωστόσο, δεν αναμένονται ισχυρές επιπτώσεις στη ζήτηση, καθώς τα μέτρα προστασίας μάλλον θα είναι ήπια.

Στο σκέλος των επιδράσεων της ενέργειας, ο ήπιος περιορισμός των περικοπών στην ημερήσια παραγωγή πετρελαίου από τις χώρες μέλη του OPEC+ (συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας), που έχει αποφασιστεί να συνεχιστεί έως το τέλος του έτους, δεν επαρκεί για την κάλυψη της ραγδαίας αύξησης στη ζήτησή του από την αναθέρμανση της παγκόσμιας οικονομίας. Στόχος του οργανισμού είναι η πλήρης άρση των περιορισμών έως τον Σεπτέμβριο του 2022. Οι περιορισμοί στην πλευρά της προσφοράς θα μετριαστούν από τη χρήση αποθεμάτων που έχουν ανακοινώσει οι ΗΠΑ και η Κίνα. Επιπλέον θα εξομαλυνθεί η παραγωγή ενεργειακών προϊόντων στον Κόλπο του Μεξικού κατόπιν των επιπτώσεων του τυφώνα Ίντα. Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες εξελίξεις στην πλευρά της ζήτησης ενέργειας, από τις πρόσφατες προβλέψεις διεθνών οργανισμών για την οικονομική δραστηριότητα φέτος και το 2022 προκύπτει πως θα παραμείνει ισχυρή, παρά τις πληθωριστικές πιέσεις. Ενώ η πανδημία δημιουργεί διαταραχές στις αλυσίδες αξίας των ανεπτυγμένων οικονομιών, κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες - εξαγωγείς προϊόντων, επωφελούνται των αυξήσεων τιμών. Ακολούθως, δεν αναμένεται αποκλιμάκωση του ενεργειακού κόστους, ενώ είναι πιθανή μια νέα μικρή άνοδος του το επόμενο έτος. Μια «αναζωπύρωση» της υγειονομικής κρίσης εκτιμάται πως θα ανέκοπτε ήπια την αυξητική τάση. Οι πληθωριστικές πιέσεις από την ενέργεια θα μετριαστούν εγχωρίως από τις παρεμβάσεις στήριξης των νοικοκυριών (επιδοτήσεις-επιδόματα).

Όσο αφορά την αναμενόμενη επίδραση των υπόλοιπων παρεμβάσεων έμμεσης φορολογίας, η μείωση του ΦΠΑ που ίσχυε από τον περυσινό Ιούνιο για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες παρατάθηκε μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 2022. Ωστόσο, καθώς έχει πλέον παρέλθει ένα έτος από την εφαρμογή της, δεν αναμένεται κάποια περαιτέρω ουσιαστική επίδρασή της στις τιμές. Η έκπτωση του ΦΠΑ σε ορισμένα άλλα αγαθά και υπηρεσίες προσεχώς (γυμναστήρια, σχολές χορού κ.α.), θα έχει περιορισμένη ανασχετική επίδραση στην αύξηση των τιμών, καθώς αφορά ένα μικρό τμήμα των καταναλωτικών δαπανών. Ισχυρότερο αναμένεται να είναι το αποτέλεσμα από τη μείωση του τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω πιθανές τάσεις στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, καθώς και το ρυθμό μεταβολής του στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου φέτος, προβλέπεται μέσος ρυθμός πληθωρισμού για το 2021 0,6% έως 0,8%. Υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων για το 2022 η ισχυρότερη ζήτηση και η αρκετά ηπιότερη επίδραση του ενεργειακού κόστους, θα οδηγήσουν σε αύξηση τιμών 0,3% έως 0,5%. Εάν όμως κλιμακωθεί εκ νέου ισχυρά η πανδημία, θα μετριάσει την καταναλωτική διάθεση, ενώ η επίδραση

των ενεργειακών αγαθών μάλλον θα μεταστραφεί σε αρνητική. Ακολούθως, θα σημειωθεί ήπιος αντιπληθωρισμός, κατά 0,3% έως 0,5%.

Ειδική μελέτη: Ο ρόλος της βιομηχανίας υποδομών και κατασκευών την επόμενη ημέρα της ελληνικής οικονομίας

Η ανάπτυξη υποδομών και άλλων κατασκευαστικών έργων τα επόμενα χρόνια αποτελεί βασική προτεραιότητα σε όλα τα επίσημα κείμενα αναπτυξιακής πολιτικής στην Ελλάδα. Τα έργα θα υποστηριχθούν και από τους πρόσθετους ευρωπαϊκούς πόρους των έκτακτων μέτρων ανάκαμψης, οι οποίοι θα οδηγήσουν σε ιδιαίτερα αυξημένες εισροές χρηματοδότησης στην Ελλάδα την περίοδο 2021-2027. Η μελέτη παρουσιάζει τις τάσεις σε βασικά μεγέθη της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών στην Ελλάδα. Αναλύει τα εμπόδια και τις στρεβλώσεις στη λειτουργία του τομέα. Ακολούθως, παρουσιάζονται πεδία παρεμβάσεων πολιτικής για την εξασφάλιση και ενίσχυση της συνεισφοράς του τομέα των Κατασκευών στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας.

2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

A. Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

- Η παγκόσμια οικονομία εκτιμήθηκε προσφάτως ότι θα ανακάμψει με ρυθμό στην περιοχή του 5,9% το 2021 (ΔΝΤ), οριακά χαμηλότερα από ότι αναμενόταν τον Ιούλιο (6,0%), παρά τη ραγδαία αύξηση των τιμών. Αμετάβλητη η πρόβλεψη για το προσεχές έτος, στην περιοχή του 4,9%.
- Η ραγδαία αύξηση των τιμών των προϊόντων ενέργειας αντανακλά την ισχυρή ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, καθώς και δυσχέρειες στις αλυσίδες προμήθειας, κατόπιν της νέας έξαρσης της πανδημίας.
- Η ταχύτητα της ανάκαμψης διαφέρει από χώρα σε χώρα ανάλογα με την έκταση της δημοσιονομικής στήριξης, την εξάρτηση από ευάλωτους κλάδους, αλλά και την εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού.
- Εξακολουθούν να παραμένουν εστίες αβεβαιότητας και προκλήσεων, που σχετίζονται με την ανθεκτικότητα των έντονων πληθωριστικών πιέσεων, τη διόγκωση του δημόσιου χρέους παγκοσμίως κατόπιν των εκτεταμένων μέτρων στήριξης και το 2021, καθώς και τις πληθωριστικές πιέσεις, κυρίως από την κλιμάκωση του ενεργειακού κόστους.

Η παγκόσμια οικονομία σταδιακά ανακάμπτει, ωστόσο η πανδημία του COVID-19 συνεχίζει να δημιουργεί εμπόδια στην οικονομική δραστηριότητα και προκλήσεις στους φορείς χάραξης πολιτικής. Οι οικονομίες των χωρών του ΟΟΣΑ αναπτύχθηκαν με ρυθμό 13,1% το δεύτερο τρίμηνο του έτους, κατόπιν οριακής πτώσης 0,3% στο προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωσης 11,6% το δεύτερο τρίμηνο του 2020. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) διαμορφώθηκε σε 12,9%, έναντι αρνητικού ρυθμού 0,6% στο προηγούμενο τρίμηνο και πτώσης 11,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020. Στις 20 μεγαλύτερες

οικονομίες του ΟΟΣΑ η αλλαγή τάσης ήταν πολύ μικρότερη στο δεύτερο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο, σε ανάκαμψη 4,0% από 3,5%, ενώ πριν ένα χρόνο σημειωνόταν ύφεση 8,8%. Η ανάκαμψη στην αρχή του έτους οφείλεται κατά κύριο λόγο στην πολύ ισχυρή αύξηση του ΑΕΠ στην Κίνα. Στις τάσεις σε επίπεδο χωρών, μεταξύ των πλέον αναπτυσσόμενων, η μεγαλύτερη μεταβολή στο ρυθμό του ΑΕΠ έναντι του προηγούμενου τριμήνου σημειώθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο (+23,6% από -5,8%), στη Γαλλία (+18,7% από +1,5%) και στην Ιταλία (+17,2% από -0,8%). Στις μεγάλες ασιατικές αναπτυσσόμενες οικονομίες, η οικονομία της Κίνας αναπτύχθηκε στο δεύτερο τρίμηνο φέτος με ρυθμό 7,9% από 18,3% ένα τρίμηνο πριν. Η οικονομία της Ινδίας σημείωσε ισχυρή ανάκαμψη, κατά 20,9% από 1,6% στο πρώτο τρίμηνο του έτους. Στη Λατινική Αμερική, οι οικονομίες της Αργεντινής και της Βραζιλίας ανέκαμψαν με ρυθμούς 19,6 και 12,4% αντίστοιχα, από ανάπτυξη 2,5% και 2,3% το προηγούμενο τρίμηνο.

Οι ρυθμοί ανάκαμψης διαφέρουν μεταξύ των χωρών, αντανakλώντας διαφορετικές επιδράσεις από τα νέα κύματα εξάπλωσης του ιού, τη διάσταση στην πρόοδο στη διαδικασία των εμβολιασμών, αλλά και διαφορετικούς βαθμούς εξάρτησης από ευάλωτους στην πανδημία κλάδους (π.χ. τουρισμός), καθώς και διασύνδεσης με τις ισχυρότερες οικονομίες, π.χ. μέσω του διεθνούς εμπορίου.

Τα ισχυρά δημοσιονομικά μέτρα στήριξης συνεχίζουν να στηρίζουν τις οικονομίες παγκοσμίως, ιδιαίτερα τις πλέον αναπτυσσόμενες. Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, η στήριξη σταδιακά αποσύρεται, καθώς ο δημοσιονομικός χώρος στενεύει λόγω σχετικά περιορισμένης πρόσβασης στις αγορές κεφαλαίων. Στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ, τα δημοσιονομικά ελλείμματα προβλέπεται να παραμείνουν το 2021 σε υψηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα, στις ανεπτυγμένες το δημοσιονομικό έλλειμμα προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 8,8% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο το 2021 από 10,8% το 2020. Αντίθετα, στις ανεπτυγμένες οικονομίες προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στο 6,6% του ΑΕΠ από 9,6% το προηγούμενο έτος.

Οι εξελίξεις γύρω στο υγειονομικό ζήτημα που υποστηρίζουν την βελτίωση των οικονομικών και των κοινωνικών συνθηκών, είναι η ευρεία διάθεση εμβολίων, η αυξημένη δυνατότητα διενέργειας διαγνωστικών ελέγχων (π.χ. self tests) και η πρόοδος στην ανακάλυψη φαρμάκων κατά του νέου κορωνοϊού. Επιπλέον, η προσαρμογή στις συνθήκες της πανδημίας από επιχειρήσεις και νοικοκυριά, έχει βοηθήσει την παγκόσμια οικονομία να αποδίδει καλύτερα παρά τα περιοριστικά μέτρα που βρίσκονται σε ισχύ.

Τα εμβόλια έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά τόσο στην προστασία από τις αρνητικές συνέπειες του COVID-19 όσο και στον περιορισμό της μετάδοσης του ιού. Ωστόσο, η αβεβαιότητα ως προς την εξέλιξη της πανδημίας παραμένει λόγω περιορισμένης πρόσβασης στα εμβόλια στις πιο φτωχές χώρες και της διστακτικότητας σημαντικού ποσοστού του πληθυσμού σε πολλές χώρες να εμβολιαστεί. Ενώ η μολυσματικότητα του ιού παραμένει ισχυρή, ελλοχεύει και ο κίνδυνος εμφάνισης νέων μεταδοτικών μεταλλάξεων οι οποίες ενδέχεται να περιορίσουν την αποτελεσματικότητα των εμβολίων και να παρατείνουν τη διάρκεια της πανδημίας.

Σημαντικός παράγοντας ανησυχίας που σχετίζεται με την ταχύτητα της οικονομικής ανάκαμψης είναι και η αύξηση των τιμών εμπορευμάτων, κυρίως των μετάλλων και των ενεργειακών εμπορευμάτων. Η ισχυρή ανάκαμψη της ζήτησης, οι χαλαρές χρηματοοικονομικές συνθήκες, οι διαταραχές στην πλευρά της προσφοράς και στις καιρικές συνθήκες, έχουν οδηγήσει σε σημαντικές αυξήσεις πρώτων υλών και ενεργειακού κόστους. Το γεγονός αυτό απειλεί επίσης να καθυστερήσει την ενεργειακή μετάβαση σε πιο καθαρές μορφές ενέργειας.

Οι πιέσεις στις τιμές αναμένεται να κοπάσουν στις περισσότερες χώρες εντός στο 2022, καθώς η προσφορά θα καταφέρει να αντιστοιχιστεί με την υψηλή ζήτηση, ωστόσο, η αβεβαιότητα είναι έντονη σχετικά με τις προοπτικές του πληθωρισμού. Σημαντικότερος παράγοντας στην πορεία ανάκαμψης παγκοσμίως παραμένει η πρόσβαση στα εμβόλια. Υπολογίζεται ότι οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες θα αποκτήσουν ευρεία πρόσβαση στα εμβόλια μέχρι το τέλος του 2022.

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, ο ρυθμός μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2021 θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 5,9%, σχεδόν αμετάβλητος από ότι προέβλεπε τον περασμένο Ιούλιο (6,0%). Στην παραπάνω πρόβλεψη ενσωματώνονται τόσο οι αρνητικές επιδράσεις από τις διαταραχές στην εφοδιαστική αλυσίδα για τις ανεπτυγμένες χώρες όσο και οι επιδεινούμενες συνθήκες σχετικά με την πανδημία για αναπτυσσόμενες χώρες χαμηλού εισοδήματος. Για το επόμενο έτος η πρόβλεψη δεν μεταβλήθηκε (4,9%).

Στον Πίνακα 2.1 περιλαμβάνονται οι ετήσιες μεταβολές του ΑΕΠ το 2020 και οι πρόσφατες προβλέψεις του ΔΝΤ για τις ετήσιες μεταβολές του κατά τα έτη 2021 και 2022, στην παγκόσμια οικονομία και σε επιλεγμένες αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον (ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ σε πραγματικές τιμές, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά)

Οικονομία	2020	2021		2022	
		Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη *	Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη *
Παγκόσμια	-3,1	5,9	-0,1	4,9	0,0
Ανεπτυγμένες	-4,5	5,2	-0,4	4,5	0,1
Αναπτυσσόμενες	-2,1	6,4	0,1	5,1	-0,1
ΗΠΑ	-3,4	6,0	-1,0	5,2	0,3
Ιαπωνία	-4,6	2,4	-0,4	3,2	0,2
Καναδάς	-5,3	5,7	-0,6	4,9	0,4
Ηνωμένο Βασίλειο	-9,8	6,8	-0,2	5,0	0,2
Ευρωζώνη	-6,3	5,0	0,4	4,3	0,0
Γερμανία	-4,6	3,1	-0,5	4,6	0,5
Γαλλία	-8,0	6,3	0,5	3,9	-0,3
Ιταλία	-8,9	5,8	0,9	4,2	0,0
Ρωσία	-3,0	4,7	0,3	2,9	-0,2
Τουρκία	1,8	9,0	3,2	3,3	0,0
Κίνα	2,3	8,0	-0,1	5,6	-0,1
Ινδία	-7,3	9,5	0,0	8,5	0,0
Βραζιλία	-4,1	5,2	-0,1	1,5	-0,4
Παγκόσμιο Εμπόριο	-8,2	9,7	0,0	6,7	-0,3

* Διαφορά σε ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τις προηγούμενες εκτιμήσεις του ΔΝΤ (World Economic Outlook, Ιούλιος 2021)

Πηγή: World Economic Outlook, ΔΝΤ, Οκτώβριος 2021

Στην συνέχεια αναλύονται οι πρόσφατες και αναμενόμενες τάσεις στις οικονομίες των σημαντικότερων κρατών και ενώσεων κρατών για το 2021 και το 2022.

Μεταξύ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών, στην οικονομία των ΗΠΑ το δεύτερο τρίμηνο του 2021 σημειώθηκε ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης 12,2% από 0,5% το προηγούμενο τρίμηνο και ύφεση 9,1%

το δεύτερο τρίμηνο του 2020. Για το σύνολο του 2021 προβλέπεται μεγέθυνση 6,0%, χαμηλότερα από την πρόβλεψη του περασμένου Ιουλίου (7,0%) λόγω της μείωσης των αποθεμάτων που παρατηρήθηκε κατά το δεύτερο τρίμηνο, αντανakλώντας εν μέρει τις διαταραχές στην πλευρά της προσφοράς, αλλά και εξαιτίας της λιγότερο ισχυρής κατανάλωσης κατά το τρίτο τρίμηνο. Για το 2022, προβλέπεται επίσης ισχυρός ρυθμός μεγέθυνσης 5,2%. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ συνεχίζει εντός του 2021 να παρέχει ισχυρή δημοσιονομική στήριξη για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας, η οποία θα παραταθεί και το επόμενο έτος. Επιπλέον, η πρόσφατη ψήφιση από τη Γερουσία σχεδίου προϋπολογισμού δαπανών για υποδομές καθώς και η αναμενόμενη νομοθέτηση πακέτου ενίσχυσης του κοινωνικού ιστού, αναμένεται να έχουν συνολικό αποτύπωμα περίπου \$4 τρισεκ. δαπανών κατά την επόμενη δεκαετία.

Η οικονομία της Ευρωζώνης πέρασε σε πολύ ισχυρό ρυθμό ανάπτυξης το δεύτερο τρίμηνο του έτους (+14,3%), από ύφεση 1,2% το προηγούμενο τρίμηνο και έναντι συρρίκνωσης 14,5% στο ίδιο τρίμηνο του 2020. Η δημοσιονομική πολιτική αναμένεται να συνεχίσει να είναι επεκτατική κατά το τρέχον έτος με τα κρατικά ελλείμματα να παραμένουν στα επίπεδα του 2020 (7,7% του ΑΕΠ). Οι παρεμβάσεις πολιτικής θα κλιμακωθούν το τρέχον εξάμηνο, με την έναρξη λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και τη διάθεση των πόρων του στις χώρες μέλη. Έτσι, για το 2021 προβλέπεται ανάκαμψη με ρυθμό 5,0%, μεγαλύτερη από ότι νωρίτερα φέτος, η οποία θα συνεχιστεί το επόμενο έτος με ελαφρώς ηπιότερο ρυθμό (+4,3%), επαναφέροντας το ΑΕΠ σε προ πανδημίας επίπεδα.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ακολουθώντας την άρση των περιορισμών λόγω κορωνοϊού, το ΑΕΠ ενισχύθηκε κατά 23,6% στο δεύτερο τρίμηνο, από μείωση 5,8% το προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωση 21,4% πριν ένα χρόνο. Για το σύνολο του 2021 προβλέπεται ισχυρή ανάπτυξη 6,8% και επαναφορά σε προ πανδημίας επίπεδα από το 2022, κατόπιν ανάπτυξης 5,0%.

Στην Ιαπωνία, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 7,7% στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, κατόπιν μείωσης 1,3% στο προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωσης 10,1% ένα χρόνο πριν. Η αύξηση των κρουσμάτων του κορωνοϊού που παρατηρήθηκε κατά τους θερινούς μήνες και οι συνεχιζόμενοι υγειονομικοί περιορισμοί συγκρατούν την οικονομική δραστηριότητα. Για το τρέχον έτος προβλέπεται ρυθμός ανάκαμψης 2,4% και για το επόμενο μικρή επιτάχυνσή της, σε 3,2%.

Στη συνέχεια της τρέχουσας υπό-ενότητας παρουσιάζονται οι πρόσφατες τάσεις στην οικονομία και οι προκλήσεις οικονομικής πολιτικής σε πέντε αναπτυσσόμενες χώρες και οικονομικές περιφέρειες, οι οποίες παράγουν συνολικά σχεδόν το 1/3 του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Αναλυτικά, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η οικονομία της Κίνας κατέγραψε σημαντική αύξηση του ρυθμού μεγέθυσής της στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, στο 7,9%, από ρυθμό 18,3% το προηγούμενο τρίμηνο και 3,2% ένα χρόνο νωρίτερα. Βάσει πρόσφατων στοιχείων, η κινέζικη οικονομία αναπτύχθηκε στο τρίτο τρίμηνο με ρυθμό 4,9%, ακριβώς όσο πριν ένα χρόνο. Ο ρυθμός ανάπτυξης των εξαγωγών παραμένει ισχυρός, βελτιώνοντας το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, και η νομισματική πολιτική συνεχίζει να είναι υποστηρικτική. Από την άλλη πλευρά, η δημοσιονομική στήριξη σταδιακά αποσύρεται και η πιστωτική επέκταση είναι πιο συγκρατημένη. Σημαντικοί χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι παραμένουν, ιδίως από το αυξημένο χρέος του εταιρικού τομέα, ενώ η επιβολή νέων ρυθμιστικών κανόνων από το κράτος επιδεινώνουν τις προοπτικές. Συνολικά, για το σύνολο του 2021 εκτιμάται ισχυρή ανάπτυξη 8,0%, ενώ για το 2022 προβλέπεται επιβράδυνσή της σε 5,6%.

Η οικονομία της Ινδίας κατέγραψε ισχυρή ανάπτυξη 20,9% στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, από ανάπτυξη 1,6% στο προηγούμενο τρίμηνο και ύφεση 23,3% ένα χρόνο πριν. Η εσωτερική ζήτηση ενισχύθηκε λόγω υψηλότερης κατανάλωσης των νοικοκυριών και από την αύξηση των επενδύσεων, ενώ η διεύρυνση των κρατικών δαπανών παρουσίασε κάμψη. Στον εξωτερικό τομέα, οι εισαγωγές ενισχύθηκαν περισσότερο από τις εξαγωγές επιδρώντας αρνητικά στην ανάπτυξη. Για το σύνολο του τρέχοντος έτους προβλέπεται ανάπτυξη 9,5%, που θα αναπληρώσει μερικώς τις περυσινές απώλειες (7,3%) και θα συνεχιστεί με ελαφρώς χαμηλότερη ένταση το προσεχές έτος (8,5%).

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Ρωσίας ενισχύθηκε κατά 8,1% σε ετήσια βάση το δεύτερο τρίμηνο του έτους, κατόπιν στασιμότητας το προηγούμενο τρίμηνο (-0,1%) και μείωσης 5,9% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020. Συνολικά το τρέχον έτος η ρωσική οικονομία προβλέπεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 4,7% φέτος και 2,9% το 2022.

Η οικονομία της Τουρκίας κατέγραψε ισχυρό ρυθμό ανάπτυξης σε ετήσια βάση το δεύτερο τρίμηνο του 2021, 21,4% από 7,4% το προηγούμενο τρίμηνο, έναντι ύφεσης 9,1% πριν ένα χρόνο. Για το σύνολο του 2021 η τουρκική οικονομία προβλέπεται να αναπτυχθεί με ρυθμό 9,0%, ενώ το επόμενο έτος ο ρυθμός ανάκαμψής της θα επιβραδυνθεί σε 3,3%. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού διατηρείται σε υψηλά επίπεδα (19,6% τον περασμένο Σεπτέμβριο) και η ισοτιμία της τουρκικής λίρας συνεχίζει να υποχωρεί (-16,7% και -12% σε σχέση με το δολάριο και το ευρώ αντίστοιχα από την αρχή του έτους). Πάρα ταύτα, η κεντρική τράπεζα της χώρας μείωσε τα επιτόκια κατά 100 μονάδες βάσης τον Σεπτέμβριο, στο 18%, αναμένοντας ότι οι πληθωριστικές πιέσεις θα είναι παροδικές.

Από τις χώρες τις Λατινικής Αμερικής, η οικονομία της Βραζιλίας κατέγραψε μεγέθυνση 12,4% στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, από 2,3% το προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωση 10,8% το δεύτερο τρίμηνο πέρυσι. Για το 2021 προβλέπεται μέσος ρυθμός ανάκαμψης 3,7%, η οποία θα συνεχιστεί ηπιότερη το 2022 (2,5%), καλύπτοντας τις απώλειες λόγω της υγειονομικής κρίσης.

Ο σύνθετος πρόδρομος δείκτης του ΟΟΣΑ για τις χώρες-μέλη του, παρέμεινε σε τροχιά ανόδου το τρίτο τρίμηνο του 2021, σημειώνοντας σταδιακή επιβράδυνση. Τον Αύγουστο διαμορφώθηκε στις 100,98 μονάδες, σε μέγιστο επίπεδο τριών ετών. Αντίστοιχα, και ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης του ΟΟΣΑ βρίσκεται κοντά σε μέγιστο επίπεδο τριών ετών, παρά την οριακή κάμψη τον Αύγουστο, στις 101,68 μονάδες. Αντίθετα, ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης καταγράφει εξασθένηση για δεύτερο συνεχόμενο μήνα τον Αύγουστο υποχωρώντας στις 99,82 μονάδες.

Ο πληθωρισμός έχει ενισχυθεί σημαντικά στις περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ (4,3% τον περασμένο Αύγουστο), καθώς με την άρση των περιορισμών, η ζήτηση έχει επανέλθει ισχυρή ενώ η προσφορά αδυνατεί να ανταποκριθεί. Οι τιμές των εμπορευμάτων έχουν επίσης ενισχυθεί σημαντικά λόγω του χαμηλού επιπέδου βάσης τους στο περασμένο έτος. Η πίεση στις τιμές αναμένεται να υποχωρήσει εντός του 2022, υπό την προϋπόθεση ωστόσο ότι οι πληθωριστικές προσδοκίες δεν θα εμφανίσουν μεγάλες μεταβολές και η άνοδος των μισθών θα είναι περιορισμένη.

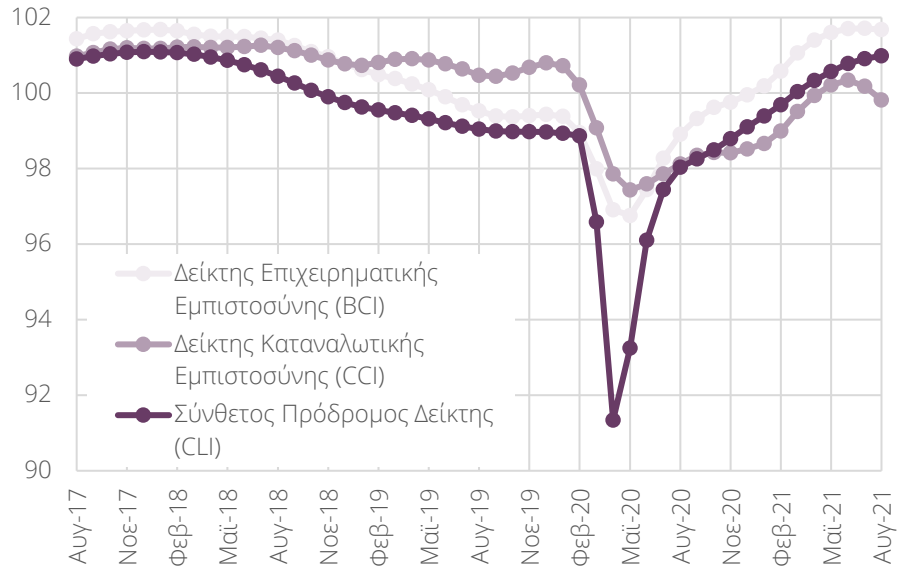
Ο υψηλότερος του αναμενόμενου πληθωρισμός, σε συνδυασμό με τη σταδιακή ενίσχυση της απασχόλησης σε προ πανδημίας επίπεδα, δημιουργεί πιέσεις στη νομισματική πολιτική παγκοσμίως για σταδιακή μείωση της στήριξης που παρέχει μεσοπρόθεσμα. Στις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες παραμένει η δέσμευση των κεντρικών τραπεζών για διατήρηση του ευνοϊκού περιβάλλοντος χαμηλών επιτοκίων, παρά τις πρόσκαιρες υπερβάσεις των στόχων για επίπεδο πληθωρισμού κοντά στο 2%.

Διάγραμμα 2.1

Δείκτες οικονομικού κλίματος και σύνθετος πρόδρομος δείκτης για τις χώρες του ΟΟΣΑ (στοιχεία εποχικά διορθωμένα, 100 = μακροχρόνιος μέσος όρος)

Νέα ήπια άνοδος του πρόδρομου δείκτη οικονομικής δραστηριότητας και του δείκτη επιχειρηματικής εμπιστοσύνης του ΟΟΣΑ. Μέγιστο 3-ετίας για τον πρώτο. Κάμψη σημειώνει ο

Πηγή: ΟΟΣΑ

Συγκριμένα, η FED, αναθεώρησε προσφάτως ανοδικά τις εκτιμήσεις της για το δομικό πληθωρισμό της αμερικανικής οικονομίας το τρέχον έτος, στο 3,7%, από το 3,0% που είχε προβλέψει τον Ιούνιο, υποστηρίζοντας, ωστόσο, ότι οι πληθωριστικές πιέσεις θα είναι προσωρινές. Δεσμεύθηκε επίσης ότι θα συνεχίσει να στηρίζει την ανάκαμψη της οικονομίας, επιδιώκοντας τη σημαντική μείωση του επιπέδου της ανεργίας. Και η ΕΚΤ επιβεβαίωσε πρόσφατα τη διατήρηση της υποστηρικτικής πολιτικής της για την Ευρωζώνη, ενώ διατηρεί τη δέσμευσή της να συνεχίσει τις αγορές ομολόγων με ελαφρώς χαμηλότερο ρυθμό σε σχέση με τα δύο πρώτα τρίμηνα του έτους, στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP., μέχρι τουλάχιστον τον Μάρτιο του 2022.

Ο όγκος του παγκοσμίου εμπορίου προβλέπεται να ενισχυθεί σημαντικά το 2021 και το επόμενο έτος παρά τις διαταραχές στην εφοδιαστική αλυσίδα και τη συνεχιζόμενη αδυναμία του εμπορίου υπηρεσιών. Συνολικά, ο διεθνές εμπόριο προβλέπεται να ενισχυθεί κατά 9,7% το 2021 και 6,7% το 2022, μετά από την πτώση κατά 8,5% στο περασμένο έτος.

B. Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

- Υποχώρηση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το τρίτο τρίμηνο φέτος
- Σημαντικά υψηλός ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ στην ΕΕ και την Ευρωζώνη το δεύτερο τρίμηνο του 2021, 13,8% και 14,4% σε ΕΕ και ΕΖ αντίστοιχα, σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι
- Ενίσχυση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος σε αμφότερες τις ζώνες το τρίτο τρίμηνο, σε διαχρονικά μέγιστα επίπεδα
- Θετική συμβολή καθαρών εξαγωγών στην ανάπτυξη την περίοδο Απριλίου - Ιουνίου σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση
- Προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής εντός της κρίσης για ανάκαμψη 4,8% στο επόμενο έτος (Ιούλιος 2021)
- Ξεκίνησε η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU), συνεχίζεται η λειτουργία του PEPP της ΕΚΤ

Η πανδημία του COVID-19 και τα περιοριστικά μέτρα που εφαρμόστηκαν για την προστασία της δημόσιας υγείας πανευρωπαϊκά, είχαν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της λειτουργίας της οικονομίας της ΕΕ. Ταυτόχρονα, πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής για το μετριασμό των επιπτώσεων των μέτρων προστασίας. Οι επιπτώσεις από την πανδημία το 2020 και τους πρώτους 6 μήνες του 2021 ήταν έντονες στη ζήτηση, στις εφοδιαστικές αλυσίδες, στην προσφορά εργασίας, στη βιομηχανική παραγωγή, στις τιμές, στο εμπόριο και στις ροές κεφαλαίων. Τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης καθόρισε και το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή οικονομία στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία ήταν σχετικά ευάλωτη σε ένα shock, καθώς είχε ήδη σημειώσει σημαντική επιβράδυνση το 2019, εξαιτίας κυρίως ορισμένων διαρθρωτικών προβλημάτων σε κλάδους της βιομηχανίας της. Το τρίτο τρίμηνο του 2021 παρατηρείται παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη. Όμως, η ταχεία εξάπλωση της μετάλλαξης Δέλτα και η απειλή νέων μεταλλάξεων, έχουν αυξήσει την αβεβαιότητα για το πόσο γρήγορα μπορεί να ξεπεραστεί η πανδημία.

Ευρύτερα, η άσκηση οικονομικής πολιτικής έχει να αντιμετωπίσει σημαντικές πολυδιάστατες προκλήσεις όπως η υποτονική αύξηση της απασχόλησης, η αύξηση του πληθωρισμού, η επισιτιστική ανασφάλεια, και η κλιματική αλλαγή. Ειδικά ως προς τον πληθωρισμό, εφόσον οι περιορισμοί στην προσφορά είναι αποδειχθούν επίμονοι, τότε αναμένεται να μετακυλιστεί η αύξηση στις τιμές των καταναλωτικών προϊόντων και η αύξηση του πληθωρισμού να ξεπεράσει τις μέχρι σήμερα προβλέψεις. Οι επιδράσεις της πανδημίας κατά το τρέχον και το επόμενο έτος, θα εξαρτηθούν κυρίως από την εμφάνιση και επικράτηση μεταλλάξεων, την πρόοδο στον εμβολιασμό και την αποτελεσματικότητά του, σε συνδυασμό με ιατρικές θεραπείες, στην αναχαίτηση της πανδημίας του COVID-19.

Για το μετριασμό των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε από την αρχή της στην υλοποίηση παρεμβάσεων πολιτικής, νομισματικής και δημοσιονομικής. Οι πλέον σημαντικές εξ' αυτών είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU), με προϋπολογισμό €1,85 δισεκ. και ο ενισχυμένος προϋπολογισμός της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027, κοντά στο €1,05 τρισεκ. Οι πρόσφατες εξελίξεις ως προς τις σχετικές με τον COVID-19 δράσεις πολιτικής της ΕΚΤ παρουσιάζονται στο τέλος της τρέχουσας υπό-ενότητας.

Συγκεκριμένα, ως προς τις οικονομικές εξελίξεις κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2021 στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη, σε αμφότερες οι περιφέρειες σημειώθηκε ισχυρή ανάπτυξη, κατά 13,8% και 14,4% αντιστοίχως, έναντι ύφεσης κατά 13,7% σε ΕΕ και 14,5% ΕΖ ένα έτος νωρίτερα. Σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹, κατόπιν ύφεσης 6,5% το 2020, η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη αναμένεται να διαμορφωθεί σε 4,8% για το 2021 ενώ για το 2022 προβλέπεται παρόμοια αύξηση του ΑΕΠ, κατά 4,5%. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπεται ύστερα από ύφεση 6,0% το 2020, ανάπτυξη 4,8% φέτος και το 2022 άνοδος του ΑΕΠ 4,5%.

Η ανάπτυξη στις οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης την περίοδο Απριλίου - Ιουνίου του τρέχοντος έτους προέκυψε από την αύξηση της εγχώριας ζήτησης, με τη συμβολή των επενδύσεων να φτάνει το 3,7% του ΑΕΠ, έναντι αρνητικής επίδρασης στο προηγούμενο τρίμηνο (1,3%). Η συμβολή της καταναλωτικής δαπάνης έφτασε το 6,4%, έναντι αρνητικής συμβολής 2,6 π.μ. του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2021. Η επίδραση των καθαρών εξαγωγών στη μεταβολή του ΑΕΠ το δεύτερο τρίμηνο του 2021 ήταν θετική, κατά 2,1%, από 2,2% το προηγούμενο τρίμηνο. Παρόμοιες είναι οι τάσεις στη διάρθρωση της ανάπτυξης στις οικονομίες της Ευρωζώνης, με την εγχώρια ζήτηση να αποτελεί αναπτυξιακό παράγοντα (+11,9 π.μ. από -3,8 π.μ. στο πρώτο τρίμηνο φέτος). Σημειώθηκε θετική συμβολή των επενδύσεων σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του περασμένου έτους (3,6% του ΑΕΠ), έναντι αρνητικής επίδρασης στο προηγούμενο τρίμηνο (-1,6% του ΑΕΠ), καθώς και ιδιαίτερα θετική επίδραση της κατανάλωσης (+6,6 π.μ.) από αρνητική επίδραση στο πρώτο τρίμηνο (-2,9 π.μ.). Επιπλέον, στο εν λόγω τρίμηνο, η συμβολή των καθαρών εξαγωγών στην Ευρωζώνη ήταν θετική, 2,5 π.μ., ενώ ένα τρίμηνο νωρίτερα ήταν ελαφρώς μεγαλύτερη (2,7%).

Η διάρθρωση των συνιστωσών του ΑΕΠ από την πλευρά της δαπάνης παραμένει παραπλήσια σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη, με την κατανάλωση να αντιπροσωπεύει το 73,9% και 74,0% του ΑΕΠ αντίστοιχα, τις επενδύσεις να αποτελούν το 22,6% και 22,1% του ΑΕΠ, τις εξαγωγές το 51,8% και το 50,3% και τις εισαγωγές το 48,3% και 46,4% του ΑΕΠ.

Ισχυρότερη μεταξύ των χωρών τη ΕΕ ήταν η ανάπτυξη στην Ιρλανδία το δεύτερο τρίμηνο φέτος (ετήσιες μεταβολές σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία), με ρυθμό 21,1%. Ακολούθησαν η Γαλλία (18,7%), η Ουγγαρία και η Ισπανία (17,6% αμφότερες) καθώς και η Ιταλία (17,2%). Στην Ελλάδα, η ανάπτυξη (16,2%) ήταν υψηλότερη από τη μέση επίδοση των χωρών της ΕΕ-27 συνολικά (13,8%). Οι χώρες στις οποίες σημειώθηκε η μικρότερη ανάπτυξη, ήταν η Φινλανδία (7,8%), η Τσεχία (8,1%) και η Λιθουανία (8,9%). Σε επίπεδο κυλιόμενου 12-μήνου, η Ελλάδα παρουσίασε αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης -0,7%, την τέταρτη χειρότερη επίδοση στην ΕΕ (μ.ό. 1,1%) και στην ΕΖ (1,2%). Η χώρα με τη βαθύτερη οικονομική συρρίκνωση, σε δωδεκάμηνη βάση, ήταν η Μάλτα (-1,7%), ακολουθούμενη από την Τσεχία (1,3%). Στον αντίποδα, η χώρα με τον ισχυρότερο θετικό κυλιόμενο ρυθμό ανάπτυξης στην ΕΕ-27 ήταν η Ιρλανδία (11,9%) ακολουθούμενη από το Λουξεμβούργο (4,4%) και τη Σλοβενία (3,2%).

Ως προς τις τάσεις στο οικονομικό κλίμα και τους βασικούς πρόδρομους δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση, ο δείκτης €-COIN μειώθηκε στο τρίτο τρίμηνο του 2021 στις 0,87 μονάδες, από 0,96 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, που ήταν όμως η μέγιστη επίδοσή του διαχρονικά. Βρίσκεται πολύ υψηλότερο του τρίτου τριμήνου του

¹ European Economic Forecasts Summer 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούλιος 2021

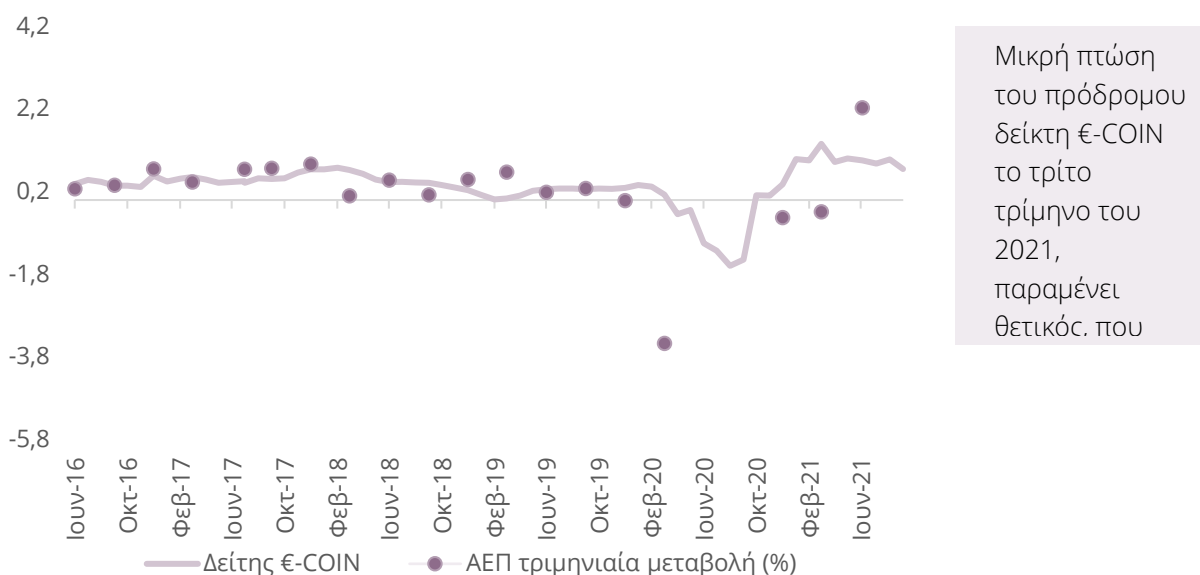

προηγούμενου έτους (-1,42). Και η μηνιαία επίδοση του Σεπτεμβρίου φέτος, στις 0,75 μονάδες, είναι σημαντικά ανώτερη του περυσινού Σεπτεμβρίου (-1,45) υποδεικνύοντας νέα αύξηση του ΑΕΠ στο τρίτο τρίμηνο.

Διάγραμμα 2.2

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN & ΑΕΠ Ευρωζώνης*

Μικρή πτώση του πρόδρομο δείκτη €-COIN το τρίτο τρίμηνο του 2021, παραμένει θετικός. που

*Το ερευνητικό κέντρο Centre of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Πηγή: CEPR και Bank of Italy

Ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη ενισχύθηκε την περίοδο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου του φετινού έτους σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, κατά 3,4 και 3,8 μονάδες αντίστοιχα, ενώ ως προς την ίδια περίοδο πέρυσι βρέθηκε 29,2 και 29,6 μονάδες υψηλότερα. Συγκεκριμένα, ο δείκτης διαμορφώθηκε στις 117,1 και 118,1 μονάδες αντίστοιχα. Τον Σεπτέμβριο φέτος ο δείκτης Οικονομικού κλίματος βρισκόταν στις 116,6 μονάδες στην ΕΕ-27 και διαμορφώθηκε στις 117,8 μονάδες στην Ευρωζώνη, σε επίπεδο σχεδόν ίδιο με τον προηγούμενο μήνα. Από την άλλη πλευρά, διαμορφώθηκε 25,1 και 25,5 μονάδες υψηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο. Επισημαίνεται πως τον Ιούλιο ο δείκτης στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε στο μέγιστο επίπεδό του διαχρονικά, ενώ βρέθηκε πλησίον αυτού στην ΕΕ.

Πληρέστερη πληροφόρηση για της τάσεις στα μεγέθη που συνθέτουν το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και της ΕΕ στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, τις υπόλοιπες μακροοικονομικές μεταβλητές, καθώς και για τις εκτιμώμενες τάσεις σε αυτά το προσεχές χρονικό διάστημα παρέχεται στη συνέχεια της παρούσας υπό-ενότητας. Παρουσιάζονται οι προβλέψεις για την περίοδο 2020-2021, όπως αυτές προκύπτουν για την ΕΕ και την Ευρωζώνη στην πλέον πρόσφατη έκθεση προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Πίνακας 2.2

Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (μ.ό. 2000-2020=100)

Μήνας	Οκτ-19	Νοβ-19	Δεκ-19	Ιαν-20	Φεβ-20	Μαρ-20	Απρ-20	Μάιος-20	Ιουν-20	Ιουλ-20	Αυγ-20	Σεπτ-20
ΕΕ-27 (2020)	100,4	100,9	101	102,5	103	94,5	67,1	69,4	77,2	83,7	88,4	91,5
Ευρωζώνη	100,2	100,7	100,9	102,6	103,4	94,1	67,8	70,2	78,1	84,2	89,1	92,3
Μήνας	Οκτ-20	Νοβ-20	Δεκ-20	Ιαν-21	Φεβ-21	Μαρ-21	Απρ-21	Μάιος-21	Ιουν-21	Ιουλ-21	Αυγ-21	Σεπτ-21
ΕΕ-27 (2020)	91,7	88,6	91,6	91,1	93,1	99,9	109,9	114	117	118	116,6	116,6
Ευρωζώνη	92,5	89,3	92,4	91,5	93,4	100,9	110,5	114,5	117,9	119	117,6	117,8

*27 χώρες μετά το 2020

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG ECFIN), Σεπτέμβριος 2021

Πίνακας 2.3

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-27, Ευρωζώνη (πραγματικές ετήσιες % μεταβολές, εκτός αν δηλώνεται διαφορετικά)

	ΕΕ			Ευρωζώνη		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ΑΕΠ	-6,0	4,8*	4,5*	-6,5	4,8*	4,5*
Ιδιωτική Κατανάλωση	-7,4	2,8	5,9	-8,0	2,7	6,0
Δημόσια Κατανάλωση	1,3	3,7	0,6	1,3	3,8	0,6
Ακαθάριστες επενδύσεις	-7,4	6,2	5,4	-8,2	6,7	5,3
Εξαγωγές αγαθών - υπηρεσιών	-8,7	8,7	6,5	-9,3	8,7	6,5
Εισαγωγές αγαθών - υπηρεσιών	-8,3	8,1	6,8	-9,0	8,0	6,9
Απασχόληση	-1,5	0,0	1,0	-1,6	0,0	1,2
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	7,1	7,6	7,0	7,8	8,4	7,8
Πληθωρισμός	0,7	2,2*	1,6*	0,3	1,9*	1,4*
Ισοζύγιο Γεν, Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-6,9	-7,5	-3,7	-7,2	-8,0	-3,8
Χρέος Γεν, Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	92,4	94,4	92,9	100,0	102,4	100,8
Ισοζύγιο Τρεχ, Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	3,0	3,1	3,1	3,0	3,1	3,1

*Πηγή: European Economic Forecasts, summer 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούλιος 2021

Πηγή: European Economic Forecasts, spring 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μάιος 2021

Αναλυτικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το δεύτερο τρίμηνο του 2021 (ετήσιες μεταβολές σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία), η ιδιωτική κατανάλωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε κατά 12,2%, όταν το προηγούμενο τρίμηνο υποχωρούσε κατά 4,9%, ενώ στην αντίστοιχη περίοδο του 2020 η τάση της ήταν έντονα πτωτική (15,2%). Στην Ευρωζώνη η κατανάλωση των νοικοκυριών ενισχύθηκε κατά 12,6%, από μείωση 5,4% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ ένα έτος νωρίτερα σημείωνε μείωση 16,2%. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε τον περασμένο Μάιο μείωση της κατανάλωσης των νοικοκυριών στο σύνολο του 2020 στην ΕΕ κατά 7,4% και ανάκαμψή της το 2021 κατά 2,8%. Για την Ευρωζώνη προέβλεψε εξασθένιση της

ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 8,0% πέρυσι και διεύρυνση 2,7% στο επόμενο έτος. Σε επίπεδο χωρών, στη Γερμανία η ιδιωτική κατανάλωση ήταν 6,1% υψηλότερη το δεύτερο τρίμηνο, ενώ το προηγούμενο τρίμηνο παρουσίασε πτώση 9,1% και στη Γαλλία σημειώθηκε αρκετά μεγαλύτερη αύξηση (13,0%). Στην Ιταλία ενισχύθηκε σημαντικά κατά 14,4%, από πτώση 3,9% ένα τρίμηνο πριν, ενώ στην Ισπανία μεγεθύνθηκε κατά 22,9% ενώ το περασμένο τρίμηνο η μείωση έφτασε το 6,0%.

Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη το δεύτερο τρίμηνο του 2021 κατά 6,7% και 7,1% αντίστοιχα, από ενίσχυση 2,8% και 2,9% ένα τρίμηνο πριν. Στο ίδιο τρίμηνο του 2020 η δημόσια κατανάλωση είχε ελαττωθεί κατά 1,6% σε ΕΕ και 1,9% Ευρωζώνη. Για το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναμένει κλιμάκωση της αύξησης της δημόσιας κατανάλωσης στην ΕΕ-27 πρωτίστως λόγω των μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, σε 3,7% από 1,3%, ενώ για την Ευρωζώνη εκτίμησε όμοια διεύρυνση (3,8%). Το επόμενο έτος η διεύρυνση θα κλιμακωθεί, σε 5,9% και 6,0% σε ΕΕ και ΕΖ αντίστοιχα.

Οι επενδύσεις παρουσίασαν άνοδο την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου 2021 στην ΕΕ κατά 16,7%, ενώ το προηγούμενο τρίμηνο υποχωρούσαν κατά 5,5%. Ομοίως στην Ευρωζώνη, η άνοδος ήταν της τάξης του 16,5%, έναντι σημαντικής μείωσης 6,5% στο πρώτο τρίμηνο φέτος. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020 οι επενδύσεις είχαν διευρυνθεί κατά 1,1% στην ΕΕ και 1,6% στην Ευρωζώνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει ενίσχυση 6,2% για το 2021 στην ΕΕ, ενώ αναμένει πτώση 8,2% το επόμενο έτος και ανάκαμψη 6,7% αντιστοίχως του χρόνου στην Ευρωζώνη. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, στη Γερμανία οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 10,8% ύστερα από οριακή ενίσχυση 0,4% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ στην Ιταλία καταγράφηκε κατακόρυφη αύξηση, κατά 32,3%, από μικρότερη άνοδο 8,9% στο τρίμηνο Ιανουαρίου - Μαρτίου 2021. Ο ρυθμός αύξησης των επενδύσεων στη Γαλλία ήταν στο επίπεδο του 26,5%, από μικρότερη αύξηση 8,9% στο προηγούμενο τρίμηνο.

Ισχυρή αύξηση καταγράφηκε στην εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών στην ΕΕ (24,9%), ενώ στην Ευρωζώνη όμοιου μεγέθους μεταβολή (24,8%), έναντι όμως ασθενούς πτώσης, κατά 0,1% και 0,5% αντίστοιχα, το προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωσης 20,7% και 21,0% στο δεύτερο τρίμηνο του 2020. Για το 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε πτώση των εξαγωγών στην ΕΕ-27 σε σύγκριση με το 2019 κατά 8,7% και αύξηση στο επόμενο έτος 8,7%. Για την Ευρωζώνη αναμένει συρρίκνωση 9,3% για το σύνολο του 2020 και αύξηση το 2021 επίσης 8,7%. Σε επίπεδο χωρών, στη Γερμανία σημειώθηκε μεγέθυνση των εξαγωγών στο δεύτερο τρίμηνο του 2021 κατά 25,3%, από μείωση 0,5% στο πρώτο τρίμηνο του έτους. Η συρρίκνωση των εξαγωγών στη Γαλλία το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου φέτος ήταν 4,3%, από πτώση 9,7%. Στην Ιταλία παρουσιάστηκε αύξηση κατά 27,7% από μικρότερη άνοδο της τάξεως του 1,2%. Στην Ελλάδα σημειώθηκε ενίσχυση το δεύτερο τρίμηνο, 22,6%, από μείωση 10,9% στο πρώτο τρίμηνο. Επέκταση των εξαγωγών σημειώθηκε στην Ισπανία, κατά 38,9%, από πτώση 7,3% στο πρώτο τρίμηνο, όπως και στην Κύπρο (15,2%), κατόπιν μείωσης 7,4% στο πρώτο τρίμηνο του έτους.

Αύξηση των εισαγωγών το δεύτερο τρίμηνο του 2021 στην ΕΕ σε σχέση με το τρίμηνο που προηγείτο, κατά 21,2% από αρνητική μεταβολή 4,6%. Όμοια μεταβολή παρατηρήθηκε στην ΕΖ, σε 20,4% από πτώση 6,1% το πρώτο τρίμηνο του 2020. Ένα χρόνο νωρίτερα είχε καταγραφεί συρρίκνωση 20,0% και 20,7% αντιστοίχως. Για τα έτη 2020 και 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προβλέψει για την ΕΕ-27 πτώση 8,3% και αύξηση 8,1% αντίστοιχα. Για την Ευρωζώνη αναμένει μείωση το 2020 κατά 9,0% και μεγέθυνση το 2021 8,0%. Σε επίπεδο χωρών, το δεύτερο τρίμηνο του 2021 οι εισαγωγές αυξήθηκαν στην Ισπανία κατά 38,4%, έναντι πτώσης 3,9% στο προηγούμενο τρίμηνο. Ομοίως στην Γαλλία βρέθηκαν σε ανοδική τροχιά, κατά 21,8%, από μείωση

2,5% ένα τρίμηνο πριν, ενώ στην Ιταλία παρατηρήθηκε αύξηση στο 30,1% από μικρότερη άνοδο 3,0%. Αρνητικός ρυθμός σημειώθηκε στη Γερμανία (19,4%), από σμίκρυνση 41,0% στο πρώτο τρίμηνο του.

Με βάση τις εξελίξεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, η συμβολή των καθαρών εξαγωγών ήταν θετική (2,5%) από ελαφρώς μικρότερη το προηγούμενο τρίμηνο επίσης θετική μεταβολή (2,7%). Η θετική συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο πρώτο δεύτερο τρίμηνο προήλθε από την ταυτόχρονη αύξηση της συμβολής των εξαγωγών, από -0,3% στο πρώτο τρίμηνο σε 11,4% την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου 2020, καθώς και τη μικρότερης έντασης θετική επίδραση των εισαγωγών, από -3,0% το πρώτο τρίμηνο σε 9,0% στο επόμενο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η συμβολή της εγχώριας ζήτησης ήταν της τάξης του 11,9% του ΑΕΠ, από αρνητική επίπτωση το προηγούμενο τρίμηνο (-3,8%). Η μεγαλύτερη αύξηση προήλθε κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία επενέργησε θετικά, κατά 6,6% ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ, στο δεύτερο τρίμηνο του 2021 ενώ το πρώτο τρίμηνο του ίδιου η συμβολή της αρνητική στις 2,9 π.μ.

Αναλυτικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το δεύτερο τρίμηνο του 2021 (ετήσιες μεταβολές σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία), η ιδιωτική κατανάλωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε κατά 12,2%, όταν το προηγούμενο τρίμηνο καταγράφηκε πτώση 4,9%, ενώ στην αντίστοιχη περίοδο του 2020 η πορεία της ήταν πτωτική (15,2%). Στην Ευρωζώνη η κατανάλωση των νοικοκυριών ενισχύθηκε κατά 12,6%, από μείωση 5,4% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ ένα έτος νωρίτερα σημείωνε μείωση 16,2%. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε τον περασμένο Μάιο μείωση της κατανάλωσης των νοικοκυριών στο σύνολο του 2020 στην ΕΕ κατά 7,4% και ανάκαμψή της το 2021 κατά 2,8%. Για την Ευρωζώνη προέβλεψε εξασθένιση της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 8,0% πέρυσι και διεύρυνση 2,7% στο επόμενο έτος. Σε επίπεδο χωρών, στη Γερμανία η ιδιωτική κατανάλωση ήταν 6,1% υψηλότερη το δεύτερο τρίμηνο, ενώ το προηγούμενο τρίμηνο παρουσίασε πτώση 9,1% και στη Γαλλία σημειώθηκε αρκετά μεγαλύτερη αύξηση (13,0%). Στην Ιταλία ενισχύθηκε σημαντικά κατά 14,4%, από πτώση 3,9% ένα τρίμηνο πριν, ενώ στην Ισπανία μεγεθύνθηκε κατά 22,9% ενώ το περασμένο τρίμηνο η μείωση ήταν ίση με 6,0%. Στην Ελλάδα η ιδιωτική κατανάλωση παρουσίασε άνοδο 13,2%, από μείωση το προηγούμενο τρίμηνο 3,7% ενώ την ίδια περίοδο πέρυσι η πτώση ήταν της τάξης του 14,6%.

Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη το δεύτερο τρίμηνο του 2021 κατά 6,7% και 7,1% αντίστοιχα, από ενίσχυση 2,8% και 2,9% ένα τρίμηνο πριν. Στο ίδιο τρίμηνο του 2020 η δημόσια κατανάλωση είχε ελαττωθεί κατά 1,6% σε ΕΕ και 1,9% Ευρωζώνη. Για το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναμένει κλιμάκωση της αύξησης της δημόσιας κατανάλωσης στην ΕΕ-27 πρωτίστως λόγω των μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, σε 3,7% από 1,3%, ενώ για την Ευρωζώνη εκτίμησε όμοια διεύρυνση (3,8%). Το επόμενο έτος η διεύρυνση θα κλιμακωθεί, σε 5,9% και 6,0% σε ΕΕ και ΕΖ αντίστοιχα. Το δεύτερο τρίμηνο του 2021 σημειώθηκε αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης στην Ελλάδα κατά 6,1% σε σχέση με πριν ένα έτος που παρατηρήθηκε συρρίκνωση (2,6%), όταν στο προηγούμενο τρίμηνο ήταν αυξημένη κατά 8,1%.

Οι επενδύσεις παρουσίασαν άνοδο την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου 2021 στην ΕΕ, κατά 16,7%, ενώ το προηγούμενο τρίμηνο παρουσιάστηκε μείωση (5,5%). Ομοίως στην Ευρωζώνη, η άνοδος ήταν της τάξης του 16,5%, έναντι σημαντικής μείωσης 6,5% στο πρώτο τρίμηνο φέτος. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020 οι επενδύσεις είχαν διευρυνθεί κατά 1,1% στην ΕΕ και 1,6% στην Ευρωζώνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει συρρίκνωσή τους κατά 7,4% για το 2020 και ενίσχυση 6,2% για

το 2021 στην ΕΕ, ενώ αναμένει πτώση 8,2% και ανάκαμψη 6,7% αντιστοίχως στην Ευρωζώνη. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, στη Γερμανία οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 10,8% ύστερα από ασθενέστερη ενίσχυση 0,4% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ στην Ιταλία καταγράφηκε σημαντική αύξηση, κατά 32,3% από μικρότερη άνοδο 8,9% στο τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου 2021. Ο ρυθμός αύξησης των επενδύσεων στη Γαλλία ήταν στο επίπεδο του 26,5%, από μικρότερη αύξηση 8,9% στο προηγούμενο τρίμηνο. Στην Ελλάδα σημειώθηκε εξαιρετικά σημαντική αύξηση των επενδύσεων, κατά 37,1%, έναντι αρνητικής μεταβολής 1,0% το πρώτο τρίμηνο του 2021.

Ισχυρή αύξηση καταγράφηκε στην εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών στην ΕΕ (24,9%), ενώ στην Ευρωζώνη όμοιου μεγέθους μεταβολή (24,8%), έναντι όμως ασθενούς πτώσης, κατά 0,1% και 0,5% αντίστοιχα, το προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωσης 20,7% και 21,0% στο δεύτερο τρίμηνο του 2020. Για το 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε πτώση των εξαγωγών στην ΕΕ-27 σε σύγκριση με το 2019 κατά 8,7% και αύξηση στο επόμενο έτος 8,7%. Για την Ευρωζώνη αναμένει συρρίκνωση 9,3% για το σύνολο του 2020 και αύξηση το 2021 επίσης 8,7%. Σε επίπεδο χωρών, στη Γερμανία σημειώθηκε μεγέθυνση των εξαγωγών στο δεύτερο τρίμηνο του 2021 κατά 25,3%, από μείωση 0,5% στο πρώτο τρίμηνό του έτους. Η συρρίκνωση των εξαγωγών στη Γαλλία το τρίμηνο φέτος ήταν 4,3%, από πτώση 9,7%. Στην Ιταλία παρουσιάστηκε αύξηση κατά 27,7% από μικρότερη άνοδο της τάξεως του 1,2%. Στην Ελλάδα σημειώθηκε ενίσχυση το δεύτερο τρίμηνο, 22,6%, από μείωση 10,9% στο πρώτο τρίμηνο. Επέκταση των εξαγωγών σημειώθηκε στην Ισπανία, κατά 38,9%, από πτώση 7,3% στο πρώτο τρίμηνο, όπως και στην Κύπρο (15,2%), κατόπιν μείωσης 7,4% στο πρώτο τρίμηνο του έτους.

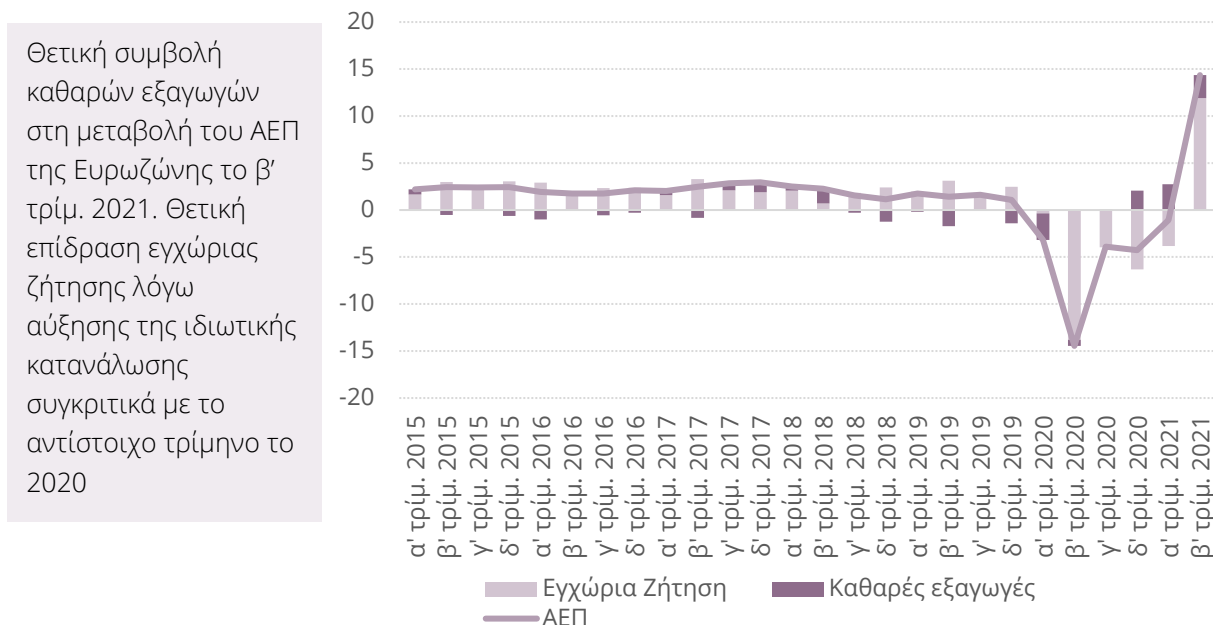
Αύξηση των εισαγωγών το δεύτερο τρίμηνο του 2021 στην ΕΕ σε σχέση με το τρίμηνο που προηγήθηκε, σε 21,2% από αρνητική μεταβολή 4,6%. Όμοια μεταβολή παρατηρήθηκε στην ΕΖ, σε 20,4% από πτώση 6,1% το πρώτο τρίμηνο του 2020. Ένα χρόνο νωρίτερα είχε καταγραφεί συρρίκνωση 20,0% και 20,7% αντιστοίχως. Για τα έτη 2020 και 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προβλέψει για την ΕΕ-27 πτώση 8,3% και αύξηση 8,1% αντίστοιχα. Για την Ευρωζώνη αναμένει μείωση το 2020 κατά 9,0% και μεγέθυνση το 2021 8,0%. Σε επίπεδο χωρών, το δεύτερο τρίμηνο του 2021 οι εισαγωγές αυξήθηκαν στην Ισπανία κατά 38,4%, έναντι πτώσης 3,9% στο προηγούμενο τρίμηνο. Ομοίως στην Γαλλία βρέθηκαν σε ανοδική τροχιά, κατά 21,8%, από μείωση 2,5% ένα τρίμηνο πριν, ενώ στην Ιταλία παρατηρήθηκε αύξηση στο 30,1% από μικρότερη άνοδο 3,0%. Αρνητικός ρυθμός σημειώθηκε στη Γερμανία (19,4%), από σμίκρυνση 2,8% στο πρώτο τρίμηνο του. Στην Ελλάδα, οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 22,5%, ενώ στο προηγούμενο τρίμηνο ήταν λιγότερες κατά 3,3%.

Με βάση τις εξελίξεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, η συμβολή των καθαρών εξαγωγών ήταν θετική (2,5%) από ελαφρώς μικρότερη το προηγούμενο τρίμηνο επίσης θετική μεταβολή (2,7%). Η θετική συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο πρώτο δεύτερο τρίμηνο προήλθε από την ταυτόχρονη αύξηση της συμβολής των εξαγωγών, από -0,3% στο πρώτο τρίμηνο σε 11,4% την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου 2021, καθώς και τη μικρότερης έντασης θετικής επίδρασης των εισαγωγών, από -3,0% το πρώτο τρίμηνο σε 9,0% στο επόμενο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η συμβολή της εγχώριας ζήτησης ήταν της τάξης του 11,9% του ΑΕΠ, από αρνητική επίπτωση το προηγούμενο τρίμηνο (-3,8%). Η μεγαλύτερη αύξηση προήλθε κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία επενέργησε θετικά κατά 6,6% του ΑΕΠ στο δεύτερο τρίμηνο του 2021 ενώ το πρώτο τρίμηνο του ίδιου η συμβολή της αρνητική στις 2,9 π.μ.

Διάγραμμα 2.3

Ευρωζώνη - Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ στον πραγματικό ρυθμό μεταβολής του (σε ποσοστιαίες μονάδες)

Πηγή: Eurostat

Ο εναρμονισμένος πληθωρισμός αυξήθηκε το δεύτερο τρίμηνο του 2021 στην ΕΕ και την Ευρωζώνη, καταγράφοντας ρυθμό 2,2% και 1,8% από 1,4% και 1,1% αντίστοιχα ένα τρίμηνο νωρίτερα. Στο δεύτερο τρίμηνο του 2020 ο εναρμονισμένος πληθωρισμός είχε διαμορφωθεί σε % στην ΕΕ και 1,1% στην ΕΖ αντιστοίχως. Συνολικά για το 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε προσφάτως ότι ο πληθωρισμός θα επιβραδυνθεί στην ΕΖ σε 0,3%, αλλά και στην ΕΕ, σε 0,7%, δηλαδή πολύ χαμηλότερα από το στόχο της ΕΚΤ, στην περιοχή του 2,0%, ενώ το 2021 θα επιστρέψει κοντά στα προηγούμενα επίπεδα, σε 1,9% και 2,2% αντιστοίχως.

Ενίσχυση της απασχόλησης εντοπίστηκε στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, 1,9% στην ΕΕ και 1,8% στην ΕΖ από -1,6% και -1,8% αντίστοιχα, ενώ την ίδια περίοδο του 2020 σημειωνόταν πτώση των θέσεων εργασίας, κατά 2,7% και 2,8% αντίστοιχα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει μείωση της δημιουργίας θέσεων εργασίας στην ΕΕ για το 2020 και στασιμότητα το 2021, κατά -1,5%, κατόπιν ανόδου 0,9% το 2019. Για την Ευρωζώνη επίσης προέβλεψε πτώση της απασχόλησης στο περασμένο έτος, κατά 1,6%, και στασιμότητα το 2021, από διεύρυνση 1,1% το 2019. Αύξηση της απασχόλησης το δεύτερο του 2021 σημειώθηκε στην Ιρλανδία (5,6%), στην Ουγγαρία (5,2%), στην Ισπανία (4,5%) και στην Αυστρία (4,3%). Αντιθέτως συρρίκνωση της απασχόλησης σημειώθηκε στην Ρουμανία (7,5%), ενώ σταθερότητα παρατηρήθηκε στην Γερμανία. Η μεταβολή στην Ελλάδα ήταν από τις μικρότερες που παρατηρήθηκαν μεταξύ των χωρών της ΕΕ (0,6%).

Η ανεργία αυξήθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2021, στο 7,8% στην ΕΕ και στο 8,5% στην Ευρωζώνη από 7,2% και 8,0% αντιστοίχως, στο τέταρτο τρίμηνο του 2020. Στο πρώτο τρίμηνο πέρυσι βρισκόταν στο 6,8% στην ΕΕ και στο 7,6% στην ΕΖ. Για το 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκτιμήσει αύξηση των ποσοστών ανεργίας στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη, σε 7,1% και 7,8%

αντίστοιχα, από 6,7% και 7,5% αντιστοίχως το 2019, ενώ για το 2021 αναμένει ποσοστά ανεργίας 7,6% και 8,4%.

Στο πεδίο των δημοσιονομικών επιδόσεων, το έλλειμμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης στην ΕΕ-27 το πρώτο τρίμηνο του 2021 ήταν της τάξης του 8,2% του ΑΕΠ, ενώ το τέταρτο τρίμηνο του 2020 ήταν ίσο με 6,9% του ΑΕΠ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει ότι θα μεταβληθεί το 2020 και το 2021, σε -6,9% και -7,5% του ΑΕΠ αντιστοίχως. Σχετικά με το δημοσιονομικό έλλειμμα κατά μέσο όρο Ευρωζώνη, αναμένει να φτάσει το -7,2% του ΑΕΠ το 2020 και το -8,0% το 2021, από -0,6% το 2019. Όσον αφορά στο δημόσιο χρέος, διαμορφώθηκε στις χώρες της Ευρωζώνης το πρώτο τρίμηνο φέτος στο 100,5% του ΑΕΠ. Εκτιμάται πως κατά μέσο όρο το 2020, θα αυξηθεί σε 100,0% και το επόμενο έτος θα ενισχυθεί περαιτέρω στο 102,4% του ΑΕΠ αντίστοιχα. Το δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ, αυξήθηκε σημαντικά το τέταρτο τρίμηνο του 2020 σε πολλές μέλη, με το μεγαλύτερο επίπεδό του να σημειώνεται στην Ελλάδα (209,3%), την Ιταλία (160,0%), την Πορτογαλία (137,2%), η Κύπρος (125,7%) και την Ισπανία (125,2%).

Ως προς το πλαίσιο νομισματικής πολιτικής, εξαιτίας της επιδημίας του COVID-19 και των σχετικών δυσμενών οικονομικών επιπτώσεων, υπενθυμίζεται πως η ΕΚΤ ξεκίνησε στα μέσα Μαρτίου 2020 τη λήψη μίας σειράς μέτρων νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής, με στόχο την τόνωση της ρευστότητας. Σύμφωνα με πρόσφατη ανακοίνωση της ΕΚΤ, το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης καθώς και τα επιτόκια της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης και της διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων θα παραμείνουν αμετάβλητα σε 0,00%, 0,25% και -0,50% αντίστοιχα. Ο προϋπολογισμός του έκτακτου προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programme – PEPP) διευρύνθηκε τον Δεκέμβριο του 2020 κατά €500 δισεκ., φθάνοντας τα €1,850 τρισεκ. Οι αγορές θα συνεχιστούν τουλάχιστον μέχρι το τέλος Μαρτίου 2022 και, σε κάθε περίπτωση, μέχρις ότου η κρίση του COVID-19 ολοκληρωθεί. Οι καθαρές αγορές στο πλαίσιο του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού (asset purchase programme - APP) θα συνεχιστούν με ύψος €20 δισεκ. μηνιαίως. Σημαντικό γεγονός για την Ελλάδα αποτελεί η εξαίρεση που έκανε η ΕΚΤ ως προς την επιλεξιμότητα χρεογράφων στο PEPP, προκειμένου να καταστεί εφικτή η συμμετοχή της χώρας σε αυτό. Τα μέτρα υποστηρίζουν συλλογικά την παροχή τραπεζικών δανείων, ιδίως με τη διευκόλυνση των όρων υπό τους οποίους οι πιστωτικές απαιτήσεις γίνονται δεκτές ως εξασφάλιση.

Επιγραμματικά, η οικονομία στην Ευρώπη, και ειδικότερα στην Ευρωζώνη, βρίσκεται την τρέχουσα περίοδο αντιμέτωπη με μια σειρά από προκλήσεις. Οι κυριότερες εξ' αυτών έγκεινται σε:

- Πιθανή αντιμετώπιση των μεταλλάξεων του COVID-19
- Πιθανή ανάγκη λήψης πρόσθετων δημοσιονομικών και νομισματικών μέτρων σε συλλογικό επίπεδο, πέραν των όσων έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση των συνεπειών της δεύτερης φάσης
- Κλαδικές διαταραχές, με τους τομείς του τουρισμού και των μεταφορών να έχουν πληγεί περισσότερο από τους υπόλοιπους από την υγειονομική κρίση
- Ελλείψεις εισροών και το αυξανόμενο κόστος εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν ορισμένους τομείς της μεταποίησης περισσότερο από το αναμενόμενο, αλλά με παροδικό αντίκτυπο

- Αύξηση του πληθωρισμού των καταναλωτών και περαιτέρω ενδείξεις για πιέσεις στις τιμές σε διάφορα τμήματα της αλυσίδας παραγωγής
- Η πρόκληση σημαντικών περιφερειακών ανισοτήτων από την υγειονομική κρίση, που θα γίνουν αισθητές όταν αυτή ολοκληρωθεί
- Δημοσιονομικές ανισορροπίες από τα έκτακτα προγράμματα για την αντιμετώπιση της πανδημίας
- Η υλοποίηση του συναινετικού Brexit από την ΕΕ, οι όροι του οποίου συμφωνήθηκαν στο τέλος του 2020
- Γεωπολιτικές εντάσεις στη Μέση Ανατολή και μεταναστευτικές ροές

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A. Οικονομικό Κλίμα

- Σημαντική ενίσχυση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα κατά το γ' τρίμηνο του 2021 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (111,3 από 105,1 μον.). Εντονότερη βελτίωση σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (90,6 μον.). Το πρόσφατο επίπεδο είναι αντίστοιχο με το μέσο όρο του 2007.
- Οι επιχειρηματικές προσδοκίες ενισχύθηκαν στο πρόσφατο τρίμηνο σε σύγκριση με το προηγούμενο σε όλους τους τομείς, ιδιαίτερα στις Κατασκευές και στις Υπηρεσίες, ενώ βελτιώθηκαν ηπιότερα στο Λιανικό εμπόριο και στη Βιομηχανία
- Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης διαμορφώθηκε χαμηλότερα στην περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου από ότι στο δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, στις -35,4 από -27,5 μονάδες. Παράλληλα, είναι ελαφρώς υψηλότερος από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (-36,9 μον.).

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και για την πορεία του ΑΕΠ².

Στο τρίτο τρίμηνο φέτος ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος εκ νέου ενισχύθηκε αισθητά σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (+6,2 μον.). Ως αποτέλεσμα αυτής της ενίσχυσης, ο δείκτης κινείται πλέον σε επίπεδα προ της υγειονομικής κρίσης. Αντιθέτως, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης διαμορφώθηκε 8 μονάδες χαμηλότερα από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, στις -35,4. Φαίνεται ότι η σαφώς καλύτερη της περυσινής

² Επισημαίνεται ότι από τον Μάρτιο του 2018, οι σειρές που παρουσιάζονται στους επιμέρους δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών, δηλαδή οι δείκτες στη Βιομηχανία, το Λιανικό Εμπόριο, τις Υπηρεσίες και τις Κατασκευές έχουν αλλάξει ως προς την περίοδο βάσης τους. Συγκεκριμένα, ως νέα βάση ορίστηκε η περίοδος 2000-2010 (=100), διαφοροποιώντας έτσι τους δείκτες, οι οποίοι μέχρι και τον Φεβρουάριο 2018 διαμορφώνονταν με βάση την περίοδο 1996-2006. Οι σειρές όμως έχουν αναθεωρηθεί πλήρως προς τα πίσω, έτσι ώστε τα στοιχεία να είναι μεταξύ τους συγκρίσιμα. Ως αποτέλεσμα οι δείκτες με τη νέα περίοδο βάσης είναι συνολικά υψηλότεροι συγκριτικά με εκείνους με την παλαιότερη περίοδο βάσης. Η αλλαγή περιόδου βάσης από το IOBE δεν επηρεάζει το συνολικό δείκτη οικονομικού κλίματος για την Ελλάδα ή οποιαδήποτε άλλη χώρα.

τουριστική περίοδος και ευρύτερα, η συνέχιση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής χωρίς εκτεταμένα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας, παρά την έξαρση της νέας μετάλλαξης του ιού του COVID-19, βελτίωσαν τις προσδοκίες των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών ως προς τις προοπτική επιστροφής σε συνθήκες προ πανδημίας στην προσεχή περίοδο. Πάρα ταύτα, το πρόβλημα της πανδημίας συνεχίζεται με αξιοσημείωτη ένταση, ενώ είναι πιθανές νέες προκλήσεις προσεχώς, καθώς ξεκινά η φθινοπωρινή περίοδος με στασιμότητα στην πρόοδο του εμβολιασμού. Επιπλέον, από την ταχύτερη της αναμενόμενης ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και δυσχέρειες στις εφοδιαστικές αλυσίδες παγκοσμίως, προκαλείται έντονη άνοδος των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Προς το παρόν, οι επιπτώσεις των αυξήσεων είναι εντονότερες στη βιομηχανία και τα νοικοκυριά, όμως όσο οι τιμές παραμένουν υψηλά, τα προβλήματα μπορεί να διευρύνονται στην παραγωγή, στις εφοδιαστικές αλυσίδες και την απασχόληση. Εγχωρίως, πλέον σημαντικές θα είναι οι εξελίξεις σχετικά με την εκκίνηση και υλοποίηση των έργων του Ταμείου Ανάκαμψης, σε συνδυασμό με τις συνοδευτικές μεταρρυθμίσεις.

Αναλυτικά, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου ήταν αισθητά ενισχυμένος σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο του 2021, στις 111,3 από 105,1 μονάδες, ενώ κυμάνθηκε σε επίπεδο αισθητά υψηλότερο σε σχέση με το μέσο αντίστοιχο περυσινό (90,6 μον.). Το πρόσφατο επίπεδό του είναι παραπλήσιο με το μέσο όρο του 2007 (111,0 μον.).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος μέσος δείκτης διαμορφώθηκε αισθητά υψηλότερα κατά την εξεταζόμενη περίοδο σε σύγκριση με την προηγούμενη, τόσο στην ΕΕ, όσο και στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος διαμορφώθηκε στις 117,1 (από 113,7) μονάδες το τρίτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους στην ΕΕ, και στις 118,1 (από 114,3) μονάδες στην Ευρωζώνη.

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα ενισχύθηκαν σε όλους τους τομείς στο πρόσφατο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο και ιδιαίτερα στις Υπηρεσίες και στις Κατασκευές. Σημείωσαν ηπιότερη βελτίωση στη Βιομηχανία και στο Λιανικό εμπόριο. Στην πλευρά των καταναλωτών, αντίθετα σημειώθηκε μικρή επιδείνωση του δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, οι μέσοι δείκτες βελτιώθηκαν σε όλους τους τομείς ανεξαιρέτως. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου φέτος διαμορφώθηκε χαμηλότερα κατά μέσο όρο από το β' τρίμηνο του 2021, στις -35,4 από -27,5 μονάδες, επίπεδο ήπια υψηλότερο του αντίστοιχου πριν ένα χρόνο (-36,9 μον.). Ο αντίστοιχος μέσος δείκτης ενισχύθηκε αισθητά στην ΕΕ, στις -5,7 (από -6,5) μονάδες, όπως και στην Ευρωζώνη (-4,6 από -5,5 μονάδες). Αυτά τα επίπεδα είναι σαφώς υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα ένα χρόνο πριν (-15,1 και -14,4 μον. αντίστοιχα).

Οι τάσεις στα επιμέρους βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη ήταν κυρίως πτωτικές στο τρίτο τρίμηνο του 2021 σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνό του. Έτσι, οι δυσοίωνες προβλέψεις των καταναλωτών στην Ελλάδα για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο, ενισχύθηκαν σημαντικά, όπως και εκείνες για την οικονομική κατάσταση της χώρας. Παράλληλα οι εκτιμήσεις των νοικοκυριών για την τρέχουσα κατάστασή τους εξασθένησαν ήπια, όπως και η πρόθεση για μείζονες αγορές το προσεχές χρονικό διάστημα, η οποία υποχώρησε οριακά.

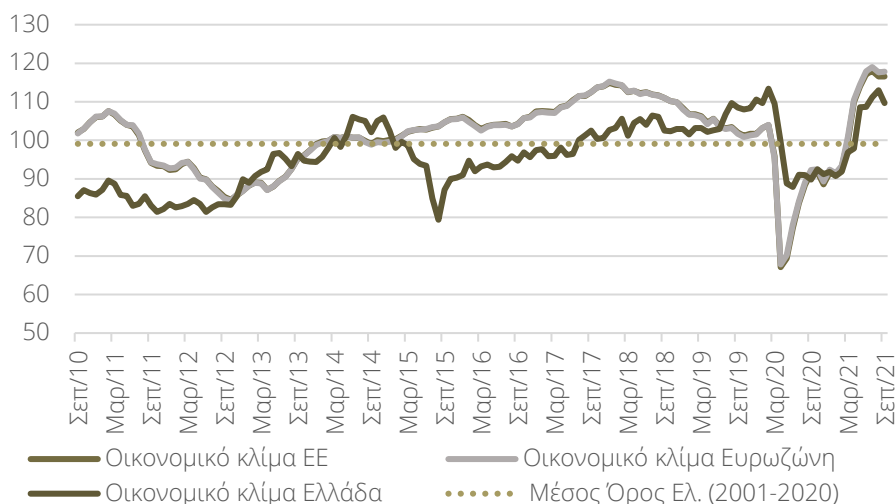
Αναλυτικότερα, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο ενισχύθηκε αισθητά, στο 38% (από 31% το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ υποχώρησε στο 8% (από 11%) το ποσοστό όσων δηλώνουν το αντίθετο. Παράλληλα, ενισχύθηκε στο 59% (από 54%) το ποσοστό των καταναλωτών στην Ελλάδα οι οποίοι διατυπώνουν δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 16% (από 23%) να αναμένει βελτίωση. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν αξιολογούν ως πιθανή την αποταμίευση το επόμενο 12μηνο διατηρήθηκε στο 78-79%, ενώ εξασθένησε στο 19% το ποσοστό εκείνων που τη θεωρούν πιθανή. Στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας, ενισχύθηκε ήπια στο 65% (από 59%) το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 14% (από 22%) κατά μέσο όρο να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» το γ' τρίμηνο του 2021 αυξήθηκε οριακά, σε 7% (από 6%), στα ίδια επίπεδα με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Επίσης, υποχώρησε ελαφρά στο 21% (από 25%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο (από 19% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2020). Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» αυξήθηκε περαιτέρω στο 64% (από 62% το προηγούμενο τρίμηνο) και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» διατηρήθηκε στο 6%, με το αντίστοιχο ποσοστό για το 2020 να κυμαίνεται στο 8%.

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία το τρίτο τρίμηνο του 2021 διαμορφώθηκε στις 111,3 (από 105,0 το β' τρίμηνο του 2021) μονάδες, αρκετά υψηλότερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη επίδοση το 2020 (86,7 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, ο δείκτης στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής από τις +27,4 μονάδες στο β' τρίμηνο του 2021 υποχώρησε ήπια το εξεταζόμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στις +23,3 μονάδες, ενώ περιορίστηκαν σημαντικά οι αρνητικές εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις +0,6 από -11,0 μονάδες ο σχετικός δείκτης). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων υποδηλώνουν έντονη αποκλιμάκωση (στις +1,1 από +11,6 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι μικτές: οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου βελτιώθηκαν ήπια (+33,4 από +29,6 μον.), ενώ αντίθετα οριακά πτωτικά κινήθηκαν οι τρέχουσες εκτιμήσεις για τις εξαγωγές του τομέα (στις +19,7 από τις +19,9 μον.), με τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και ζήτηση εξωτερικού να ενισχύονται ελαφρά (+0,2 από τις -4,4 μον.). Στις προβλέψεις για την απασχόληση, το σχετικό μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο σημείωσε μικρή υποχώρηση, στις +9,5 (από +14,0) μονάδες κατά μέσο όρο. Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού κυμάνθηκε ελαφρά ανοδικά, στο 78,6% (από 75,0%), ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής των επιχειρήσεων εξασθένησαν ήπια, στους 4,3 (από 4,6) μήνες κατά μέσο όρο.

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: ΕΕ-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα, (1990-2018=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος το γ' τρίμηνο φέτος ήταν σημαντικά ενισχυμένος σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, φθάνοντας σε επίπεδα προ κρίσης

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν αισθητά υψηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 102,0 μονάδες (από τις 97,9), επίδοση κατά πολύ υψηλότερη συγκριτικά και με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (73,5 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, το μέσο ισοζύγιο για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων ενισχύθηκε αισθητά στις +11 (από -3) μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το 30% κρίνει ότι οι πωλήσεις του μειώθηκαν, με το 41% (από 36%) να εκτιμά το αντίθετο. Ως προς τις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο δείκτης των +25 μονάδων υποχώρησε σημαντικά και διαμορφώθηκε στις +15, με τα αποθέματα να αποκλιμακώνονται αισθητά (στις -1 από +9 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, αμετάβλητο στις +17 μονάδες παρέμεινε το ισοζύγιο των προβλέψεων για τις παραγγελίες προς προμηθευτές, ενώ παράλληλα, για την απασχόληση του τομέα, το μέσο ισοζύγιο προβλέψεων σημειώνει οριακή βελτίωση στις +12 (από +11) μονάδες. Τέλος, σε όρους τιμών, το αντίστοιχο ισοζύγιο ενισχύθηκε αισθητά (+37 από +25) μονάδες, με μόλις το 5% των επιχειρήσεων να εκφράζει προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 42% (από 26%) να προβλέπει το αντίθετο. Ενίσχυση των επιχειρηματικών προσδοκιών καταγράφηκε το τρίτο τρίμηνο του 2021 σε όλους τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους του Λιανικού εμπορίου πλην του κλάδου Τροφίμων-Ποτών-Καπνού και των Πολυκαταστημάτων, όπου παρατηρήθηκε μικρή υποχώρηση.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις Κατασκευές ενισχύθηκαν σημαντικά το τρίτο τρίμηνο του 2021, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 144,7 (από 121,9) μονάδες κατά μέσο όρο, μεταβολή που ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη μεταξύ των βασικών τομέων δραστηριότητας, μετά αυτή των Υπηρεσιών. Αυτή η επίδοση βρίσκεται σε έντονα υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2020 (μόλις 67,0 μον.). Στις βασικές μεταβλητές, οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα βελτιώθηκαν σημαντικά, με το σχετικό ισοζύγιο από τις +13 μονάδες να διαμορφώνεται πλέον στις +32 μονάδες, και το 41% (από 30%) των επιχειρήσεων να αναμένουν περισσότερες θέσεις εργασίας, όταν το 8% (από 17%) αναμένει μείωσή τους. Οι αρνητικές

προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις προγραμματισμένες εργασίες υποχώρησαν οριακά (στις -28 από -29 μον. ο δείκτης), ενώ παράλληλα οι εκτιμήσεις για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών βελτιώθηκαν σημαντικά (στις +5 από -36 μον. το σχετικό ισοζύγιο).

Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα υποχώρησαν αισθητά στους 9,0, ενώ παράλληλα το ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών διατηρήθηκε ήπια θετικά στις +2 μονάδες, με το 22% (από 7%) των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους βραχυπρόθεσμα και το 25% (από 9%) αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του ενισχύθηκε οριακά στο 16% (από 15%), ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 33% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση, το 13% την ανεπαρκή χρηματοδότηση και ένα 24% (από 12%) παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι, η υψηλή φορολογία, η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά. ως τα μεγαλύτερα προσκόμματα στη λειτουργία του. Σε κλαδικό επίπεδο, οι επιχειρηματικές προσδοκίες κινήθηκαν έντονα ανοδικά στον κλάδο των Ιδιωτικών Κατασκευών, ενώ στον κλάδο των Δημόσιων Κατασκευών παρατηρήθηκε οριακή ενίσχυση.

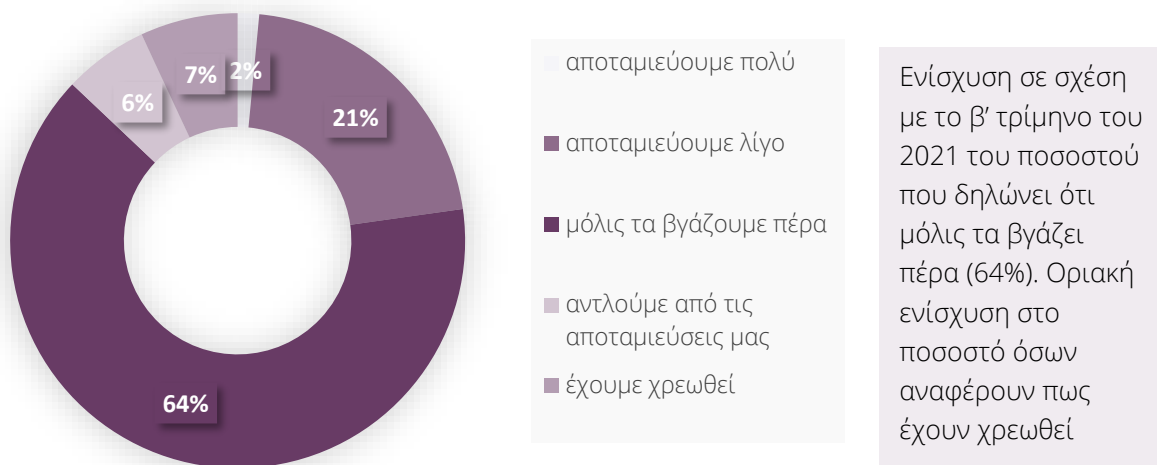
Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν έντονα υψηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 123,4 μονάδες (από τις 99,2). Παράλληλα, αυτή η επίδοση ήταν πολύ υψηλότερη συγκριτικά με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2020 (68,8 μον.) και η μεγαλύτερη μεταξύ των βασικών τομέων δραστηριότητας. Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση ενισχύθηκαν σημαντικά, με το σχετικό δείκτη να κερδίζει 38 μονάδες κατά μέσο όρο και να διαμορφώνεται στις +44 μονάδες. Έντονα ανοδικά κινήθηκαν και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (+45 από +2 μον. το μέσο ισοζύγιο), με το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα να ενισχύεται οριακά (+41 από +39 μονάδες). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, ήπια βελτίωση παρουσίασε το ισοζύγιο προβλέψεων των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση το οποίο ενισχύθηκε κατά 8 μονάδες, στις +25 μονάδες, ενώ στις τιμές ο μέσος δείκτης προσδοκιών των επιχειρήσεων ενισχύθηκε αισθητά και διαμορφώθηκε στις +5 (από -10) μονάδες. Τέλος, εξασθένησε οριακά, στο 17% (από 18%) κατά μέσο όρο το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 24% να δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 6% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 43% λοιπούς παράγοντες, οι οποίοι συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών κ.ά. Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες ενισχύθηκαν αισθητά στο τρίτο τρίμηνο του 2021 σε όλους τους κλάδους, με εξαίρεση τον κλάδο Πληροφορικής και τους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς τομείς.

Διάγραμμα 2.5

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2021)

Πηγή: IOBE

Πίνακας 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος

Χρονική περίοδος	Δείκτης Κλίματος	Οικονομικού		Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης (Ελλάδα)
		Ευρωζώνη	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2010	99,3	99,1	86,3	79,9	52,2	61,3	68,1	-56,9
2011	99,8	99,9	84,8	81,1	37,7	60,9	66,1	-70,5
2012	88,0	88,1	83,7	81,4	47,5	59,1	58,8	-73,9
2013	90,8	90,8	93,6	92,6	71,5	72,6	75,3	-69,3
2014	99,6	99,4	102,0	99,7	88,4	92,3	93,3	-52,8
2015	102,9	102,9	91,7	86,3	62,0	83,9	78,2	-50,3
2016	104,2	104,0	94,4	96,1	61,3	101,4	79,3	-62,9
2017	110,4	110,4	98,9	98,1	55,4	94,6	92,7	-58,9
2018	111,5	111,5	103,8	102,8	58,1	104,5	97,0	-44,0
α' τρίμ. 2019	106,6	106,4	102,6	101,8	56,7	105,8	85,7	-31,1
β' τρίμ. 2019	104,7	104,4	102,6	103,8	54,8	97,8	92,6	-29,4
γ' τρίμ. 2019	102,8	102,6	108,3	104,8	52,7	115,5	108,2	-11,7
δ' τρίμ. 2019	101,5	101,2	109,0	104,1	68,1	119,1	104,4	-7,1
α' τρίμ. 2020	101,0	100,8	110,9	108,6	84,9	115,1	106,5	-10,4
β' τρίμ. 2020	71,4	72,2	92,1	87,6	28,1	80,3	58,6	-31,1
γ' τρίμ. 2020	87,9	88,6	90,6	86,7	67,0	73,5	68,8	-36,9
δ' τρίμ. 2020	90,7	91,4	91,8	92,6	70,7	83,0	70,0	-46,2
α' τρίμ. 2021	94,7	95,3	93,2	98,2	106,2	90,2	70,9	-43,0
β' τρίμ. 2021	113,7	114,3	105,1	105,0	121,9	97,9	99,3	-27,5
γ' τρίμ. 2021	117,1	118,1	111,3	111,3	144,7	102,0	123,4	-35,4

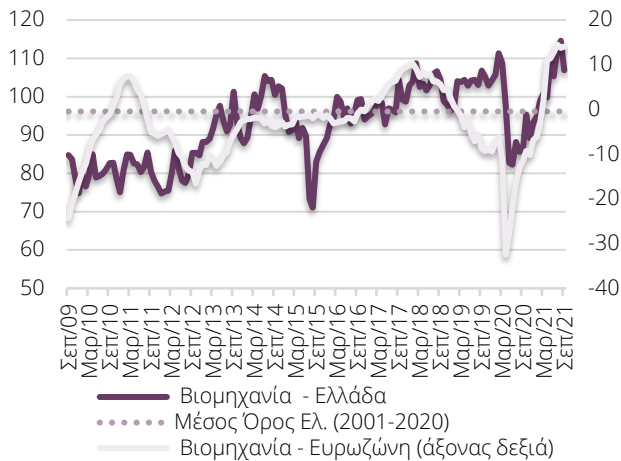
Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, IOBE

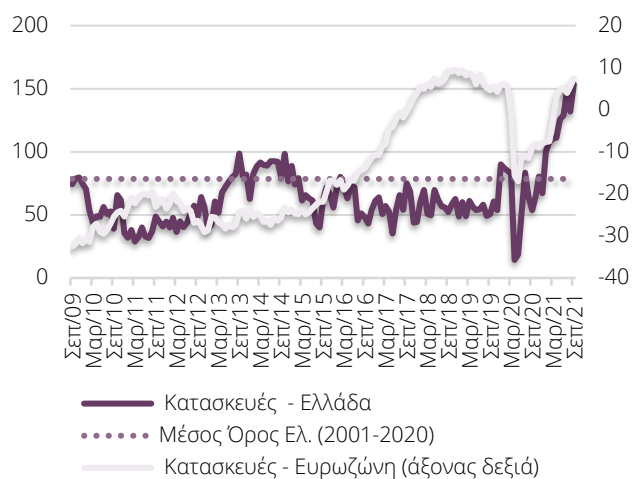
Διάγραμμα 2.6

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

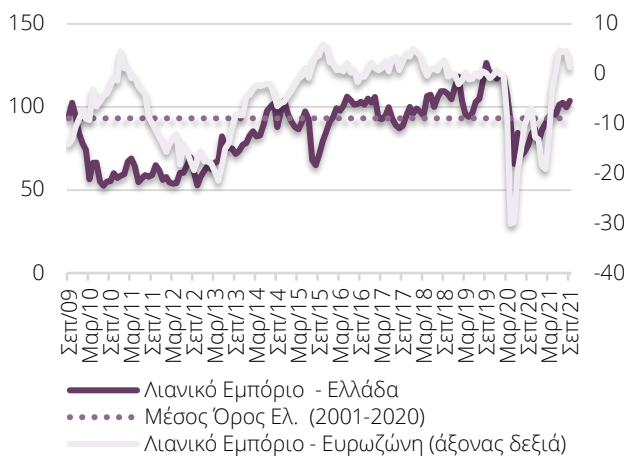
Βιομηχανία

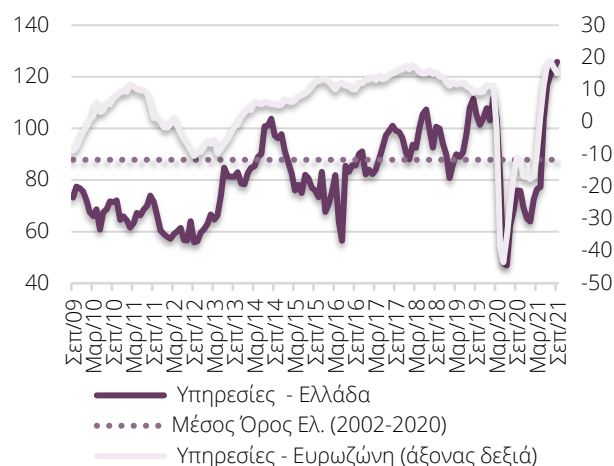
Κατασκευές

Λιανικό Εμπόριο

Υπηρεσίες

Πηγή: IOBE

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες ενισχύθηκαν στο τρίτο τρίμηνο του 2021 σε σύγκριση με το δεύτερο τρίμηνο του 2021 σε όλους τους τομείς, ιδίως στις Κατασκευές και στις Υπηρεσίες, ηπιότερα στο Λιανικό εμπόριο και στη Βιομηχανία.

Β. Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές

- Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιαν.-Αυγούστου 2021: έλλειμμα €10.519 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €13.487 εκατ. και ελλείμματος €9.681 εκατ. την ίδια περίοδο το 2020. Η υπέρβαση του στόχου προήλθε κυρίως από κάποια έκτακτα έσοδα (Ταμείο Ανάκαμψης, ANFAs) και δευτερευόντως από υποεκτελέσεις στην πλευρά των δαπανών.
- Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιαν.-Αυγούστου 2021: έλλειμμα €6.381 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €9.405 εκατ. και ελλείμματος €5.484 εκατ. την ίδια περίοδο το 2020.
- Αύξηση τόσο των καθαρών εσόδων (+15,4%) όσο και των δαπανών (+14,4%) του Κρατικού Προϋπολογισμού σε σχέση με πέρυσι.

Εκτέλεση του Προϋπολογισμού του 2021 (Ιανουάριος - Αύγουστος)

Η υλοποίηση του προϋπολογισμού του 2021 ξεκίνησε με την οικονομία σε κατάσταση αναστολής λειτουργίας ενός σημαντικού τμήματός της, για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας. Αυτές οι συνθήκες διατηρήθηκαν εν πολλοίς στο αρχικό τετράμηνο του τρέχοντος έτους, με αρνητικές επενέργειες κυρίως στην πλευρά των δαπανών, αλλά και των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού. Ωστόσο, η πλειονότητα των μέτρων προστασίας άρθηκε στο δίμηνο Μαΐου-Ιουνίου, επιτρέποντας την ισχυρή ανάκαμψη της οικονομίας στο δεύτερο τρίμηνο, κυρίως μέσω της αναθέρμανσης του Λιανικού Εμπορίου και της επανέναρξης του τουρισμού, με σταθερή τη σημαντική συμβολή της βιομηχανίας, όπως προκύπτει από τα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών για το δεύτερο τρίμηνο. Η άρση των περισσότερων μέτρων, σε συνδυασμό με την πρόοδο στους εμβολιασμούς, στην Ελλάδα και διεθνώς, αναμένεται να τονώσουν σημαντικά την ελληνική οικονομία, μέσα από τους ίδιους κλάδους και δραστηριότητες, και στα επόμενα τρίμηνα. Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις εξελίξεις, η πρόβλεψη για το ΑΕΠ έχει αναθεωρηθεί σημαντικά προς επάνω, όπως αναλύεται στην ενότητα 3.1 της έκθεσης. Ευνόητα, θετικός αντίκτυπος από την ισχυρή ανάκαμψη κατά το τρέχον εξάμηνο αναμένεται στα δημόσια οικονομικά, κυρίως στην πλευρά των φορολογικών εσόδων, π.χ. από ΦΠΑ, ειδικούς φόρους κατανάλωσης.

Από την άλλη πλευρά, η αναθέρμανση της εγχώριας ζήτησης που σημειώνεται από το δεύτερο τρίμηνο, οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στις εκτεταμένες παρεμβάσεις στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Βάσει του Προσχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2022, το ύψος τους φέτος θα φτάσει τα €16,75 δισεκ., έναντι στόχου €7,55 δισεκ. στον Προϋπολογισμό του 2021. Οι πολύ περισσότερες, ιδιαίτερα υψηλές έκτακτες δαπάνες επιβαρύνουν σημαντικά το δημοσιονομικό ισοζύγιο. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, τα οποία εκδόθηκαν τον Ιούλιο του 2021, το (μη εποχικά προσαρμοσμένο) δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας το πρώτο τρίμηνο φέτος, ήταν το υψηλότερο στην ΕΕ (18,1% του ΑΕΠ), με τους μέσους όρους της ΕΕ (8,2% του ΑΕΠ) και της Ευρωζώνης (9,0% του ΑΕΠ)³ να είναι αρκετά χαμηλότεροι. Κατόπιν των δημοσιονομικών μέτρων που λήφθηκαν το 2020 και είχαν ως αποτέλεσμα έλλειμμα 9,7% του ΑΕΠ, το έλλειμμα του πρώτου τριμήνου ενίσχυσε περαιτέρω το ήδη υψηλό δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ, εν μέρει λόγω της ύφεσης. Έτσι, στο τέλος του πρώτου τριμήνου φέτος το δημόσιο χρέος ανήλθε,

³ Πηγή: Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563195/2-22072021-BP-EN.pdf/c12a5573-c4fc-293a-24f7-2fd66bfb5c7?t=1626942083764>

σύμφωνα με τη Eurostat, στο 209,3% του ΑΕΠ, 28,6 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ υψηλότερα σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα⁴.

Ως προς τις τάσεις στον Κρατικό Προϋπολογισμό στο οκτάμηνο, τα αίτια του ελλειμματικού ισοζυγίου εντοπίζονται όχι μόνο στις υψηλές δαπάνες αλλά και στα χαμηλά έσοδα. Επιγραμματικά, τα εμπόδια στις μετακινήσεις και η μειωμένη οικονομική δραστηριότητα οδήγησαν σε χαμηλότερες δημοσιονομικές εισπράξεις σε σχέση με τις προβλεπόμενες. Επιπλέον, οι δαπάνες ήταν σημαντικά αυξημένες σε σχέση με τις αναμενόμενες, λόγω των μέτρων στήριξης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά τα οποία λαμβάνονται κατ' εξακολούθηση από τον Μάρτιο του 2020, όταν ξεκίνησε η πανδημία του κορονοϊού, και έπειτα. Σαφώς αυξημένες είναι και οι εξοπλιστικές δαπάνες στο οκτάμηνο σε σχέση με το στόχο.

Βάσει αυτών των τάσεων και των στοιχείων, κρίνεται απαραίτητη η εξομάλυνση των δημόσιων οικονομικών, στα προ της υγειονομικής κρίσης επίπεδα, από το επόμενο έτος. Άλλωστε, το ελληνικό Δημόσιο θα πρέπει να προετοιμαστεί για την επιστροφή σε ένα περιβάλλον με σαφώς λιγότερες έκτακτες διευκολύνσεις για την αναχρηματοδότηση του χρέους του. Οι εισροές από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης μπορούν να τονώσουν τις επενδύσεις, συμβάλλοντας στην επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στα επόμενα έτη, αλλά και να βελτιώσουν άμεσα το δημοσιονομικό ισοζύγιο καθώς δεν είναι σίγουρο πως θα διατεθούν στο σύνολό τους εντός του 2021. Οι μεσοπρόθεσμες θετικές δημοσιονομικές επιδράσεις αυτών των ροών θα είναι ισχυρότερες μέσω της τόνωσης της απασχόλησης και του εισοδήματος. Σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσουν και τα φορολογικά έσοδα από τις δραστηριότητες που ήταν σε αναστολή λειτουργίας στις αρχές του έτους.

Ισοζύγιο και πρωτογενές Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, για την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2021, παρουσιάζεται έλλειμμα στο ισοζύγιο του ύψους €10.519 εκατ. έναντι στόχου για έλλειμμα €13.487 εκατ. για αυτό το χρονικό διάστημα στην επεξηγηματική έκθεση του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2022-2025 και ελλείμματος €9.681 εκατ. την αντίστοιχη περίοδο του 2020⁵. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε έλλειμμα ύψους €6.381 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα 9.405 εκατ. ευρώ και πρωτογενούς ελλείμματος €5.484 εκατ. την ίδια περίοδο το 2020 (Πίνακας 2.7). Ωστόσο, εξαιρώντας κάποια έκτακτα έσοδα, τα οποία αναλύονται στη συνέχεια, καθώς και υποεκτελέσεις στην πλευρά των δαπανών, το έλλειμμα ανέρχεται σε €14.119 εκατ. και το πρωτογενές έλλειμμα σε €9.981 εκατ., υστερώντας έναντι των σχετικών στόχων.

Το ύψος των καθαρών εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθε σε €34.686 εκατ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά €2.454 εκατ. ή 7,6% έναντι της εκτίμησης για αυτή την περίοδο στην επεξηγηματική έκθεση του ΜΠΔΣ 2022-2025. Τα υψηλότερα έναντι του στόχου έσοδα του οκταμήνου προέρχονται σε σημαντικό βαθμό από την κατηγορία «Μεταβιβάσεις» και οφείλονται σε: (α) προκαταβολή, τον Αύγουστο, από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) ποσού €2.310 εκατ. που είχε προβλεφθεί ότι θα εισπραχθεί τον Σεπτέμβριο, και (β) τα έσοδα από ANFA's, ποσού €644 εκατ., που εισπράχθηκαν τον Ιούλιο 2021 τα οποία δεν είχαν προβλεφθεί στο ΜΠΔΣ 2022-2025.

⁴ Πηγή: Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563191/2-22072021-AP-EN.pdf/282c649b-ae6e-3a7f-9430-7c8b6e000000?i=1626942865088>

⁵ Πηγή: Μηνιαίο δελτίο εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού, Αύγουστος 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2021

Συνεπώς, μη συμπεριλαμβανομένων των ανωτέρω ποσών, τα καθαρά έσοδα παρουσιάζουν υστέρηση κατά €500 εκατ. ή 1,6% έναντι της εκτίμησης στο ΜΠΔΣ 2022-2025. Η υστέρηση προήλθε κυρίως εξαιτίας των λιγότερων εσόδων του ΠΔΕ αλλά και της καταγραφής τον Ιούλιο του εισπραχθέντος τιμήματος από την πώληση του Ελληνικού ως χρηματοοικονομικής συναλλαγής (πώληση μετοχών) ενώ αρχικά είχε προβλεφθεί να καταχωρηθεί στην κατηγορία «Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων» (μη χρηματοοικονομική συναλλαγή).

Οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού για την περίοδο του Ιανουαρίου - Αυγούστου 2021 διαμορφώθηκαν στα €45.205 εκατ., λιγότερες κατά €514 εκατ. ή 1,1% έναντι του στόχου (€45.719 εκατ.), που έχει περιληφθεί στην επεξηγηματική έκθεση του ΜΠΔΣ 2022-2025. Η «υποεκτέλεση» δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού ύψους €215 εκατ., οφείλεται κυρίως στον ετεροχρονισμό των επιχορηγήσεων προς ΟΚΑ, ύψους €347 εκατ. Αναμένεται πλήρης απορρόφηση των σχετικών κονδυλίων έως το τέλος του έτους. Αντίθετα, οι πληρωμές που σχετίζονται με τα εξοπλιστικά προγράμματα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (κατηγορία αποκτήσεων παγίων περιουσιακών στοιχείων), υπερέβησαν τον αρχικό στόχο κατά €760 εκατ., για την εξυπηρέτηση των σχετικών συμβάσεων.

Πίνακας 2.5

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος- Αύγουστος 2021* (εκατ. €)

	Ιανουάριος- Αύγουστος		% Μεταβολή	2020	2021 Προϋπ.	% Μεταβ.
	2020	2021				
I. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	30.050	34.686	15,4	47.364	52.970	11,8
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	26.243	28.972	10,4	41.822	46.143	10,3
<i>Μείον επιστροφές φόρων</i>	3.332	2.824	-15,2	5.672	5.256	-7,3
Έσοδα ΤΠ	29.575	31.796	7,5	47.494	51.399	8,2
2. Έσοδα ΠΔΕ**	3.807	5.714	50,1	5.542	6.827	23,2
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	39.731	45.205	13,8	70.169	67.811	-3,4
3. Δαπάνες ΤΠ	34.544	39.503	14,4	59.522	58.426	-1,8
Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ	30.341	35.187	16,0	54.748	53.916	-1,5
Τόκοι	4.203	4.316	2,7	4.774	4.510	-5,5
4. Δαπάνες ΠΔΕ	5.187	5.702	9,9	10.647	9.385	-11,9
III. Έλλειμμα(-) Πλεόνασμα (+) ΚΠ	-9.681	-10.519		-22.806	-14.841	
% στο ΑΕΠ	-5,9	-6,1		-14,0	-8,6	
IV. Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΚΠ	-5.484	-6.381		-18.195	-10.331	
% στο ΑΕΠ	-3,4	-3,7		-11,2	-6,0	
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές) ⁶	162.776	171.934		162.776	171.934	

* Σύμφωνα με τον τρόπο παρουσίασης εσόδων και δαπανών που ισχύει από 01/01/2019

** Η κατηγορία ΠΔΕ περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021

Πηγή: Μηνιαίο δελτίο εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού, Αύγουστος 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2021

Οι πληρωμές στο σκέλος του ΠΔΕ και του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, δηλαδή εκτός Τακτικού Προϋπολογισμού, παρουσίασαν υστέρηση έναντι του στόχου κατά €299 εκατ. ή 5,0%.

⁶ Η πρόβλεψη για το ετήσιο ΑΕΠ και η τιμή για το προηγούμενο έτος, προέρχονται από την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2020

Επισημαίνεται ότι οι δαπάνες του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας υλοποιούνται, ακολουθώντας διαδικασίες ανάλογες του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ.

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού

Τα καθαρά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού (ΤΠ) στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος έφτασαν τα €34.686 εκατ., δηλαδή ήταν 15,4% υψηλότερα σε σχέση με πέρυσι (Πίνακας 2.6). Τα καθαρά έσοδα του ΤΠ αυξήθηκαν κατά 10,4% ενώ τα ακαθάριστα έσοδά του λιγότερο, κατά 7,5%, διότι μειώθηκαν κατά 15,4% οι επιστροφές φόρων. Τα συνολικά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού διαμορφώθηκαν σε €37.510 εκατ., υπερβαίνοντας κατά €2.365 εκατ. ή 6,7% το στόχο στο ΜΠΔΣ 2022-2025.

Πίνακας 2.6

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Αύγουστος 2021* (εκατ. €)

	Ιανουάριος - Αύγουστος		% Μεταβ	2020	2021	% Μεταβ.
	2020	2021		Προϋπ.		
Καθαρά Έσοδα ΚΠ	30.050	34.686	15,4	47.364	52.970	11,8
Καθαρά Έσοδα ΤΠ	26.243	28.972	10,4	41.822	46.143	10,3
Επιστροφές φόρων	3.332	2.824	-15,2	5.672	5.256	-7,3
Έσοδα ΤΠ	29.575	31.796	7,5	47.494	51.399	8,2
Φορολογία Εισοδήματος <i>Εκ των οποίων:</i>	8.621	8.669	0,6	13.589	15.429	13,5
--Φυσικών Προσώπων	6.699	6.707	0,1	10.155	10.383	2,2
--Νομικών Προσώπων	1.219	1.234	1,2	2.361	3.922	66,1
Φορ. Ακίνητης Περιουσίας	572	715	25,0	2.427	2.847	17,3
Φορ. Κληρ., Δωρεών, κλπ.	115	125	8,7	180	214	18,9
Δασμοί και φόροι Εισαγ.	166	186	12,0	245	286	16,7
Φόροι επί αγαθών και υπ. <i>Εκ των οποίων:</i>	15.798	16.911	7,0	23.945	26.418	10,3
--ΦΠΑ	10.022	11.128	11,0	15.008	17.492	16,6
--Ειδικό Φόρο Κατάσης	4.248	4.226	-0,5	6.427	6.599	2,7
Λοιποί φόροι παραγωγής	798	764	-4,3	1.069	1.046	-2,1
Λοιποί τρεχ. φόροι	927	1.346	45,2	1.743	2.412	38,4
Κοινωνικές Εισφορές	36	37	2,8	54	54	0,0
Πωλήσεις αγαθών & υπηρ. <i>Εκ των οποίων:</i>	317	392	23,7	507	603	18,9
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	1.911	1.599	-16,3	2.731	1.636	-40,1
Πωλήσεις παγίων	5	4	-20,0	8	330	4025,0
Έσοδα ΠΔΕ**	3.807	5.714	50,1	5.542	6.827	23,2

* Σε εθνικολογιστική βάση (ESA 2010). Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019

** Η κατηγορία ΠΔΕ περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο εκτέλεσης κρατικού προϋπολογισμού, Αύγουστος 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2021.

Τα έσοδα από φόρους διαμορφώθηκαν σε €28.716 εκατ., λιγότερα κατά €183 εκατ. ή 0,6% έναντι του στόχου που έχει περιληφθεί στην επεξηγηματική έκθεση του ΜΠΔΣ 2022-2025. Οι επιστροφές εσόδων έφτασαν τα €2.824 εκατ., λιγότερες κατά €89 εκατ. έναντι του στόχου (€2.912 εκατ.). Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος ήταν παρόμοια με πέρυσι (+0,6%) ενώ τα έσοδα από τη φορολογία ακίνητης περιουσίας αυξήθηκαν αρκετά, κατά 25%. Τα έσοδα από τη φορολογία κληρονομιάς και δωρεών αυξήθηκαν κατά 8,7% σε σχέση με πέρυσι και τα έσοδα από λοιπούς τρέχοντες φόρους ήταν υψηλότερα κατά 45,2%, στα €1.346 εκατ.

Τα έσοδα από δασμούς και φόρους εισαγωγών αυξήθηκαν κατά 12% σε σχέση με πριν ένα χρόνο και τα έσοδα από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών κατά 7%, φτάνοντας τα €16.911 εκατ. Η αύξηση των εσόδων από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών οφείλεται στην αύξηση των εσόδων από ΦΠΑ (+11%). Οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης και οι λοιποί φόροι κατανάλωσης μειώθηκαν κατά 0,5% και 4,3% αντίστοιχα. Τα έσοδα από πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών ανήλθαν κατά 23,7% από €317 εκατ. σε €392 εκατ. Τα λοιπά τρέχοντα έσοδα μειώθηκαν κατά 16,3%.

Τον Αύγουστο φέτος το σύνολο των καθαρών εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθε στα €7.717 εκατ. και ήταν υψηλότερο κατά €3.090 εκατ. σε σχέση με το μηνιαίο στόχο εξαιτίας κυρίως της εισπραχθείσας προκαταβολής ποσού €2.310 εκατ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας που είχε προβλεφθεί ότι θα εισπραχθεί τον Σεπτέμβριο, καθώς και των αυξημένων εσόδων του ΠΔΕ. Τα συνολικά έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού ανήλθαν σε €8.049 εκατ., αυξημένα έναντι του μηνιαίου στόχου κατά 3.017 εκατ. ευρώ. Τα έσοδα από φόρους διαμορφώθηκαν σε €4.342 εκατ., ελαφρώς λιγότερα έναντι του στόχου στην επεξηγηματική έκθεση του ΜΠΔΣ 2022-2025, κατά €83 εκατ. ή 1,9%. Η υστέρηση ερμηνεύεται και από παράταση που δόθηκε για την υποβολή των φορολογικών δηλώσεων στα φυσικά και νομικά πρόσωπα και την συνακόλουθη παράταση πληρωμής της πρώτης και της δεύτερης δόσης του φόρου εισοδήματος μέχρι τις 17 Σεπτεμβρίου 2021.

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού για την περίοδο του Ιανουαρίου - Αυγούστου 2021 ήταν αυξημένες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2020 κατά €5.474 εκατ., κυρίως λόγω των αυξημένων δαπανών για μέτρα κατά της πανδημίας και των αυξημένων πληρωμών εξοπλιστικών προγραμμάτων στο σκέλος του Τακτικού Προϋπολογισμού (Πίνακας 2.7).

Αναλυτικά, οι δαπάνες του ΚΠ αυξήθηκαν κατά 13,8% και του ΤΠ κατά 14,4%. Η αύξηση των δαπανών του ΤΠ προήλθε κυρίως από την άνοδο στις πρωτογενείς δαπάνες του, που αυξήθηκαν κατά 16,0%, φτάνοντας τα €35.187 εκατ., και σε πολύ μικρότερο βαθμό από τις πληρωμές για τόκους, που αυξήθηκαν κατά 2,7%. Οι παροχές σε εργαζομένους ήταν στο ίδιο επίπεδο με το 2020, αλλά οι μεταβιβάσεις και οι κοινωνικές παροχές ήταν υψηλότερες κατά 14,2% και 79,3% αντίστοιχα, λόγω των μέτρων στήριξης εξαιτίας της πανδημίας. Κατακόρυφη αύξηση παρουσίασαν οι αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων, από €208 εκατ. σε €1921 εκατ. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι πληρωμές που σχετίζονται με τα εξοπλιστικά προγράμματα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Οι αγορές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν από τα €696 εκατ. στα €924 εκατ. (+32,8%) και οι λοιπές δαπάνες αυξήθηκαν κατά 57,9%. Η μοναδική κατηγορία που παρουσίασε μείωση και μάλιστα μεγάλη ήταν οι πληρωμές επιδοτήσεων, κατά 75,8%.

Πίνακας 2.7

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Αύγουστος 2021* (σε εκατ. €)

	Ιανουάριος- Αύγουστος		% Μεταβολή	2020	2021 Προϋπ.	% Μεταβ.
	2020	2021				
Δαπάνες ΚΠ (1+2+3)	39.731	45.205	13,8	70.169	67.811	-3,4
Δαπάνες ΤΠ (1+2)	34.544	39.503	14,4	59.522	58.426	-1,8
1.Πρωτογενείς δαπ. ΤΠ	30.341	35.187	16,0	54.748	53.916	-1,5
Παροχές σε εργαζόμενους	8.880	8.874	-0,0	13.335	13.544	1,6
Κοινωνικές παροχές	82	147	79,3	137	199	45,3
Μεταβιβάσεις	20.390	23.276	14,2	38.751	31.394	-19,0
(εκ των οποίων σε ΟΚΑ)	12.304	12.595	2,4	21.625	20.610	-4,7
Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	696	924	32,8	1.618	1.251	-22,7
Επιδότησεις	66	16	-75,8	248	80	-67,7
Λοιπές δαπάνες	19	30	57,9	29	91	213,8
Πιστώσεις υπό κατανομή	0	0	-	0	4.709	-
Αγορές παγίων	208	1.921	823,6	631	2.646	319,3
2. Τόκοι ¹ (ακαθάριστη βάση)	4.203	4.316	2,7	4.774	4.510	-5,5
3. Δαπάνες ΠΔΕ	5.187	5.702	9,9	10.647	9.385	-11,9

*Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη δαπανών που ισχύει από 01/01/2019

** Η κατηγορία ΠΔΕ περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο εκτέλεσης κρατικού προϋπολογισμού, Αύγουστος 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Σεπτέμβριος 2021

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων

Τα έσοδα του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ανήλθαν σε €3.404 εκατ., υστερώντας κατά €292 εκατ. έναντι του στόχου (Πίνακας 2.7). Σε σχέση με πέρυσι ωστόσο αυξήθηκαν κατά 50,1% διότι η κατηγορία περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021.

Στο σκέλος πληρωμών του ΠΔΕ, αυτές παρουσίασαν υστέρηση σε σχέση με τον στόχο κατά €299 εκατ. ή 5,0%. Αυξήθηκαν όμως κατά 9,9% σε σχέση με πέρυσι. Αυτή η άνοδος προς τα παρόν δεν ενσωματώνει κάποια επίδραση από το Ταμείο Ανάκαμψης, αφού προς το παρόν δεν έχουν πραγματοποιηθεί. Όμως, στις δαπάνες του ΠΔΕ περιλαμβάνεται, όπως και πέρυσι, ένα μέρος των έκτακτων παρεμβάσεων στήριξης των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, αυτές οι μεταβιβάσεις έφτασαν στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος τα €2.195 εκατ., από €1.887 εκατ. την ίδια περίοδο πέρυσι. Επομένως, εξαιρουμένων αυτών των έκτακτων δαπανών, οι πληρωμές του ΠΔΕ ανήλθαν από τα €3.300 εκατ. στα €3.507 εκατ.

Τα έσοδα του ΠΔΕ τον Αύγουστο ανήλθαν σε 1.227 εκατ. ευρώ, υψηλότερα κατά €735 εκατ. έναντι του μηνιαίου στόχου.

Γ. Χρηματοπιστωτικές εξελίξεις

- Τα έκτακτα μέτρα στήριξης από το Ευρωσύστημα εξακολουθούν να προσφέρουν συνθήκες άφθονης και φθηνής ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες.
- Το απόθεμα ιδιωτικών καταθέσεων αυξάνεται συστηματικά.
- Τα ΜΕΔ κατέγραψαν εντυπωσιακή πτώση κατά 17,9 δισεκ. το δεύτερο τρίμηνο του 2021, κυρίως μέσα από πωλήσεις και τιτλοποιήσεις δανείων.
- Ο 12-μηνος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις παραμένει θετικός, αν και καταγράφει έντονη επιβράδυνση.
- Η καθαρή χρηματοδότηση των νοικοκυριών συνεχίζει να συρρικνώνεται.
- Η έναρξη εφαρμογής του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας δημιουργεί θετικές προοπτικές για την πιστωτική επέκταση μεσοπρόθεσμα.
- Η μέση απόδοση των ελληνικών 10-ετών ομολόγων κατέγραψε ιστορικά χαμηλά επίπεδα κάτω από 0,6%.

Από την έναρξη της κρίσης πανδημίας, τα έκτακτα μέτρα στήριξης από το Ευρωσύστημα αλλά και από την πλευρά των εγχώριων αρχών, συνέβαλαν ώστε το τραπεζικό σύστημα να λειτουργεί σε ιδιαίτερα ευνοϊκές συνθήκες ρευστότητας. Ταυτόχρονα, η έναρξη εφαρμογής του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας το τρίτο τρίμηνο του 2021 δημιουργεί ευκαιρίες για μεσοπρόθεσμη τόνωση των πιστώσεων προς παραγωγικές επενδύσεις. Ο συγχρηματοδοτικός ρόλος των τραπεζών αναδεικνύεται κομβικός για την αποτελεσματική και έγκαιρη αξιοποίηση των πόρων του δανειακού σκέλους του Ταμείου Ανάκαμψης για την Ελλάδα, ύψους €12,7 δισεκ. την περίοδο 2021-2026.

Η οικονομική κρίση λόγω της πανδημίας δυσχέρανε την αντιμετώπιση των προκλήσεων που ήδη αντιμετώπιζε το εγχώριο τραπεζικό σύστημα. Μεταξύ αυτών, συγκαταλέγονται η αδύναμη κερδοφορία των τραπεζών η οποία και συνεχίστηκε το πρώτο εξάμηνο του 2021, η αδύναμη ποιότητα του ενεργητικού τους, όπως αποτυπώνεται στο υψηλό ποσοστό των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ) και η αδύναμη ποιότητα των εποπτικών τους κεφαλαίων λόγω του υψηλού μεριδίου αναβαλλόμενης φορολογίας. Παρά τη δυσμενή οικονομική συγκυρία, στο μέτωπο των ΜΕΔ, οι τράπεζες σημείωσαν σημαντική πρόοδο το δεύτερο τρίμηνο του 2021, μειώνοντας το ποσοστό των ΜΕΔ κατά 10 π.μ., κυρίως μέσα από πωλήσεις και τιτλοποιήσεις, που οδήγησαν στη μεγαλύτερη μείωση ΜΕΔ που έχει καταγραφεί σε ένα τρίμηνο.

Το επενδυτικό κλίμα προς τις εγχώριες τράπεζες διατηρήθηκε θετικό στα μέσα του 2021, με δύο εξ αυτών να ολοκληρώνουν με επιτυχία αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου συνολικής αξίας περί τα €2,2 δισεκ., χωρίς ωστόσο ο τραπεζικός δείκτης τιμών μετοχών να καταγράψει περαιτέρω ανάκαμψη. Έτσι, έπειτα από την απότομη πτώση στις αποτιμήσεις των τραπεζών κατά 60% στην αρχή της πανδημίας (Μάρτιος 2020), οι μετοχές τους έχουν ανακτήσει μόνο ένα μέρος των απωλειών κατά το τελευταίο έτος, σε επίπεδα περίπου 30% χαμηλότερα σε σύγκριση με τις αρχές του 2020.

Οι κίνδυνοι για την ανάκαμψη της πραγματικής οικονομίας και του χρηματοπιστωτικού τομέα παραμένουν, τόσο σε σχέση με την αβεβαιότητα από ενδεχόμενες μεταλλάξεις που μπορεί να παρατείνουν την διάρκεια των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, όσο και σε σχέση με τις διεθνείς πληθωριστικές πιέσεις που προέρχονται από την άνοδο των τιμών ενεργειακών

προϊόντων. Αμφότεροι οι παράγοντες κινδύνων εντείνουν τις προκλήσεις για το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, ειδικά αναφορικά με την ποιότητα του ενεργητικού και τις βραχυχρόνιες προοπτικές κερδοφορίας.

Σε επίπεδο κοινής ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής, η ΕΚΤ συνέχισε να διευκολύνει την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες, καθώς και να τονώνει τη ζήτηση για ελληνικά κρατικά ομόλογα μέσα από το πρόγραμμα αγοράς τίτλων PEPP. Οι εξαγορές κρατικών ομολόγων στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP ξεπέρασαν σωρευτικά τα €32,1 δισεκ. ή 19,4% του ΑΕΠ στο 18-μηνο Μαρτίου 2020-Σεπτεμβρίου 2021, που αποτελεί το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρωζώνη. [Πλαίσιο 2.1] Παράλληλα, οι πράξεις μακροχρόνιας ανά-χρηματοδότησης χαμηλού κόστους για τις τράπεζες (π.χ. LTROs, PELTROs, TLTROs) παρέχουν σημαντική ρευστότητα, καθώς το ύψος του άγγιξε τα €46,9 δισεκ. το τρίτο τρίμηνο του έτους ή 28,3% του ΑΕΠ, που αποτελεί το τρίτο υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των χωρών μελών της Ευρωζώνης.

Σε εθνικό επίπεδο, αποκλιμακώνονται και σταδιακά λήγουν τα έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα για την υποστήριξη των δανειοληπτών, όπως η προσωρινή επιδότηση επιτοκίου από το κράτος για ενήμερα επιχειρηματικά δάνεια και για δάνεια προς ιδιώτες με υποθήκη την πρώτη κατοικία, η προσωρινή αναστολή των δόσεων επιλεγμένων δανείων εκ μέρους των τραπεζών, με μέγιστη διάρκεια έως 9 μήνες, η προσωρινή επιδότηση δόσεων δανείων πληττόμενων μικρομεσαίων. Παράλληλα, οι τράπεζες συχνά παρέχουν προγράμματα μερικής καταβολής δόσεων και ταμειακών διευκολύνσεων των δανειοληπτών, με χρονικό ορίζοντα μέχρι τα μέσα του 2022.

Μεταξύ των θετικών τάσεων στα θεμελιώδη μεγέθη των τραπεζών, παρά την κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας, εντυπωσιακή ήταν η μείωση των ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών, οι οποίες είναι συνεπείς στους στόχους τους για μείωση σε μονοψήφιο ποσοστό εντός του 2022. Επίσης, συνεχίστηκε αδιάκοπα το τρίτο τρίμηνο του έτους η επιστροφή των ιδιωτικών καταθέσεων. Πρωταγωνιστές της τάσης αυτής τους πρόσφατους μήνες είναι οι επιχειρήσεις, ενισχύοντας περαιτέρω τη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος. Μετά από μια εξαετία, αξιοσημείωτη είναι επίσης η επανεμφάνιση της χρηματοδότησης των τραπεζών από τις αγορές κεφαλαίου μέσα από την έκδοση ομολόγων. Τον Σεπτέμβριο, δύο συστημικές τράπεζες εξέδωσαν ομόλογα συνολικού ύψους €1 δισεκ. με αποδόσεις στην περιοχή του 2,5%, και με συνολικές προσφορές σε αρκετά ικανοποιητικά επίπεδα.

Μεταξύ των αρνητικών τάσεων, η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά συνεχίζεται αμείωτη ενώ η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις επιβραδύνθηκε σημαντικά. Το κόστος τραπεζικής χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα, αν και σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, παραμένει υψηλότερο συγκριτικά με τους ευρωπαίους εταίρους, ενώ προσφάτως κατέγραψε μικρή τάση ανάκαμψης. Ως απόρροια της οικονομικής ύφεσης λόγω πανδημίας, οι ίδιες οι τράπεζες, ο Ευρωπαϊκός Εποπτικός Μηχανισμός SSM, αλλά και η Τράπεζα της Ελλάδος, θεωρούν πιθανό να εμφανιστεί νέα «γενιά» ΜΕΔ το προσεχές χρονικό διάστημα, με το εύρος των εκτιμήσεών τους να κυμαίνεται έως και €10 δισεκ. Αντισταθμιστικά σε αυτή τη διαταραχή θα εξακολουθήσει να αποτελεί η μη οργανική μείωση των ΜΕΔ, κυρίως μέσα από τα εργαλεία των πωλήσεων και τιτλοποιήσεων στο πλαίσιο του προγράμματος παροχής εγγυήσεων από το ελληνικό δημόσιο που ισχύει έως τον Οκτώβριο του 2022 («Ηρακλής 2»).

Στο σκέλος του παθητικού των τραπεζών, οι ιδιωτικές καταθέσεις ενισχύθηκαν την περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου 2021 κατά €4,9 δισεκ., εκ των οποίων €1,4 δισεκ. προήλθαν από νοικοκυριά. Ο δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, κοντά στο 14%. Εν μέσω συνθηκών πανδημίας και της αυξημένης αβεβαιότητας που αυτή προκαλεί, από τον Μάρτιο του

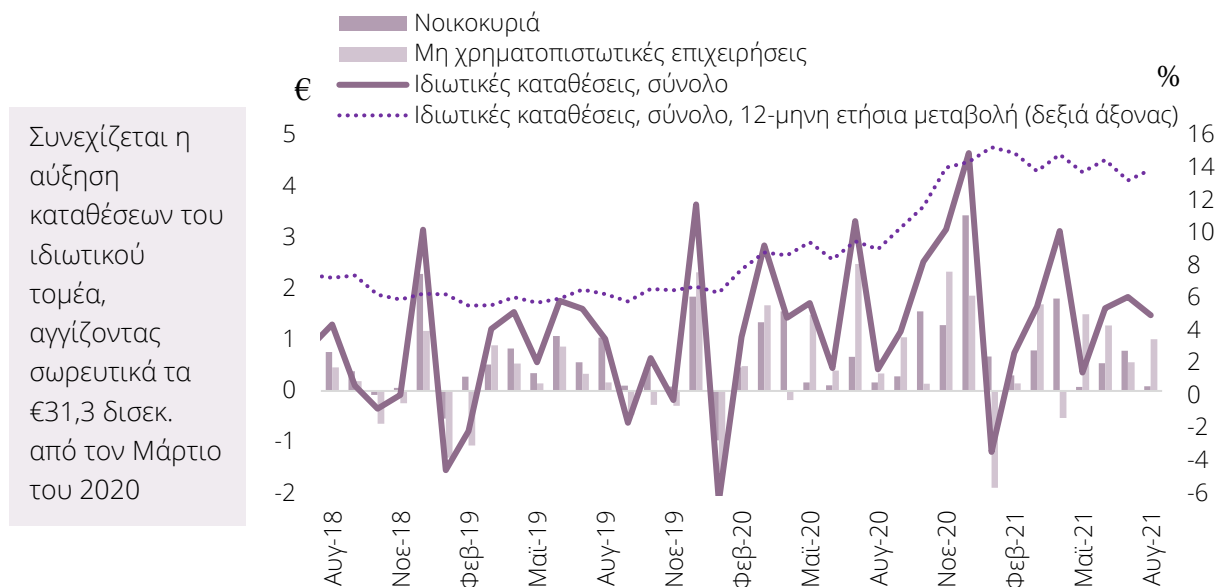

2020, οι ιδιωτικές καταθέσεις έχουν αυξηθεί σωρευτικά κατά €31,3 δισεκ., εκ των οποίων τα €16,1 δισεκ. προέρχονται από νοικοκυριά. Κατά τη διάρκεια του 2021, το απόθεμα των ιδιωτικών καταθέσεων ξεπέρασε το 100% του ονομαστικού ΑΕΠ, για πρώτη φορά από τις αρχές του 2010, σηματοδοτώντας τη σημαντική αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών προς το τραπεζικό σύστημα.

Για το υπόλοιπο του 2021 και το 2022 αναμένεται επιβράδυνση της θετικής τάσης στις ιδιωτικές καταθέσεις. Η σταδιακή μείωση της αβεβαιότητας σχετικά με την πανδημία, αναμένεται να οδηγήσει σε ανάκαμψη της ροπής προς κατανάλωση και σχετική αποκλιμάκωση της ροπής προς αποταμίευση, επιδρώντας ανασχετικά στην αύξηση των καταθέσεων.

Διάγραμμα 2.7

Μηνιαία καθαρή ροή ιδιωτικών καταθέσεων στις Ελληνικές τράπεζες

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Το δεύτερο σκέλος του παθητικού των τραπεζών αφορά στη χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα. Η έκτακτη δέσμη μέτρων της ΕΚΤ για ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, συνεχίζει να προσφέρει στις ελληνικές τράπεζες δυνατότητες άντλησης ρευστότητας με χαμηλό κόστος. Η χρηματοδότηση των τραπεζών από το Ευρωσύστημα κατά τη διάρκεια της κρίσης πανδημίας, αυξήθηκε από το Φεβρουάριο του 2020 κατά τουλάχιστον €39,3 δισεκ., μεταξύ άλλων με χαμηλού κόστους δάνεια μέσα από πράξεις νομισματικής πολιτικής μακροχρόνιας χρηματοδότησης (Διάγραμμα 2.8 και Πλαίσιο 2.1). Ταυτόχρονα, τα περιουσιακά στοιχεία του εγχώριου τραπεζικού συστήματος που είναι αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως εξασφάλιση για πράξεις νομισματικής πολιτικής, όπως αποτυπώνονται στις οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, αυξήθηκαν την ίδια περίοδο κατά περίπου €44,2 δισεκ. Το τρίτο σκέλος του παθητικού των τραπεζών αφορά στη χρηματοδότηση από τις αγορές κεφαλαίων, με εκδόσεις ομολόγων να λαμβάνουν χώρα σταδιακά το 2021 με αποδόσεις στην περιοχή του 2,5%, έπειτα από μια πολυετή περίοδο κρίσης όπου και η σχετική δυνατότητα ήταν εξαιρετικά περιορισμένη και ακριβή.

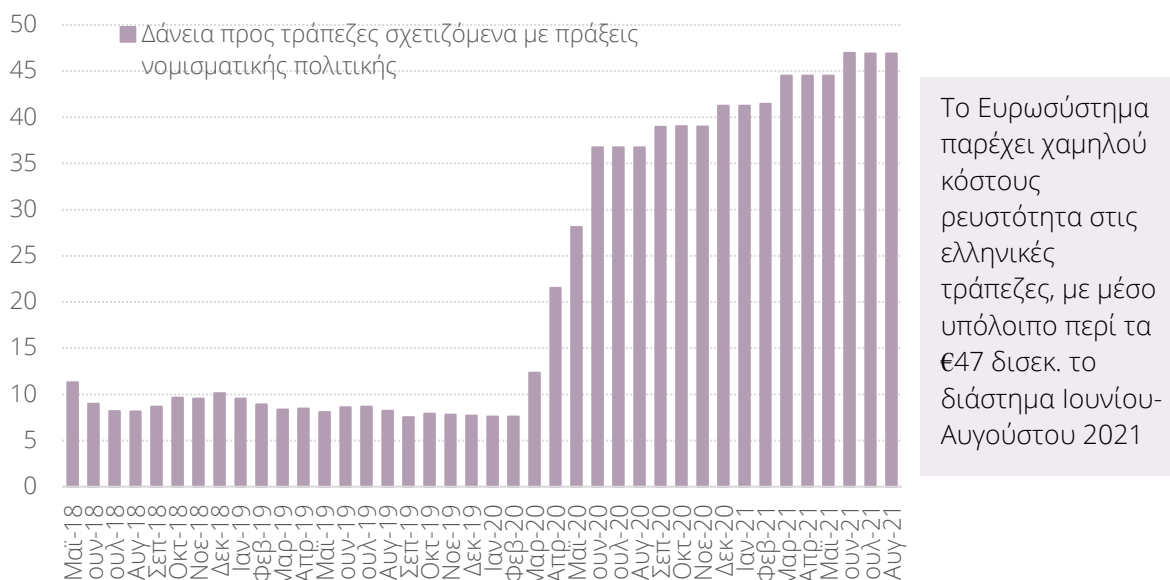

Στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών, η πιστωτική επέκταση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) επιβραδύνθηκε σημαντικά στην περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου, με το 12-μηνο ρυθμό μεταβολής της να παραμένει ωστόσο θετικός, περί το 2,4% τον Αύγουστο του 2021 (Διάγραμμα 2.9). Παράλληλα, συνεχίστηκε η αύξηση πιστώσεων προς ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις σε ρυθμούς άνω του 2%, ενώ αμείωτη διατηρήθηκε η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά, με ετήσιο ρυθμό μεταβολής περί το -2,6%. Ως αποτέλεσμα, ο 12-μηνος ρυθμός μεταβολής της καθαρής χρηματοδότησης στο σύνολο του ιδιωτικού τομέα, χωρίς να συνυπολογίζονται οι διαγραφές δανείων, παρέμεινε θετικός στο χρονικό διάστημα Ιουνίου-Αυγούστου, κατά 1,4%, σε σύγκριση με διεύρυνση 2,9% στο πρώτο εξάμηνο του έτους (Πίνακας 2.11). Ο υψηλότερος 12-μηνος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς ΜΧΕ τον Αύγουστο του 2021 καταγράφηκε κατά σειρά στους κλάδους του Τουρισμού, των Επαγγελματιών, της Γεωργίας, της Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας, της Επικοινωνίας, της Ναυτιλίας, του Εμπορίου, των Μεταφορών, της Βιομηχανίας και των Κατασκευών.

Σε αυτές τις τάσεις στη χρηματοδότηση των τραπεζών, συντελούν τόσο οι μεταβολές της προσφοράς, όσο και της ζήτησης δανείων, υπό την επίδραση της πανδημίας. Στην πλευρά της προσφοράς, θετικά για τις ΜΧΕ συνεχίζουν να επιδρούν τα μέτρα πολιτικής τόνωσης της ρευστότητας σε εγχώριο και ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και η ταχεία μείωση των ΜΕΔ. Στην πλευρά της ζήτησης, η αποκλιμάκωση της αβεβαιότητας σε συνδυασμό με την έναρξη εφαρμογής του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, δρουν θετικά προς νέες επενδύσεις. Η έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος για τις τραπεζικές χορηγήσεις το δεύτερο τρίμηνο του 2021 κατέγραψε σημαντική ενίσχυση της ζήτησης δανείων, τόσο για βραχυπρόθεσμα δάνεια και μεγάλες επιχειρήσεις, αλλά κυρίως για μακροπρόθεσμα δάνεια και μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Τα πιστωτικά κριτήρια παρέμειναν στάσιμα, χωρίς επίσης να αναμένεται να μεταβληθούν βραχυπρόθεσμα.

Διάγραμμα 2.8

Μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση των Ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (δισεκ. €)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 2.11

Εγχώρια τραπεζική χρηματοδότηση ανά κλάδο (ετήσια % μεταβολή 12-μηνων ροών*)

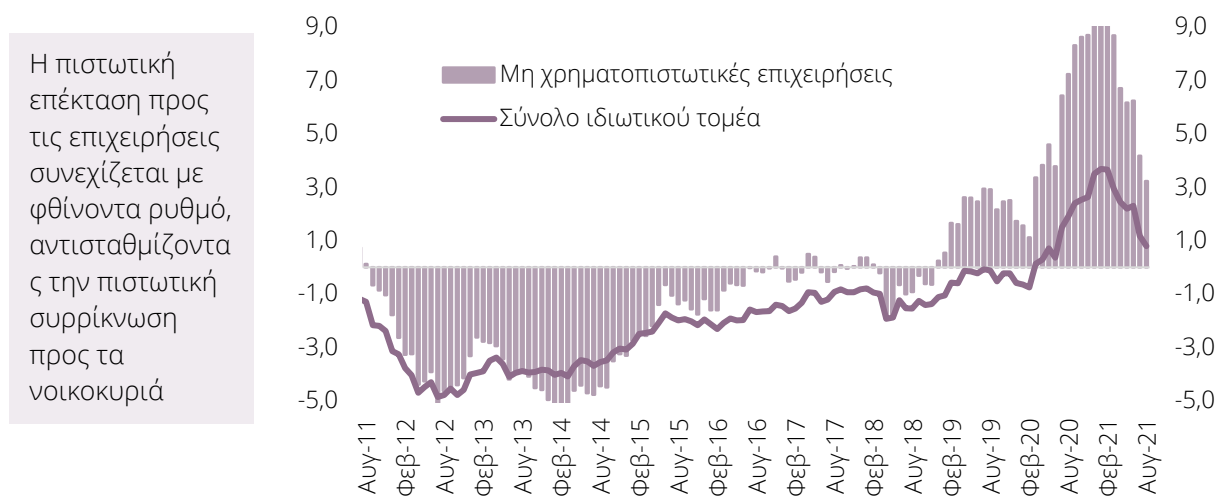
Τρίμηνο / Έτος	3/20	4/20	1/21	2/21	Ιούλ.21	Αύγ.21
Σύνολο ιδιωτικού τομέα	1,9	2,9	3,4	2,3	1,2	0,8
Νοικοκυριά & ΜΚΙ	-2,5	-2,4	-2,5	-2,5	-2,6	-2,6
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	-0,1	1,2	3,2	4,2	2,5	2,2
Μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	7,3	9,1	9,8	6,4	4,2	3,2
Γεωργία	3,2	3,2	10,6	11,0	8,3	6,9
Βιομηχανία	9,0	9,7	8,2	1,9	1,4	0,5
Εμπόριο	8,3	9,7	10,9	8,5	4,0	3,4
Τουρισμός	9,5	13,7	16,4	16,8	12,4	9,4
Ναυτιλία	0,6	9,1	11,2	10,7	4,7	4,3
Κατασκευές	-3,8	-2,4	-0,3	-0,2	1,2	0,3
Ηλεκτρισμός-αέριο-ύδρευση	5,4	9,4	7,4	-1,0	3,6	3,1
Μεταφορές και logistics	16,2	27,6	22,9	20,2	6,0	3,1
Επιτόκια νέων χορηγήσεων (μέσος όρος περιόδου, %)						
Καταναλωτική πίστη	9,71	9,58	9,59	9,77	10,12	10,69
Στεγαστική πίστη	2,95	2,80	2,67	2,80	2,77	2,92
Δάνεια προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	3,08	3,17	3,12	3,12	3,31	3,33

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων

Διάγραμμα 2.9

Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα 2011-2021
(ετήσια % μεταβολή 12-μηνων ροών*)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων.

Διάγραμμα 2.10

Πηγή: ΕΚΤ

Κατά την περίοδο της πανδημίας, παρατηρείται αυξανόμενος ρόλος του ελληνικού Δημοσίου ως προς την απορρόφηση πόρων του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Στην πλευρά της νέας τραπεζικής χρηματοδότησης συνεχίζεται ο υψηλός ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τη γενική κυβέρνηση, που διαμορφώθηκε σε 12-μηνη κυλιόμενη βάση τον Αύγουστο σε ποσοστό 55%. Στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών, οι τράπεζες έχουν αυξήσει την έκθεσή τους σε κρατικά χρεόγραφα σε €30,4 δισεκ. τον Αύγουστο του 2021 ή 9,1% του συνολικού ενεργητικού τους, επίπεδο που αποτελεί και το μέγιστο δεκαετίας. Έτσι, το μερίδιο του συνολικού ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών που έχει τοποθετηθεί σε κρατικά ομόλογα ξεπέρασε το αντίστοιχο μερίδιο των υπόλοιπων χωρών του νότου της Ευρωζώνης για πρώτη φορά μετά το 2012, ενώ παραμένει σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο μερίδιο για τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 2.10).

Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) κατέγραψαν εντυπωσιακή μείωση το δεύτερο τρίμηνο του 2021 κατά 10 π.μ. ή €17,9 δισεκ.⁷, που αποτελεί την μεγαλύτερη μεταβολή που έχει καταγραφεί σε ένα τρίμηνο (Διάγραμμα 2.11). Η μείωση οφείλεται κατά κύριο λόγο σε συναλλαγές μη οργανικής μείωσης, δηλαδή πωλήσεις και τιτλοποιήσεις δανείων στο πλαίσιο του προγράμματος Ηρακλής II. Το συνολικό επίπεδο των ΜΕΔ τον Ιούνιο του 2021 ήταν €29,4 δισεκ. ή 20,3% των συνολικών δανείων, περίπου €77,8 δισεκ. ή 72,6% χαμηλότερα από το μέγιστο επίπεδο του Μαρτίου 2016. Ωστόσο, παραμένει σημαντικά υψηλότερο από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, όπου κινείται σε χαμηλά μονοψήφια ποσοστά. Στην επιχειρηματική πίστη, τα ποσοστά των ΜΕΔ κατέγραψαν μεγάλη πτώση το δεύτερο τρίμηνο του 2021, στο 19,5% των σχετικών δανείων, από 27,9% το προηγούμενο τρίμηνο, όπως και στα στεγαστικά χαρτοφυλάκια, από 31,1% σε 19,3%. Η μεγαλύτερη μείωση, από 47,3% σε 32,8%, καταγράφηκε στα καταναλωτικά δάνεια.

⁷ Παρουσιάζονται στοιχεία για τα ΜΕΔ που περιλαμβάνουν μόνο τα στοιχεία εντός ισολογισμού, σε ατομική βάση

Διάγραμμα 2.11

Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια, % του συνόλου των δανείων ανά κατηγορία*

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Δάνεια εντός ισολογισμού (προ προβλέψεων) σε ατομική βάση

Οι τράπεζες έχουν στρατηγικό στόχο την μείωση των ΜΕΔ σε μονοψήφιο ποσοστό έως τα τέλη του 2022. Στην περίοδο λειτουργίας του «Ηρακλή Ι», τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τεσσάρων συστημικών τραπεζών απομειώθηκαν κατά περίπου €31 δισεκ., ενώ υπάρχει η δυνατότητα για τιτλοποιήσεις ΜΕΔ ύψους έως και €32 δισεκ. μέσω του «Ηρακλή ΙΙ» ο οποίος και τέθηκε σε εφαρμογή το δεύτερο τρίμηνο του 2021. Παράλληλα με την πλήρη αξιοποίηση του προγράμματος τιτλοποιήσεων, κρίνεται σκόπιμο να τονωθεί η οργανική μείωση των ΜΕΔ, καθώς ορισμένα εργαλεία για τον περιορισμό τους εξακολουθούν να υπό-αξιοποιούνται, όπως οι εισπράξεις από πλειστηριασμούς και οι ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων.

Μεσοπρόθεσμα, η δυναμική μείωσης των ΜΕΔ αναμένεται να συνεχιστεί, αν και με μειούμενο ρυθμό, οδηγούμενη από περαιτέρω πωλήσεις και τιτλοποιήσεις χαρτοφυλακίων οι οποίες και μεταφέρουν τα «κόκκινα» δάνεια εκτός των ισολογισμών των τραπεζών. Βραχυπρόθεσμα, η μείωση των ΜΕΔ θα αντισταθμίζεται μερικώς από διαταραχές, εξαιτίας των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης και της παύσης των προσωρινών μέτρων ενίσχυσης των δανειοληπτών. Ως προς τις νέες πιστώσεις, αναμένεται να συνεχιστεί η πιστωτική συρρίκνωση στα νοικοκυριά, ενώ τα μέτρα πολιτικής με πρωταγωνιστή πλέον τις εισροές από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (€12,7 δισεκ. σε δάνεια την περίοδο 2021-2026) και τη σχετική μόχλευση ιδιωτικών επενδύσεων αναμένεται να ενισχύσουν σημαντικά την πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις.

Τα επιτόκια νέων καταθέσεων μειώθηκαν περαιτέρω την περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου 2021, σε διαχρονικά χαμηλό επίπεδο για τις Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις (ΜΧΕ) και τα νοικοκυριά, στο 0,01% και 0,07%, από 0,03% και 0,12% αντίστοιχα στο σύνολο του 2020. Στο ίδιο τρίμηνο φέτος, το μέσο επιτόκιο νέων χορηγήσεων αυξήθηκε ελαφρώς, στο 4,1% από 3,9% το προηγούμενο τρίμηνο, διαμορφωμένο σε περίπου 4,9% για ιδιώτες, 4,8% για ελεύθερους επαγγελματίες και 3,3% για τις ΜΧΕ. Η διαφορά του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) αυξήθηκε στο 4,0%, από 3,8% στο πρώτο πεντάμηνο του έτους, επιστρέφοντας στα μέσα επίπεδα του 2020.

Το μέσο κόστος νέας τραπεζικής χρηματοδότησης των ΜΧΕ του ιδιωτικού τομέα αυξήθηκε σε 3,4% τον Αύγουστο, σε σχέση με 3,2% στο πρώτο εξάμηνο του έτους και στο σύνολο του 2020, επίπεδο το οποίο είναι κοντά στα διαχρονικά χαμηλά (Διάγραμμα 2.11). Πάρα ταύτα, το κόστος εξακολουθεί να παραμένει σημαντικά υψηλότερο από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης. Ενδεικτικά, σύμφωνα με το σταθμισμένο δείκτη κόστους τραπεζικού δανεισμού της ΕΚΤ, το κόστος για τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις τον Αύγουστο του 2021 διαμορφώθηκε σε 1,4% στην Ευρωζώνη, 1,6% στην Γερμανία, και 2,0% στις χώρες του «νότου» της Ευρωζώνης (Πορτογαλία, Ιταλία, Κύπρος, Ισπανία). Ακολούθως, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μ.ό. της Ευρωζώνης και το μ.ό. του «νότου», διευρύνθηκε στις 196 μ.β. και 144 μ.β. αντίστοιχα. Συγκρίνοντάς το με το επίπεδο προ της δημοσιονομικής κρίσης του 2010, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μέσο όρο των άλλων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, παραμένει αισθητά υψηλότερο.

Οι αποδόσεις των ελληνικών κρατικών ομολόγων κατέγραψαν διαχρονικά ελάχιστα ποσοστά το τρίτο τρίμηνο του 2021, υπό τη θετική επίδραση της συνεχιζόμενης πολιτικής τόνωσης της ρευστότητας από την ΕΚΤ (Πλαίσιο 2.1). Έτσι, για το 10-ετές αξιόγραφο η μέση απόδοση μειώθηκε στο 0,59% τον Αύγουστο (Διάγραμμα 2.13). Η επιπλέον επιβάρυνση στο νέο κόστος 10-ετούς δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης σημείωσε μόνο οριακή μείωση το τρίτο τρίμηνο του έτους σε σχέση με το προηγούμενο. Έτσι, διαμορφώθηκε τον Αύγουστο στις 113 μ.β. και 31 μ.β. σε σχέση με το γερμανικό ομόλογο και το μέσο όρο των χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης αντίστοιχα. Παρ την σημαντική βελτίωση σε σχέση με την περίοδο 2010-2018, τα spreads παραμένουν αισθητά υψηλότερα από τις μέσες τιμές τους την πρώτη δεκαετία της ένταξης της χώρας στην Ευρωζώνη (54 μ.β. και 2 μ.β. αντίστοιχα).

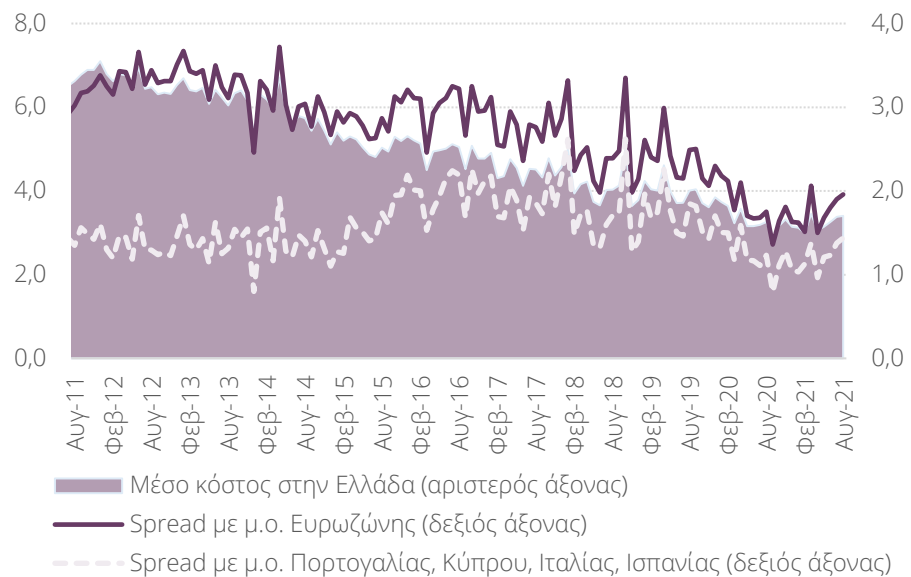
Σε συνέχεια των τεσσάρων επιτυχημένων μακροπρόθεσμων εκδόσεων δημοσίου χρέους που πραγματοποιήθηκαν το πρώτο εξάμηνο του 2021, αντλώντας συνολικά €11,5 δισεκ., το ελληνικό Δημόσιο προχώρησε τον Σεπτέμβριο σε επανέκδοση 5-ετούς και 30-ετούς ομολόγου. Αντλήθηκαν €1,5 δισεκ. και €1,0 δισεκ. αντίστοιχα, με επιτόκιο 0,02% και 1,675%. Όλες οι εκδόσεις υπερκαλύφθηκαν από ιδιαίτερα υψηλή ζήτηση. Ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους, η συντριπτική πλειοψηφία των αγοραστών ήταν μακροπρόθεσμοι θεσμικοί επενδυτές. Από την άλλη πλευρά, το ύψος του ελληνικού δημοσίου χρέους παραμένει από τα μεγαλύτερα διεθνώς ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ η τρέχουσα οικονομική κρίση επιδείνωσε σαφώς τη βραχυχρόνια δυναμική του. Παρά ταύτα, ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά του, όπως η υψηλή μέση διάρκεια αποπληρωμής, βελτιώνουν την προοπτική μακροπρόθεσμης βιωσιμότητάς του.

Διάγραμμα 2.12

Σταθμισμένο μέσο κόστος τραπεζικού δανεισμού προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (%)

Τα επιτόκια νέου δανεισμού του ιδιωτικού τομέα σημείωσαν μικρή αύξηση την περίοδο Ιούνιο-Αύγουστο, διευρύνοντας την απόσταση από το μέσο κόστος δανεισμού στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης

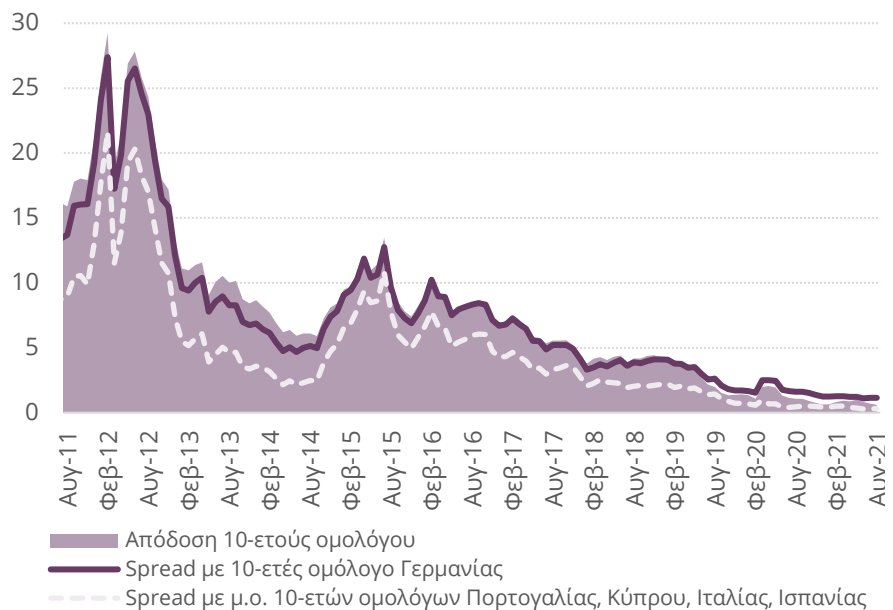

Πηγή: ΕΚΤ

Διάγραμμα 2.13

Απόδοση και spread 10-ετούς ομολόγου Ελληνικού Δημοσίου (%)

Η απόδοση του κρατικού 10-ετούς ομολόγου σημειώνει περαιτέρω πτώση, καταγράφοντας διαχρονικά ελάχιστο επίπεδο τον Αύγουστο, κάτω από το 0,6%

Πηγή: ΕΚΤ

Πλαίσιο 2.1

Έκτακτο πρόγραμμα της ΕΚΤ για αγορά στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP) και τάσεις σε αγορά πιστώσεων και κρατικών ομολόγων

Σε συνέχεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που προκάλεσε η εξάπλωση της πανδημίας COVID-19 από τις αρχές του 2020, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα επέκτεινε τη χρήση «μη συμβατικών μέσων νομισματικής πολιτικής» για την τόνωση της ρευστότητας στην αγορά. Σε αυτό το πλαίσιο, έθεσε σε εφαρμογή ένα έκτακτο πρόγραμμα αγοράς τίτλων (Pandemic Emergency Purchase Program --PEPP) τον Μάρτιο του 2020, με στόχο τόσο ιδιωτικούς τίτλους αλλά και κυρίως κρατικούς τίτλους χρέους των χωρών μελών της Ευρωζώνης. Αποκλειστικά για τους σκοπούς αυτού του προγράμματος αυτού, οι ελληνικοί τίτλοι χρέους έγιναν για πρώτη φορά επιλέξιμοι από πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ, κατ' εξαίρεση της συνεχιζόμενης χαμηλής πιστοληπτικής τους διαβάθμισης.

Το πρόγραμμα PEPP αρχικά προβλεπόταν να αφορά σε αγορές τίτλων συνολικής αξίας €750 δισεκ. (περίπου 6,5% του ετήσιου ΑΕΠ της Ευρωζώνης το 2020) σε βάθος διετίας. Το συνολικό επίπεδο αγορών αναθεωρήθηκε σε €1,35 τρισεκ. τον Ιούνιο του 2020 (12% του ετήσιου ΑΕΠ της Ευρωζώνης), και σε €1,85 τρισεκ. τον Δεκέμβριο του 2020 (16% του ετήσιου ΑΕΠ της Ευρωζώνης). Από αυτό το «φάκελο» αγορών, έως τα τέλη του Σεπτεμβρίου του 2021, είχαν πραγματοποιηθεί σωρευτικές καθαρές αγορές τίτλων αξίας €1,41 τρισεκ., ήτοι περίπου το 76,3% του συνολικού προϋπολογισμού, εκ των οποίων το 96,7% αφορούσε την αγορά κρατικών τίτλων και το υπόλοιπο ιδιωτικών τίτλων. Ως προς τη διάρκεια του προγράμματος PEPP, η ΕΚΤ έχει ανακοινώσει ότι οι καθαρές αγορές στο πλαίσιο του προγράμματος θα σταματήσουν όταν κρίνει ότι η κρίση πανδημίας έχει ξεπεραστεί και όχι νωρίτερα από τον Μάρτιο του 2022. Επίσης, τα κεφάλαια από τους αγορασμένους- υπό το πρόγραμμα PEPP- τίτλους που λήγουν, θα επανεπενδύονται, τουλάχιστον έως και το τέλος του 2023.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, το πρόγραμμα PEPP οδήγησε σε αγορές ελληνικών κρατικών ομολόγων οι οποίες τη 18-μηνη περίοδο Μαρτίου 2020-Σεπτεμβρίου 2021 ξεπέρασαν σωρευτικά το ποσό των €32,1 δισεκ. [Διάγραμμα 2.14]. Αυτό ισοδυναμεί με το 19,4% του ΑΕΠ της χώρας το 2020, που είναι το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης, ακολουθούμενη από την Πορτογαλία, την Ιταλία και την Ισπανία που καταγράφουν επίσης υψηλά ποσοστά. Σε όρους δημοσίου χρέους, οι αγορές μέσω PEPP από την Ελλάδα αντιστοιχούν στο 9% αυτού, ποσοστό που είναι σαφώς χαμηλότερο από το μέσο όρο της Ευρωζώνης. Η ένταξη της Ελλάδας στο πρόγραμμα PEPP της ΕΚΤ αύξησε την μέση μηνιαία ζήτηση για αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων περίπου κατά €1,8 δισεκ. ή 1,1% του ΑΕΠ.

Μεταξύ μιας σειράς παραγόντων που επηρεάζουν τη ζήτηση για κρατικά ομόλογα των χωρών μελών της Ευρωζώνης, το πρόγραμμα PEPP της ΕΚΤ συνέβαλε στο να αυξηθεί η τιμή και ελκυστικότητά τους. Οι χώρες με μεγαλύτερο αναλογικά-ως προς το ΑΕΠ- μέγεθος προγράμματος PEPP κατέγραψαν κατά μέσο όρο και μεγαλύτερη μείωση στις αποδόσεις των κρατικών τους ομολόγων σε σύγκριση με τα προ-πανδημίας επίπεδα. Μεταξύ των χωρών μελών, η Ελλάδα ξεχωρίζει ως η χώρα με το μεγαλύτερο αναλογικά πρόγραμμα PEPP καθώς και τη μεγαλύτερη μείωση στη μέση απόδοση των κρατικών ομολόγων της, στη διάρκεια πανδημίας. Ενδεικτικά, στο

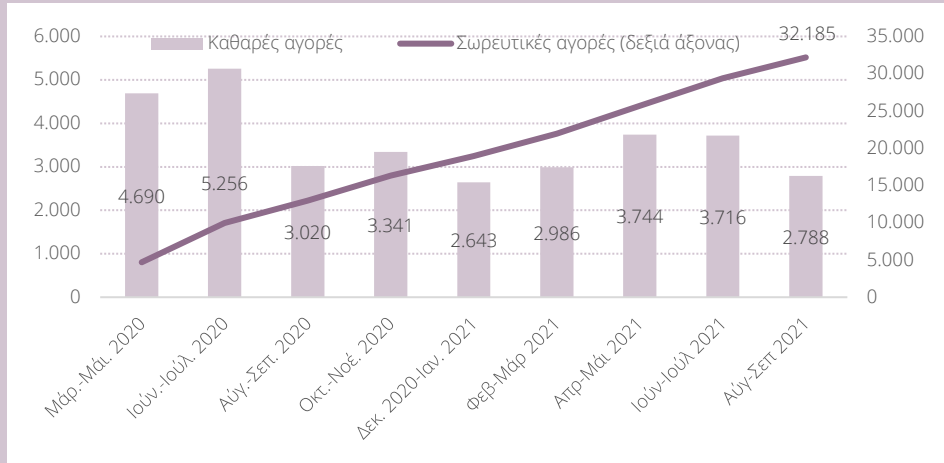

18-μηνο διάστημα της πανδημίας, η μέση απόδοση των 10-ετών ελληνικών ομολόγων υποχώρησε στο 1,1% από 3,2% την διετία 2018-2019, ενώ ο όγκος συναλλαγών στη δευτερογενή αγορά ΗΔΑΤ υπερτριπλασιάστηκε.

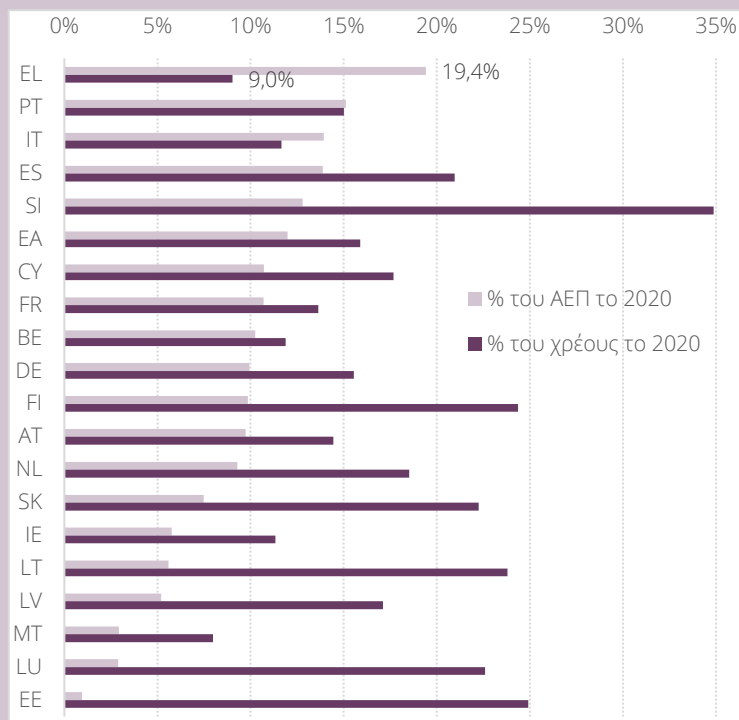
Διάγραμμα 2.14

Αγορές κρατικών ομολόγων από το πρόγραμμα PEPP, Μάρτιος 2020- Σεπτέμβριος 2021

Αγορές Ελληνικών κρατικών ομολόγων (σε εκατ. €)

Β. Σωρευτικές αγορές ανά χώρα της Ευρωζώνης

Πηγές: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων IOBE.

Παράλληλα με το πρόγραμμα PEPP, η ΕΚΤ διευκόλυνε τα πλαίσια χρηματοδότησης των τραπεζικών ιδρυμάτων. Έτσι, στις αρχές Απριλίου του 2020 χαλάρωσαν τα κριτήρια επιλεξιμότητας με βάση τα οποία περιουσιακά στοιχεία γίνονται αποδεκτά ως εξασφάλιση για πράξεις νομισματικής πολιτικής

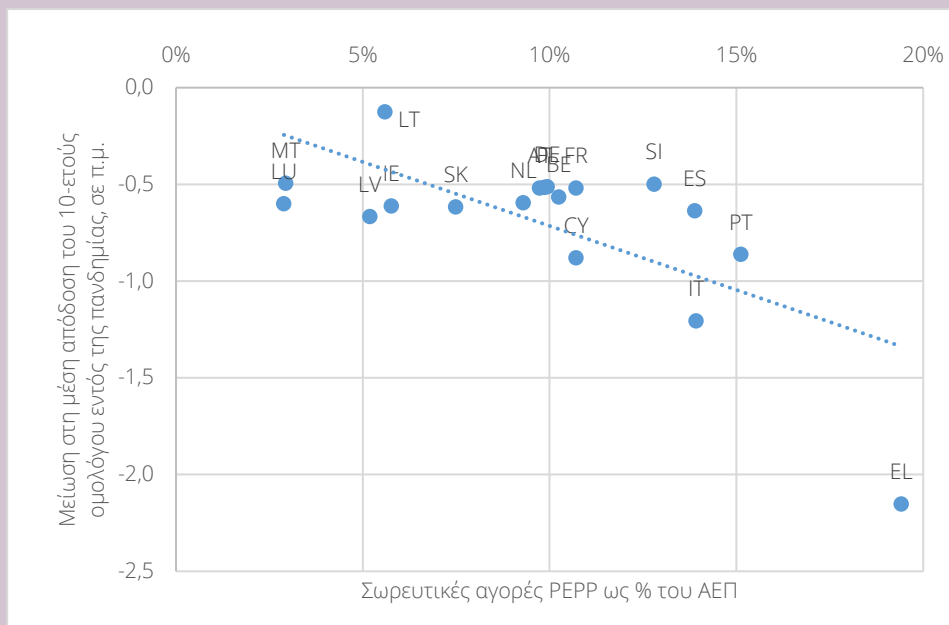
και μειώθηκαν οι περικοπές αποτίμησης (valuation haircuts). Αυτή η εξέλιξη επέτρεψε στις ελληνικές τράπεζες να αξιοποιήσουν εργαλεία μακροχρόνια αναχρηματοδότησης με ιδιαίτερα χαμηλό κόστος. Η χρηματοδότηση των τραπεζών από το Ευρωσύστημα με χαμηλού κόστους δάνεια μέσα από πράξεις νομισματικής πολιτικής μακροχρόνιας χρηματοδότησης τύπου LTROs (περιλαμβάνει προγράμματα TLTROs, PELTROs), αυξήθηκε από €12,3 δισεκ. τον Μάρτιο του 2020 σε €46,9 δισεκ. το τρίτο τρίμηνο του 2021 ή 28,3% του ΑΕΠ, μεταβολή που δείχνει την τρίτη υψηλότερη χρήση μεταξύ χωρών μελών της Ευρωζώνης, σε παρόμοια επίπεδα με Κύπρο, Ιταλία και Ισπανία (Διάγραμμα 2.15B).

Οι άμεσες διευκολύνσεις ρευστότητας της ΕΚΤ στο τραπεζικό σύστημα μέσω των LTROs, αλλά και έμμεσα μέσα από το πρόγραμμα PEPP αναμένεται πως επίδρασαν θετικά στην πιστωτική ικανότητα των Ευρωπαϊκών τραπεζών, καθώς και στις προοπτικές πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα της κάθε χώρας μέλους. Παρατηρείται ότι οι χώρες με μεγαλύτερο αναλογικά μέγεθος προγράμματος PEPP κατέγραψαν κατά μέσο όρο και μεγαλύτερη αύξηση στο ρυθμό πιστωτικής επέκτασης προς τις εγχώριες Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις (ΜΧΕ), σε σύγκριση με τα προ-πανδημίας επίπεδα (Διάγραμμα 2.15Γ). Μεταξύ των χωρών μελών, η Ελλάδα ξεχωρίζει ως η χώρα με το μεγαλύτερο αναλογικά πρόγραμμα PEPP καθώς και την υψηλότερη θετική μεταβολή του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης προς τις ΜΧΕ, εν μέσω πανδημίας. Αντίστοιχα, χώρες όπου η ΕΚΤ έχει μεγαλύτερο αναλογικά μέγεθος απαιτήσεων LTROs κατέγραψαν κατά μέσο όρο και μεγαλύτερη αύξηση στο ρυθμό πιστωτικής επέκτασης.

Διάγραμμα 2.15

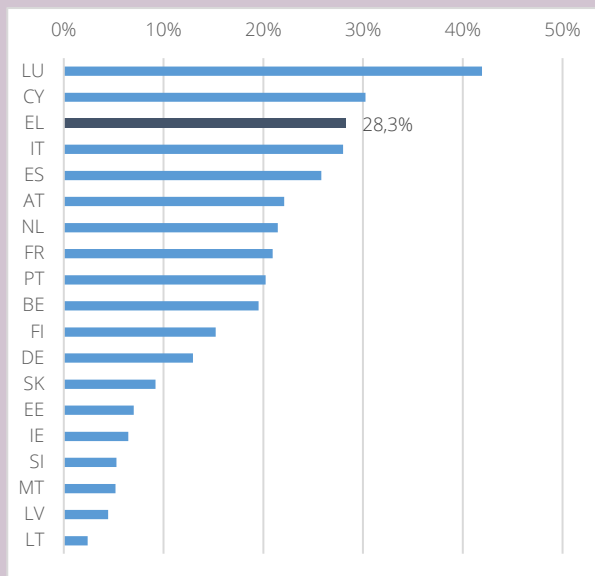
Έκτακτα μέτρα της ΕΚΤ, απόδοση κρατικών ομολόγων και πιστωτική επέκταση

A. Συσχέτιση μεγέθους PEPP με μεταβολή στην απόδοση κρατικών ομολόγων ανά χώρα*

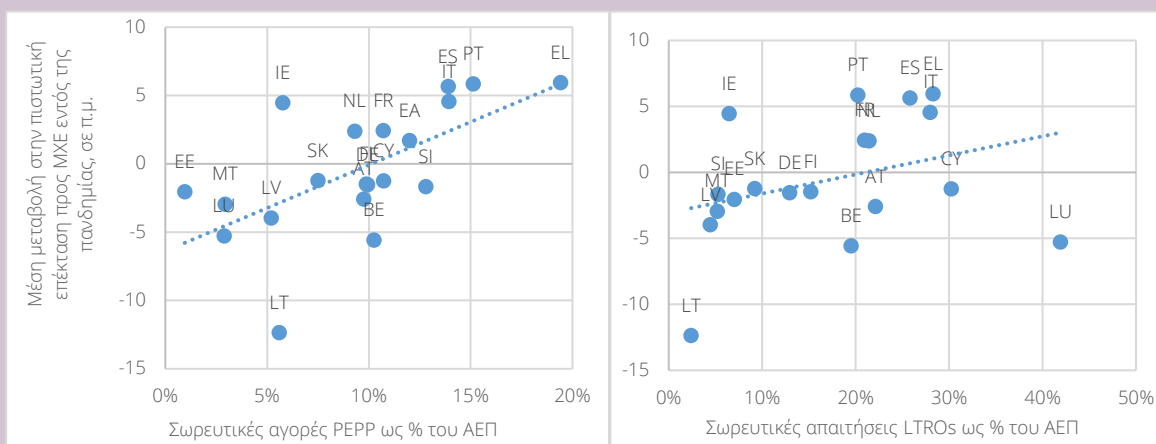

Β. Συνολική αξία πράξεων LTROs ανά χώρα, ως % του ΑΕΠ το 2020

Γ. Συσχέτιση μεγέθους PEPP και LTROs με μεταβολή στην πιστωτική επέκταση ανά χώρα*

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. Σημείωση: Η μέση μεταβολή στην απόδοση των κρατικών ομολόγων και στην πιστωτική επέκταση αφορά το μέσο ρυθμό το 18-μηνο Μάρ.2020-Σεπ.2021 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο ρυθμό τη διετία 2018-2019.

Αναμφισβήτητα, τόσο η ελκυστικότητα των ελληνικών κρατικών ομολόγων, όσο και η πιστωτική επέκταση προς τον ιδιωτικό τομέα επηρεάζονται από πληθώρα παραγόντων, εκτός από τις παρεμβάσεις πολιτικής της ΕΚΤ. Για παράδειγμα, καθοριστικό ρόλο παίζουν οι εγχώριες μεταρρυθμιστικές πολιτικές που διαμορφώνουν την αξιοπιστία μιας χώρας στη διεθνή επενδυτική κοινότητα. Επιπλέον, η αγορά πιστώσεων επηρεάζεται σημαντικά και από παράγοντες της ζήτησης, τόσο ποσοτικούς όσο και ποιοτικούς. Συμπληρωματικά με αυτούς τους παράγοντες, φαίνεται ότι τα έκτακτα μέτρα στήριξης της ρευστότητας που εφάρμοσε η ΕΚΤ το 2020 επιδρούν θετικά στις χώρες μέλη σε τουλάχιστον τρία επίπεδα: (α) τονώνουν τη ζήτηση για κρατικά ομόλογα, μειώνοντας τις αποδόσεις τους, (β) μειώνουν το κόστος χρηματοδότησης των τραπεζών (γ) βελτιώνουν τις προοπτικές χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας.

Η προσωρινή επιλεξιμότητα της Ελλάδας, για πρώτη φορά μετά την κρίση χρέους, στα έκτακτα «μη συμβατικά» εργαλεία της ΕΚΤ, δημιούργησε ένα θετικό περιβάλλον σε σχέση με τις τάσεις στο κόστος δανεισμού του ελληνικού δημοσίου αλλά και την αγορά πιστώσεων. Προκειμένου να διατηρηθούν οι θετικές τάσεις κρίνεται αναγκαίο να ενισχυθούν οι μεταρρυθμιστικές πολιτικές που ενισχύουν την αξιοπιστία της χώρας και επιταχύνουν την προοπτική αναβάθμισης της πιστοληπτικής της ικανότητας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα θα μπορέσει να συμμετάσχει το γρηγορότερο και στα υπόλοιπα «μη συμβατικά» προγράμματα της ΕΚΤ ακόμα και μετά τη λήξη των έκτακτων μέτρων στήριξης ένεκα της πανδημίας. Κάτι τέτοιο δύναται να επηρεάσει σημαντικά θετικά τις προοπτικές ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας μεσοπρόθεσμα.

3 ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

- Απότομη μεταβολή τάσης στο ΑΕΠ στην Ελλάδα το β' τρίμ. 2021 σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο: ανάκαμψη 16,2%, έναντι ύφεσης 2,3%. Η άνοδος υπερέβη την πτώση ένα χρόνο νωρίτερα (13,9%).
- Στο σύνολο του πρώτου εξαμήνου φέτος, αύξηση του ΑΕΠ κατά 6,3%.
- Η ανάκαμψη στο β' τρίμ. προήλθε κυρίως από τη διεύρυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης (+13,2%), που πριν ένα έτος είχε υποχωρήσει κατά 14,6%. Ηπιότερη διεύρυνση κατανάλωσης δημόσιου τομέα (+6,1%, έναντι -2,6% πέρυσι)
- Ισχυρή διεύρυνση επενδύσεων (+37,1%), σε συνέχεια ανόδου 4,2% ένα έτος νωρίτερα. Ωστόσο, οφείλεται κυρίως (70,0%) σε αύξηση αποθεμάτων και λιγότερο στο σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου (+12,9%, από +3,6% στο β' τρίμ. 2020).
- Το εξωτερικό ισοζύγιο επιδεινώθηκε στο β' τρίμ., καθώς οι εισαγωγές διευρύνθηκαν περισσότερο σε απόλυτους όρους από τις εξαγωγές, ενώ η ποσοστιαία μεταβολή αμφότερων ήταν παρόμοια (22,6% έναντι 22,5%). Στις εξαγωγές υπηρεσιών η μεγαλύτερη μεταβολή τάσης από πέρυσι σε συνιστώσα του ΑΕΠ (+28,8% έναντι -52,8%).

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Η τάση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας παρουσίασε έντονη μεταβολή στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, καθώς από υποχώρηση 2,3% στο προηγούμενο τρίμηνο, παρουσίασε ισχυρή αύξηση 16,2% στο επόμενο τρίμηνο. Αυτή η αύξηση υπερέβη την εκτεταμένη ύφεση ένα χρόνο νωρίτερα, κατά 13,9%. Στο σύνολο του αρχικού εξαμήνου φέτος το ΑΕΠ ήταν υψηλότερο κατά 6,3% από πέρυσι. Η πρωτοφανής ανάκαμψη στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου φέτος προήλθε κυρίως από τη διεύρυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Έπονται σε συμβολή οι περισσότερες εξαγωγές, τόσο σε

αγαθά, όσο και σε υπηρεσίες. Ωστόσο το εξωτερικό ισοζύγιο επιδεινώθηκε, καθώς οι εισαγωγές διευρύνθηκαν περισσότερο, πρωτίστως σε αγαθά. Η διεύρυνση των επενδύσεων ήταν μικρότερη από εκείνες της κατανάλωσης των νοικοκυριών και των εξαγωγών. Η επέκταση των καταναλωτικών εξόδων του δημοσίου είχε τη μικρότερη συμβολή στην αύξηση του ΑΕΠ.

Ως προς τις ακριβείς εξελίξεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, η εγχώρια κατανάλωση διευρύνθηκε κατά 4,9%, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα είχε περιοριστεί κατά 5,4%. Η ενίσχυση προήλθε κυρίως από την άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 4,0%, σε αντίθεση με τη συρρίκνωσή της πέρυσι κατά 6,9%. Αυτή η εξέλιξη προήλθε από την ιδιαίτερα ισχυρή άνοδο στο δεύτερο τρίμηνο, κατά 13,2%, αφού στο προηγούμενο τρίμηνο η ιδιωτική κατανάλωση βρισκόταν σε πτωτική τροχιά. Η δημόσια κατανάλωση επεκτάθηκε κατά 7,1%, έναντι μικρής υποχώρησης στην ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους (-0,7%). Η διεύρυνσή της, που οφείλεται στις συνεχιζόμενες παρεμβάσεις στήριξης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, ήταν ελαφρώς ηπιότερη στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου φέτος από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (6,1% έναντι 8,1%). Θα μπορούσε να είναι ακόμα εντονότερη, εάν ένα μεγάλο τμήμα των παρεμβάσεων στήριξης των επιχειρήσεων δεν καταγραφόταν στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.

Οι επενδύσεις διευρύνθηκαν στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος κατά 16,8%, ταχύτερα από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (+3,1%). Η αύξηση προήλθε κατά 55% από διεύρυνση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, ο οποίος ανήλθε κατά 11,8%, ενώ η υπόλοιπη άνοδος οφείλεται σε διεύρυνση των αποθεμάτων. Η άνοδος των επενδύσεων παρουσίασε ιδιαίτερη κλιμάκωση μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων φέτος, από 10% σε 35%.

Σε ότι αφορά τις τάσεις στις κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου στο αρχικό εξάμηνο, ήταν ανοδικές σε όλες εκτός των κατοικιών, οι οποίες παρουσίασαν μικρή πτώση. Την εντονότερη ενίσχυση σε απόλυτους όρους παρουσίασαν ο Μηχανολογικός εξοπλισμός-οπλικά συστήματα (+€355 εκατ. ή +14,9%), αντανakλώντας την επίδραση της προμήθειας μαχητικών αεροσκαφών, καθώς και ο Μεταφορικός εξοπλισμός, λόγω της αντίθετης από πέρυσι ανοδικής δυναμικής των πωλήσεων οχημάτων. Την ίδια περίοδο του περασμένου έτους επικρατούσαν στην πρώτη κατηγορία σταθεροποιητικές τάσεις (-0,50%), ενώ η δεύτερη παρουσίαζε κατακόρυφη υποχώρηση επενδύσεων (-53,6%). Ακολούθησαν σε αύξηση οι επενδύσεις σε Εξοπλισμό ΤΠΕ (+€288 εκατ. ή +28,7%), κατόπιν ήπιας μείωσής τους ένα έτος νωρίτερα (-0,9%) και εκείνες σε Λοιπές Κατασκευές (+€190 εκατ. ή +7,9%), σε συνέχεια διεύρυνσής τους κατά 6,0% στο πρώτο εξάμηνο του 2020. Οι επενδύσεις στα Λοιπά προϊόντα ήταν υψηλότερες κατά €142 εκατ. ή 7,8%, ενώ στο ίδιο χρονικό διάστημα της προηγούμενης χρονιάς παρουσίαζαν πτώση 3,8%. Η μικρότερη άνοδος σημειώθηκε στα Αγροτικά μηχανήματα (+€1 εκατ. ή +2,7%), σε συνέχεια παρόμοιας τάσης ένα έτος νωρίτερα (+1,4%). Όπως ήδη αναφέρθηκε, μόνο ο ακαθάριστος σχηματισμός σε Κατοικίες υποχώρησε, σε μικρό βαθμό, κατά €4 εκατ. ή 0,5%. Αυτή η τάση είναι αντίθετη της ανόδου τους κατά 27,0% πέρυσι, που ήταν η υψηλότερη τότε μεταξύ των κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου.

Σε ότι αφορά τις εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας, η σταδιακή άρση των περιορισμών στην πραγματοποίηση διεθνών ταξιδιών στη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου, αποτυπώθηκε στην αλλαγή τάσης στις εξαγωγές υπηρεσιών από ισχυρά πτωτική (-34,4%) σε έντονα ανοδική (+28,8%). Ακολούθως, στο πρώτο εξάμηνο του 2021 οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν 13,0% λιγότερες από πέρυσι, σε συνέχεια της πολύ ισχυρότερης συρρίκνωσής τους τότε (-29,9%). Επομένως, η αύξηση του συνόλου των εξαγωγών προήλθε από την άνοδο των εξαγωγών

προϊόντων, το μερίδιο των οποίων είναι αρκετά υψηλότερο από εκείνο των εξαγωγών υπηρεσιών στο αρχικό εξάμηνο κάθε έτους. Σε αυτό το σκέλος των εξαγωγών σημειώθηκε επιτάχυνση της ανόδου, καθώς έφτασε το 17,1%, από 8,7% στο πρώτο τρίμηνο, αντανakλώντας τις επιδράσεις της εκκίνησης της ανάκαμψης στην παγκόσμια και την ευρωπαϊκή οικονομία. Ως αποτέλεσμα, οι εξαγωγές προϊόντων διευρύνθηκαν κατά 12,8%, υπερκαλύπτοντας τις περυσινές οριακές απώλειες κατά 0,3%. Στο πρώτο εξάμηνο συνολικά οι εξαγωγές ανήλθαν κατά 3,4%, καλύπτοντας ένα μικρό μέρος της περυσινής συρρίκνωσής τους.

Στην πλευρά των εισαγωγών σημειώθηκε μεταστροφή τάσης μεταξύ των δύο πρώτων τριμήνων φέτος, από πτωτική σε έντονα ανοδική, σε αμφότερα τα σκέλη τους. Αυτή ήταν ισχυρότερη στην πλευρά των εισαγωγών υπηρεσιών (+11,1% από -24,6%). Ωστόσο οι παρόμοιες εξελίξεις στη ζήτηση για εισαγωγές προϊόντων (+19,7% από -2,1%), ήταν αυτές που οδήγησαν στην άνοδο του συνόλου των εισαγωγών στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του τρέχοντος έτους κατά 8,4%, αντισταθμίζοντας τις περυσινές απώλειες κατά 7,0%. Συνολικά το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου διευρύνθηκε στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι από τα €3,2 δισεκ. στα €5,0 δισεκ. (+54,1%).

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία διευρύνθηκε κατά 5,7% στο εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου φέτος, αποκλειστικά από την ισχυρή ενίσχυσή της στο δεύτερο τρίμηνό του (+14,2%). Στους οκτώ εκ των δέκα βασικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας η δραστηριότητα παρουσίασε άνοδο στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε σύγκριση με πριν ένα χρόνο, ενώ στις υπόλοιπες δύο υποχώρησε. Αντανakλώντας τις επιδράσεις της υψηλής ανάκαμψης διεθνώς, η άνοδος του προϊόντος ήταν ισχυρότερη στη Βιομηχανία (+10,9%), υπερβαίνοντας την περυσινή πτώση του (-6,7%). Ακολούθησαν σε άνοδο οι τομείς Ενημέρωσης-Επικοινωνίας (+10,5%) και Κατασκευών (+9,3%), κατόπιν μείωσης 1,1% πριν ένα χρόνο και σε συνέχεια αύξησης 18%, που ήταν η μεγαλύτερη τότε, αντίστοιχα. Η άρση των περιοριστικών μέτρων στη λειτουργία των επιχειρήσεων και η έντονη αναθέρμανση της καταναλωτικής ζήτησης, αποτυπώνονται κυρίως στο Χονδρικό - λιανικό εμπόριο, μεταφορές - αποθήκευση, ξενοδοχεία - εστιατόρια, που παρουσίασε άνοδο 37,5% στο δεύτερο τρίμηνο και συνολικά 8,4% στο πρώτο εξάμηνο, κατόπιν όμως ισχυρής συρρίκνωσης 17,7% ένα έτος νωρίτερα, που τότε ήταν η δεύτερη ισχυρότερη μεταξύ των τομέων. Στις Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες η αύξηση της αξίας παραγωγής έφτασε το 7,7% (από -9,8% πέρυσι) και στη Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση το 3,3% (σε συνέχεια αύξησης 1,2%). Οι χαμηλότερες αυξήσεις σημειώθηκαν στον Πρωτογενή τομέα (+2,1%), έναντι στασιμότητας πέρυσι (+0,1%) και τη Διαχείριση ακίνητης περιουσίας (+0,7%), όπου αντιστάθμισε τη μείωση του 2020 (-0,6%).

Από την άλλη πλευρά, η μεγαλύτερη συρρίκνωση δραστηριότητας σημειώθηκε στο αρχικό εξάμηνο φέτος στις Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες, κατά 4,6%, που ήταν ο μοναδικός τομέας ο οποίος παρουσίασε ύφεση στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου (-5,1%). Στον τομέα Τεχνών-Διασκέδασης-Ψυχαγωγίας συνεχίστηκε η ιδιαίτερα ισχυρή υποχώρηση (-22,9%), αλλά με πολύ ηπιότερο ρυθμό (-1,7%).

Αν και οι εξελίξεις στην οικονομική δραστηριότητα αποτυπώνονται με χρονική υστέρηση στην αγορά εργασίας, η ενίσχυση της απασχόλησης στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου σε σχέση με πέρυσι ήταν σημαντική (+1,9% ή +71,3 χιλ.). Αυτή ήταν η πρώτη διεύρυνση της απασχόλησης σε τρίμηνο εντός της πανδημίας. Ωστόσο, δεν οφείλεται εξ ολοκλήρου ή σε μεγάλο βαθμό στην υποχώρηση της ανεργίας, καθώς οι μισοί εκ των νέων απασχολούμενων (35,5 χιλ.) προήλθαν από τον μη

ενεργό πληθυσμό, διευρύνοντας το εργατικό δυναμικό. Ακολούθως το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε ηπιότερα, κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες, στο 15,8%. Από την άλλη πλευρά, αυτή η αύξηση της απασχόλησης δεν επαρκεί να αντισταθμίσει την ισχυρή υποχώρησή της στο πρώτο τρίμηνο φέτος, κατά 227,5 χιλ., η οποία όμως δεν οδήγησε σε αύξηση του αριθμού των ανέργων, καθώς όσοι απώλεσαν την απασχόλησή τους φαίνεται από τα στοιχεία ότι οδηγήθηκαν εκτός εργατικού δυναμικού. Συνολικά στο πρώτο εξάμηνο ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα κατά μέσο όρο κατά 17,8 χιλ. ή 2,3% και αυτός των απασχολούμενων κατά 78 χιλ. ή 2,0%. Το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 16,5%, αμετάβλητο από το αρχικό εξάμηνο του 2020, ενώ τότε υποχώρουσε κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες.

Σε κλαδικό επίπεδο, οι τάσεις δεν είναι ως επί το πλείστον συναφείς με εκείνες στην παραγωγική δραστηριότητα που αναφέρθηκαν παραπάνω, επαληθεύοντας τη χρονική διάσταση ανάμεσα στις εξελίξεις στην οικονομική δραστηριότητα και σε εκείνες στην αγορά εργασίας. Για παράδειγμα, κλάδοι από τη Βιομηχανία, η Ενημέρωση-Επικοινωνία, οι Κατασκευές, που παρουσίασαν την εντονότερη αύξηση οικονομικής δραστηριότητας, δεν συγκαταλέγονται σε εκείνους με τις περισσότερες νέες θέσεις εργασίας. Οι περισσότερες θέσεις εργασίας σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο πέρυσι δημιουργήθηκαν στους κλάδους της Δημόσιας διοίκησης-άμυνας-υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης (+52,2 χιλ. ή +15,5%), των Δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας (+25,1 χιλ. ή +9,5%), των Επιστημονικών-τεχνικών δραστηριοτήτων (+23,7 χιλ. ή +10,7%) και της Γεωργίας-Δασοκομίας-Αλιείας (+18,0% ή +4,2%), με τις τάσεις στον πρώτο και το δεύτερο κλάδο να θεωρείται πως αντανakλούν τις έκτακτες ανάγκες σε υπηρεσίες που δημιούργησε η υγειονομική κρίση. Στον αντίποδα, η μεγαλύτερη μείωση των θέσεων εργασίας σημειώθηκε στην Εκπαίδευση (-15,7 χιλ. ή -4,7%), στην Παροχή νερού-διαχείριση αποβλήτων (-11,1 χιλ. ή -39,9%) και στις Διοικητικές-υποστηρικτικές δραστηριότητες (-6,1 χιλ. ή -7,2%).

Οι αντιπληθωριστικές πιέσεις σταμάτησαν στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, ύστερα από 13 μήνες, ενώ τον Ιούνιο σημειώθηκε ρυθμός πληθωρισμού. Κατά μέσο όρο την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου φέτος, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκε κατά 0,3%, έναντι ρυθμού υποχώρησης 1,6% στο προηγούμενο τρίμηνο και μείωσης 1,4% στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι. Η μεταβολή της τάσης των τιμών από αρνητική σε θετική οφείλεται κυρίως στην αύξηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Η αρνητική επίδραση στις τιμές των έμμεσων φόρων, λόγω της μείωσης του ΦΠΑ από την 1/6/2020 σε ορισμένα προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και της ζήτησης, επίσης εξασθένησαν ελαφρώς. Μόλις σε δύο από τις 12 κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών που υπεισέρχονται στον εγχώριο ΔTK σημειώθηκε αύξηση τιμών στο δεύτερο τρίμηνο. Αμφότερες επηρεάζονται από τις τιμές των ενεργειακών προϊόντων. Συγκεκριμένα, οι τιμές των μεταφορικών υπηρεσιών ανήλθαν κατά 4,6% και της Στέγασης κατά 3,1%. Ωστόσο, οι συγκεκριμένες κατηγορίες παρουσίαζαν πριν ένα χρόνο την εντονότερη υποχώρηση, κατά 4,4% και 7,4%, επομένως οι φετινές τάσεις στο δεύτερο τρίμηνο οφείλονται σε «αποτέλεσμα βάσης». Μεταξύ των υπολοίπων κατηγοριών, στην Εκπαίδευση οι τιμές ήταν ίδιες με πέρυσι, όταν ανέρχονταν κατά ήπια, κατά 0,5%. Η εντονότερη πτώση τιμών σημειώθηκε στην Ένδυση-Υπόδηση (-1,9%), τις Επικοινωνίες (-1,6%) και τα Διαρκή αγαθά – είδη νοικοκυριού (-1,2%). Στις δύο τελευταίες κατηγορίες οι τιμές υποχωρούσαν και πριν ένα χρόνο, κατά 2,3% και 1,2% αντίστοιχα, ενώ στην Ένδυση-Υπόδηση σημειωνόταν ήπια άνοδος (+0,6%). Στα Ξενοδοχεία-καφέ-εστιατόρια και τη Διατροφή-αλκοολούχα ποτά, κατηγορίες οι οποίες επηρεάστηκαν από τη μείωση του ΦΠΑ από τον Ιούνιο του 2020, οι τιμές παρουσίασαν τάση μείωσης 1,1% και 0,3% αντίστοιχα, έναντι σταθερότητας και ανόδου 2,0% αντίστοιχα την ίδια περίοδο πέρυσι, δηλαδή πριν τις αλλαγές στο ΦΠΑ.

Ανακεφαλαιώνοντας, η ισχυρή ανάκαμψη στο δεύτερο τρίμηνο του 2021 προήλθε σε μεγάλο βαθμό από την ενίσχυση της ιδιωτικής καταναλωτικής ζήτησης. Αυτή η εξέλιξη είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, στην οποία γινόταν η εκτίμηση για το δεύτερο τρίμηνο ότι «η σταδιακή άρση των περιοριστικών μέτρων από τις αρχές Απριλίου, ξεκινώντας από το Λιανικό Εμπόριο και τις μετακινήσεις, χάρη στην πρόοδο στους εμβολιασμούς, τις περισσότερες δυνατότητες ανίχνευσης του ιού και τη βελτίωση των επιδημιολογικών δεδομένων... έχει αναθερμάνει σημαντικά την κατανάλωση των νοικοκυριών. Εφόσον δεν λάβουν χώρα δυσμενείς εξελίξεις γύρω από το υγειονομικό ζήτημα, οι οποίες θα ανατρέψουν αυτές τις τάσεις, η δυναμική της ιδιωτικής κατανάλωσης αναμένεται να είναι έντονα ανοδική τους επόμενους μήνες». Δεδομένου ότι η ανοδική δυναμική στο Λιανικό Εμπόριο παραμένει ιδιαίτερα ισχυρή στην αρχή του τρίτου τριμήνου, όπως θα δειχθεί στην επόμενη υποενοότητα, με την αποταμιευτική ροπή των νοικοκυριών να είναι το ίδιο διάστημα σαφώς χαμηλότερη σε σύγκριση με το πρώτο τετράμηνο του έτους, εκτιμάται πως η ισχυρή κλιμάκωση των καταναλωτικών δαπανών τους θα συνεχιστεί τουλάχιστον στο τρίτο τρίμηνο. Ενώ θα αποτελέσει τη βασική αιτία ενίσχυσης της εγχώριας ζήτησης, θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στο εξωτερικό ισοζύγιο, όπως θα δειχθεί στη συνέχεια.

Η αλλαγή τάσης στις εξαγωγές μεταξύ πρώτου και δευτέρου τριμήνου ήταν η εντονότερη μεταξύ των συνιστωσών και σημειώθηκε κυρίως στις εξαγωγές υπηρεσιών, με το ρυθμό ανόδου στις εξαγωγές αγαθών επίσης να επιταχύνεται σημαντικά. Η περαιτέρω κλιμάκωση της διεθνούς τουριστικής κίνησης στο τρίτο τρίμηνο θα συμβάλει στη συνέχιση αυτής της δυναμικής στις εξαγωγές υπηρεσιών, με την άνοδό της στο σύνολο του τρέχοντος έτους να κινείται πλησίον των αρχικών προσδοκιών. Από την άλλη πλευρά, η διεύρυνση των εξαγωγών προϊόντων μάλλον θα συνεχιστεί ηπιότερα στο δεύτερο μισό του 2021, κυρίως υπό την αρνητική επενέργεια στο διεθνές εμπόριο της έντονης αύξησης των τιμών βασικών εμπορευμάτων. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, ο μηνιαίος όγκος του διεθνούς εμπορίου παρουσιάζει σταθεροποιητικές τάσεις από τον Μάρτιο έως τον Ιούλιο και δεν ανέρχεται περαιτέρω. Βρίσκεται ωστόσο σε επίπεδο αρκετά υψηλότερο του περυσινού.

Η βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου (σε εθνικολογιστικούς όρους) θα μετριαστεί σε μεγάλο βαθμό από τη συνέχιση της διεύρυνσης των εισαγωγών. Όπως επίσης είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, η αλλαγή τάσης στις εισαγωγές το δεύτερο τρίμηνο ήταν εξίσου ισχυρή με τις εξαγωγές. Ωστόσο, αντίθετα από ότι αναμενόταν, η μεταβολή στο β' τρίμηνο ήταν ισχυρότερη στο σκέλος των εισαγωγών υπηρεσιών από ότι των εισαγωγών αγαθών. Πάρα ταύτα, διαχωρίζοντας το εξωτερικό ισοζύγιο σε ισοζύγιο προϊόντων και υπηρεσιών, προκύπτει πως στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου το πρώτο επιδεινώθηκε από πέρυσι κατά περίπου €1 δισεκ. (-€927 εκατ.), ενώ το δεύτερο ήταν αμετάβλητο. Οπότε, παρά τη σχετικά μικρότερη διεύρυνση των εισαγωγών αγαθών, το συνολικό εξωτερικό ισοζύγιο επιδεινώθηκε εξαιτίας τους. Η διάσταση μεταξύ των δύο συνιστωσών των εισαγωγών στην άνοδο μάλλον θα υποχωρήσει στο δεύτερο μισό του τρέχοντος έτους, καθώς η πτώση στα προϊόντα ένα χρόνο πριν ήταν μικρή, χαμηλότερη του 2%.

Σε ότι αφορά τις επενδύσεις, εφόσον η πανδημία δεν παρουσιάσει νέα κλιμάκωση, οι παρεμβάσεις στήριξης επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων που καταχωρούνται σε αυτές θα περιοριστούν στο τρέχον εξάμηνο. Από την άλλη πλευρά, ξεκίνησε η εισροή των πόρων από το Μηχανισμό Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης (RRF), που θα χρηματοδοτήσουν επενδύσεις στις προτεραιότητες του σχετικού σχεδίου (Ελλάδα 2.0). Η ισχυρή πτώση πέρυσι των επενδύσεων σε

μεταφορικά μέσα, που ήταν η βασική αιτία της πτώσης, έχει υπεραντισταθμιστεί, τουλάχιστον ως προς το σκέλος της του πρώτου εξαμήνου. Δεν συνεχίζεται ωστόσο φέτος η σημαντική άνοδος των επενδύσεων σε κατοικίες.

Όπως είχε επισημανθεί στην προηγούμενη έκθεση για την ελληνική οικονομία, τις επενδύσεις υποστηρίζει η συνεχιζόμενη από πέρυσι διεύρυνση της χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, δυνατότητα η οποία οφείλεται αφενός στη σταθερά υψηλή επιστροφή καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα, αφετέρου στη ρευστότητα που αυτό άντλησε και συνεχίζει να αντλεί από τους έκτακτους μηχανισμούς της ΕΚΤ. Στην επόμενη υποεπένδυση πραγματοποιείται το σύνολο των μεσοπρόθεσμων μακροοικονομικών προβλέψεων.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών–Εθνικοί Λογαριασμοί (εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2015) προσωρινά στοιχεία

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €		εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2008	249.918	-0,2%	221.539	2,1%	59.020	-9,2%	58.486	3,7%	89.870	1,1%
2009	239.150	-4,3%	219.992	-0,7%	43.185	-26,8%	47.790	-18,3%	71.708	-20,2%
2010	226.122	-5,4%	207.014	-5,9%	38.613	-10,6%	49.959	4,5%	69.241	-3,4%
2011	194.718	-13,9%	176.046	-15,0%	25.700	-33,4%	47.874	-4,0%	55.606	-19,7%
2012	180.638	-7,2%	163.322	-7,2%	20.380	-20,7%	48.937	2,2%	52.556	-5,5%
2013	176.010	-2,6%	156.585	-4,1%	19.680	-3,4%	49.905	2,0%	50.825	-3,3%
2014	177.323	0,7%	156.778	0,1%	20.512	4,2%	53.663	7,5%	54.285	6,8%
2015	176.115	-0,7%	156.310	-0,3%	21.404	4,3%	56.396	5,1%	58.455	7,7%
2016*	175.251	-0,5%	155.758	-0,4%	22.666	5,9%	56.525	0,2%	59.686	2,1%
2017*	177.489	1,3%	158.291	1,6%	22.211	-2,0%	61096	8,1%	64134	7,5%
2018	180.068	1,5%	159.518	0,8%	23.306	4,9%	66486	8,8%	69218	7,9%
α' 2019	45.687	1,8%	40.171	0,1%	6.193	14,2%	17287	7,2%	17752	5,4%
β' 2019	45.972	2,3%	40.416	1,7%	5.330	-9,5%	17460	6,0%	17472	1,9%
γ' 2019	45.702	1,6%	40.440	1,5%	4.914	-12,0%	17687	5,9%	17997	3,2%
δ' 2019	45.683	1,0%	40.863	2,6%	6.296	-1,7%	17000	-1,1%	18198	2,2%
2019	183.044	1,7%	161.889	1,5%	22.734	-2,5%	69434	4,4%	71419	3,2%
α' 2020	45.487	-0,4%	40.543	0,9%	6.326	2,1%	16909	-2,2%	17915	0,9%
β' 2020	39.578	-13,9%	35.697	-11,7%	5.553	4,2%	12635	-27,6%	14856	-15,0%
γ' 2020	41.116	-10,0%	40.560	0,3%	6.647	35,3%	13166	-25,6%	17003	-5,5%
δ' 2020	42.555	-6,8%	39.997	-2,1%	5.261	-16,4%	14240	-16,2%	16746	-8,0%
2020	168.736	-7,8%	156.798	-3,1%	23.788	4,6%	56949	-18,0%	66520	-6,9%
α' 2021	44.460	-2,3%	39.940	-1,5%	6.260	-1,0%	15059	-10,9%	17324	-3,3%
β' 2021	45.987	16,2%	40.030	12,1%	7.612	37,1%	15489	22,6%	18196	22,5%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛ.ΣΤΑΤ., Σεπτέμβριος 2021

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

- Η δυναμική της υγειονομικής κρίσης, εγχωρίως και διεθνώς, το εύρος των μέτρων στήριξης επιχειρήσεων - νοικοκυριών, η δραστηριότητα στον κλάδο Τουρισμού, η αξιοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης και ο ρυθμός ανάκαμψης στην Ευρωζώνη, καθοριστικοί παράγοντες της εξέλιξης του ΑΕΠ το 2021 και το 2022.
- Δεδομένης της ήπιας βελτίωσης στα επιδημιολογικά δεδομένα τους τελευταίους μήνες παρά τη μετάλλαξη Δέλτα, ένα σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων για το 2021. Δύο σενάρια για το επόμενο έτος.
- Αναθέρωση ανάκαμψης φέτος σε 8,0-8,5%, από 5,0-5,5%, λόγω ισχυρότερης ανόδου διεθνούς τουρισμού, εντονότερης αναθέρμανσης καταναλωτικής ζήτησης, ταχύτερης ανάκαμψης Ευρωζώνης.
- Βασικό σενάριο 2022: ανάπτυξη στην περιοχή του 4,0% από νέα σημαντική ενίσχυση διεθνούς τουρισμού, συνέχιση ισχυρής ανάκαμψης στην Ευρωζώνη, έντονη κλιμάκωση επενδύσεων, παρά τις πολύ λιγότερες παρεμβάσεις στήριξης.
- Εναλλακτικό σενάριο 2022: βραδύτερη ανάπτυξη 2,0-2,5% λόγω νέας έξαρσης της πανδημίας. Εξασθένιση στην καταναλωτική διάθεση, επιβράδυνση ανόδου διεθνούς τουρισμού, ηπιότερη ανάπτυξη στην Ευρώπη.

Οι εξελίξεις γύρω από την πανδημία, στην Ελλάδα και διεθνώς, οι οποίες ως επί το πλείστον είναι θετικές, καθορίζουν κατά κύριο λόγο τα δεδομένα και τις τάσεις στην οικονομία και την κοινωνία την τρέχουσα περίοδο. Ωστόσο, σε ορισμένες σημαντικές πτυχές της υγειονομικής κρίσης η πρόοδος έχει επιβραδυνθεί σημαντικά, π.χ. ως προς τους ρυθμούς εμβολιασμού. Επιπλέον, τους τελευταίους μήνες έχει ανακύψει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα για τη λειτουργία και την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, το οποίο σχετίζεται με την ταχύρρυθμη αύξηση των τιμών των προϊόντων ενέργειας και άλλων βασικών αγαθών. Ορισμένες χώρες ήδη έχουν προχωρήσει σε παρεμβάσεις μετριασμού αυτών των επιδράσεων, ενώ ήδη σχεδιάζονται σχετικές παρεμβάσεις σε διακρατικό επίπεδο, π.χ. από την ΕΕ.

Ξεκινώντας από τις θετικές εξελίξεις, σε αυτές συγκαταλέγονται: α) η ήπια βελτίωση των επιδημιολογικών δεδομένων στο πρόσφατο δίμηνο ή τρίμηνο στην πλειονότητα των χωρών, σε επίπεδα ωστόσο τα οποία δεν επιτρέπουν εφησυχασμό, β) η ολοκλήρωση του εμβολιασμού στην πλειοψηφία του πληθυσμού, γ) η εκκίνηση διάθεσης των πόρων από το Ταμείο Ανάκαμψης στην Ευρώπη. Ειδικά ως προς τις τάσεις στα επιδημιολογικά δεδομένα, ένδειξη βελτίωσής τους, η οποία συνδέεται με την πρόοδο στην εμβολιαστική διαδικασία, αποτελεί η υποχώρηση της αναλογίας των θυμάτων επί των κρουσμάτων. Από την άλλη πλευρά, επιβράδυνση υφίσταται στο ρυθμό εμβολιασμού. Ταυτόχρονα, ξεκινάει ο εμβολιασμός με την τρίτη δόση του εμβολίου σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού (ανοσοκατασταλμένα άτομα, ηλικιωμένοι).

Ως προς τις αυξήσεις των τιμών της ενέργειας, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent ήταν στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος 63,4% υψηλότερη από ότι ένα χρόνο νωρίτερα και η μέση τιμή εμπορευμάτων εκτός καυσίμων αυξημένη κατά 31,8%. Προς το παρόν, οι επιπτώσεις των αυξήσεων είναι εντονότερες στη βιομηχανία και τα νοικοκυριά. Όμως όσο οι τιμές παραμένουν υψηλά, οι επιπτώσεις θα διευρύνονται στην παραγωγή, τις εφοδιαστικές αλυσίδες και την απασχόληση. Έως τώρα εγχωρίως, για την αναχαίτηση των επιπτώσεων των αυξήσεων, επιδοτούνται για την περίοδο Οκτώβριου-Δεκέμβριου του 2021 οι πρώτες 300 Kwh κατανάλωσης από τα νοικοκυριά μηνιαίως με €30/Mwh, ενώ αυξήθηκε ο προϋπολογισμός για το επίδομα

θέρμανσης που θα καταβληθεί τον Δεκέμβριο του 2021 κατά 20%. Εφόσον οι τιμές των προϊόντων ενέργειας παραμείνουν υψηλές, αναμένεται αυτή η επιδότηση να συνεχιστεί και να ληφθούν πρόσθετα μέτρα. Οι επιπτώσεις στο δείκτη τιμών καταναλωτή στην Ελλάδα παρουσιάζονται σε πλαίσιο στην ενότητα 3.5 της έκθεσης. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ετοιμάζεται «εργαλειοθήκη» την οποία θα προτείνει η Επιτροπή στα κράτη μέλη για αντιμετώπιση της ανόδου των τιμών. Επίσης, ετοιμάζονται πρωτοβουλίες για φύλαξη φυσικού αερίου ή για κοινή προμήθεια φυσικού αερίου, όπως προτάθηκε από τις Γαλλία και Ισπανία.

Η θετική δυναμική των πρόσφατων μηνών δεν συνεπάγεται ολοκλήρωση της υγειονομικής κρίσης. Παρά την εμφάνιση πριν λίγους μήνες της μετάλλαξης Δέλτα, η πανδημία βρίσκεται την τρέχουσα περίοδο σε φάση κάμψης στις περισσότερες χώρες. Πάρα ταύτα, ακόμα δεν είναι εφικτό να εκτιμηθεί πότε θα επιτευχθούν η τιθάσευση και ο ισχυρός περιορισμός της. Άλλωστε, η είσοδος στο φθινόπωρο μπορεί να αποτελέσει εστία προκλήσεων για την αντιμετώπισή της, καθώς οι κλιματολογικές συνθήκες ευνοούν την εξάπλωσή της, όπως και η μεταφορά δραστηριοτήτων από ανοικτούς σε κλειστούς χώρους (π.χ. εστίαση, άθληση), η δια ζώσης λειτουργία των σχολείων, με τη μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών να μην έχει εμβολιαστεί. Επιπλέον, τα φάρμακα για τον κορωνοϊό βρίσκονται ακόμα σε φάση κλινικών μελετών, επομένως δεν θα είναι εφικτή στην προσεχή περίοδο μια αποτελεσματική αντιμετώπιση της λοίμωξης από αυτόν σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού και σε ευπαθείς ομάδες με τέτοια μέσα.

Κατά το δεύτερο τρίμηνο τρέχοντος έτους, ενώ τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας αίρονταν σταδιακά, αν και βρίσκονταν σε εξέλιξη η τρίτη φάση της πανδημίας, η ύφεση μεταστράφηκε σε πολλές χώρες και οικονομικές ζώνες σε ισχυρή ανάκαμψη: στις χώρες του ΟΟΣΑ, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 13,0%, αντί ύφεσης 0,3% στο πρώτο τρίμηνο φέτος και πτώσης 11,6% στο δεύτερο τρίμηνο πέρυσι, ενώ στην ΕΕ το προϊόν διευρύνθηκε κατά 13,2%, αντί ύφεσης 1,3% ένα τρίμηνο νωρίτερα και πτώσης 13,6% ένα έτος νωρίτερα. Οι ΗΠΑ παρουσίασαν ανάκαμψη στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου του 2021, με ρυθμό 12,2%, αντί οριακής αύξησης του ΑΕΠ κατά 0,5% στο τέλος του προηγούμενου έτους, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα σημειωνόταν σε αυτές ανάπτυξη (0,3%). Στην οικονομία της Κίνας, από όπου ξεκίνησε η υγειονομική κρίση, η ανάπτυξη επιβραδύνθηκε στο δεύτερο τρίμηνο φέτος στο 7,9%, από 18,3% στο προηγούμενο τρίμηνο και ύφεση 6,5% στην αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Η ισχυρότερη αύξηση του ΑΕΠ μεταξύ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών στο δεύτερο τρίμηνο σημειώθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο (22,6%), κατόπιν όμως κατακόρυφης πτώσης του πριν ένα έτος (-21,4%). Η ισχυρή δυναμική ανάκαμψης κρίνεται πως επηρέασε αντιστοίχως το διεθνές εμπόριο. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου ανακοίνωσε προσφάτως πως ο ρυθμός μεγέθυνσης του όγκου του διεθνούς εμπορίου προβλέπεται να φτάσει το 2021 το 10,8%, από 8,0% που ήταν η πρόβλεψη τον περασμένο Μάρτιο.⁸

Ενώ κατά το τρίτο τρίμηνο έλαβε χώρα η εξάπλωση της μετάλλαξης Δέλτα, δεν πραγματοποιήθηκαν νέες πρωτοβουλίες για τη στήριξη των οικονομιών και των κοινωνιών, από εθνικές κυβερνήσεις και πολυεθνικούς φορείς. Όπως είχε αναφερθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE, η μη διεύρυνση των παρεμβάσεων δημοσιονομικής πολιτικής αναδεικνύει πως οι ισχυρότερες αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες προσπαθούν να τιθασεύσουν την επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών τους κατά το περασμένο έτος και να επαναφέρουν σε λειτουργία τις οικονομίες τους. Συνεχίζονται οι παρεμβάσεις νομισματικής πολιτικής, με ιδιαίτερα χαμηλά ή αρνητικά επιτόκια παρέμβασης από τις μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες, τα

⁸ Press release 889, WTO, Οκτώβριος 2021

προγράμματα αγοράς τίτλων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, οι πιστωτικές γραμμές κ.ά. Όμως, στην αρχή του Σεπτεμβρίου η ΕΚΤ ανακοίνωσε πως οι ευνοϊκές συνθήκες χρηματοδότησης της ευρωπαϊκής οικονομίας μπορούν να διατηρηθούν εφεξής με έναν ελαφρώς χαμηλότερο ρυθμό καθαρών αγορών περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο του Έκτακτου Προγράμματος Αγορών Τίτλων εξαιτίας της Πανδημίας από ό,τι στα δύο προηγούμενα τρίμηνα. Επιπλέον, στην απόφασή της ανέφερε πως, εφόσον προκειμένου να διατηρηθούν οι ευνοϊκές συνθήκες χρηματοδότησης με ροές αγοράς περιουσιακών στοιχείων, δεν χρειάζεται να εξαντληθεί ο προϋπολογισμός του ΠΑΤΠ, αυτός δεν θα χρησιμοποιηθεί πλήρως. Η συγκεκριμένη απόφαση ενδεχομένως να σχετίζεται εν μέρει με την επιδίωξη να αποφευχθεί η «υπερθέρμανση» της οικονομίας της ΕΕ και οι πληθωριστικές πιέσεις από την παροχή υπερβάλλουσας ρευστότητας.

Υπό τις εξελίξεις που περιγράφηκαν, οι προσδοκίες νοικοκυριών και επιχειρήσεων συνέχισαν να βελτιώνονται στο τρίτο τρίμηνο, με ήπιο ρυθμό, κινούμενες σε υψηλότερα επίπεδα από εκείνα προ πανδημίας. Ο σύνθετος πρόδρομος δείκτης του ΟΟΣΑ (CLI), ο οποίος ήδη από τον Ιανουάριο φέτος βρίσκεται σε επίπεδα υψηλότερα του Φεβρουαρίου του 2020, συνεχίζει να ανέρχεται τουλάχιστον έως τον Αύγουστο, στον οποίο διαμορφώθηκε στο υψηλότερο επίπεδο από τον Απρίλιο του 2018 (101 μονάδες). Ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΕΕ και την Ευρωζώνη ανερχόταν καθ' όλο το αρχικό επτάμηνο του 2021, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί τον περασμένο Ιούλιο στο υψηλότερο επίπεδο του διαχρονικά (από το 1985) στην Ευρωζώνη (119,0 μονάδες) και στο δεύτερο μεγαλύτερο επίπεδο του στην ΕΕ (118,0). Η άνοδος του δείκτη από την αρχή του 2021 προήλθε κυρίως από τη βελτίωση των προσδοκιών στη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες, με το δείκτη Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης να σημειώνει τη μικρότερη βελτίωση μεταξύ των συνιστωσών του Οικονομικού Κλίματος. Στο επόμενο δίμηνο ο δείκτης υποχώρησε ελαφρώς σε αμφότερες τις περιφέρειες, κατά 1,4 και 1,2 μονάδες αντίστοιχα, παραμένοντας σαφώς υψηλότερα του επιπέδου του προ υγειονομικής κρίσης. Φαίνεται πως η ισχυρή ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και του διεθνούς εμπορίου σε πολλές και μεγάλες χώρες της Ευρώπης, της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας στη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου, συνεχίστηκε και στο επόμενο τρίμηνο, παρά την εξάπλωση της νέας μετάλλαξης, διαμορφώνοντας ένα κλίμα αισιοδοξίας ως προς τις προοπτικές των οικονομιών. Από την άλλη πλευρά, η ήπια εξασθένιση των προσδοκιών στην ΕΕ στο δίμηνο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου, ιδίως στις Υπηρεσίες και το Λιανικό Εμπόριο, ενδεχομένως αποτελεί μια πρώτη αποτύπωση των επιπτώσεων της έντονης ανόδου των τιμών.

Παρά την κλιμάκωση της άρσης των περιοριστικών μέτρων εξαιτίας της πανδημίας από τις αρχές Μαΐου, οι περισσότερες παρεμβάσεις υποστήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών συνεχίστηκαν τους καλοκαιρινούς μήνες. Όμως, λόγω της άρσης της αναστολής λειτουργίας στην πλειονότητα των δραστηριοτήτων στις οποίες αυτή είχε επιβληθεί το χειμώνα, περιορίστηκε σημαντικά το πλήθος των δικαιούχων. Οι παρεμβάσεις στήριξης που διατηρήθηκαν περιλάμβαναν την αποζημίωση ειδικού σκοπού για εργαζόμενους σε αναστολή εργασίας, την κάλυψη ασφαλιστικών εισφορών τους βάσει του ονομαστικού μισθού, τη μείωση ενοικίου στα επαγγελματικά ακίνητα πληττόμενων επιχειρήσεων, καθώς και στα ακίνητα εργαζομένων σε αναστολή εργασίας, την αποζημίωση ιδιοκτητών αυτών των ακινήτων. Συνεχίστηκε το πρόγραμμα κάλυψης του 100% των ασφαλιστικών εισφορών επί έξι μήνες για 100 χιλ. νέες θέσεις απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα. Ειδικά στο πλαίσιο των παρεμβάσεων που ανακοινώθηκαν στη ΔΕΘ για την αναχαίτηση των επιπτώσεων του υψηλότερου ενεργειακού κόστους, εξαγγέλθηκαν η παράταση του προγράμματος επιδότησης δόσεων δανείων νοικοκυριών «ΓΕΦΥΡΑ» για τρεις μήνες με κάλυψη 40% επί των δόσεων δανείων, η διεύρυνση του προγράμματος επιδότησης ασφαλιστικών

εισφορών για 100.000 νέες θέσεων εργασίας με επιπλέον 50.000 θέσεις το 2022 και η παράταση του προγράμματος ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ έως το τέλος του 2021. Από την άλλη πλευρά, ολοκληρώθηκαν η αναστολή πληρωμής ρυθμισμένων φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών επιχειρήσεων, όπως και η αναστολή πληρωμής ρυθμισμένων φορολογικών οφειλών των εργαζόμενων τους, καθώς και η επέκταση των επιδομάτων ανεργίας κατά 2 μήνες. Επίσης, δεν υλοποιήθηκε άλλο πρόγραμμα επιστρεπτέας προκαταβολής, ενώ επιπλέον εξαγγέλθηκε στη ΔΕΘ και έχει νομοθετηθεί η μείωση του ποσοστού επιστροφής για όλα τα προγράμματά της.

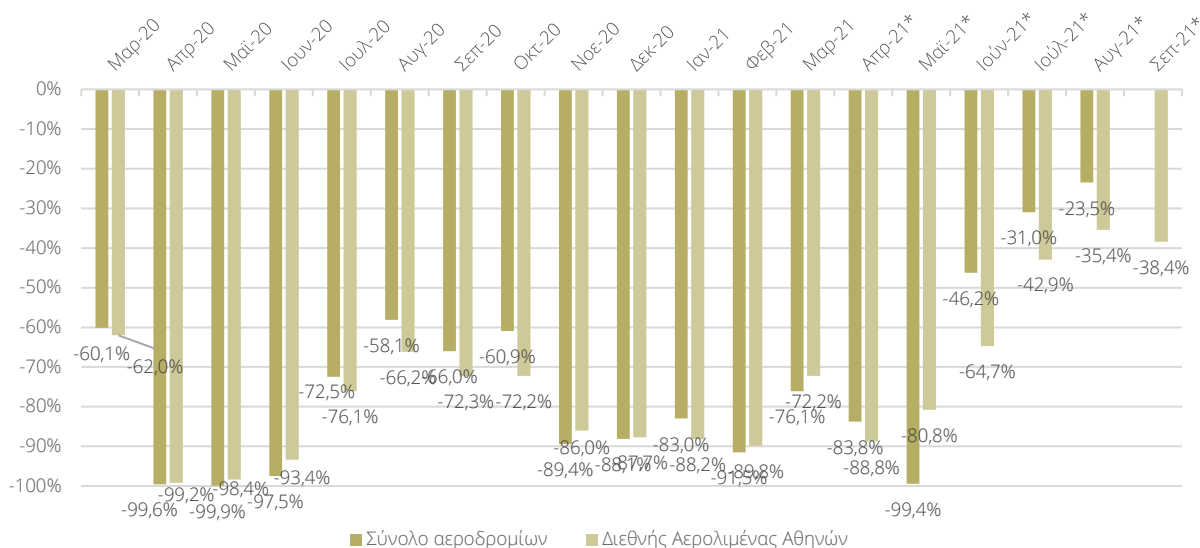
Όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η συνέχιση των παρεμβάσεων πολιτικής λόγω της πανδημίας, μετριάξει τις οικονομικές επιπτώσεις της αναστολής λειτουργίας δραστηριοτήτων. Καθώς αυτοί οι περιορισμοί άρθηκαν για τις περισσότερες δραστηριότητες, περιορίστηκε η εμβέλεια εφαρμογής των μέτρων στήριξης και η τονωτική επίδρασή τους. Επομένως, οι επιχειρήσεις που πλέον δεν ενισχύονται από αυτά, θα πρέπει να βρουν μέσω της λειτουργίας τους τρόπους να αναπληρώσουν τις ωφέλειες που απολάμβαναν. Σε κάθε περίπτωση, η υλοποίηση των παραπάνω επιβάρυνε περαιτέρω το δημοσιονομικό ισοζύγιο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2022, το συνολικό ύψος το τρέχον έτος θα φτάσει τα €16,75 δισεκ. Στην Εισηγητική έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021, ο προϋπολογισμός τους ήταν €4,54 δισεκ., ενώ άλλα €3 δισεκ. ήταν διαθέσιμα για τον ίδιο σκοπό, ως πιστώσεις υπό κατανομή. Συνεπώς, η πρόσφατη εκτίμηση για τις παρεμβάσεις στήριξης φέτος είναι υπερδιπλάσια του στόχου στον προϋπολογισμό. Από την άλλη πλευρά, είναι λιγότερες του ύψους τους το 2020, το οποίο, βάσει της εισηγητικής έκθεσης για το 2021, ήταν €23,9 δισεκ.

Η άρση των περιορισμών στις διεθνείς μετακινήσεις, σε συνδυασμό με την τουριστική περίοδο, φαίνεται πως είχαν θετικό ισχυρό αντίκτυπο στη διεθνή τουριστική κίνηση στην περίοδο Ιουνίου-Αυγούστου. Αυτή η εξέλιξη σημειώθηκε σε μια περίοδο στην οποία η σημασία των εισπράξεων από το διεθνή τουρισμό για τα έσοδα από εξαγωγές υπηρεσιών ήταν διαχρονικά πριν την υγειονομική κρίση ιδιαίτερα υψηλή, στην περιοχή του 62,0-64,0%. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, η υποχώρηση των διεθνών αφίξεων στα αεροδρόμια της χώρας εξασθένησε σημαντικά στο τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου έναντι του επιπέδου τους το 2019, στο 33,6%, έναντι μέσης συρρίκνωσης 91,6% στο δίμηνο Απριλίου-Μαΐου. Τους καλοκαιρινούς μήνες, οι διεθνείς αφίξεις στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών υπολείπονταν κατά 47,7% του επιπέδου τους πρόπερσι (από 78,6% στο ίδιο τρίμηνο του 2020). Η πτώση στο ΔΑΑ ήταν πολύ μικρότερη από πέρυσι και τον Σεπτέμβριο, -38,4% από -72,3%. Συνολικά στο οκτάμηνο φέτος, οι διεθνείς αφίξεις σε όλα τα αεροδρόμια ήταν 53,8% λιγότερες από ότι το 2019.

Διάγραμμα 3.1

Μεταβολές στις διεθνείς αφίξεις στα αεροδρόμια (ετήσια % μεταβολή)

*Μεταβολές σε σχέση με τις αφίξεις στον αντίστοιχο μήνα του 2019

Πηγές: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών

Η υγειονομική κρίση έχει επισκιάσει άλλες εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν μέσο-μακροπρόθεσμα την ελληνική και την ευρωπαϊκή οικονομία. Σε αυτές περιλαμβάνονται τα γεωπολιτικά ζητήματα στη νοτιοανατολική Μεσόγειο και η υλοποίηση του συναινετικού Brexit από την ΕΕ, οι όροι του οποίου συμφωνήθηκαν στο τέλος του 2020. Επιπλέον, στα μέσα Νοεμβρίου συνάφθηκε η Περιφερειακή Συνολική Οικονομική Εταιρική Σχέση (RCEP), από 10 χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, καθώς και τις Νότια Κορέα, Κίνα, Ιαπωνία, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία. Με αυτή τη συμφωνία επιτεύχθηκε η μεγαλύτερη εμπορική ένωση παγκοσμίως. Σε αυτή δεν συμμετέχουν οι ΗΠΑ, οι οποίες αποχώρησαν από ένα ανταγωνιστικό εμπορικό σύμφωνο Ασίας-Ειρηνικού το 2017. Η νέα συμφωνία θεωρείται ότι ενισχύει περαιτέρω την επιρροή της Κίνας σε αυτές τις περιοχές.

Από την πρώτη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία μετά την εκδήλωση της πανδημίας του COVID-19, οι μακροοικονομικές προβλέψεις βασίζονται σε εναλλακτικές υποθέσεις για παράγοντες οι οποίες κρίνεται πως θα επηρεάσουν από το εκάστοτε χρονικό σημείο και μεσοπρόθεσμα τις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές. Οι σημαντικότεροι παράγοντες για φέτος είναι, όπως το 2020, η εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης, στην Ελλάδα και διεθνώς, ιδίως στην Ευρωζώνη, καθώς και το μέγεθος των παρεμβάσεων πολιτικής για την ανάσχεση των επιπτώσεών της. Αυτοί προβλέπεται προς το παρόν πως θα περιλαμβάνονται στις παραμέτρους των μακροοικονομικών προβλέψεων και το 2022. Το ύψος των παρεμβάσεων πολιτικής θα εξαρτηθεί, πέρα από την τάση της πανδημίας, από την άντληση κεφαλαιακών πόρων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU). Στις παραμέτρους περιλαμβάνεται ήδη το κόστος της ενέργειας, που αποτελεί βασικό παραγωγικό συντελεστή των επιχειρήσεων, κυρίως στη Βιομηχανία, καθώς και μια βασική κατηγορία αγαθών για τα νοικοκυριά. Ωστόσο η έντονα ανοδική τάση του στην πρόσφατη περίοδο και η ισχυρή δυναμική που έχει αποκτήσει, έχουν αναβαθμίσει τη σημασία και τις επιδράσεις του κόστους ενέργειας στη διαδικασία προβλέψεων.

Επομένως, στα μακροοικονομικά σενάρια θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, με τη μορφή σχετικών υποθέσεων, οι πιθανές εξελίξεις στους παραπάνω παράγοντες. Καθώς το μεγαλύτερο μέρος της διάρκειας του 2021 έχει παρέλθει και οι όποιες τάσεις σε αυτούς είναι σταθερές επί σειρά μηνών, για το υπόλοιπο του τρέχοντος έτους έχει διαμορφωθεί ένα σενάριο εξελίξεων. Το 2022 είναι πιθανές διάφορες εξελίξεις στις κύριες παραμέτρους, οι οποίες, επειδή αυτές συσχετίζονται μεταξύ τους, δεν θα είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη. Τούτου δεδομένου, διαμορφώθηκαν δύο σενάρια εξελίξεων.

Υπό τη συγκεκριμένη προσέγγιση για τη διενέργεια μακροοικονομικών προβλέψεων, οι παράγοντες οι μεταβολές των οποίων αναμένεται να επηρεάσουν τα μακροοικονομικά μεγέθη την ελληνική οικονομία, είναι οι εξής:

Πλαίσιο 3.1

Παράγοντες των οποίων οι μεταβολές θα επηρεάσουν τις μακροοικονομικές προβλέψεις

- Τάση της πανδημίας του COVID-19 εγχωρίως και στην Ευρωζώνη, συνεκτιμώντας την πρόοδο στον εμβολιασμό
- Ύψος παρεμβάσεων πολιτικής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη για την αντιμετώπιση των επιδράσεων της κρίσης, συμπεριλαμβανομένων αυτών για το κόστος ενέργειας
- Διακύμανση τιμής πετρελαίου
- Απορροφητικότητα πόρων Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης
- Δραστηριότητα στον τομέα του Τουρισμού

Αναλυτικά, ως προς τις πρόσφατες και αναμενόμενες εξελίξεις σχετικά με την πανδημία εγχωρίως, η διαδικασία εμβολιασμού συνεχίζεται, αλλά με φθίνοντα ρυθμό από τα τέλη του Ιουνίου. Πάρα ταύτα, έως τα μέσα Οκτωβρίου περίπου το 64% του πληθυσμού της χώρας άνω των 10 ετών είχε εμβολιαστεί πλήρως. Ύστερα από την έξαρση των νέων κρουσμάτων στην περίοδο από την εμφάνιση της μετάλλαξης Δέλτα έως το τέλος Αυγούστου, ο αριθμός τους παρουσιάζει σχετική σταθερότητα, σε υψηλά ωστόσο επίπεδο. Ωστόσο, το ημερήσιο ποσοστό θετικότητας των tests υποχωρεί, αναδεικνύοντας το ότι ο σχετικά σταθερός αριθμός των κρουσμάτων αντιστοιχεί σε συνεχώς αυξανόμενο αριθμό ελέγχων. Επιπλέον, περίπου από τα μέσα Σεπτεμβρίου διαμορφώνεται χαμηλότερα από το μέσο όρο στην ΕΕ. Επίσης, υποχωρεί από τις αρχές Αυγούστου και ο ημερήσιος αριθμός των θυμάτων, που κυμαίνεται σε επίπεδα αρκετά χαμηλότερα εκείνων του περασμένου χειμώνα.

Από τις παραπάνω τάσεις στα επιδημιολογικά χαρακτηριστικά προκύπτει μια σταδιακή ωστόσο σημαντική βελτίωσή τους από την αρχή του Σεπτεμβρίου. Είναι αρκετά πιθανό αυτή να σχετίζεται με το επίπεδο του εμβολιασμού εγχωρίως, αλλά και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων ανίχνευσης του ιού, ιδίως των self tests, για τη συμμετοχή σε συλλογικές δραστηριότητες και για την εργασία σε εργασιακούς χώρους, αλλά και για την εκπαίδευση. Εφόσον η πανδημία δεν παρουσιάσει κάποια δυσμενή τροπή, π.χ. μια νέα μετάλλαξη, αυτή η βελτίωση μάλλον θα συνεχιστεί. Οι πρόσφατες θετικές εξελίξεις στα επιδημιολογικά χαρακτηριστικά της χώρας θεωρείται πως έχουν συμβάλει αποτρεπτικά στην επαναφορά περιοριστικών μέτρων στη λειτουργία επιχειρήσεων, αλλά και στις δραστηριότητες των πολιτών, με εμβέλεια στο σύνολο της χώρας, τα οποία άρθηκαν έως τις αρχές του περασμένου Ιουλίου. Παραμένουν σε ισχύ μέτρα προστασίας για δημόσιους χώρους, ανοικτούς και κλειστούς, στους οποίους μπορεί να βρεθούν εμβολιασμένοι και μη εμβολιασμένοι (π.χ. χώροι εργασίας, καταστήματα, χώροι διασκέδασης, γυμναστήρια). Έκτοτε,

έχουν ληφθεί κατά τόπους ήπια περιοριστικά μέτρα, μικρής διάρκειας, στη βάση των επιδημιολογικών χαρακτηριστικών των περιοχών της οποίες αφορούσαν. Μάλιστα, στις αρχές Οκτωβρίου, άρθηκαν πειραματικά για τους πλήρως εμβολιασμένους και για χρονικό διάστημα δύο εβδομάδων, όλοι οι περιορισμοί στην κυκλοφορία, καθώς και στη διασκέδαση σε ανοικτούς και κλειστούς χώρους αμιγούς χρήσης από άτομα τα οποία έχουν ολοκληρώσει τον εμβολιασμό τους. Η άρση των περιορισμών αφορά και στις «κόκκινες» περιοχές, δηλαδή σε όσες έχουν επιβληθεί περιοριστικά μέτρα. Σε περίπτωση που δεν θα προκύψει μια επιδείνωση της υγειονομικής κατάστασης στη χώρα ή σε πολλές περιοχές, αυτή η εξέλιξη θα αναδείξει περαιτέρω την αποτελεσματικότητα του εμβολιασμού, αποτελώντας κίνητρο για τους μη εμβολιασμένους, ενώ συμβάλλοντας στον εμβολιασμό θα εξυπηρετήσει την ομαλοποίηση της κοινωνικής ζωής και της οικονομικής δραστηριότητας.

Ενώ προς το παρόν δεν έχει γίνει επαναφορά μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας για επιχειρήσεις και πολίτες τα οποία έπαψαν να ισχύουν έως την αρχή του Ιουλίου, από τα μέσα Αυγούστου έχουν τεθεί περιορισμοί ως προς την απασχόληση σε ορισμένες δραστηριότητες, οι οποίοι σχετίζονται με το εάν ο εργαζόμενος έχει εμβολιαστεί ή όχι. Συγκεκριμένα, από τις 16 Αυγούστου όσοι εργάζονται σε μονάδες φροντίδας ηλικιωμένων πρέπει να είναι εμβολιασμένοι. Σε αντίθετη περίπτωση, τίθενται σε καθεστώς αναστολής εργασίας. Τα ίδια ισχύουν από την 1η Σεπτεμβρίου για τους για τους υγειονομικούς υπαλλήλους, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Στους υπόλοιπους κλάδους, στις 13 Σεπτεμβρίου όσοι εργαζόμενοι είχαν εμβολιαστεί, έπρεπε να επιδείξουν το πιστοποιητικό εμβολιασμού τους. Όσοι δεν ήταν σε εκείνη την ημερομηνία εμβολιασμένοι και για όσο χρονικό διάστημα παραμένουν μη εμβολιασμένοι, θα πρέπει να πραγματοποιούν ένα εργαστηριακό rapid test εβδομαδιαίως, με δική τους δαπάνη. Ειδικά οι ανεμβολίαστοι εκπαιδευτικοί και ακαδημαϊκοί, οι εργαζόμενοι στον Τουρισμό, την Εστίαση, τις τηλεοπτικές, κινηματογραφικές, θεατρικές, μουσικές και χορευτικές παραγωγές, θα πρέπει να πραγματοποιούν δύο εργαστηριακά rapid tests εβδομαδιαίως. Η τελευταία υποχρέωση ισχύει και για τους ανεμβολίαστους μαθητές και φοιτητές, για την είσοδό τους σε εκπαιδευτικούς χώρους.

Σε ότι αφορά τα μέτρα για τις διεθνείς επιβατικές μετακινήσεις στην Ελλάδα, συνεχίστηκε η απαγόρευση εισόδου αεροπορικώς στην χώρα υπηκόων τρίτων κρατών πλην των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συμφωνίας Σένγκεν. Στη διάρκεια του Ιουλίου και του Αυγούστου αυξήθηκαν οι χώρες οι πολίτες και οι μόνιμοι κάτοικοι των οποίων εξαιρούνται από τη συγκεκριμένη απαγόρευση. Συγκεκριμένα, ο αριθμός τους ανήλθε από 26 τον Ιούνιο σε 32 στις αρχές Ιουλίου, σε 34 προς το τέλος του ίδιου μήνα, σε 35 στις αρχές Αυγούστου και σε 36 ένα μήνα αργότερα. Έκτοτε αυτές δεν μεταβλήθηκαν και είναι οι εξής: Αυστραλία, Βόρεια Μακεδονία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισραήλ, Καναδάς, Λευκορωσία, Μπαχρέιν, Νέα Ζηλανδία, Νότια Κορέα, Κατάρ, Κίνα, Κουβέιτ, Ουκρανία, Ρωσία, Σαουδική Αραβία, Σερβία, Σιγκαπούρη, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Αλβανία, Ιαπωνία και Λίβανος, Αλβανία, Ιαπωνία, Λίβανος, Αζερμπαϊτζάν, Αρμενία, Ιορδανία, Μολδαβία, Μπρουνέι, Άγιος Μαρίνος, Ανδόρρα, Βατικανό, Μονακό, Τουρκία, Κόσοβο και Κινεζική Ταϊπέι. Οι εξαιρούμενες χώρες είναι σαφώς περισσότερες σε σύγκριση με εκείνες πριν ένα χρόνο (15 χώρες). Σε εκείνες δεν συμπεριλαμβάνονταν ορισμένες με μεγάλη βαρύτητα για την τουριστική κίνηση και τις εισπράξεις, όπως οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και Ρωσία. Οι λιγότεροι περιορισμοί σε σύγκριση με το 2020 διαμόρφωσαν προϋποθέσεις υψηλότερης τουριστικής κίνησης φέτος, αλλά και ενίσχυσης των εσόδων από αυτή. Όλοι οι ταξιδιώτες από το εξωτερικό πρέπει να έχουν είτε αρνητικό μοριακό (PCR) τεστ έως 72 ώρες ή 48 ώρες πριν την άφιξη, είτε αρνητικό rapid-test ή self-test 24 ώρες πριν την άφιξη, είτε πιστοποιητικό εμβολίου, είτε βεβαίωση νόσησης COVID-19.

Από τις 7 Αυγούστου καθιερώθηκε ότι για την επιστροφή από νησιά απαιτείται πιστοποιητικό εμβολιασμού ή βεβαίωση νόσησης ή αρνητικό τεστ (PCR/ RAPID / self test).

Ως προς τις χερσαίες ταξιδιωτικές μετακινήσεις, από την 1η Ιουλίου είναι ανοικτοί όλοι οι συνοριακοί σταθμοί της χώρας (Εύζωνες, Εξοχή, Κήποι, Νυμφαία, Ορμένιο, Προμαχώνας, Κακαβιά). Για την είσοδο απαιτείται αρνητική μοριακή εξέταση COVID-19 (PCR) έως 72 ώρες πριν από το άφιξη. Επιπρόσθετα, καταργήθηκε το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο εισόδου ατόμων ημερησίως. Εφόσον αυτές οι ρυθμίσεις δεν σταματήσουν από το φθινόπωρο, θα τονώσουν κυρίως τον τουρισμό στη Βόρεια Ελλάδα (χειμερινός τουρισμός, city break). Πρόσθετη πηγή εσόδων τον Τουρισμό σε σχέση με πέρυσι αποτέλεσαν τα έσοδα από την κρουαζιέρα, δραστηριότητα η οποία έχει επιτραπεί από τις 14 Μαΐου.

Οι παρεμβάσεις υποστήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών συνεχίζονται, οι περισσότερες με υψηλό βαθμό υλοποίησης. Στο πλαίσιο του πέμπτου κύκλου του χρηματοδοτικού μέσου της «επιστρεπτέας προκαταβολής», οι ενισχύσεις έφτασαν τα €1,23 δισεκ. προς 359,7 χιλ. δικαιούχους, σε όχι μεγάλη απόσταση από το στόχο του €1,5 δισεκ. Στο πλαίσιο του έκτου κύκλου, το ποσοστό των επιχειρήσεων που έλαβε ενίσχυση διαμορφώθηκε περίπου στο 40% των αιτήσεων, ήτοι σε 286,2 χιλ., εξαιτίας των προϋποθέσεων που οδήγησαν σε απόρριψη της πλειονότητας αυτών, με τις ενισχύσεις να φτάνουν περίπου τα €500 εκατ. Στο πρόγραμμα «ΓΕΦΥΡΑ 2», με το οποίο παρέχεται επιχορήγηση δόσεων ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων, υπέβαλαν αίτηση 42 χιλ. επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2022, οι δαπάνες του προγράμματος θα φτάσουν τα €224 εκατ., έναντι προϋπολογισμού €300 εκατ. Στο πλαίσιο του γ' κύκλου του προγράμματος εγγυοδοσίας COVID-19 της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, χορηγήθηκαν εγγυήσεις €220 εκατ., με τον προϋπολογισμό του να φτάνει τα €250 εκατ. Σε ότι αφορά το πρόγραμμα επιδότησης μέρους των παγίων δαπανών του 2020, από τον προϋπολογισμό €500 εκατ. του προγράμματος η εκτίμηση για τις ενισχύσεις που τελικά παρασχέθηκαν στον Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2022 είναι €444 εκατ. Συνεχίζεται η αναστολή πληρωμής δόσεων τραπεζικών δανείων, για αιτήσεις που υποβλήθηκαν έως 31/03/2021 και μέγιστη διάρκεια αναστολής τους εννέα μήνες. Για το προσεχές έτος έχουν ήδη ανακοινωθεί ορισμένες έκτακτες παρεμβάσεις, όπως η διεύρυνση του προγράμματος επιδότησης ασφαλιστικών εισφορών, με επιπλέον 50.000 θέσεις, η μείωση του ποσοστού επιστροφής όλων των επιστρεπτέων προκαταβολών, η παράταση της έκπτωσης του ΦΠΑ στις μεταφορές, τον καφέ και τα μη αλκοολούχα ποτά, στους κινηματογράφους και το τουριστικό πακέτο έως τον Ιούνιο του 2022. Ο έως τώρα προϋπολογισμός των έκτακτων παρεμβάσεων λόγω της πανδημίας για την επόμενη χρονιά φτάνει τα €2,9 δισεκ. και είναι αισθητά μικρότερος της εκτίμησης του ύψους τους για φέτος (€16,75 δισεκ.). Δεν περιλαμβάνονται στα μέτρα για αμφότερα τα έτη αυτά για το μετριασμό των επιπτώσεων της αύξησης των τιμών των ενεργειακών προϊόντων.

Όπως έχει αναφερθεί στις προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, οι παρεμβάσεις στήριξης για τα νοικοκυριά επίδρασαν ανασχετικά στην εξασθένιση της καταναλωτικής ζήτησης και ακολούθως στη μείωση της δραστηριότητας των επιχειρήσεων και της απασχόλησής τους. Θεωρείται πως εν μέρει τροφοδότησαν και τη διεύρυνσή της κατά το δεύτερο τρίμηνο. Ένα σημαντικό μέρος της ρευστότητας που χρειάζονται οι επιχειρήσεις προκειμένου να συντηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους και να ανταποκριθούν στις τρέχουσες υποχρεώσεις τους έχει προέλθει από την αρχή της πανδημίας από τα έκτακτα χρηματοδοτικά εργαλεία που αναφέρθηκαν παραπάνω. Αυτό το γεγονός αποτυπώνεται και στην τάση στις λήξεις

επιχειρήσεων το 2020, οι οποίες ήταν ελαφρώς λιγότερες από ότι το 2019, όπως παρουσιάστηκε σε πλαίσιο στην ενότητα 3.2 της έκθεσης 2/21 του IOBE. Από την άλλη πλευρά, καθώς έχει ξεκινήσει η ολοκλήρωση των παρεμβάσεων ή αυτές γίνονται περισσότερο στοχευμένες ως προς τους δικαιούχους τους (κλάδοι-επαγγέλματα), θα υποχωρεί η στήριξη από αυτές. Η προσαρμογή σε συνθήκες εξόδου από την πανδημία ή έκτος αυτής, θα αποτελέσει τη μεγαλύτερη πρόκληση για μεγάλο μέρος των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων από το τρέχον εξάμηνο και στο επόμενο έτος. Ακολούθως, είναι αρκετά πιθανή η εμφάνιση ισχυρών πιέσεων όταν αρθεί η πλειονότητα των παρεμβάσεων ενίσχυσης, ιδίως στην απασχόληση και στην ιδιωτική κατανάλωση.

Όπως επίσης έχει επισημανθεί σε παλαιότερες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, ένα μέρος των παρεμβάσεων στήριξης των επιχειρήσεων και των αυτοαπασχολούμενων επηρεάζει από πέρυσι το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου. Καθώς αυτές συνεχίστηκαν στο οκτάμηνο του 2021, με περίπου €2,2 δισεκ. των σχετικών ενισχύσεων να έχει προέλθει σε αυτή την περίοδο από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, συνεχίζεται και φέτος η στήριξη του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου από αυτή την πηγή. Το ύψος τους είναι μεγαλύτερο του αντίστοιχου περυσινού (€1,9 δισεκ.), παρέχοντας μεγαλύτερη ώθηση στην επενδυτική δραστηριότητα. Η διαθεσιμότητα επενδυτικών πόρων από το δημόσιο τομέα προς τις επιχειρήσεις θα τονωθεί σε σχέση το 2020 και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU), πρωτίστως από το Μηχανισμό Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης που περιλαμβάνεται σε αυτό. Στις αρχές Αυγούστου εκταμιεύτηκαν €4 δισεκ. από το ταμείο, τα οποία αποτελούν την προκαταβολή των κονδυλίων που αναλογούν στη χώρα (13% του συνόλου τους). Επιπλέον, έχουν εγκριθεί τα τεχνικά δελτία των 12 πρώτων έργων του ελληνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας («Ελλάδα 2.0»), προϋπολογισμού €1,42 δισεκ.

Στους παράγοντες οι οποίοι ασκούν σημαντικές επιδράσεις στην παγκόσμια οικονομία στην πρόσφατη περίοδο είναι η άνοδος των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου φέτος η μέση τιμή του πετρελαίου Brent ήταν 36,7% υψηλότερη έναντι της αντίστοιχης περιόδου του προηγούμενου έτους. Το ίδιο χρονικό διάστημα, η τιμή του φυσικού αερίου Henry Hub ανήλθε κατά 93,2% έναντι του 2020. Η σημαντική αύξησή τους οφείλεται κυρίως στην ισχυρή ζήτηση που δημιουργεί η έντονη ανάκαμψη παγκοσμίως. Ωστόσο, ενισχυτικές παρεμβάσεις στις τιμές ασκούν και ορισμένοι άλλοι, διαφορετικοί σε καθεμία από τις δύο πηγές ενέργειας, παράγοντες. Συγκεκριμένα, ο παρατεταμένος χειμώνας φέτος στο βόρειο ημισφαίριο περιόρισε τα αποθέματα φυσικού αερίου στις χώρες της κεντρικής και της βόρειας Ευρώπης. Η ροή από τη Νορβηγία ήταν περιορισμένη λόγω έργων για τη βελτίωση των υποδομών της χώρας. Επιπλέον, μια πυρκαγιά σε εργοστάσιο επεξεργασίας φυσικού αερίου στη Σιβηρία εξάντλησε τα εκεί αποθέματα και η αναπλήρωσή τους ύστερα από ένα βαρύ χειμώνα στη Ρωσία απορρόφησε ένα σημαντικό τμήμα της παραγωγής της χώρας. Στις ΗΠΑ, το ιδιαίτερα θερμό καλοκαίρι, ιδίως στα βορειοδυτικά, οδήγησε σε πρωτοφανή ζήτηση κλιματισμού και κατανάλωση φυσικού αερίου, περιορίζοντας τα αποθέματά του για τον επερχόμενο χειμώνα. Επιπλέον, περισσότερο από το 90% της παραγωγής φυσικού αερίου στον Κόλπο του Μεξικού ήταν εκτός σύνδεσης στα τέλη Αυγούστου μετά τον τυφώνα Ίντα.

Στην πλευρά των τάσεων στο κόστος του πετρελαίου την πρόσφατη περίοδο, κατόπιν μιας περιόδου σχεδόν αδιάλειπτης ανόδου από τα μέσα Απριλίου έως την αρχή του Ιουλίου, με αποτέλεσμα αυτή να φτάσει να ξεπεράσει τα \$77, στη συνέχεια, έως το τέλος του ίδιου μήνα, διακυμάνθηκε μεταξύ αυτού του επιπέδου και των \$77. Τον Αύγουστο η τιμή του υποχώρησε μέχρι τα \$65,5. Έκτοτε, ενισχυόταν συνεχώς, τουλάχιστον έως το ξεκίνημα του Οκτωβρίου, όταν

προσέγγισε τα \$79. Συνεπώς, στη διάρκεια του θερινού τριμήνου, το κόστος του πετρελαίου δεν αυξήθηκε περαιτέρω. Επιπλέον, υποχώρησε η διαφορά τιμής έναντι της ίδιας περιόδου πέρυσι, σε σύγκριση με εκείνη στο δεύτερο τρίμηνο του 2021, παραμένοντας ωστόσο σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, στην περιοχή του 70%, από 135%,. Αυτές οι τάσεις σημειώθηκαν παρά τη συνέχιση της ισχυρής ανάκαμψης παγκοσμίως, καθώς και τις επιπτώσεις του τυφώνα Ίντα στην παραγωγή πετρελαίου στον Κόλπο του Μεξικού, με τη δραστηριότητα στις πλατφόρμες άντλησης να αποκαθίσταται σταδιακά. Επίσης, οι χώρες μέλη του ΟΡΕΚ+ συνέχισαν να αυξάνουν ήπια την παραγωγή τους. Ο περιορισμός σε αυτή που επιβλήθηκε αρχικά τον Απρίλιο του 2020, υποχώρησε περαιτέρω τον Ιούλιο περίπου κατά 440 χιλ. βαρέλια, στα 6,334 εκατ. Επιπλέον αύξηση της παραγωγής σημειώθηκε τον Αύγουστο, τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο (+400 χιλ. βαρέλια μηνιαίως).

Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες εξελίξεις στην τιμή του πετρελαίου, θα διαμορφωθούν από ποικίλες, διαφορετικών κατευθύνσεων επιδράσεις. Η τάση της ζήτησης παγκοσμίως εκτιμάται θα είναι ο πλέον καθοριστικός παράγοντας, και θα εξαρτηθεί από τη δυναμική της πανδημίας. Εφόσον συνεχιστεί η ήπια ύφεσή της στην πρόσφατη περίοδο και δεν εκδηλωθούν νέες εξάρσεις, π.χ. από νέες μεταλλάξεις του COVID-19, θα καταστεί εφικτή η συνέχιση της ισχυρής ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας κατά το πρώτο εξάμηνο του 2021 και στο δεύτερο εξάμηνό του, καθώς και το 2022, τουλάχιστον στο αρχικό εξάμηνο. Ακολούθως, οι ενεργειακές ανάγκες θα είναι αυξημένες, αποτρέποντας μια σημαντική υποχώρηση των τιμών από τα τρέχοντα επίπεδα. Από την άλλη πλευρά, δεν αναμένεται περαιτέρω σημαντική κλιμάκωσή τους προσεχώς, εξαιτίας εξελίξεων στην πλευρά της προσφοράς. Συγκεκριμένα, το υπουργείο Ενέργειας των ΗΠΑ ανακοίνωσε στις 23 Αυγούστου την πώληση έως 20 εκατ. βαρελιών από τα στρατηγικά αποθέματα, προκειμένου να χρηματοδοτηθούν δημόσιες δαπάνες. Οι παραδόσεις θα γίνουν μεταξύ 1ης Οκτωβρίου και 15 Δεκεμβρίου. Επιπρόσθετα, η αμερικανική κυβέρνηση δανείζει στρατηγικά αποθέματα στα διωλιστήρια του Κόλπου του Μεξικού, για να αντισταθμίσει τις ελλείψεις σε αργό πετρέλαιο. Η Κίνα επίσης αξιοποιεί για πρώτη φορά, τα στρατηγικά της αποθέματα, επιδιώκοντας να μειώσει τις εγχώριες τιμές του πετρελαίου και τις πληθωριστικές πιέσεις. Εφόσον δεν προκύψουν νέες, έντονες διακυμάνσεις της πανδημίας, εκτιμάται πως δεν θα μεταβληθεί η πολιτική σταδιακής, ήπιας χαλάρωσης των περιορισμών που ακολουθεί ο ΟΡΕΚ+, η οποία αποσκοπεί στην αποκατάσταση της παραγωγής του σε επίπεδα προς πανδημία εντός του δεύτερου εξαμήνου του 2022.

Εάν λάβουν χώρα λιγότερο θετικές εξελίξεις, π.χ. λόγω έξαρσης των μεταλλάξεων, η ζήτηση πετρελαίου θα ανακάμψει ηπιότερα, ενδεχομένως και να υποχωρήσει. Σε αυτή την περίπτωση, είναι αρκετά πιθανή μια αναπροσαρμογή της πολιτικής του ΟΡΕΚ+, π.χ. με σταθεροποίηση της παραγωγής του για κάποιο χρονικό διάστημα. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω και τη μικρή αύξηση των τιμών πετρελαίου στο τελευταίο τρίμηνο του 2020 έναντι του προηγούμενου (+3,2%), η άνοδος στο τέταρτο τρίμηνο φέτος αναμένεται να διαμορφωθεί ελαφρώς χαμηλότερα από ότι στο προηγούμενο. Στο σύνολο του έτους θα είναι ελαφρώς ισχυρότερη από ότι προβλέφθηκε στην προηγούμενη έκθεση, στην περιοχή του 67-68%. Στην περίπτωση θετικών εξελίξεων σχετικά με την πανδημία και στην παγκόσμια οικονομία το 2022, η τιμή του πετρελαίου εκτιμάται πως θα ανέλθει εκ νέου ήπια, κατά 5-7%. Υπό δυσμενείς εξελίξεις η τάση της τιμής θα αντιστραφεί σε πτωτική, με ρυθμό που θα εξαρτηθεί από τα γεγονότα.

Λαμβάνοντας υπόψη τη σταθερή τάση ήπιας βελτίωσης στα επιδημιολογικά δεδομένα στην Ελλάδα και τις περισσότερες χώρες από την αρχή του Σεπτεμβρίου, παρά την έξαρση νωρίτερα

το καλοκαίρι της μετάλλαξης Δέλτα, τα επίπεδα εμβολιασμού του πληθυσμού εγχωρίως και διεθνώς, αλλά και την έντονη επιβράδυνση που παρουσιάζει, τα δεδομένα σχετικά με τις δημοσιονομικές-χρηματοδοτικές παρεμβάσεις εγχωρίως και στην ΕΕ και τον έως τώρα σχεδιασμό τους για το επόμενο έτος, τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις για την ανάκαμψη φέτος και του χρόνου στην Ευρωζώνη (ΔΝΤ), τις ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις και την αναμενόμενη εξέλιξή τους, διαμορφώθηκαν οι υποθέσεις των σεναρίων πρόβλεψης για το 2021 και το 2022. Καθώς η δυναμική της πανδημίας είναι ισχυρή στο πρόσφατο τρίμηνο αλλά ταυτόχρονα αρκετά σταθερή, για το τρέχον έτος διαμορφώθηκε ένα σενάριο πρόβλεψης, που είναι παρόμοιο με το βασικό σενάριο της προηγούμενης έκθεσης. Σύμφωνα με αυτό, χάρη στην πρόοδο στον εμβολιασμό και την αξιοποίηση των self-tests, δεν αναμένεται νέα ισχυρή «αναζωπύρωση» της πανδημίας έως το τέλος του 2021, χωρίς να αποκλείονται μικρότερες, πρόσκαιρες εξάρσεις της, σε τοπικό επίπεδο. Ο διεθνής τουρισμός παρουσίασε σημαντική κλιμάκωση από τα μέσα του καλοκαιριού και η τουριστική περίοδος θα είναι μεγαλύτερη του 2020, έως τις αρχές του τέταρτου τριμήνου. Ακολούθως, τα έσοδα από τις διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν από πέρυσι, στην περιοχή του 45-50% του επιπέδου τους το 2019 ή ελαφρώς υψηλότερα, έναντι 24% το 2020. Αυτή η άνοδος αντιστοιχεί σε αύξηση από €3,9 δισεκ. έως €5,0 δισεκ. Οι επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης θα μετριαστούν από τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης, οι πόροι του οποίου θα εισρεύσουν από το δεύτερο εξάμηνο, με το σχετικό στόχο στον Προϋπολογισμό του 2021 (€5,5 δισεκ.) να υπερβαίνεται. Σημαντική στήριξη, περισσότερη από ότι προβλεπόταν στον προϋπολογισμό και γενικότερα αναμενόταν στην αρχή του τρέχοντος έτους, έχουν λάβει επιχειρήσεις και νοικοκυριά από τις παρεμβάσεις πολιτικής. Σε ότι αφορά την τάση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, υποτίθεται πως θα διαμορφωθεί στην περιοχή των τρεχουσών σχετικών προβλέψεων, με ρυθμό ανάκαμψης υψηλότερο από ότι προβλεπόταν τον περασμένο χειμώνα (ΔΝΤ: 5,0%). Η αύξηση των τιμών των ενεργειακών αγαθών θα επιβραδυνθεί οριακά στο τελευταίο τρίμηνο, παραμένοντας ωστόσο ιδιαίτερα ισχυρή (μ.ό. ανόδου πετρελαίου Brent 2021: +66-68%).

Το βασικό σενάριο για το επόμενο έτος επίσης βασίζεται στην υπόθεση ότι δεν θα λάβουν χώρα νέες σημαντικές εξάρσεις της πανδημίας, ωστόσο ενδέχεται να συμβούν τοπικά μικρότερες, πρόσκαιρες εξάρσεις της. Αυτό θα επιτευχθεί με τη συμβολή της προόδου στον εμβολιασμό στην προστασία του πληθυσμού παγκοσμίως και στην Ελλάδα, χάρη και στην επιπλέον δόση του εμβολίου, αλλά την ολοκλήρωση της προετοιμασίας φαρμάκων για την αντιμετώπιση του ιού. Η σταδιακή, σχεδόν συνεχής βελτίωση των υγειονομικών δεδομένων, θα επιτρέψει μια νέα διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, κυρίως προς την άνοιξη, ενώ θα τονώσει σημαντικά τη διεθνή τουριστική κίνηση το τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου. Τούτων δεδομένων, τα έσοδα από διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν έναντι του 2021, φθάνοντας στην περιοχή του 80-90% του επιπέδου τους το 2019, άνοδος που αντιστοιχεί σε διεύρυνση από φέτος κατά €5,9 δισεκ. έως €7,7 δισεκ. Οι θετικές υγειονομικές εξελίξεις διεθνώς θα επιτρέψουν τη συνέχιση σημαντικής ανάκαμψης στην Ευρωζώνη. Αυτή θα μετριαστεί από τη νέα άνοδο των τιμών, η οποία όμως θα είναι αρκετά ηπιότερη από ότι φέτος (μ.ό. ανόδου πετρελαίου Brent 2022: 5-7%). Συνισταμένη αυτών των επιδράσεων θα αποτελέσει ένας ρυθμός ανάπτυξης της Ευρωζώνης να διαμορφωθεί στην περιοχή των τρεχουσών σχετικών προβλέψεων, ίσως και λίγο υψηλότερα (ΔΝΤ: 4,3%). Σε ότι αφορά τις εισροές στο πλαίσιο του ΕΤΑ, γίνεται η υπόθεση πως θα επιτευχθεί ο στόχος στον Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2022 (επιδοτήσεις €3,2 δισεκ., δάνεια €2,0 δισεκ.).

Η βασική διαφορά του εναλλακτικού σεναρίου για το 2022 από το βασικό έγκειται στις προβλεπόμενες υγειονομικές εξελίξεις. Συγκεκριμένα, αναμένονται νέες κλιμακώσεις της

πανδημίας, π.χ. από την εμφάνιση νέων μεταλλάξεων του ιού. Μπορούν να συμβούν στη διάρκεια του χειμώνα. Ωστόσο η έντασή τους θα είναι αρκετά ηπιότερη από ότι στο παρελθόν, π.χ. εκείνης στο τρίτο lockdown την περίοδο Φεβρουαρίου-Μαρτίου φέτος, χάρη κυρίως στον εμβολιασμό του μεγαλύτερου μέρους πληθυσμού, της χρήσης των self tests. Ακολούθως τα μέτρα προστασίας εντός της χώρας θα είναι σαφώς ηπιότερα, πιθανότατα διαφορετικά για εμβολιασμένους και μη (π.χ. περιορισμός κυκλοφορίας για κάποιες ώρες τη νύχτα, μείωση ατόμων εντός των καταστημάτων, click inside, κλείσιμο κέντρων διασκέδασης, περιορισμοί στις μετακινήσεις μεταξύ νομών). Ως προς το εξωτερικό, οι περιορισμοί αναμένεται να μην είναι γενικευμένοι και θα επιβληθούν ανάλογα με τα υγειονομικά δεδομένα κάθε χώρας, όπως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, αλλά σε μεγαλύτερο αριθμό αυτών. Η επαναφορά περιοριστικών ρυθμίσεων θα επιδράσει ανασχετικά στον τουρισμό, ωστόσο δεν αναμένεται να τεθεί ο κλάδος σε αναστολή λειτουργίας, ούτε να απαγορευτούν τα ταξίδια από το εξωτερικό. Τούτων δεδομένων, οι διεθνείς τουριστικές εισπράξεις θα διευρυνθούν έναντι του 2021, αλλά ηπιότερα από ότι στο βασικό σενάριο, φθάνοντας το 65-70% του επιπέδου τους πρόπερσι, ήτοι περίπου €3,2 με €4,0 δισεκ. περισσότερες από φέτος. Οι νέες διακυμάνσεις της υγειονομικής κρίσης θα μετριάσουν και τη δυναμική ανάκαμψης στην Ευρωζώνη. Από την άλλη πλευρά, θα εξασθενήσουν σε μεγάλο βαθμό τις πληθωριστικές πιέσεις του τρέχοντος έτους. Τούτων δεδομένων, η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη θα διαμορφωθεί χαμηλότερα από τις πρόσφατες σχετικές προβλέψεις, στην περιοχή του 4,3%. Σε ότι αφορά το Σχέδιο Ανάκαμψης, γίνεται η υπόθεση μη έγκαιρης ή/και αποτελεσματικής υλοποίησής του, λόγω μη έγκαιρης εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων που συνδέονται με τις επενδύσεις ή/και μη αποτελεσματικής αξιοποίησης των πόρων.

Προχωρώντας στην παρουσίαση των εξελίξεων σε μεγάθη χρηματοδότησης τα οποία μπορούν να έχουν καθοριστικό ρόλο στην ανάσχεση των επιπτώσεων της πανδημίας, ιδίως στις επενδύσεις, οι τράπεζες στην Ελλάδα συνεχίζουν να διευρύνουν την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ΕΚΤ για άντληση ρευστότητας οι οποίες προέκυψαν ως αντίδραση στις έκτακτες συνθήκες. Το πλέον σημαντικό χρηματοδοτικό μέσο εξ' αυτών, είναι το Πρόγραμμα Αγοράς Τίτλων λόγω Πανδημίας (ΠΑΤΠ - Pandemic Emergency Purchase Programme), με «φάκελο» παρεμβάσεων στις αγορές συνολικού ύψους €1,85 τρισεκ. Έως τις αρχές Οκτωβρίου φέτος η ΕΚΤ είχε αγοράσει τίτλους από όλες τις χώρες ύψους €1,40 δισεκ. Άλλες διευκολύνσεις ρευστότητας από την ΕΚΤ για την ανάσχεση των επιπτώσεων της πανδημίας, είναι οι έκτακτες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (PELTRO), με επιτόκιο 25 μονάδες χαμηλότερο από το μέσο επιτόκιο κύριας αναχρηματοδότησης (MRO) κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας πράξης. Τον Δεκέμβριο του 2020, η ΕΚΤ ανακοίνωσε τέσσερις επιπλέον έκτακτες πράξεις αναχρηματοδότησης λόγω της πανδημίας, μια ανά τρίμηνο του 2021, με διάρκεια ενός έτους. Επιπλέον, χαλάρωσαν σταδιακά οι όροι των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (TLTRO III), με αποτέλεσμα τα επιλέξιμα δάνεια των ελληνικών τραπεζών από το πρόγραμμα να φθάσουν τα €92 δισεκ., ενώ το όριο δανεισμού τους ανήλθε από το 30% στο 50% αυτών. Τα κεφάλαια μέσω TLTRO III αντλούνται με αρνητικό επιτόκιο 1% για το πρώτο έτος και 0,50% για το επόμενο. Η ισχύς αυτών των όρων παρατάθηκε τον Δεκέμβριο του 2020 έως τον Ιούνιο του 2022 με το συνολικό ποσό που οι αντισυμβαλλόμενοι δικαιούνται να δανειστούν να διευρύνεται από 50% σε 55% του υπολοίπου των επιλέξιμων δανείων τους. Από την προηγούμενη έκθεση του IOBE δεν υιοθετήθηκαν από την ΕΚΤ νέες παρεμβάσεις για τη στήριξη της ρευστότητας, ούτε τροποποιήθηκαν τα χαρακτηριστικά, οι προϋποθέσεις και οι όροι των υφιστάμενων. Όμως, όπως ήδη αναφέρθηκε, κατόπιν της συνεδρίασης του διοικητικού συμβουλίου της στις 9 Σεπτεμβρίου, η ΕΚΤ ανακοίνωσε πως οι ευνοϊκές συνθήκες χρηματοδότησης της ευρωπαϊκής οικονομίας μπορούν να διατηρηθούν

εφεξής με έναν ελαφρώς χαμηλότερο ρυθμό καθαρών αγορών περιουσιακών στοιχείων στο πλαίσιο του ΠΑΤΠ, χωρίς να προβεί σε διευκρινήσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο χρηματοδοτικών δυνατοτήτων, η άντληση ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα, εξαιρουμένου του ΠΑΤΠ, έφτασε στην περίοδο Απριλίου 2020 – Αυγούστου 2021 τα €34,6 δισεκ. και συνολικά διαμορφώθηκε σε €46,91 δισεκ. στο τέλος της. Στην πρόσφατη περίοδο, από την προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, διευρύνθηκε ελαφρώς, κατά €2,4 δισεκ. Σε ότι αφορά την αξιοποίηση του Προγράμματος Αγοράς Τίτλων λόγω Πανδημίας, η ΕΚΤ έχει αγοράσει από την Ελλάδα έως τις αρχές Οκτωβρίου τίτλους ύψους €32,2 δισεκ., εκ των οποίων €6,5 δισεκ. στο τετράμηνο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου φέτος. Συνεπώς, η διαθεσιμότητα από το τραπεζικό σύστημα κεφαλαίων προερχόμενων από την ΕΚΤ προκειμένου, μεταξύ άλλων στόχων, να παράσχει χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις, είναι υψηλή, λαμβάνοντας υπόψη και τις πρόσφατες εξελίξεις.

Τις χορηγήσεις δανείων ευνοεί και η ταχύρρυθμη αύξηση των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα (νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις). Σε συνέχεια της ισχυρής διεύρυνσής τους το 2020 κατά 13,6% ή κατά €19,3 δισεκ., οι καταθέσεις ανήλθαν περαιτέρω στο πρώτο τετράμηνο του τρέχοντος έτους κατά €4,92 δισεκ. ή 3,0%. Στο επόμενο τετράμηνο η άνοδος επιταχύνθηκε ελαφρώς και έφτασε τα €5,8 δισεκ. ή 3,5% του επιπέδου τους στο τέλος της προηγούμενης χρονιάς. Σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι ήταν υψηλότερες κατά €21,4 δισεκ. ή 14,2%, γεγονός που αναδεικνύει την επιτάχυνση της αύξησής τους κατά το τρέχον έτος. Η νέα άνοδος στην περίοδο Μαΐου-Σεπτεμβρίου προήλθε κατά κύριο λόγο από τις περισσότερες καταθέσεις των επιχειρήσεων, κατά €4,2 δισεκ. (+14,5% σε σχέση με πριν ένα έτος), ενώ οι καταθέσεις των νοικοκυριών διευρύνθηκαν κατά €1,54 δισεκ. (+12,7%).

Πέρα από τις τάσεις που μόλις αναφέρθηκαν και οι οποίες ευνοούν την πιστωτική επέκταση από τις τράπεζες, μπορεί να συμβάλει σε αυτή στο τέλος τρέχοντος έτους και στο επόμενο, εφόσον συνεχιστεί, η τρέχουσα εξασθένιση της αβεβαιότητας ως προς την ένταση της υγειονομικής κρίσης. Από τη άλλη πλευρά, η περαιτέρω αναστολή πληρωμής δόσεων τραπεζικών δανείων, το πολύ έως το τέλος του 2021, όπως επίσης η προσωρινή επιδότηση ποσοστού της δόσης δανείων (προγράμματα Γέφυρα I και II), δεν επιτρέπουν την εκδήλωση της πραγματικής δυναμικής στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ). Η αναστολή δραστηριότητας σε πολλούς κλάδους από το Νοέμβριο του 2020, που συνεχίστηκε στην πλειονότητα αυτών έως το τέλος Απριλίου φέτος, άσκησε πρόσθετες πιέσεις στον κύκλο εργασιών επιχειρήσεων και τα εισοδήματα των νοικοκυριών, επηρεάζοντας και τη δυνατότητα εξυπηρέτησης του δανεισμού τους. Ακολουθως, είναι πλέον πιθανή η ανάκαμψη της αθέτησης υποχρεώσεων προς τις τράπεζες, όταν ολοκληρωθούν τα moratoria. Στα αποτελέσματα των τεσσάρων συστημικών τραπεζών για το 2020 περιλαμβάνονται υπόλοιπα «κόκκινων» δανείων, από δάνεια τα οποία βρέθηκαν σε moratorium πληρωμής, ύψους €3,1 δισεκ. Ωστόσο, οι τράπεζες έχουν σχηματίσει αρκετά υψηλότερες προβλέψεις τόσο για τα moratoria δανείων όσο και για δάνεια εξ' αυτών που ενδεχομένως θα μετατραπούν σε μη εξυπηρετούμενα το 2021. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, το υπόλοιπο των δανείων σε moratorium στο τέλος του 2020 ήταν €4,1 δισεκ., καθώς η περίοδος αναστολής είχε λήξει για το 85% των δανείων που υπάχθηκαν σε αυτό το καθεστώς πριν το τέλος του έτους. Ωστόσο, έκτοτε δόθηκε η δυνατότητα περαιτέρω αναστολής πληρωμών, που διέυρυνε εκ νέου τα δάνεια σε αυτό το καθεστώς. Επιπλέον, υλοποιήθηκε το Πρόγραμμα Γέφυρα II. Στην έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2020-2021, η Τράπεζα της Ελλάδος εκφράζει την άποψη ότι οι «τράπεζες οφείλουν να επανεξετάσουν την επάρκεια των προβλέψεών τους για τον πιστωτικό κίνδυνο και

ειδικότερα την ικανότητα αποπληρωμής δανείων από δανειολήπτες που επλήγησαν από την πανδημία, δεδομένου ότι τα κρατικά μέτρα στήριξης αλλοιώνουν την πραγματική εικόνα.»

Η κάμψη της αβεβαιότητας ως προς την εξέλιξη της πανδημίας, εφόσον η τάση ήπιας εξασθένισής της συνεχιστεί, θα είναι και η αιτία που η ζήτηση κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά σταδιακά θα κλιμακωθεί. Στην τόνωση της ζήτησης θα συμβάλει και η έντονη ανάκαμψη σε ορισμένους κλάδους. Για παράδειγμα, στη Βιομηχανία, όπου ο δείκτης παραγωγής ανήλθε έντονα στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος, κατά μέσο όρο κατά 9,5%, κατόπιν πολύ ηπιότερης υποχώρησης πέρυσι (-2,1%). Αυτή η τάση σχετίζεται με την ισχυρή αύξηση των εξαγωγών προϊόντων, με την άνοδο σε αυτές εκτός πετρελαιοειδών - πλοίων το ίδιο χρονικό διάστημα φέτος να φτάνει το 18,7%, αναδεικνύοντας την υψηλή ανταγωνιστικότητα ορισμένων βιομηχανικών κλάδων και διευκολύνοντας τη χρηματοδότησή τους. Η ανάκτηση σημαντικού μέρους των περυσινών απωλειών στον Τουρισμό σε ορισμένες περιοχές, επίσης θα συμβάλει στη μεγαλύτερη ζήτηση για ρευστότητα από το τραπεζικό σύστημα.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), τα πλέον πρόσφατα στοιχεία αφορούν στο δεύτερο τρίμηνο του 2021. Βάσει αυτών, τα ΜΕΔ σημείωσαν πρωτοφανή υποχώρηση στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα έναντι του προηγούμενου τριμήνου, κατά €17,9 δισεκ. ή 37,9% και διαμορφώθηκαν στα €29,4 δισεκ. ή στο 20,3% των συνολικών δανείων. Ένα χρόνο νωρίτερα έφταναν τα €61,0 δισεκ. ή 37,2% των δανείων. Η εντονότερη συρρίκνωση των ΜΕΔ σημειώθηκε στα επιχειρηματικά (-€8,6 δισεκ. ή -31,0%) και τα στεγαστικά δάνεια (-€6,5 δισεκ. ή -48,2%). Επιτεύχθηκε μέσω μεταβιβάσεων και τιτλοποιήσεων χαρτοφυλακίων. Σημαντικότερες σχετικές ενέργειες ήταν η πώληση από την Πειραιώς Financial Holdings του χαρτοφυλακίου μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων Sunrise I, συνολικής μεικτής λογιστικής αξίας €7,2 δισεκ. και από την Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών του 51% των ομολογιών τιτλοποίησης μεσαίας (mezzanine) και χαμηλής (junior) εξοφλητικής προτεραιότητας του χαρτοφυλακίου μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, συνολικής αξίας €10,8 δισεκ. Ύστερα από αυτές τις εξελίξεις, το επίπεδο των ΜΕΔ είναι περίπου €77,8 δισεκ. ή 72,6% χαμηλότερο από το μέγιστο του Μαρτίου 2016.

Κατόπιν του εκτεταμένου περιορισμού των ΜΕΔ στο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, αυτά διαμορφώθηκαν ως ποσοστό του συνόλου των δανείων πλησίον του αναθεωρημένου στόχου για το τέλος του 2021 (κάτω του 20% των δανείων). Από την άλλη πλευρά, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, εκτός των αποτελεσμάτων από τη διαχείριση των ΜΕΔ, ο περιορισμός τους από το δεύτερο τρίμηνο πέρυσι έχει προέλθει από τις παρεμβάσεις στήριξης των δανειοληπτών. Καθώς αυτές σταδιακά θα ολοκληρώνονται από το τρέχον εξάμηνο, είναι αρκετά πιθανή μια αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ιδίως κατά το πρώτο εξάμηνο του 2022, όταν πολλές επιχειρήσεις και νοικοκυριά θα βρίσκονται σε ένα μεταβατικό στάδιο, για την επιστροφή σε συνθήκες λειτουργίας και διαβίωσης χωρίς τα μέτρα ελάφρυνσης. Το ενδεχόμενο διεύρυνσης των ΜΕΔ αναδεικνύει την ανάγκη άμεσης αξιοποίησης όλων των δυνατοτήτων για τη μείωσή τους. Βασικό εργαλείο για αυτό το σκοπό αποτελεί το πρόγραμμα παροχής εγγυήσεων από το ελληνικό δημόσιο «Ηρακλής II». Μέσω αυτού υπάρχει η δυνατότητα για τις τράπεζες να προβούν σε τιτλοποιήσεις ΜΕΔ έως €32 δισεκ., με €11-12 δισεκ. νέων κρατικών εγγυήσεων. Προς το παρόν, οι μεγαλύτερες τράπεζες έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για τιτλοποιήσεις δανείων ύψους €18,6 δισεκ. μέσω του νέου προγράμματος. Την τρέχουσα περίοδο, η Alpha Bank επεξεργάζεται τα projects Cosmos, Orbit και Sky για τον περιορισμό των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων της. Το χαρτοφυλάκιο Cosmos περιλαμβάνει εγχώρια «κόκκινα» δάνεια, μικτής λογιστικής αξίας περίπου €3,5 δισεκ. Το 50% αυτών είναι στεγαστικά, το 21% καταναλωτικά, το 18% επιχειρηματικά και το

11% δάνεια λιανικής. Το project Sky αφορά σε χαρτοφυλάκιο κυπριακών ΜΕΔ με δάνεια μικτής λογιστικής αξίας περίπου €2,2 δισεκ., το οποίο αποτελείται από στεγαστικά δάνεια (53%), μεγάλα εταιρικά δάνεια (35%), δάνεια ΜμΕ (7%) και, στο μικρότερο βαθμό, από καταναλωτικά δάνεια. Στις αρχές Αυγούστου, η Τράπεζα Πειραιώς έλαβε μη δεσμευτικές προσφορές για χαρτοφυλάκιο απαιτήσεων από μη εξυπηρετούμενα και κάποια ρυθμισμένα ναυτιλιακά δάνεια, μικτής λογιστικής αξίας περίπου €700 εκατ. και συνολικής απαίτησης περίπου €800 εκατ. (project Dory). Επίσης, βρίσκεται σε αποκλειστικές διαπραγματεύσεις για χαρτοφυλάκιο μη εξυπηρετούμενων συμβάσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης, μικτής λογιστικής αξίας €535 εκατ. (project Sunshine).

Παρά τις σημαντικές δυσχέρειες στην ομαλή λειτουργία της οικονομίας από τις διαδοχικές ισχυρές εξάρσεις της υγειονομικής κρίσης το τραπεζικό σύστημα εγχωρίως κλιμάκωσε σημαντικά την παροχή δανείων προς τις επιχειρήσεις το 2020, με αποτέλεσμα την πιστωτική επέκταση συνολικά προς τον ιδιωτικό τομέα πέρυσι, παρότι προς τα νοικοκυριά συνεχίστηκε η πιστωτική συρρίκνωση. Ωστόσο, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η υψηλή ενίσχυση της παροχής πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις οφείλεται εν μέρει στα έκτακτα προγράμματα παροχής ρευστότητας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, όπως το ΤΕΠΙΧ II και το Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων COVID-19, αμφότερα από την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα.

Η παροχή τραπεζικών πιστώσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις με υψηλό ρυθμό συνεχίζεται στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου του τρέχοντος έτους. Ωστόσο, παρουσιάζει σημαντική αποκλιμάκωση σε αυτό το χρονικό διάστημα, καθώς από 10,3% τον Ιανουάριο διαμορφώθηκε σε 2,4% τον Αύγουστο. Την ίδια περίοδο ο ρυθμός πιστωτικής συρρίκνωσης προς τα νοικοκυριά ήταν σταθερός, στην περιοχή του 2,5%. Ο μέσος ρυθμός αύξησης των δανείων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις στην περίοδο Μάιου-Αυγούστου ήταν 4,3%, έναντι ρυθμού 8,8% στο αρχικό τετράμηνο του έτους, ενώ η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά συνεχίστηκε με μέσο ρυθμό 2,6% στην πρόσφατη εκ των δύο περιόδων και 2,5% στην προηγούμενη. Στο σύνολο του ιδιωτικού τομέα την περίοδο Μάιου-Αυγούστου σημειώθηκε μέση πιστωτική επέκταση 1,2%, έναντι ρυθμού 3,0% στο αρχικό τετράμηνο του 2021. Επισημαίνεται πως η αποκλιμάκωση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις δεν σχετίζεται με παρόμοια τάση στο σύνολο της χρηματοδότησης της οικονομίας από τις τράπεζες, η διεύρυνση της οποίας φέτος είναι πολύ υψηλότερη σε σύγκριση με το 2020 (μ.ό. οκταμήνου 15,6%). Η μικρότερη αύξηση των δανείων στον επιχειρηματικό τομέα σχετίζεται κυρίως με την έντονη κλιμάκωση του δανεισμού προς τη Γενική Κυβέρνηση, με το σχετικό μέσο ρυθμό να διαμορφώνεται στο 60,8% στο πρόσφατο τετράμηνο και στο 78,5% στο προηγούμενο, αμφότεροι οι υψηλότεροι διαχρονικά. Ακολούθως, αυξήθηκε σημαντικά η διασύνδεση του τραπεζικού συστήματος με την κυβέρνηση. Η συγκεκριμένη τάση προξενεί αβεβαιότητα για τις χρηματοδοτικές προτεραιότητες των τραπεζών και ευρύτερα, για το εάν αξιοποιείται η σημαντική πρόσθετη ρευστότητα σε παραγωγικούς σκοπούς, ενώ εγείρει ζητήματα ως προς το βαθμό διασύνδεσης του τραπεζικού και του δημόσιου τομέα. Η αποκλιμάκωση των δανείων στον επιχειρηματικό τομέα οφείλεται και στα μικρότερης έκτασης προγράμματα παροχής ρευστότητας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας.

Η παροχή ρευστότητας στις επιχειρήσεις συνεχίζει να γίνεται με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους: το μέσο επιτόκιο νέων δανείων τακτής λήξης προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε στο τετράμηνο Μάιου-Αυγούστου στο 3,18%, ελαφρώς υψηλότερα από ότι στο προηγούμενο τετράμηνο, στο οποίο όμως σημειώθηκε νέο ιστορικά ελάχιστο επίπεδο,

τουλάχιστον από το 2010 (2,88%). Το μέσο επιτόκιο της ίδιας κατηγορίας νέων δανείων, αλλά προς ελεύθερους επαγγελματίες, ήταν αμετάβλητο στην πρόσφατη περίοδο έναντι της προηγούμενης, στο 4,64%, επίπεδο που επίσης είναι το ελάχιστο τουλάχιστον από το 2010. Στα νέα καταναλωτικά δάνεια προς τα νοικοκυριά, το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο διαμορφώθηκε στο 10,14%, υψηλότερα από ότι νωρίτερα φέτος (μ.ο. Ιανουαρίου-Απριλίου: 9,54%). Τα τρέχοντα επίπεδα είναι τα υψηλότερα από την ίδια περίοδο του 2011, δηλαδή της τελευταίας δεκαετίας.

Τα χαμηλότερα επιτόκια τραπεζικού δανεισμού επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών το 2021 σχετίζονται και με την έντονη αποκλιμάκωση των επιτοκίων δανεισμού του ελληνικού δημοσίου. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, αυτή η τάση οφείλεται αφενός στην εξέλιξη της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας, αφετέρου στα μέτρα νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ τα οποία προαναφέρθηκαν. Υπό αυτές τις ευνοϊκές συνθήκες και κατόπιν της επιβεβαίωσης της πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελλάδας στην επενδυτική βαθμίδα BB από τον Fitch, το ελληνικό δημόσιο προχώρησε στο τέλος του περασμένου Ιανουαρίου στην έκδοση 10-ετούς ομολόγου. Με αυτή άντλησε €3,5 δισεκ., με απόδοση 0,807%. Ιδιαίτερα ισχυρή ήταν η ζήτηση, με τις προσφορές να υπερκαλύπτουν κατά 9 φορές την έκδοση. Στα μέσα Μαρτίου, η έκδοση 30-ετούς ομολόγου συγκέντρωσε προσφορές €26 δισεκ. και τελικά αντλήθηκαν €2,5 δισεκ., με επιτόκιο 1,95%. Στις αρχές Μαΐου το ελληνικό δημόσιο έκδωσε 5-ετές ομολόγο, με τις προσφορές να ξεπερνούν τα €20 δισεκ., ενώ αντλήθηκαν €3 δισεκ., με επιτόκιο 0,17%. Ένα μήνα αργότερα συνέχισε με 10-ετές ομολόγο, με το οποίο άντλησε 2,5 δισεκ., σε απόδοση 0,888%, σε συνθήκες ιδιαίτερα υψηλής ζήτησης (€29 δισεκ.). Στο τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου το μέσο επιτόκιο του 10-ετούς ομολόγου υποχωρούσε, με αποτέλεσμα τον Αύγουστο να διαμορφωθεί στο διαχρονικά ελάχιστο επίπεδό του (0,59). Αξιοποιώντας αυτή την τάση, το ελληνικό Δημόσιο προχώρησε στην αρχή του Σεπτεμβρίου σε επανέκδοση 5-ετούς και 30-ετούς ομολόγου. Οι προσφορές έφτασαν τα €9,3 δισεκ. για το πρώτο ομολόγο και τα €9,6 δισεκ. για το δεύτερο. Αντλήθηκαν €1,5 δισεκ. και €1,0 δισεκ. αντίστοιχα, με επιτόκιο 0,02% και 1,675%. Κατόπιν αυτών των εκδόσεων έχουν αντληθεί φέτος €14,0 δισεκ. από τις αγορές κεφαλαίου, υπερβαίνοντας το σχετικό στόχο στον προϋπολογισμό του 2021 (€12,0 δισεκ.). Στο τέλος Σεπτεμβρίου, η Moody's δεν μετάβαλε την πιστοληπτική αξιολόγηση της Ελλάδας (Ba3). Ο οίκος αξιολόγησης εκτίμησε στη σχετική έκθεσή πως η επιστροφή της χώρας σε σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα θα μειώσει σημαντικά το βάρος του χρέους, αν και ακόμη μετά την ομαλοποίηση το επίπεδό του θα παραμείνει υψηλό.

Πάντως, επισημαίνεται εκ νέου πως το πολύ καλό κλίμα στις χρηματοπιστωτικές αγορές δεν είναι συμβατό με τις παραμένουσες αβέβαιες μεσοπρόθεσμες οικονομικές προοπτικές από την επίδραση του νέου κορωνοϊού και κυρίως με τις ισχυρές επιπτώσεις της αντιμετώπισής του στα δημόσια οικονομικά. Σύμφωνα με τα Προγράμματα Σταθερότητας που ενέκρινε φέτος η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε πολλές χώρες της ΕΕ το δημόσιο έλλειμμα θα είναι εξίσου υψηλό με πέρυσι. Μια τέτοια εξέλιξη συνεπάγεται εκ νέου σημαντική επιβάρυνση του δημόσιου χρέους, η οποία για χώρες στις οποίες αυτό ήδη είναι υψηλό, ενδεχομένως να δυσχεράνει για κάποια περίοδο δυσανάλογα την αναχρηματοδότησή του. Επιπρόσθετα, υφίσταται το ενδεχόμενο οι χρηματοοικονομικές συνθήκες διεθνώς να μεταβληθούν και να χειροτερεύσουν, ιδίως όταν υποχωρήσει σταθερά ο COVID-19 και μειωθούν αρκετά οι έκτακτες παρεμβάσεις στήριξης της ρευστότητας από τις μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες διεθνώς.

Παρά την τάση επιβράδυνσης της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, οι χρηματοδοτικές διευκολύνσεις από την ΕΚΤ και η παρατεταμένη ταχύρρυθμη διεύρυνση των

καταθέσεων, θα συμβάλουν στη συνέχισή της έως το τέλος του τρέχοντος έτους, έστω με φθίνοντα ρυθμό. Ο εκτεταμένος περιορισμός των ΜΕΔ παρέχει σημαντικούς βαθμούς ελευθερίας στις τράπεζες για την παροχή πιστώσεων τα προσεχή έτη. Σε ότι αφορά τους διαθέσιμους πόρους, πρόσθετη πηγή θα αποτελέσει το δανειακό σκέλος του Ταμείου Ανάκαμψης, μέγιστου ύψους €12,7 δισεκ. Ήδη έχει συναφθεί επιχειρησιακή συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΙΒ) για αξιοποίηση ποσού έως €5 δισεκ. αυτών των δανείων, ενώ προετοιμάζεται αντίστοιχη συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΒΡΔ) για συγχρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Επιπρόσθετα, έχει δημοσιευτεί πρόσκληση για συμμετοχή και των εμπορικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2022, για φέτος εκτιμάται εκταμίευση προς τα διεθνή και εμπορικά πιστωτικά ιδρύματα ποσού ύψους €1,5 δισεκ. και για το 2022 ποσού ύψους €2 δισεκ. Ενώ λαμβάνουν χώρα αυτές οι θετικές εξελίξεις, που δημιουργούν αντίστοιχες προοπτικές για την παροχή πιστώσεων, στην πλευρά των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών παραμένουν εμπόδια χρηματοδότησης. Αυτά σχετίζονται με υφιστάμενες δανειακές υποχρεώσεις τους, ιδίως τις ληξιπρόθεσμες. Πλέον σημαντική περίπτωση αποτελεί το γεγονός ότι προϋπόθεση ένταξης των ΜμΕ πανευρωπαϊκά στα προγράμματα του Ταμείου Ανάκαμψης είναι να έχουν πρόσβαση σε τραπεζική χρηματοδότηση, δηλαδή να μπορούν να αξιολογηθούν θετικά από τις τράπεζες. Αυτή η ρήτρα χρηματοδότησης αποκλείει από τους νέους πόρους τις πολλές υπερχρεωμένες επιχειρήσεις εγχωρίως. Στο πλαίσιο των προσπαθειών αντιμετώπισης αυτού του ζητήματος, σχεδιάζονται κίνητρα για συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων, καθώς τέτοιοι εταιρικοί μετασχηματισμοί μεταξύ ΜμΕ περιλαμβάνονται στα πέντε κριτήρια επιλεξιμότητας για την πρόσβαση στα δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης.

Ειδικά για τις μεγαλύτερες μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, οι δυνατότητες πρόσβασης σε χρηματοδότηση εκτός του τραπεζικού συστήματος, δηλαδή από τις κεφαλαιαγορές, και ευρύτερα οι προοπτικές τους, φαίνεται πως βελτιώνονται στην πρόσφατη περίοδο, βάσει της εξέλιξης του Γενικού Δείκτη (ΓΔ) του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Από το τέλος του περασμένου Οκτωβρίου έως τα μέσα Απριλίου, ο δείκτης ανερχόταν συνεχώς, με εξαίρεση τον Ιανουάριο. Ως αποτέλεσμα, ανήλθε σε αυτό το χρονικό διάστημα από τις 569,5 μονάδες στις 902,4 μονάδες (+332,9 μονάδες ή +58,5%). Έκτοτε και έως το τέλος Ιουνίου κυμαινόταν γύρω από το τελευταίο επίπεδο, προσεγγίζοντας κατά περιόδους την περιοχή των 920 μονάδων, στην οποία το οποίο βρισκόταν προ της πανδημίας. Τον Ιούλιο ο Γενικός Δείκτης σημείωσε μικρή, πρόσκαιρη διόρθωση, έως τις 833,2 μονάδες(19/7). Εν συνέχεια και έως τις αρχές Οκτωβρίου, επανήλθε στο εύρος διακύμανσής του στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου. Η σχετική σταθερότητα πέριξ των 900 μονάδων επί ένα εξάμηνο δείχνει ότι η χρηματιστηριακή αγορά έχει αφομοιώσει αυτά τα επίπεδα. Από την άλλη πλευρά, προς το παρόν, φαίνεται πως δεν υφίστανται ορισμένοι παράγοντες οι οποίοι θα ωθήσουν το Γενικό Δείκτη σε μια ανοδική πορεία. Ένας από αυτούς μπορεί να είναι οι διαγωνισμοί για τα 12 πρώτα έργα που εντάχθηκαν προς υλοποίηση στο Ταμείο Ανάκαμψης, συνολικού προϋπολογισμού €1,42 δισεκ.

Η εμπιστοσύνη από τους επενδυτές στις προοπτικές των μεγαλύτερων επιχειρήσεων εγχωρίως αποτυπώνεται στη δραστηριότητα στις εκδόσεις εταιρικών ομολόγων. Κατά το πρόσφατο επτάμηνο, στις αρχές Μαρτίου, πραγματοποιήθηκε νέα έκδοση ομολόγου Tier II από την Alpha Bank, ύψους €500 εκατ., με κουπόνι 5,5% και τις προσφορές να υπερβαίνουν το €1 δισεκ. Στα μέσα Μαρτίου η Motor Oil άντλησε €200 εκατ. σε επταετές ομολογιακό δάνειο, με επιτόκιο 1,9%, ενώ η έκδοση υπερκαλύφθηκε 5,1 φορές. Η ΔΕΗ άντλησε στο τέλος Μαρτίου €100 εκατ. σε συνέχεια έκδοσης ομολόγου 650 εκατ. με επιτόκιο 3,875% τον Φεβρουάριο και τις προσφορές να

φτάνουν τα €3 δισεκ. Στο τέλος Απριλίου η Μυτιληναίος προχώρησε στην έκδοση ομολόγου €500 εκατ., διάρκειας 5,5 ετών, με επιτόκιο 2,25% και υπερκάλυψη σχεδόν τέσσερις φορές. Στα μέσα Ιουλίου η ΔΕΗ προχώρησε στην έκδοση επταετών ομολόγων με Ρήτρα Αειφορίας, ύψους €500 εκατ., με επιτόκιο 3,375%. Ο αρχικός στόχος της έκδοσης ήταν €350 εκατ. και υπερκαλύφθηκε από τις προσφορές 6,5 φορές. Τον Σεπτέμβριο, η Eurobank έκδωσε ομόλογο 6,5 ετών και ύψους €500 εκατ. και απόδοσης 2,375%, με τις προσφορές να φτάνουν τα €825 εκατ. Στα μέσα του ίδιου μήνα, η Alpha Bank προχώρησε στην έκδοση ομολόγου υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (senior preferred), ύψους €500 εκατ. Το τελικό επιτόκιο διαμορφώθηκε σε 2,625%, με τις προσφορές να υπερβαίνουν το €1 δισεκ. Αυτή ήταν η πρώτη έκδοση τέτοιου τίτλου που πραγματοποιεί η συστημική τράπεζα μετά τον Ιούνιο του 2014 με στόχο κάλυψη των ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (MREL). Αναμένεται προσεχώς έκδοση ομολόγου από την Intralot, ύψους €244 εκατ.

Σε ότι αφορά τις δυνατότητες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από το δημόσιο τομέα, όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (ETA-NextGenerationEU) θα αποτελέσει τη σημαντικότερη πρόσθετη πηγή επενδυτικών κεφαλαίων στα επόμενα έτη. Η Ελλάδα μπορεί να αποκομίσει από το ETA στην περίοδο 2021-2026 έως €18,2 δισεκ. σε επιχορηγήσεις και έως €12,7 δισεκ. σε δάνεια, δηλαδή συνολικά €30,9 δισεκ. Ωστόσο, μαζί με τα εγχώρια κεφάλαια που θα κινητοποιηθούν, οι συνολικοί κεφαλαιακοί πόροι που θα διατεθούν για επενδύσεις στο πλαίσιο της υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, μπορούν να φτάσουν τα €57,5 δισεκ. Στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021 προβλεπόταν ότι οι πόροι που θα αντληθούν από το ETA το τρέχον έτος θα είναι περίπου €5,5 δισεκ. Κατόπιν της έγκρισης του ελληνικού Σχεδίου Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης τον Ιούνιο ανακοινώθηκε πως εντός του τρέχοντος έτους αναμένεται να εκταμιευθούν €8 δισεκ. Οι μισοί εξ' αυτών των πόρων εκταμιεύτηκαν με την προκαταβολή του ΤΑ στις αρχές Αυγούστου. Από την άλλη πλευρά, σημειώνονται καθυστερήσεις στην υποβολή του αιτήματος για την πρώτη δόση, ύψους 3,5 δισεκ. σε επιδοτήσεις και δάνεια. Για το επόμενο έτος εκτιμάται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού εκταμίευση ποσού ύψους €3,2 δισεκ. από το σκέλος των επιχορηγήσεων και €2,0 δισεκ. από το δανειακό σκέλος. Ως προς την υλοποίηση των δράσεων του προγράμματος, έως την 1η Οκτωβρίου 2021 είχαν ενταχθεί στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων 38 δράσεις συνολικού προϋπολογισμού €2,66 δισεκ. και έχει προγραμματιστεί έως το τέλος του 2021 να ενταχθούν δράσεις συνολικού προϋπολογισμού άνω των €5,5 δισεκ. Δεδομένου ότι ο ρυθμός απορρόφησης των κεφαλαίων του ETA περιλαμβάνεται στους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις υποθέσεις των εναλλακτικών μακροοικονομικών σεναρίων, εφόσον διαμορφωθεί πλησίον των παραπάνω εκτιμήσεων και προβλέψεων, θα συμβάλει στην πραγματοποίηση του σεναρίου για το 2021 και του βασικού σεναρίου για το 2022.

Σε ότι αφορά την τακτική κρατική χρηματοδότηση επενδύσεων, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, ο σχετικός στόχος που έχει τεθεί στο προσχέδιο είναι €6,75 δισεκ. εξαιρουμένων των μεταβιβάσεων λόγω COVID-19. Στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου οι ενισχύσεις του ΠΔΕ έφτασαν τα €5,7 δισεκ., υπερβαίνοντας κατά πολύ το σχετικό στόχο στον Προϋπολογισμό του 2021 (€3,352 δισεκ.) και σε μικρότερο βαθμό τις αντίστοιχες περυσινές εκταμιεύσεις κεφαλαίων (€5,18 δισεκ.). Ωστόσο, ένα σημαντικό μέρος αυτών, €2,195 δισεκ. ή 38,5%, αφορούσε σε ενισχύσεις εξαιτίας της πανδημίας, κυρίως με τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής (€1,1 δισεκ.). Εξαιρουμένων αυτών, οι δαπάνες του ΠΔΕ ήταν στην περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου €3,51 δισεκ. Επομένως, και πάλι υπερέβησαν το στόχο στο φετινό προϋπολογισμό, στον οποίο δεν ενσωματώνονταν έκτακτες μεταβιβάσεις. Λαμβάνοντας υπόψη

τη δυναμική που παρουσίασε η παροχή πόρων μέσω του ΠΔΕ έως τον Σεπτέμβριο, καθώς και το ότι η Προγραμματική Περίοδος 2014-2020 πλησιάζει στην ολοκλήρωσή της, εκτιμάται ότι η υποστήριξη επενδυτικών σχεδίων μέσω του ΠΔΕ θα υπερβεί το επίπεδό της το 2020 (€6,37 δισεκ.).

Για το 2022 προβλέπεται στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού διάθεση πόρων ύψους €7,45 δισεκ. μέσω του ΠΔΕ. Σε αυτούς δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και οι έκτακτες παρεμβάσεις εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης. Ακολούθως, αναμένεται ισχυρότερη συμβολή των τακτικών δημοσίων επενδύσεων στην επενδυτική δραστηριότητα.

Ως προς τη στήριξη της ρευστότητας των επιχειρήσεων από το Δημόσιο μέσω της πληρωμής από αυτό ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, βάσει των πλέον πρόσφατων στοιχείων το ύψος τους στο τέλος Αυγούστου φέτος (μη συμπεριλαμβανομένων των επιστροφών φόρων) έφτανε τα €1,8 δισεκ., από €1,23 δισεκ. στο τέλος της προηγούμενης χρονιάς⁹. Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα βρέθηκαν υψηλότερα (€1,95 δισεκ., Μάρτιος 2021) και κατόπιν χαμηλότερα από το πρόσφατο επίπεδο (€1,76 δισεκ., Ιούλιος 2021), γεγονός που υποδηλώνει την εξόφληση μέρους αυτών και τη δημιουργία καινούργιων. Δεν παρέχονται πληροφορίες στα δελτία υλοποίησης του προϋπολογισμού σχετικά με το ύψος των πληρωμών ληξιπρόθεσμων οφειλών που πραγματοποιήθηκαν από την αρχή του έτους, ούτως ώστε να είναι υπολογίσιμα τα σχετικά έσοδα του δημόσιου τομέα. Στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2022 αναφέρεται πως τον Απρίλιο του 2021 καταρτίστηκε νέο σχέδιο εκκαθάρισης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων. Παρατίθενται ενδεικτικά νέες δράσεις και μέτρα που υιοθετήθηκαν από ορισμένους φορείς για την απομείωση των συσσωρευμένων ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεών τους. Επίσης, παρατίθεται η εξέλιξη του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων έως τον Ιούλιο φέτος. Ωστόσο, δεν αναφέρονται στόχοι για το επίπεδό τους στο τέλος του 2021 ή του 2022. Δεδομένων των παραπάνω, δεν αναμένεται ουσιαστική αποκλιμάκωση των ληξιπρόθεσμων οφειλών έως το τέλος του τρέχοντος έτους και δεν είναι εφικτή μια ασφαλής πρόβλεψη για το ερχόμενο. Πάντως, το επίπεδο των ληξιπρόθεσμων οφειλών είναι πλέον πολύ χαμηλότερο από ότι στο παρελθόν, έως το 2016 (€3,7 δισεκ. στο τέλος του έτους).

Όπως είχε εκτιμηθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων θα παρουσιάσει για άλλο ένα χρόνο υστέρηση έναντι του στόχου, εξαιτίας και του μη ευνοϊκού επενδυτικού περιβάλλοντος. Στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021 ο στόχος εσόδων από αποκρατικοποιήσεις ήταν €1,79 δισεκ., εκ των οποίων €1,47 δισεκ. προβλεπόταν να προέλθουν από διαγωνισμούς οι οποίοι θα ολοκληρωθούν φέτος και €321 εκατ. είτε από διαγωνισμούς για τους οποίους έχουν υποβληθεί δεσμευτικές προσφορές και η αναμενόμενη πρώτη εκταμίευση θα γίνει το τρέχον έτος, είτε από καταβολές δόσεων ολοκληρωμένων συναλλαγών προηγούμενων ετών. Το μεγαλύτερο μέρος του δεύτερου ποσού αποτελούσε, για άλλο ένα έτος, η αναμενόμενη πρώτη δόση του τιμήματος από την πώληση της Ελληνικό ΑΕ (€300 εκατ.). Το ύψος του στόχου εσόδων, το οποίο δεν υπερβαίνει σημαντικά το μέγιστο επίπεδό τους το 2017 (€1,37 δισεκ.), σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πέρυσι ξεκίνησαν πολλές διαγωνιστικές διαδικασίες (ΔΕΠΑ Υποδομών, ΔΕΠΑ Εμπορίας, λιμένες Αλεξανδρούπολης, Ηγουμενίτσας και Καβάλας, Εγνατία Οδός κ.ά.), είχε θεωρηθεί από προηγούμενες εκθέσεις πως καθιστά εφικτή την επίτευξη ή την προσέγγισή του, εφόσον το οικονομικό κλίμα εγχωρίως παρουσίαζε τάση συνεχούς βελτίωσης, προοπτική στενά συνδεδεμένη με την εξέλιξη του COVID-19. Όμως, στην περίπτωση που η

⁹ Πηγή: Δελτίο μηνιαίων στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης-Αύγουστος 2021, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, Οκτώβριος 2021

αβεβαιότητα για τη δυναμική της πανδημίας παρέμενε έντονη, θεωρούταν πως θα έχει αρνητικό αντίκτυπο στη δραστηριότητα του ΤΑΙΠΕΔ και κυρίως στο επενδυτικό ενδιαφέρον.

Το οικονομικό περιβάλλον στο μεγαλύτερο μέρος του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους ήταν περισσότερο συναφές με το δεύτερο από τα παραπάνω σενάρια εξελίξεων στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων, γεγονός το οποίο αποτυπώθηκε στις σχετικές ενέργειες. Στο τέλος Ιανουαρίου ξεκίνησε η διαγωνιστική διαδικασία για την παραχώρηση της μαρίνας Καλαμαριάς. Στο τέλος Μαρτίου έγινε προεπιλογή επενδυτών για τους λιμένες Αλεξανδρούπολης και Καβάλας, όπως και για τον χώρο του κοιτάσματος φυσικού αερίου «Νότια Καβάλα». Στις αρχές Απριλίου υποβλήθηκαν δύο δεσμευτικές προσφορές για την παραχώρηση της Εγνατίας Οδού και ξεκίνησε η διαγωνιστική διαδικασία για την αξιοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Ηρακλείου, ενώ προς το τέλος του ίδιου μήνα επτά επενδυτικά σχήματα προκρίθηκαν στη φάση υποβολής δεσμευτικών προσφορών για την αξιοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Ηγουμενίτσας. Προς το τέλος Ιουνίου ολοκληρώθηκε η πρώτη διαδικασία αποκρατικοποίησης φέτος, που αφορούσε στην πώληση και μεταβίβαση της Ελληνικό ΑΕ, με το ΤΑΙΠΕΔ να εισπράττει το πρώτο μέρος του σχετικού τιμήματος των €915 εκατ., ύψους €300 εκατ. Τον Αύγουστο, το ΤΑΙΠΕΔ αποδέχθηκε τη δεσμευτική προσφορά των ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ Α.Ε. – EGIS PROJECTS S.A., για την παραχώρηση της Εγνατίας Οδού και τριών κάθετων οδικών αξόνων της, με καταβολή εφάπαξ τιμήματος €1,5 δισεκ. Ο φάκελος του διαγωνισμού υποβλήθηκε στο Ελεγκτικό Συνέδριο για προσυμβατικό έλεγχο. Το Ελληνικό Δημόσιο εκτιμά πως θα εισπράξει από τη λειτουργία του αυτοκινητοδρόμου κατά τη διάρκεια της παραχώρησής του άνω των €850 εκατ. Τον Σεπτέμβριο έγινε αποδεκτή η βελτιωμένη δεσμευτική προσφορά της ITALGAS SpA για το 100% της ΔΕΠΑ Υποδομών, ύψους 733 εκατ. και την ανάδειξε ως προτιμητέο επενδυτή. Ο φάκελος του διαγωνισμού θα υποβληθεί στο Ελεγκτικό Συνέδριο για προσυμβατικό έλεγχο. Δεν είναι γνωστό πότε θα εισπραχθεί κάποιο μέρος του τιμήματος. Έξι επενδυτικά σχήματα προεπιλέχθηκαν για τη φάση υποβολής δεσμευτικών προσφορών για τη μαρίνα Καλαμαριάς και εννέα επενδυτικά σχήματα υπέβαλαν εκδήλωση ενδιαφέροντος για τον Οργανισμό Λιμένος Ηρακλείου. Τέλος στις αρχές Οκτωβρίου ολοκληρώθηκε η μεταβίβαση επιπλέον 16% της ΟΛΠ Α.Ε. στην COSCO SHIPPING, έναντι τιμήματος €88 εκατ., πλέον δεδουλευμένων τόκων €11,87 εκατ.

Συνεπώς, παρότι αρκετές διαγωνιστικές διαδικασίες είναι εν εξελίξει και ολοκληρώθηκαν πρόσφατα δύο ιδιαίτερα σημαντικές (Εγνατία Οδός, ΔΕΠΑ Υποδομών), εντούτοις τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις έως τις αρχές Οκτωβρίου είναι όσα προέρχονται από την Ελληνικό ΑΕ. Δεδομένων των διαδικασιών που απαιτούνται για την τυπική ολοκλήρωση των διαγωνισμών για την Εγνατία Οδό και την ΔΕΠΑ Υποδομών, θεωρείται πως δεν θα εισπραχθεί φέτος το τίμημά τους ή μέρος αυτού. Αυτό το γεγονός καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη την επίτευξη του στόχου εσόδων για το 2021. Από την άλλη πλευρά, οι σχετικές εισπράξεις μετατίθεται για το επόμενο έτος, οδηγώντας σε έσοδα του ΤΑΙΠΕΔ τα οποία θα είναι τα υψηλότερα διαχρονικά. Πάρα ταύτα, κατόπιν του όχι υψηλού βαθμού ολοκλήρωσης αποκρατικοποιήσεων φέτος και πέρυσι, επιτείνεται η χαμηλή επίδρασή τους στην επενδυτική δραστηριότητα. Στο προσχέδιο προϋπολογισμού για το επόμενο έτος δεν περιλαμβάνεται προγραμματισμός αποκρατικοποιήσεων.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η άρση στο δεύτερο τρίμηνο των περιορισμών ή των απαγορεύσεων στις διασυνοριακές επιβατικές μετακινήσεις λόγω της πανδημίας, αντέστρεψε τις έντονες πιέσεις στις εξαγωγές υπηρεσιών και ακολούθως στο ΑΕΠ. Ευρύτερα, το άνοιγμα των οικονομιών κλιμάκωσε περαιτέρω τη ζήτηση εξαγωγών αγαθών που συνέχισαν στο αρχικό εξάμηνο του έτους την έντονη ανοδική δυναμική τους πέρυσι. Από την άλλη πλευρά, οι ίδιες

εξελίξεις οδήγησαν σε ισχυρή άνοδο των εισαγωγών προϊόντων, εξαιτίας αφενός της έντονης κλιμάκωσης της καταναλωτικής ζήτησης από το άνοιγμα του Λιανικού Εμπορίου, αλλά και του υψηλού εισαγωγικού περιεχομένου των εξαγωγών προϊόντων. Προηγουμένως στην τρέχουσα υποενοότητα παρουσιάστηκαν τα διαθέσιμα στοιχεία για τη διεθνή τουριστική κίνηση στο τρίτο τρίμηνο φέτος, από τα οποία προκύπτουν ενδείξεις ισχυρής ενίσχυσής της σε σχέση με πέρυσι, καθώς και υστέρησής της έναντι του 2019 μικρότερης από ότι αναμενόταν νωρίτερα εντός του 2021. Τούτων δεδομένων, θεωρείται πλέον πιθανό πως η τουριστική περίοδος θα είναι διευρυμένη από πέρυσι, φθάνοντας τουλάχιστον έως το τέλος Οκτωβρίου, με παρόμοιο αντίκτυπο στα έσοδα. Η εξασθένιση της υγειονομικής κρίσης σε σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς θα συνεχίσει να τονώνει τη ζήτησή τους για ελληνικά προϊόντα.

Αναλυτικά ως προς τις πρόσφατες εξελίξεις στις εξαγωγικές και εισαγωγικές ροές βασικών κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών, της Τράπεζας της Ελλάδος, οι εξαγωγές προϊόντων, σε τρέχουσες τιμές, συνέχισαν να διευρύνονται έντονα στο τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου, κατά 40,9% (+€2,89 δισεκ.), κατόπιν αύξησης 32,6% στο προηγούμενο τρίμηνο. Η αύξηση προήλθε κατά κύριο λόγο (56,9%) από τις εξαγωγές εκτός καυσίμων-πλοίων, που ενισχύθηκαν κατά 28,7% (+€1,64 δισεκ.), ελαφρώς ταχύτερα από ότι στο τρίμηνο Φεβρουαρίου-Απριλίου (+25,9%). Το υπόλοιπο της αύξησης των εξαγωγών προϊόντων προήλθε από τις πολύ υψηλότερες εξαγωγές καυσίμων (+94,1% ή +€1,24 δισεκ.), εξαιτίας της μεγάλης αύξησης των διεθνών τιμών τους, όπως αναλύθηκε προηγουμένως. Οι εξαγωγές πλοίων, των οποίων η βαρύτητα στο σύνολο των εξαγωγών προϊόντων είναι πολύ μικρή, ανήλθαν κατά €8,0 εκατ. ή 25,5%, βραδύτερα από ότι ένα τρίμηνο νωρίτερα (+59,7%). Επομένως, η ιδιαίτερα σημαντική ενίσχυση των εξαγωγών αγαθών δεν προήλθε κυρίως από υψηλότερες τιμές. Παρά την έντονη αύξηση των εξαγωγών προϊόντων, η ισχυρότερη ενίσχυση των εισαγωγών στο τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου (+43,6% ή +€4,88 δισεκ.), που προήλθε πρωτίστως (85,0%) από τις περισσότερες εισαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων-πλοίων (+31,9% ή +€2,98 δισεκ.), και τις εισαγωγές καυσίμων (+39,2% ή +€1,91 δισεκ.), οδήγησε σε διεύρυνση του ελλείμματος αγαθών από πέρυσι κατά 48,1% ή €1,99 δισεκ., στα €6,14 δισεκ.

Τη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών κατά την εξεταζόμενη περίοδο Μαΐου-Ιουλίου αντιστάθμισε η διεύρυνση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών. Οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν 80,4% περισσότερες από ότι πριν ένα έτος (+€4,23 δισεκ.), κατόπιν οριακής ανόδου 2,2% στο προηγούμενο τρίμηνο Φεβρουαρίου-Απριλίου. Η άνοδός τους προήλθε κυρίως (59,1%) από την παροχή ταξιδιωτικών υπηρεσιών (+€2,5 δισεκ. ή +310,7%), σε αντίθεση με την κατακόρυφη πτώση τους ένα τρίμηνο νωρίτερα (-69,3%). Οι μεταφορικές υπηρεσίες συνέβαλαν το 29% της αύξησης καθώς διευρύνθηκαν κατά €1,23 δισεκ. (+35,9%), αρκετά ταχύτερα από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (+3,7%). Το μικρότερο μερίδιο στην αύξηση των εξαγωγών υπηρεσιών είχαν οι λοιπές υπηρεσίες, που ανήλθαν κατά €500,8 εκατ. (+48,6%), συνεχίζοντας την αύξησή τους κατά 18,0% ένα τρίμηνο νωρίτερα.

Ενίσχυση παρουσίασε και η ζήτηση για εισαγόμενες υπηρεσίες στο τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου, μικρότερης σχετικής και απόλυτης έντασης από εκείνη για τις εξαγωγές υπηρεσιών (+56,6% ή +€2,1 δισεκ.), αλλά πολύ ταχύτερη από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (+10,6%). Η αύξηση προήλθε κυρίως από την ενισχυμένη εγχώρια ζήτηση για μεταφορές (+60,9% ή +€1,47 δισεκ.), με τη συμβολή των λοιπών υπηρεσιών στην άνοδο να έπεται (+39,7% ή +€460,8 εκατ.). Η εγχώρια ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες ενισχύθηκε έντονα, από το πολύ χαμηλό επίπεδό της όμως πέρυσι (+€172,7 εκατ. ή +120,0%). Ωστόσο ένα τρίμηνο νωρίτερα η τάση της ήταν εντελώς

διαφορετική (-66,2%). Συνισταμένη των μεταβολών στις δύο βασικές συνιστώσες του ισοζυγίου υπηρεσιών στο τρίμηνο Μάιου-Ιουνίου ήταν η έντονη διεύρυνση του πλεονάσματός του, κατά 138,3% ή κατά €2,12 δισεκ. Ως συνέπεια αυτής της θετικής εξέλιξης, το έλλειμμα του συνολικού ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών υποχώρησε οριακά την ίδια περίοδο, κατά 5,0% ή €130,1 εκατ. σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα, στα €2,48 δισεκ.

Ως προς τις πλέον πρόσφατες τάσεις σε τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας εγχωρίως, καθώς και σε βραχυχρόνιους οικονομικούς δείκτες, στο τέλος του πρώτου τριμήνου και στην αρχή του δεύτερου τριμήνου, φαίνεται πως κλιμακώνονται οι ανοδικές τάσεις τόσο στην πλευρά της παραγωγής, όσο και σε εκείνη της ζήτησης. Αναλυτικά, στην πλευρά της προσφοράς της οικονομίας, η άνοδος της βιομηχανικής παραγωγής παρέμεινε έντονη στο τρίμηνο Ιουλίου-Αυγούστου φέτος, στο 8,9%, έναντι αύξησης 13,6% στο προηγούμενο δίμηνο, εν μέρει λόγω της χαμηλής βάσης σύγκρισης πριν ένα χρόνο. Σε επίπεδο βασικών βιομηχανικών τομέων, η έντονη κλιμάκωση προήλθε κυρίως από τη Μεταποίηση, στην οποία η παραγωγή διευρύνθηκε κατά 6,1%, έναντι αύξησης 12,4% νωρίτερα φέτος. Η συμβολή της Παραγωγής Ηλεκτρικού Ρεύματος στην ισχυρή αύξηση επίσης ήταν σημαντική, με το ρυθμό ανόδου να διαμορφώνεται στο 21,7%, σχεδόν όσο ένα τρίμηνο νωρίτερα (22,4%). Στην Παροχή Νερού σημειώθηκε η μικρότερη ενίσχυση του προϊόντος, κατά 1,8%, παρόμοια εκείνης στο στην περίοδο Απριλίου-Μαΐου 1,3%. Τα Ορυχεία – Λατομεία ήταν ο μοναδικός τομέας με κάμψη, έστω ήπια, όταν στο προηγούμενο τρίμηνο ενισχύονταν έντονα (+20,0%). Η οικοδομική δραστηριότητα κλιμακώθηκε περαιτέρω στο τρίμηνο Μαΐου-Ιουλίου που καλύπτουν τα νέα στοιχεία σε σχέση με την προηγούμενη έκθεση, καθώς αυξήθηκε κατά 68,6% σε όρους επιφάνειας και κατά 59,5% σε όρους όγκου, με την αύξηση των αδειών να είναι ηπιότερη (+29,1%). Στο προηγούμενο δίμηνο φέτος οι αντίστοιχες μεταβολές ήταν 33,2%, 36,0% και 19,9% αντίστοιχα.

Στο σκέλος των μεγεθών τα οποία αντανακλούν το κλίμα και τις διαθέσεις στην πλευρά της ζήτησης της εγχώριας οικονομίας, ο δείκτης όγκου στο Λιανικό Εμπόριο (εποχικά διορθωμένος) παρουσίασε τον Ιούλιο ενίσχυση 7,8%, κατόπιν ιδιαίτερα ισχυρής ανόδου 21,6% στο δεύτερο τρίμηνο. Αυτή οφείλεται πρωτίστως στην πρωτοφανή ενίσχυση του Απριλίου, κατά 38,8%, καθώς στους επόμενους δύο μήνες η αύξηση διαμορφώθηκε στην περιοχή του 15,0%.

Λαμβάνοντας υπόψη για την πραγματοποίηση μακροοικονομικών προβλέψεων κυρίως τις πρόσφατες και τις πιθανές εξελίξεις σχετικά με την πανδημία του COVID-19, π.χ. την πρόσφατη ήπια βελτίωση των επιδημιολογικών δεδομένων διεθνώς, την εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού και την επιβράδυνση στην εμβολιαστική διαδικασία, την ταχύτερη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, τη μεγαλύτερη της αναμενόμενης άνοδο του διεθνούς τουρισμού, τα σαφώς περισσότερα των αρχικά σχεδιασμένων μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων εγχωρίως, εκτιμάται πως η ιδιαίτερα ισχυρή ανάκαμψη των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών στο δεύτερο τρίμηνο φέτος, θα συνεχιστεί με υψηλούς, ωστόσο ηπιότερους ρυθμούς στο δεύτερο εξάμηνο του 2021. Τη διεύρυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα υποστηρίξει η έντονη αποκλιμάκωση της ανεργίας. Η μεγάλη συσσώρευση αποταμιεύσεων από τα νοικοκυριά, ύψους σχεδόν €15,6 δισεκ. από το ξεκίνημα της υγειονομικής κρίσης, μπορεί να τροφοδοτήσει την ενίσχυση της κατανάλωσής τους στα δύο τελευταία τρίμηνα του τρέχοντος έτους. Οι φοροελαφρύνσεις για τα εισοδήματα (ασφαλιστικές εισφορές, εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης) είναι ένας πρόσθετος παράγοντας τόνωσης των καταναλωτικών δυνατοτήτων του ιδιωτικού τομέα κατά το τρέχον έτος. Υπό αυτές τις επιδράσεις προβλέπεται πως η ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 5,0-5,5%.

Το 2022, θεωρείται πλέον πιθανό ότι δεν θα σημειωθεί νέα ισχυρή έξαρση της πανδημίας, με πιθανές ωστόσο πρόσκαιρες εξάρσεις της, σε τοπικό επίπεδο (βασικό σενάριο πρόβλεψης). Ακολούθως, η οικονομία αναμένεται λειτουργήσει με τους υφιστάμενους, σχετικά λίγους περιορισμούς, ενδεχομένως και ορισμένους πρόσθετους κατά περιόδους. Αυτή η εξέλιξη θα τονώσει την ιδιωτική κατανάλωση με δύο τρόπους, τόσο άμεσα, με τη συνεχή, δια ζώσης λειτουργία κλάδων στους οποίους είχε επιβληθεί στο τέλος του περασμένου έτους και φέτος αναστολή λειτουργίας και στους οποίους πραγματοποιείται σημαντικό μέρος της ιδιωτικής κατανάλωσης (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Εστίαση, Τέχνες-Ψυχαγωγία, Μεταφορές κ.ά.), όσο και έμμεσα, από τη διεύρυνση της απασχόλησης και της δημιουργίας εισοδήματος σε αυτούς, καθώς διαχρονικά η συμβολή τους στην απασχόληση είναι υψηλή. Θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν και από τις περισσότερες επενδύσεις, π.χ. σε κλάδους της βιομηχανίας με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις, στον Τουρισμό, καθώς και από τη μεγαλύτερη συμβολή του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα (διεύρυνση ΠΔΕ, Ταμείο Ανάκαμψης). Τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών θα συνεχίσει να στηρίζει η αρκετά αυξημένη αποταμίευσή τους εντός της πανδημίας. Στον αντίποδα, ανασχετικά στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα επενεργήσει η άνοδος των τιμών λόγω των ενεργειακών προϊόντων, ιδίως στο πρώτο εξάμηνο του ερχόμενου έτους, η οποία όμως σταδιακά θα εξασθενήσει. Οι πληθωριστικές πιέσεις στην κατανάλωση θα μετριαστούν από τις παρεμβάσεις στήριξης των νοικοκυριών (επιδότηση κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, αυξημένο επίδομα θέρμανσης) και τις νέες φοροελαφρύνσεις (π.χ. μείωση τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας). Αρκετά μικρότερη θα είναι η ώθηση από τα έκτακτα μέτρα στήριξης λόγω της πανδημίας. Συνισταμένη αυτών των επιδράσεων στο διαθέσιμο πραγματικό εισόδημα και την καταναλωτική διάθεση, αναμένεται να είναι η νέα διεύρυνση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, κατά 3,5% έως 4,5%.

Το εναλλακτικό σενάριο διαφοροποιείται από το βασικό ως προς τις υγειονομικές εξελίξεις, οι οποίες σε αυτή την περίπτωση θα είναι δυσμενέστερες. Ωστόσο καθώς δεν αναμένεται να επιβληθεί εκ νέου lockdown ή αναστολή λειτουργίας ενός σημαντικού τμήματος της οικονομίας, ούτε απαγόρευση εισόδου στη χώρα, αλλά ορισμένοι στοχευμένοι περιορισμοί (π.χ. περιορισμός κυκλοφορίας για κάποιες ώρες τη νύχτα, μείωση ατόμων εντός των καταστημάτων, click inside, κλείσιμο κέντρων διασκέδασης, περιορισμοί στις μετακινήσεις μεταξύ νομών), δεν θα τεθούν σημαντικά εμπόδια την ιδιωτική κατανάλωση, ούτε θα διαφοροποιηθεί σημαντικά η καταναλωτική διάθεση. Όμως, λόγω κυρίως επιφυλακτικότητας έναντι δυνητικών δυσμενέστερων εξελίξεων, οι επιχειρήσεις θα προβούν σε λιγότερες προσλήψεις. Η ενίσχυση της επενδυτικής δραστηριότητας θα είναι ηπιότερη του βασικού σεναρίου, καθώς και η διεύρυνση του διεθνούς τουρισμού, μετριάζοντας τη δημιουργία θέσεων εργασίας και εισοδήματος από αυτούς τους παράγοντες. Μικρότερη θα είναι και η άνοδος των τιμών, η οποία ενδεχομένως να εξελιχθεί σε ήπια πτώση στη διάρκεια του έτους, κατόπιν της έντονης αύξησής τους φέτος. Επιπλέον, θα επανέλθουν κάποια από τα μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, συντηρώντας ένα μεγαλύτερο τμήμα της φετινής δημοσιονομικής τόνωσης. Ακολούθως, η καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών αναμένεται να παραμείνει σε τροχιά ανόδου, με μικρότερη ταχύτητα από το βασικό σενάριο (+1,5 - +2,5%).

Στην πλευρά της κατανάλωσης από το δημόσιο τομέα, η διεύρυνση των έκτακτων δαπανών λόγω COVID-19, κυρίως για προσωπικό, για υποδομές και εξοπλισμό ΤΠΕ, για την προμήθεια εμβολίων και tests, για την αύξηση των ΜΕΘ κ.ά., θα συνεχίσει να τονώνει την καταναλωτική ζήτησή του, τουλάχιστον κατά το τρέχον εξάμηνο του 2021. Επιπλέον, έκτακτες ανάγκες προέκυψαν για την αντιμετώπιση των καταστροφών από τις μεγάλες πυρκαγιές του καλοκαιριού, σε Εύβοια και

Αττική. Από την άλλη πλευρά, ανασχετικά στη διεύρυνση των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου σε αυτό το χρονικό διάστημα θα επενεργήσει το τεχνικό αποτέλεσμα του σαφώς υψηλότερου επιπέδου τους ένα έτος νωρίτερα, σε σύγκριση με εκείνο στο πρώτο εξάμηνο του 2020 (αποτέλεσμα βάσης). Επιπλέον, δεν θα καταβληθούν εκ νέου φέτος στους συνταξιούχους αναδρομικά, όπως στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι. Λαμβάνοντας υπόψη τις επιδράσεις των παραπάνω παραγόντων οι οποίοι επηρεάζουν τη δημόσια κατανάλωση, αναμένεται η μέση διεύρυνση της φέτος να φτάσει το 6,0-6,5%.

Η αναμενόμενη εξασθένιση της πανδημίας το 2022 θα περιορίσει και τις ανάγκες που αυτή δημιουργεί σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό, ενώ σε χαμηλότερα επίπεδα θα κινηθεί η προμήθεια εμβολίων. Όμως, το προσεχές έτος έχει προγραμματιστεί διεύρυνση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, με 12,0 χιλ. προσλήψεις για την κάλυψη θέσεων τακτικού προσωπικού, στο πλαίσιο του κανόνα μία πρόσληψη για κάθε μία αποχώρηση, ενώ θα πραγματοποιηθούν και περίπου 3,8 χιλ. επιπλέον προσλήψεις τακτικού προσωπικού στα υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης και στις ΟΣΥ και ΣΤΑΣΥ. Η ενίσχυση της απασχόλησης θα μετριάσει τον περιορισμό των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στην περιοχή του 3,0-4,0%. Εφόσον η πανδημία ανακάμψει, οπότε θα προκύψουν πρόσθετες σχετικές ανάγκες, η περιστολή των καταναλωτικών εσόδων θα είναι μικρότερη (-1,5 έως -2,5%).

Σε ότι αφορά τις επενδύσεις, ο υψηλότερος τραπεζικός δανεισμός επιχειρήσεων από πέρυσι, που συνεχίζεται με φθίνοντα ρυθμό, έχει ήδη διαμορφώσει δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων από φέτος από μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, όπως έχει τονιστεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία. Εφόσον συνεχιστεί η τρέχουσα σταδιακή βελτίωση των επιδημιολογικών δεδομένων, στο υπόλοιπο του 2021 και το επόμενο έτος, πιθανότατα με πρόσκαιρες έντονες διακυμάνσεις, η επιφυλακτικότητα για την πανδημία θα υποχωρήσει σημαντικά, ευνοώντας την υλοποίηση πολλών εξ αυτών των επενδυτικών σχεδίων. Επιχειρήσεις από δραστηριότητες της Μεταποίησης, η ζήτηση των οποίων είτε σχετίζεται με την υγειονομική κρίση, είτε παρουσίασαν ανθεκτικότητα σε αυτή (π.χ. Φάρμακα, κατασκευή Η/Υ, Πλαστικά), θεωρούνται οι πλέον πιθανές να διευρύνουν την επενδυτική δραστηριότητά τους. Η έντονη ανάκαμψη του διεθνούς τουρισμού φέτος, η οποία υπό τις υποθέσεις του βασικού μακροοικονομικού σεναρίου θα συνεχιστεί και θα κλιμακωθεί το 2022 θα αναθερμάνει την επενδυτική δραστηριότητά του. Αυτή θα αφορά και στην ανακαίνιση ακινήτων για Airbnb. Ο κλάδος θα προβεί σε περισσότερες επενδύσεις και στην περίπτωση του εναλλακτικού μακροοικονομικού σεναρίου, ωστόσο αυτές θα είναι λιγότερες και θα πραγματοποιούν σε περιοχές της χώρας με ισχυρή τουριστική ανάκαμψη φέτος και ενδείξεις συνέχισής της την επόμενη χρονιά.

Η υλοποίηση του «Ηρακλή II» θα συμβάλει ουσιαστικά στην κάλυψη τυχόν αρνητικών εξελίξεων στο ενεργητικό των τραπεζών από την πανδημία, όπως μια διεύρυνση των ΜΕΔ, αλλά και ευρύτερα, στον εκτεταμένο περιορισμό τους, όπως ήδη φάνηκε από τις σχετικές ενέργειες των τραπεζικών ιδρυμάτων και τα αποτελέσματά τους στο δεύτερο τρίμηνο φέτος. Ακολούθως, θα ευνοηθεί το 2022 η πιστωτική επέκταση. Σε ότι αφορά τις καταθέσεις, η ανοδική τάση τους αναμένεται να συνεχιστεί στο υπόλοιπο του 2021 και τουλάχιστον στις αρχές του επόμενου έτους, αλλά ηπιότερα. Ανασχετικά στη διεύρυνσή τους θα ενεργήσει η τάση σημαντικής κλιμάκωσης της κατανάλωσης.

Όπως έχει επισημανθεί σε εκθέσεις του IOBE, οι ενισχύσεις από τις έκτακτες δράσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας σε επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους (π.χ. επιστρεπτέα προκαταβολή, ταμείο εγγυοδοσίας επιχειρήσεων, επιδότηση τόκων δανείων και κεφαλαίου κίνησης), παρότι δεν αφορούν σε επενδύσεις, αποτυπώνονται εν μέρει στις επενδυτικές δαπάνες στο ΑΕΠ, καθώς διατίθενται στο πλαίσιο του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Στο οκτάμηνο φέτος, αυτού του είδους οι δαπάνες έφτασαν τα €2,2 δισεκ., έναντι €1,89 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα, επομένως είναι πιθανό η ώθηση από αυτόν τον παράγοντα στο σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου να είναι φέτος ελαφρώς υψηλότερη. Όμως, ο προγραμματισμός δράσεων αυτού του είδους στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2022 για την επόμενη χρονιά είναι μηδαμινός, επομένως, προς το παρόν δεν αναμένεται συνέχιση των θετικών επενεργειών τους το επόμενο έτος. Ευνόητα, σε περίπτωση επανάκαμψης της πανδημίας (εναλλακτικό σενάριο πρόβλεψης), θα επανέλθει η εφαρμογή ορισμένων εξ αυτών των μέτρων, σε πολύ μικρότερο φάσμα κλάδων και δραστηριοτήτων από την τελευταία διετία.

Την ολοκλήρωση ή τη σημαντική εξασθένιση στο επόμενο έτος των θετικών επενεργειών των έκτακτων παρεμβάσεων στήριξης εξαιτίας της πανδημίας, θα υπεραντισταθμίσει η εφαρμογή του εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0), στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU), σε συνδυασμό με τους εγχώριους πόρους που θα μοχλευτούν για τα επενδυτικά σχέδια τα οποία θα κριθούν επιλέξιμα προς στήριξη. Ήδη έχουν ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) προς υλοποίηση 48 έργα, προϋπολογισμού €2,76 δισεκ. Παρότι η Ελλάδα έχει καλύψει τα πρώτα 12 ορόσημα που αποτελούσαν προαπαιτούμενα για την πρώτη δόση από το RRF, ύψους €3,5 δισεκ., ύστερα από την προκαταβολή των πόρων του τον Αύγουστο (€4 δισεκ.), εντούτοις σημειώνεται καθυστέρηση στην υποβολή αιτήματος για τη λήψη της δόσης. Κατόπιν της καθυστέρησης, αυτό το τμήμα των αναμένεται να εκταμιευτεί τον προσεχή Φεβρουάριο, επομένως θα είναι διαθέσιμοι νωρίς το 2022. Ο στόχος για την παροχή ενισχύσεων το επόμενο έτος είναι στην περιοχή των €5,7 δισεκ., ενώ θα ενεργοποιηθεί και το δανειακό σκέλος του RRF. Εάν όμως παρουσιαστούν σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση των επενδύσεων του Σχεδίου ή ελλείψεις στο σχεδιασμό τους, π.χ., λόγω μη έγκαιρης εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων που συνδέονται με τις επενδύσεις ή/και μη αποτελεσματικής αξιοποίησης των πόρων του, η σημασία του Ταμείου Ανάκαμψης για την επενδυτική δραστηριότητα θα είναι περιορισμένη.

Η μικρή επιτάχυνση υλοποίησης του ΠΔΕ στο οκτάμηνο φέτος αναμένεται να συνεχιστεί στο υπόλοιπο του 2021, οδηγώντας σε μικρή υπέρβαση των δαπανών του πέρυσι (€6,37 δισεκ.). Λαμβάνοντας υπόψη τον υψηλότερο από ότι για το 2021 στόχο ενισχύσεων του ΠΔΕ για το επόμενο έτος (€7,45 έναντι €6,75 δισεκ.), το ότι ξεκινάει το ΕΣΠΑ 2021-2027, αλλά και την εμπειρία υλοποίησης του προγράμματος στο παρελθόν, εκτιμάται πως οι δαπάνες του μάλλον θα αυξηθούν ελαφρώς και το 2022, περίπου στα €7 δισεκ., παρέχοντας αντίστοιχα μεγαλύτερη στήριξη στην επενδυτική δραστηριότητα.

Η υπό-υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων-ιδιωτικοποιήσεων το 2020 σε μεγάλο βαθμό, που συνεχίζεται ηπιότερα το τρέχον έτος, εξαιτίας και των επιπτώσεων πανδημίας, έχει ως αποτέλεσμα τη μικρή συμβολή τους στην επενδυτική δραστηριότητα φέτος, μάλλον και τον επόμενο χρόνο, δεδομένης της μεγάλης περιόδου ωρίμανσης που απαιτείται για έργα αυτής της κλίμακας. Ωστόσο, η πρόσφατη ολοκλήρωση της παραχώρησης του Ελληνικού, της Εγνατίας Οδού, της ΔΕΠΑ Υποδομών, του ΔΕΔΔΗΕ, δημιουργεί πολύ σημαντικές μεσοπρόθεσμες

προοπτικές, για τις επενδύσεις, την οικονομική δραστηριότητα ευρύτερα, καθώς και για την απασχόληση.

Όπως προκύπτει από τις τάσεις σε σχετικούς βραχυχρόνιους δείκτες οι οποίες παρατέθηκαν προηγουμένως, τα οικοδομικά έργα παρουσιάζουν σημαντική ενίσχυση από την αρχή του τρέχοντος έτους, η οποία κλιμακώθηκε στο δεύτερο τρίμηνο. Αυτή ήδη έχει αποτυπωθεί στο σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου στο ΑΕΠ και εκτιμάται πως θα συνεχιστεί στα επόμενα τρίμηνα. Την οικοδομική δραστηριότητα θα τονώσουν σημαντικά το προσεχές έτος οι επενδύσεις στον κλάδο του Τουρισμού, όπως ήδη αναφέρθηκε, συμπεριλαμβανομένης της ανακαίνισης ακινήτων για Airbnb. Σε περίπτωση νέας κλιμάκωσης της υγειονομικής κρίσης, η πραγματοποίηση επενδύσεων στον Τουρισμό το 2022 θα μετριάσει ήπια.

Συνεκτιμώντας αυτές τις επιδράσεις, κυρίως της ισχυρής πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις και της συνεχιζόμενης από πέρυσι ανοδικής δυναμικής των εξαγωγών αγαθών, που καθορίζει τις επενδυτικές αποφάσεις στη Βιομηχανία, εκτιμάται πως η ανάκαμψη των επενδύσεων φέτος θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 18,5-20%. Το προσεχές έτος, θα προστεθούν σε αυτές τις επιδράσεις πρωτίστως εκείνες της αξιοποίησης πόρων από το ΕΤΑ και της σημαντικής ανόδου του τουρισμού το 2021 η οποία θα κλιμακωθεί. Ακολούθως, η διεύρυνση των επενδύσεων φέτος θα διευρυνθεί σε σχέση με φέτος, μεταξύ 23-26%. Μια νέα κλιμάκωση της υγειονομικής κρίσης θα συγκρατήσει την άνοδο της επενδυτικής δραστηριότητας στην περιοχή του 16-19%.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, στο σκέλος των εξαγωγών, η ισχυρή δυναμική των εξαγωγών υπηρεσιών, λόγω κυρίως της ανάκαμψης του διεθνούς τουρισμού, θα είναι αυτή που θα καθορίσει κατά κύριο λόγο τη μεταβολή του συνόλου των εξαγωγών το τρέχον έτος, ενδεχομένως και στο 2022. Αυτή η εξέλιξη έχει ευνοήσει και την παροχή διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών. Σε ότι αφορά τις εξαγωγές αγαθών, τη σημαντική ενίσχυσή τους θα συνεχίσει να στηρίζει η έντονη ανάκαμψη στην Ευρωζώνη. Η άνοδος θα μετριάσει από την απότομη κλιμάκωση των τιμών των ενεργειακών αγαθών και των υπόλοιπων βασικών εμπορευμάτων, κυρίως στο τελευταίο τρίμηνο του 2021 και το πρώτο της επόμενης χρονιάς. Εν συνεχεία, αναμένεται σταδιακή εξασθένησή τους, η οποία στην περίπτωση του εναλλακτικού σεναρίου για τη νέα χρονιά, ενδεχομένως να εξελιχθεί σε οριακό αντιπληθωρισμό στο δεύτερο εξάμηνο. Λαμβάνοντας υπόψη τις, ως επί το πλείστον θετικές τάσεις στους παράγοντες που παρουσιάστηκαν και αφορούν στην εξαγωγική ζήτηση, αλλά και τη δυναμική ήπιας βελτίωσης των επιδημιολογικών δεδομένων, εκτιμάται πως το 2021 η αύξηση του συνόλου των εξαγωγών διαμορφώθηκε στην περιοχή του 10,5-11,5%. Η συνέχισή της τον επόμενο χρόνο θα γίνει με ελαφρώς ηπιότερο ρυθμό από ότι φέτος στο βασικό σενάριο, στην περιοχή του 8,5-10%. Εφόσον προκύψει μια «αναζωπύρωση» του υγειονομικού ζητήματος, η άνοδος στο νέο έτος θα είναι ελαφρώς μικρότερη από ότι στο βασικό σενάριο, στην περιοχή του 5,5-7,0%.

Η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης, αλλά και των εξαγωγών προϊόντων κατά το τρέχον έτος, έχουν ήδη ισχυρό αυξητικό αποτύπωμα στις εισαγωγές προϊόντων. Επικουρικά στις εισαγωγές προϊόντων ενισχύονται έντονα οι εισαγωγές μεταφορικών υπηρεσιών. Αυτές οι τάσεις θα συνεχιστούν έως το τέλος του 2021 και το 2022. Ενδεχομένως να επηρεαστούν σε αμφότερες τις πλευρές των εισαγωγών από την ισχυρή άνοδο των διεθνών τιμών των ενεργειακών προϊόντων και βασικών εμπορευμάτων. Ηπιότερα από ότι αναμενόταν φαίνεται πως ενισχύεται φέτος η εγχώρια ζήτηση για ταξιδιωτικές υπηρεσίες, ενδεχομένως λόγω της επιφυλακτικότητας για την

υγειονομική κατάσταση εκτός Ελλάδας. Εφόσον δεν αντιστραφεί έντονα για μεγάλο χρονικό διάστημα η τρέχουσα τάση ήπιας εξασθένησης της πανδημίας, τα ταξίδια κατοίκων της χώρας στο εξωτερικό αναμένεται να κλιμακωθούν σημαντικά από το χειμώνα φέτος, αποτελώντας πρόσθετη πηγή πιέσεων στο εξωτερικό ισοζύγιο.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο – Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2015)

	2019	2020	2021	2022
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	1,9	-8,2	4,3*	6,0*
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,9	-5,2	2,5	3,3
Δημόσια Κατανάλωση	1,2	2,7	2,2	-2,3
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-4,6	-0,6	12,9	15,1
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	4,8	-21,7	9,1	14,8
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	3,0	-6,8	6,3	6,8
Απασχόληση	1,2	-1,3	0,4	0,7
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	1,0	0,0	1,3	2,0
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	0,2	9,2	-2,0	-3,0
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	0,5	-1,3	-0,4*	0,5*
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	1,0	-3,1	3,7	3,7
Καθαρές Εξαγωγές	0,7	-5,8	0,4	2,3
Αποθέματα	1,0	0,7	0,0	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	1,1	-9,7	-10,0	-3,2
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-2,2	-7,8	-7,6	-5,3
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	180,5	205,6	208,8	201,5
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	17,3	16,3	16,3	16,1

*Πηγή: European Economic Forecast, summer 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούλιος 2021

Πηγή: European Economic Forecast, spring 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μάιος 2021

Σε αντίθετη περίπτωση, π.χ. νέας έξαρσης της πανδημίας, όπως προβλέπεται στο εναλλακτικό σενάριο προβλέψεων για το 2022, η αύξηση θα είναι υποτονική. Ευρύτερα, η αύξηση των εισαγωγών προβλέπεται πως θα είναι μεγαλύτερη εκείνης των εξαγωγών φέτος και στο επόμενο έτος, οδηγώντας σε επιδείνωση του εξωτερικού ισοζυγίου. Συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω παράγοντες, προβλέπεται πως οι εισαγωγές θα διευρυνθούν φέτος κατά 11,0% με 12,5%, άνοδος η οποία θα παρουσιάσει μικρή επιβράδυνση την ερχόμενη χρονιά, στην περιοχή του 9,5-11% υπό το βασικό σενάριο. Η ενίσχυσή τους θα είναι μικρότερη υπό το εναλλακτικό σενάριο εξελίξεων (6,5-8%).

Από τη διαδικασία εκτιμήσεων για τις τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ το τρέχον και το επόμενο έτος, οι οποίες για το 2022 έγιναν βάσει διαφορετικών σεναρίων για τις εξελίξεις σχετικά με την πανδημία του COVID-19 στην Ελλάδα και διεθνώς, καθώς και άλλων προσδιοριστικών παραγόντων του ΑΕΠ (διεθνής τουρισμός, πληθωρισμός κ.ά.) προέκυψαν αντίστοιχες προβλέψεις για τη μεταβολή του εγχώριου προϊόντος. Σύμφωνα με αυτές, το 2021, στο οποίο δεν αναμένεται νέα σημαντική έξαρση της πανδημίας έως το τέλος του έτους, ενώ είναι πιθανές κατά τόπους,

πρόσκαιρες εξάρσεις της, με ισχυρότερη της αρχικά προβλεπόμενης ανάκαμψη της Ευρωζώνης και μεγαλύτερη ενίσχυση της διεθνούς τουριστικής κίνησης, αλλά και υψηλότερο πληθωρισμό, η ελληνική οικονομία θα αναπτυχθεί με ρυθμό στην περιοχή του 8,0-8,5%. Το 2022, υπό παρόμοιες υγειονομικές συνθήκες, που θα ευνοήσουν την περαιτέρω κλιμάκωση του τουρισμού και τη συνέχιση της ισχυρής ανάπτυξης της Ευρωζώνης, με ώθηση στις επενδύσεις από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, αλλά και πολύ λιγότερες παρεμβάσεις στήριξης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών από ότι φέτος, η ισχυρή ανάκαμψη θα συνεχιστεί, με ρυθμό στην περιοχή του 4,0%. Εφόσον σημειωθεί νέα σημαντική επιδείνωση στο υγειονομικό ζήτημα, δεν αναμένονται εκ νέου ισχυρά, «οριζόντια» περιοριστικά μέτρα, αλλά ήπιες, στοχευμένες παρεμβάσεις προστασίας της δημόσιας υγείας, καθώς και περισσότερα μέτρα στήριξης. Ωστόσο, η νέα άνοδος του τουρισμού και η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη, θα είναι ηπιότερες από ότι στο βασικό σενάριο, διαμορφώνοντας την άνοδο του ΑΕΠ στην περιοχή του 2,0-2,5%.

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2021 – 2022 (σε σταθερές αγοραίες τιμές, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ		ΕΕ		ΙΟΒΕ			ΔΝΤ		ΟΟΣΑ	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022**	2022***	2021	2022	2021	2022
ΑΕΠ	6,1	4,5	4,3*	6,0*	8,0-8,5	4,0	2,0-2,5	6,5	4,6	3,8	5,0
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,9	2,9	2,5	3,3	5,0-5,5	3,5-4,5	1,5-2,5	:	:	1,6	3,0
Δημόσια Κατανάλωση	4,1	-2,8	2,2	-2,3	6,0-6,5	-3,0 - -4,0	-1,5 - -2,5	:	:	2,1	-1,4
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	11,1	23,4	12,9	15,1	18-20	23 -26	16-19	:	:	11,5	20,0
Εξαγωγές	14,0	11,1	9,1	14,8	10,5-11,5	8,5 - 10	5,5-7,0	:	:	4,9	13,3
Εισαγωγές	6,6	8,9	6,3	6,8	11,0-12,5	9,5-11	6,5 - 8,0	:	:	1,5	9,1
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	0,0	0,8	-0,4*	0,6*	0,6-0,8	0,3 - 0,5	-0,3 - -0,5	-0,1	0,4	0,2	1,2
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	16,0	14,3	16,3	16,1	15,6	14,3	14,9	15,8	14,6	15,9	15,6
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-10,0	-3,6	-10,0	-3,2	:	:	:	-10,2	-4,3	-10,1	3,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	-7,6	-5,3	:	:	:	-7,4	-5,1	-6,5	-5,2

* European Economic Forecast, summer 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούλιος 2021

**Βασικό σενάριο ΙΟΒΕ, ***Εναλλακτικό σενάριο ΙΟΒΕ

Πηγές: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2022, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2021 – European Economic Forecast, spring 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μάιος 2021 - Η Ελληνική Οικονομία 03/21, ΙΟΒΕ, Οκτώβριος 2021 – World Economic Outlook, ΔΝΤ, Οκτώβριος 2021 - Fiscal Monitor, ΔΝΤ, Οκτώβριος 2021 - Economic Outlook 109, ΟΟΣΑ, Μάιος 2021

Στο πεδίο των τάσεων στην απασχόληση και την ανεργία, οι εξελίξεις σχετικά με την υγειονομική κρίση είναι οι πλέον καθοριστικές αυτών, όπως και πέρυσι. Εφόσον αυτός ο παράγοντας δεν παρουσιάσει νέες διακυμάνσεις το 2022, θα τον διαδεχθούν ως προς τη σημαντικότητα της επίδρασής τους στην αγορά εργασίας η ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης, η περαιτέρω ενίσχυση του Τουρισμού και οι επενδύσεις, ενώ μικρότερη θα είναι η επίδραση του υψηλού πληθωρισμού. Εφόσον δεν σημειωθεί νέα έξαρση της πανδημίας το τελευταίο τρίμηνο φέτος και εντός της επόμενης χρονιάς, τότε οι περισσότερες επιχειρήσεις στους κλάδους Λιανικού εμπορίου, Τουρισμού, Εστίασης, Τεχνών και Ψυχαγωγίας, που είχαν πληγεί σε μεγάλο βαθμό από την αναστολή λειτουργίας τους λόγω της πανδημίας, αναμένεται να λειτουργήσουν, με θετικές

επιδράσεις στην απασχόλησή τους από τη σταδιακή ομαλοποίηση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών. Την ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης θα μετριάσει στο τέλος του 2021 και στην αρχή του 2022 ο ισχυρός πληθωρισμός, ο οποίος θα εξασθενήσει σταδιακά εντός του επόμενου έτους. Στην περίπτωση του εναλλακτικού σεναρίου, δεν θα τεθούν εκ νέου σημαντικοί περιορισμοί στη λειτουργία των επιχειρήσεων. Όμως, λόγω κυρίως επιφυλακτικότητας έναντι δυνητικών δυσμενέστερων εξελίξεων, οι επιχειρήσεις θα προβούν σε λιγότερες προσλήψεις. Επιπλέον, η καταναλωτική ζήτηση θα αυξηθεί ηπιότερα, καθώς θα εξασθενήσει η καταναλωτική διάθεση. Όμως θα είναι ηπιότερος και ο πληθωρισμός, ο οποίος ενδεχομένως θα αντιστραφεί στη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου, έτσι το πραγματικό εισόδημα θα περιοριστεί λιγότερο.

Η ταχύτερη της αναμενόμενης νωρίτερα φέτος ανάκαμψη της Ευρωζώνης θα ενισχύσει την εξαγωγική ζήτηση περισσότερο από ότι αναμενόταν, στηρίζοντας την απασχόληση στους εξαγωγικούς κλάδους, κυρίως από τη βιομηχανία. Η εξίσου ισχυρή ανάπτυξη της Ευρωζώνης που προβλέπεται για το επόμενο έτος, εφόσον δεν ανακάμψει η πανδημία, θα συνεχίσει να παρέχει ώθηση στις εξαγωγές και την απασχόληση. Εφόσον, η υγειονομική κρίση παρουσιάσει νέα έξαρση, η αύξηση του ΑΕΠ αναμένεται να επιβραδυνθεί ήπια, και αντιστοίχως και η άνοδος της ζήτησης για ελληνικές εξαγωγές, επομένως και η στήριξη στην απασχόληση.

Η αύξηση των επενδύσεων, σε εξαγωγικούς κλάδους της βιομηχανίας και στον Τουρισμό, αλλά κυρίως αξιοποιώντας τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, καθώς και από την εκκίνηση επενδύσεων σε σημαντικές αποκρατικοποιήσεις, όπως στο Ελληνικό, θα τονώσει σημαντικά τη δημιουργία θέσεων εργασίας το ερχόμενο έτος, μεταξύ άλλων κλάδων, στις Κατασκευές.

Τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση το 2022 θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας. Ήδη έχει πραγματοποιηθεί προγραμματισμός προσλήψεων το προσεχές έτος για την κάλυψη θέσεων τακτικού προσωπικού στο Δημόσιο (15,8 χιλ.), στο πλαίσιο του κανόνα μία πρόσληψη για κάθε μία αποχώρηση.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, η εκτίμηση για το ποσοστό της ανεργίας το 2021 αναθεωρείται επί τα βελτίω στην περιοχή του 15,6%. Σε ότι αφορά στο 2022, στο βασικό σενάριο το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 14,3%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο στην περιοχή του 14,9%.

Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες τάσεις στις βασικές συνιστώσες των Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στο υπόλοιπο του τρέχοντος έτους και το 2022, ξεκινώντας από τη ζήτηση, εφόσον δεν σημειωθεί κάποια νέα έξαρση της πανδημίας, θα επιτρέψει τη δραστηριότητα με συνθήκες προ κρίσης σε κλάδους που πλήγηκαν από τις καραντίνες και στους οποίους πραγματοποιείται ένα σημαντικό τμήμα της εγχώριας κατανάλωσης (Λιανικό Εμπόριο, Εστίαση, Τουρισμός), καθώς και την αύξηση της απασχόλησής τους. Σε συνδυασμό με τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωστρεφείς δραστηριότητες στη βιομηχανία, όπως επίσης από περισσότερες επενδύσεις, θα αυξηθεί το εγχώριο διαθέσιμο εισόδημα, τονώνοντας την καταναλωτική ζήτηση και ακολούθως τις τιμές. Εάν όμως σημειωθεί μια νέα ανάκαμψη της πανδημίας το ερχόμενο έτος, η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας, της απασχόλησης και του εισοδήματος θα είναι ηπιότερα. Ωστόσο, δεν αναμένονται ισχυρές επιπτώσεις στη ζήτηση, καθώς τα μέτρα προστασίας μάλλον θα είναι ήπια, όπως προαναφέρθηκε.

Στο σκέλος των επιδράσεων της ενέργειας, ο ήπιος περιορισμός των περικοπών στην ημερήσια παραγωγή πετρελαίου από τις χώρες μέλη του OPEC+ (συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας), που έχει αποφασιστεί να συνεχιστεί έως το τέλος του έτους, δεν επαρκεί για την κάλυψη της ραγδαίας αύξησης στη ζήτησή του από την αναθέρμανση της παγκόσμιας οικονομίας. Στόχος του

οργανισμού είναι η πλήρης άρση των περιορισμών έως τον Σεπτέμβριο του 2022. Ωστόσο, εφόσον κρίνει ότι χρειάζεται, έχει δηλώσει πως θα επανεξετάσει την πολιτική του. Ένας πιθανός λόγος θα μπορούσε να είναι η έντονη συνέχιση της ανόδου των τιμών. Οι περιορισμοί από την πλευρά της προσφοράς θα μετριαστούν από τη χρήση αποθεμάτων που έχουν ανακοινώσει οι ΗΠΑ και η Κίνα. Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες εξελίξεις στην πλευρά της ζήτησης ενέργειας, από τις πρόσφατες προβλέψεις διεθνών οργανισμών για την οικονομική δραστηριότητα φέτος και το 2022 προκύπτει πως θα παραμείνει ισχυρή, παρά τις πληθωριστικές πιέσεις. Οι τελευταίες προβλέψεις του ΔΝΤ ουσιαστικά δεν διαφέρουν από τις προηγούμενες, με την άνοδο του παγκόσμιου ΑΕΠ φέτος να εκτιμάται στην περιοχή του 5,9%, και για την ερχόμενη χρονιά ηπιότερη, ωστόσο υψηλή (+4,9%). Συνεπώς, δεν αναμένεται αποκλιμάκωση του ενεργειακού κόστους, και είναι πιθανή μια νέα μικρή άνοδος του χρόνου. Μια «αναζωπύρωση» της υγειονομικής κρίσης εκτιμάται πως θα ανέκοπτε ήπια την αυξητική τάση.

Όσο αφορά την αναμενόμενη επίδραση των υπόλοιπων παρεμβάσεων έμμεσης φορολογίας, η μείωση του ΦΠΑ που ίσχυε από τον περυσινό Ιούνιο για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες παρατάθηκε μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 2022. Ωστόσο, καθώς έχει πλέον παρέλθει ένα έτος από την εφαρμογή της, δεν αναμένεται κάποια περαιτέρω ουσιαστική επίδρασή της στις τιμές. Η έκπτωση του ΦΠΑ σε ορισμένα άλλα αγαθά και υπηρεσίες προσεχώς (γυμναστήρια, σχολές χορού κ.α.), θα έχει περιορισμένη ανασχετική επίδραση στην αύξηση των τιμών, καθώς αφορά ένα μικρό τμήμα των καταναλωτικών δαπανών. Ισχυρότερο αναμένεται να είναι το αποτέλεσμα από τη μείωση του τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω πιθανές τάσεις στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, καθώς και το ρυθμό μεταβολής του στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου φέτος, προβλέπεται μέσος ρυθμός πληθωρισμού για το 2021 0,6% έως 0,8%. Υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων για το 2022 η ισχυρότερη ζήτηση και η αρκετά ηπιότερη επίδραση του ενεργειακού κόστους, θα οδηγήσουν σε αύξηση τιμών 0,3% έως 0,5%. Εάν όμως κλιμακωθεί εκ νέου ισχυρά η πανδημία, θα μετριάσει την καταναλωτική διάθεση, ενώ η επίδραση των ενεργειακών αγαθών μάλλον θα μεταστραφεί σε αρνητική. Ακολούθως, θα σημειωθεί ήπιος αντιπληθωρισμός, κατά 0,3% έως 0,5%.

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

- Αύξηση βιομηχανικής παραγωγής κατά 8,9% στο οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου του 2021, όταν την αντίστοιχη περίοδο του 2020 ενισχύθηκε οριακά κατά 0,9%.
- Ενίσχυση των Κατασκευών στο πρώτο εξάμηνο του 2021 κατά 4,7% αντί απωλειών 18,8% το 2020.
- Αύξηση 9,2% στον όγκο του Λιανικού Εμπορίου στο οκτάμηνο του 2021, έναντι πτώσης 4,1% πριν ένα χρόνο.
- Αύξηση κύκλου εργασιών σε δώδεκα από τους δεκατρείς υποκλάδους των Υπηρεσιών κατά το δεύτερο τρίμηνο.

Βιομηχανία

Τον Αύγουστο του 2021, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής ενισχύθηκε κατά 10,1%, όταν τον ίδιο μήνα του 2021 υποχωρούσε κατά 3,9%. Συνολικά, στο οκτάμηνο του 2021 ο δείκτης ενισχύθηκε κατά 8,9%, όταν την αντίστοιχη περίοδο του 2020 ενισχύθηκε οριακά κατά 0,9%.

Την ίδια περίοδο ο δείκτης τιμών του βιομηχανικού παραγωγού αυξήθηκε κατά 6,7%, όταν την ίδια περίοδο πέρσι μειωνόταν κατά 6,9%. Η άνοδος οφείλεται περισσότερο στην αύξηση των τιμών στα εξαγόμενα προϊόντα (+147%, αντί κάμψης 15,1% πέρυσι) και λιγότερο στις τιμές των προϊόντων που διατίθενται στην εγχώρια αγορά (+6,7% αντί μείωσης κατά 4,2% το 2020).

Ο κύκλος εργασιών της βιομηχανίας κατά το επτάμηνο του 2021 φαίνεται να ανακάμπτει κατά 19,1%, αντί απωλειών 14,4% πριν ένα χρόνο.

Στην Ευρωζώνη το επτάμηνο του 2021, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε με ρυθμό 11,2%, σχεδόν αντισταθμίζοντας τις απώλειες της ίδιας περιόδου του 2020 (-11,9%).

Καλύτερα από πέρυσι κινήθηκαν όλοι οι βασικοί τομείς της ελληνικής βιομηχανίας την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου φέτος. Αναλυτικότερα η μεγαλύτερη ενίσχυση σημειώθηκε στην παραγωγή της Παροχής Ηλεκτρικού Ρεύματος (+17,7% αντί -9,7% το 2020), ενώ ακολούθησαν η Μεταποίηση (+7,8% αντί -2,4%) και τα Ορυχεία (+5,5% αντί -3,4%). Η παραγωγή στην Παροχή Νερού βελτιώθηκε οριακά (+1,1% αντί +0,9% το 2020).

Στους κλάδους των Ορυχείων-Λατομείων, η παραγωγή στην Εξόρυξη Άνθρακα και Λιγνίτη - Άντληση Αργού Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου αυξήθηκε κατά 46,3% αντί κατακόρυφης κάμψης κατά 78,2% πριν ένα χρόνο. Αύξηση σημειώθηκε και στα Λοιπά Ορυχεία και Λατομεία (+16,7%, από -11,3% το 2020), ενώ η παραγωγή στην Εξόρυξη μεταλλευμάτων περιορίστηκε (-14,4% αντί +34,9% ένα έτος νωρίτερα).

Στη Μεταποίηση, μεταξύ των βασικών κλάδων της για την ελληνική οικονομία, η παραγωγή Φαρμάκων ενισχύθηκε κατά 13,8% σε συνέχεια παρόμοιας αύξησης κατά 13,5% το 2020. Ακολούθησε σε άνοδο η παραγωγή Βασικών μετάλλων (+3,9% αντί -6,6%) και τα Τρόφιμα, των

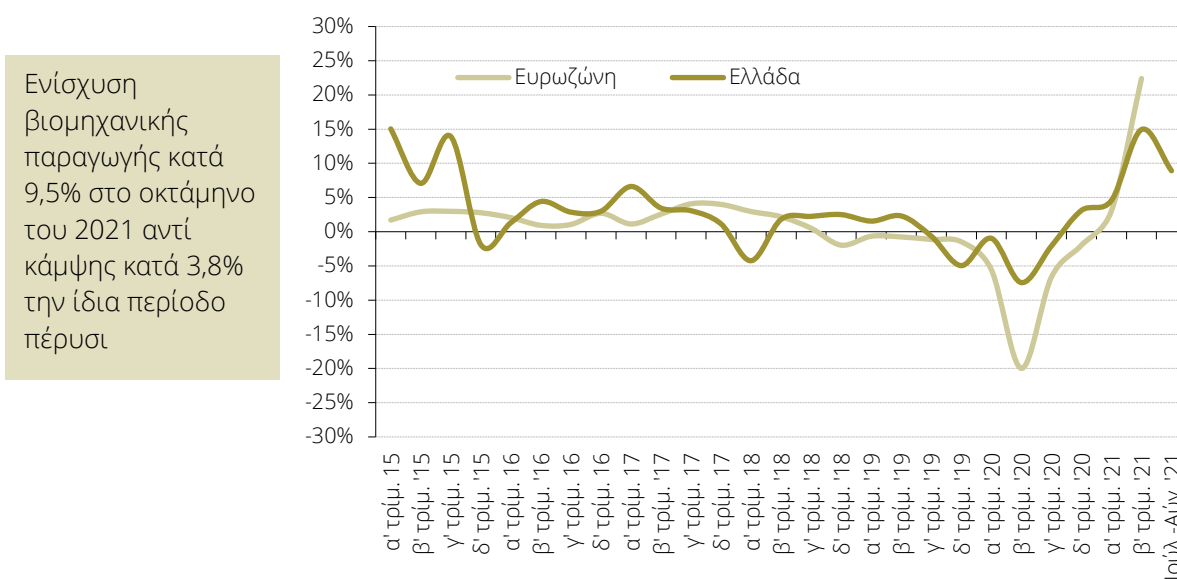
οποίων η παραγωγή ενισχύθηκε κατά 2,1%, αντί παρόμοιας μείωσης την ίδια περίοδο του 2020 (-2,0%).

Άνοδο παρουσίασε η παραγωγή στην πλειονότητα των υπόλοιπων κλάδων της Μεταποίησης. Αναλυτικά, η κατασκευή Ηλεκτρολογικού εξοπλισμού αυξήθηκε κατά 26,3% (αντί -8,8% πέρυσι) και ακολούθησαν σε άνοδο η παραγωγή Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (+23,9% κατόπιν +6,2%) και η κατασκευή Λοιπού Εξοπλισμού Μεταφορών (+20,9% αντί +3,7%). Η παραγωγή Δερμάτινων Ειδών αυξήθηκε κατά 18,0% αντί κατακόρυφης πτώσης 38,8%, πέρυσι. Έπονταν σε άνοδο οι κλάδοι Ένδυσης (+16,8% αντί -31,3%), η κατασκευή Μηχανημάτων και Εξοπλισμού (+16,0 αντί -9,5%), η Ποτοποιία (+12,7% αντί -13,3%) και τα προϊόντα Καπνού (+11,9% σε συνέχεια +2,9%).

Το προϊόν ενισχύθηκε και στις πέντε κύριες ομάδες βιομηχανικών προϊόντων. Αναλυτικά, η παραγωγή αυξήθηκε στα Κεφαλαιουχικά αγαθά κατά 15,9% (αντί οριακών απωλειών 0,9% το 2020), στα Διάρκη Καταναλωτικά Αγαθά (+14,6% αντί -10,9%), στην Ενέργεια (+10,6% αντί -6,8%), ενώ ακολούθησαν τα Ενδιάμεσα Αγαθά (+8,4% αντί -3,3%) και τα Μη Διάρκη Καταναλωτικά Αγαθά (+7,2% αντί -1,3%).

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη, Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Κατασκευές

Το δεύτερο τρίμηνο του 2021, ο δείκτης παραγωγής στον κλάδο Κατασκευών ενισχύθηκε κατά 14,6%, αντί απωλειών 27,9% την ίδια περίοδο του 2020. Στο πρώτο εξάμηνο φέτος, ο δείκτης ενισχύθηκε κατά 4,7% αντί απωλειών 18,8% πριν ένα χρόνο. Στους επιμέρους δείκτες την ίδια περίοδο, η παραγωγή Οικοδομικών έργων αυξήθηκε κατά 4,3% αντί απωλειών 11,2% πέρυσι. Αντίστοιχα, ο δείκτης έργων Πολιτικού Μηχανικού ενισχύθηκε κατά 4,9%, αντί ισχυρής μείωσης 23,5% πριν ένα χρόνο.

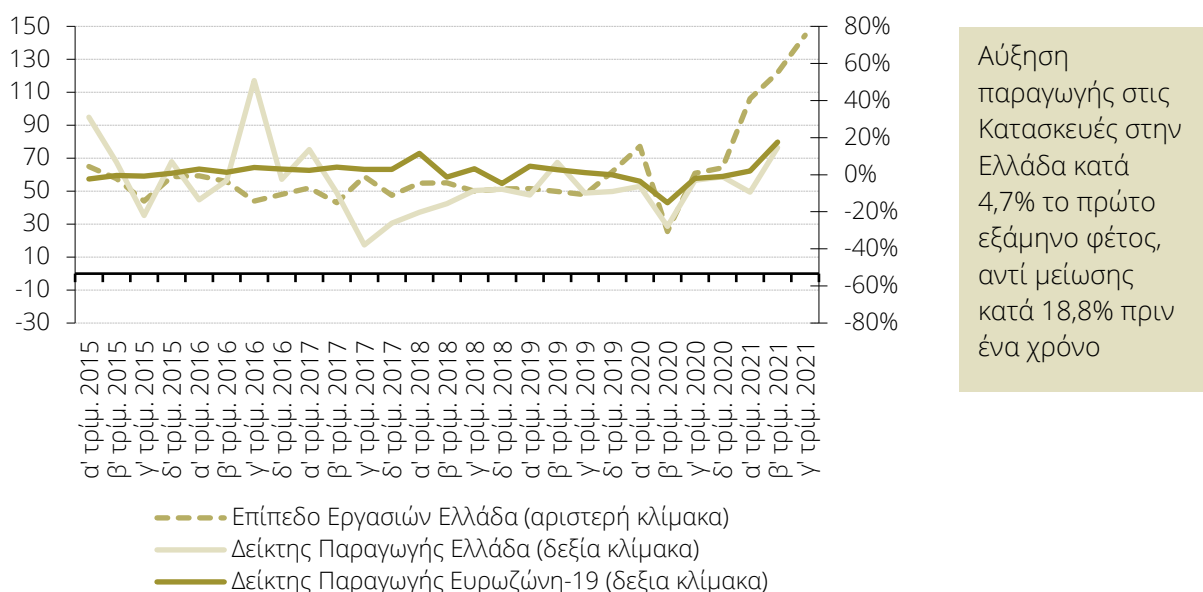

Στην Ευρωζώνη το πρώτο εξάμηνο του 2021, ο δείκτης παραγωγής στις Κατασκευές ενισχύθηκε κατά 9,3%, σχεδόν αντισταθμίζοντας τις απώλειες του πρώτου μισού του 2020 (-9,3%).

Από τα στοιχεία οικοδομικής δραστηριότητας στο επτάμηνο του 2021 προκύπτει αύξηση 31,1% σε όρους αριθμού αδειών, υπερδιπλάσια της αύξησης της ίδιας περιόδου του 2020 (+15,7%). Πολύ εντονότερη αύξηση σε σχέση με πέρυσι καταγράφεται τόσο σε όρους επιφάνειας (+55,8% αντί +18,9%), όπως επίσης και σε όρους όγκου (+47,1% κατόπιν +20,6%).

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Λιανικό Εμπόριο

Ο δείκτης όγκου στον κλάδο Λιανικού Εμπορίου το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου φέτος αυξήθηκε κατά 9,2% αντί μείωσης 4,1% ένα έτος νωρίτερα. Ο όγκος εργασιών ενισχύθηκε σε 7 από τους 8 υποκλάδους του. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στα Φαρμακευτικά - Καλλυντικά (+24,7% κατόπιν +12,0% πέρυσι), ενώ ακολούθησαν τα Έπιπλα και Ηλεκτρικά Είδη (+22,7% αντί -1,8% το 2020), τα Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός (+14,8% αντί -13,1%), τα Βιβλία - Χαρτικά (+13,3% αντί απωλειών 3,5%), τα Πολυκαταστήματα (+5,9% αντί -11,9%) και τα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων (+2,9%, από +5,6%). Απώλειες σε σχέση με το 2020 σημειώθηκαν στον όγκο πωλήσεων Καυσίμων και Λιπαντικών (-2,8% σε συνέχεια κάμψης -11,8%).

Οι προσδοκίες στον κλάδο του Λιανικού εμπορίου στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου φέτος, έτσι όπως αποτυπώνονται στους πρόδρομους δείκτες των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, ενισχύθηκαν σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα. Ο σχετικός δείκτης αυξήθηκε 7,1 μονάδες, αντί μείωσης 16,8 μονάδων πριν ένα χρόνο.

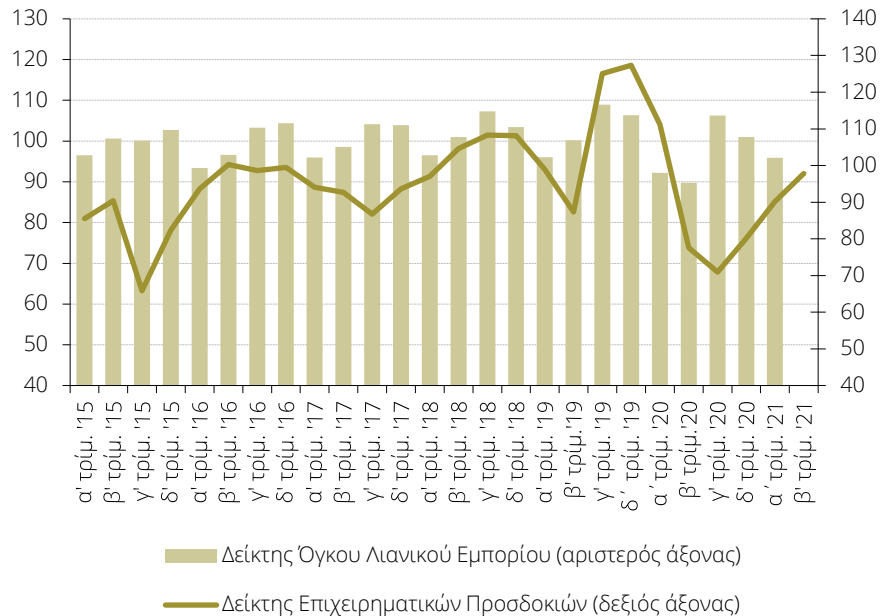
Σε επίπεδο δραστηριοτήτων, οι προσδοκίες στο εννεάμηνο του 2021 επιδεινώθηκαν κυρίως στα Πολυκαταστήματα (-39,0 μονάδες, αντί μείωσης 0,7 μονάδων την ίδια περίοδο του 2020) και στα

Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός (-35,8 μονάδες αντί αύξησης 6,7 μονάδων το 2020). Αντίθετα, οι προσδοκίες ενισχύθηκαν έντονα στα Οχήματα – Ανταλλακτικά (+39,9 μονάδες αντί -48,0 μονάδων πέρυσι), στα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση (+28,2 μονάδες αντί -21,6 μονάδων το προηγούμενο έτος) και στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (+27,7 μονάδες αντί 15,3 μονάδων πριν ένα χρόνο).

Διάγραμμα 3.4

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2010=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Αύξηση 9,2% στον όγκο του Λιανικού Εμπορίου στο οκτάμηνο του 2021, έναντι πτώσης 4,1% πριν ένα χρόνο. Νέα σημαντική βελτίωση προσδοκιών στο τρίτο τρίμηνο σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2020

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, IOBE

Ειδικότερα, οι προσδοκίες για τα Αυτοκίνητα – Οχήματα διαμορφώθηκαν στις 137,4 μονάδες στο τρίτο τρίμηνο του 2021, υπεραντισταθμίζοντας τις απώλειες του 2020 (-43,3 μονάδες), καθώς στο αντίστοιχο διάστημα του 2019 ο δείκτης βρισκόταν στις 129,6 μονάδες. Το ισοζύγιο των τρεχουσών πωλήσεων επανήλθε στα επίπεδα σχεδόν του 2019, στις 38 μονάδες, έναντι -67 μονάδων πέρυσι, με σημαντική αύξηση του ποσοστού όσων εκτιμούσαν αυξημένες πωλήσεις, και υποχώρηση των επιχειρήσεων που δήλωναν μειωμένες πωλήσεις. Στο σκέλος των αποθεμάτων παρατηρείται αρκετά μεγάλο ποσοστό όσων τα εκτιμούν ως χαμηλά, καθώς οι κλυδωνισμοί στις εφοδιαστικές αλυσίδες επηρεάζουν και την αυτοκινητοβιομηχανία, εξανεμίζοντας τα αποθέματα. Το ισοζύγιο των παραγγελιών ανέκαμψε και ξεπέρασε τα επίπεδα του 2019, με το θετικό πρόσημο να διαμορφώνεται στις 32 μονάδες, έναντι 11 μονάδων πέρυσι, με σταθεροποίηση όσων εκτιμούν αυξημένες τις παραγγελίες και κατακόρυφη μείωση όσων αναμένουν πτώση το επόμενο διάστημα. Στο ισοζύγιο για τις προσδοκίες πωλήσεων, οι εκτιμήσεις βελτιώθηκαν, χωρίς ωστόσο να επανέρχονται πλήρως σε σχέση με πρόπερσι, με το ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 22 μονάδες, έναντι 13 πέρυσι και 37 μονάδων το 2019. Στο σκέλος της απασχόλησης παραμένουν οι ισχυρές ενδείξεις σταθεροποίησης.

Πίνακας 3.4

Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2010=100)				
	Ιαν. - Αυγ. 2019	Ιαν. - Αυγ. 2020	Ιαν. - Αυγ. 2021	Μεταβολή 2020/2019	Μεταβολή 2021/2020
Γενικός Δείκτης	99,5	95,4	104,2	-4,1%	9,2%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	100,3	98,5	108,9	-1,8%	10,5%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	103,8	109,6	112,8	5,6%	2,9%
Πολυκαταστήματα	90,5	79,7	84,4	-11,9%	5,9%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	93,2	82,2	79,9	-11,8%	-2,8%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	84,4	73,3	84,2	-13,1%	14,8%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	97,0	108,6	135,4	12,0%	24,7%
Ένδυση-Υπόδηση	107,6	86,9	104,7	-19,2%	20,5%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	109,6	107,6	132,1	-1,8%	22,7%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	116,1	112,1	127,0	-3,5%	13,3%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν.-Σεπτ. 2019	Ιαν.-Σεπτ. 2020	Ιαν.-Σεπτ. 2021	Μεταβ. 2020/2019	Μεταβ. 2021/2020
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	99,9	106,6	70,8	6,7	-35,8
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	81,7	60,1	88,3	-21,6	28,2
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	77,3	62,0	89,7	-15,3	27,7
Οχήματα-Ανταλλακτικά	128,4	80,4	120,3	-48,0	39,9
Πολυκαταστήματα	103,8	103,1	64,1	-0,7	-39,0
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	106,4	89,6	96,7	-16,8	7,1

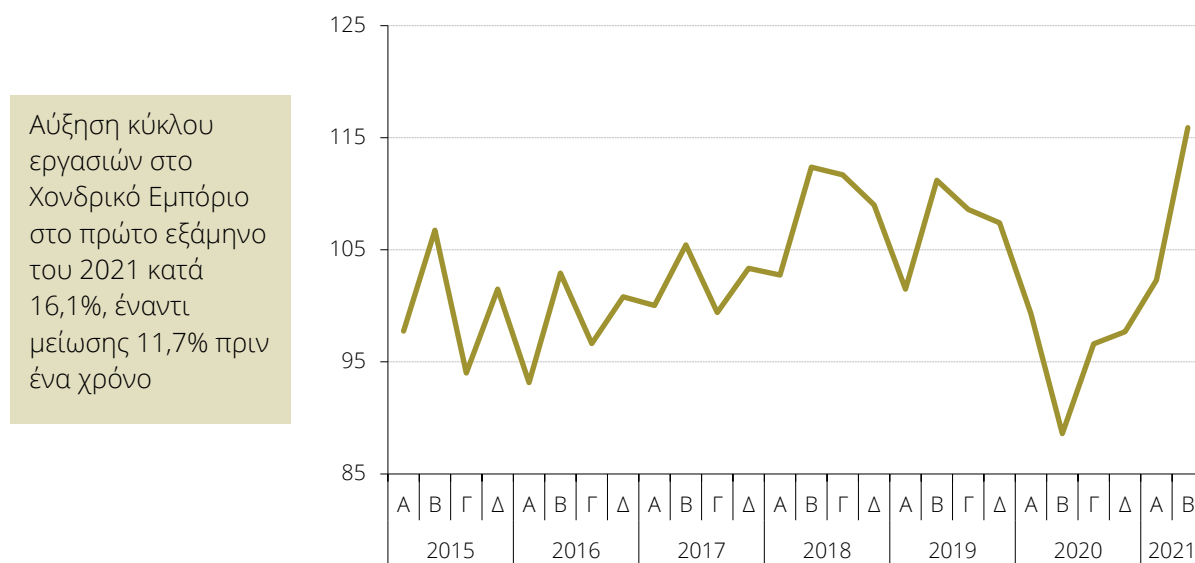
Πηγή: IOBE

Χονδρικό εμπόριο

Στο εξάμηνο του 2021 ο δείκτης του κύκλου εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο αυξήθηκε με ρυθμό 16,1% έναντι μείωσης κατά 11,7% την αντίστοιχη περίοδο του 2020.

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2021, ο κύκλος εργασιών υποχώρησε μόλις σε έναν από τους 13 κλάδους υπηρεσιών σε σχέση με το πρώτο μισό του 2020.

Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων και Παροχής Πληροφόρησης (+38,4% αντί αύξησης +3,6% πέρυσι) ενώ ακολούθησαν οι υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων Γραφείου (+32,6% αντί -11,2%) και οι υπηρεσίες Αρχιτεκτόνων και Μηχανικών (+29,2% σε σχέση από -1,4% πριν ένα χρόνο). Έπονται σε αύξηση οι υπηρεσίες Διαφήμισης (+25,5% αντί -17,2%), οι Εκδοτικές Δραστηριότητες (+24,7% αντί -12,9% το 2020), οι υπηρεσίες Πληροφορικής (12,0%, από +2,7%), οι Νομικές και Λογιστικές υπηρεσίες (+12,8% αντί -2,7%), οι Τηλεπικοινωνίες (+8,7% αντί -1,8%) και οι Ταχυμεταφορικές δραστηριότητες (+8,6% αντί -1,5%).

Αντιθέτως, χειρότερα από το ότι στο προηγούμενο έτος κινήθηκε η δραστηριότητα στις υπηρεσίες Παροχής υπηρεσιών σε Κτίρια και Εξωτερικούς χώρους (+1,9% αντί αύξησης 13,2% το 2020).

Πίνακας 3.6

Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις Υπηρεσίες (2010=100)

Κλάδος υπηρεσιών	% Μεταβ. α'εξάμ 2020	% Μεταβ. α'εξάμ 2021
Εκδοτικές δραστηριότητες	-12,9%	24,7%
Αρχιτέκτονες και Μηχανικοί	-1,4%	29,2%
Επεξεργασία δεδομένων και παροχή πληροφόρησης	3,6%	38,4%
Παροχή προστασίας και διενέργεια έρευνας	-7,2%	9,6%
Τηλεπικοινωνίες	-1,8%	8,7%
Διαφήμιση, έρευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις	-17,2%	25,5%
Ταχυδρομικές και ταχυ-μεταφορικές υπηρεσίες	-1,5%	8,6%
Υπηρεσίες Πληροφορικής	2,7%	12,0%
Λοιπές επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	-16,4%	13,0%
Νομικές και Λογιστικές υπηρεσίες	-2,7%	12,8%
Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου	-11,2%	32,6%
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση	1,2%	18,9%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σύμφωνα με τις πρόσφατες τάσεις στους πρόδρομους δείκτες δραστηριότητας από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE, των οποίων οι τιμές αφορούν στο εννεάμηνο του 2021, οι προσδοκίες βελτιώθηκαν και στους τέσσερις εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, ενώ ο γενικός δείκτης του τομέα ενισχύθηκε κατά 19,8 μονάδες, αντί υποχώρησης 17,5 μονάδων πριν ένα χρόνο.

Ο σχετικός κλαδικός δείκτης βελτιώθηκε στα Ξενοδοχεία - Εστιατόρια (+33,5 μονάδες αντί -35,6 μονάδων το 2020) και στις υπηρεσίες προς τις Επιχειρήσεις (+27,0 μονάδες αντί -21,4). Ακολούθησαν σε άνοδο οι υπηρεσίες των Χρηματοπιστωτικών Οργανισμών (+10,2 μονάδες αντί -9,5 μονάδες το 2020) και οι υπηρεσίες Πληροφορικής (+5,7 αντί -6,3).

Πίνακας 3.7

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (2000-2010=100)

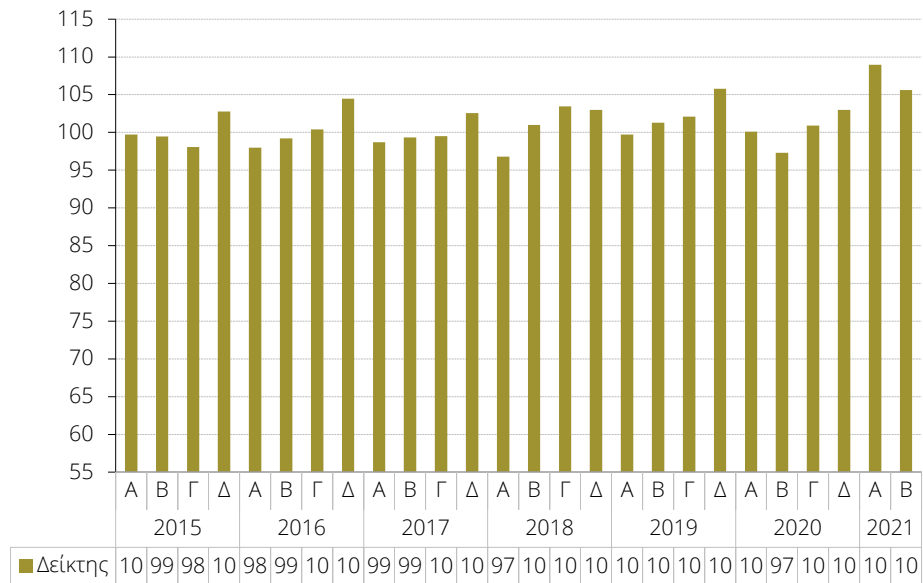
	Ιαν.-Σεπτ. 2019	Ιαν.-Σεπτ. 2020	Ιαν.-Σεπτ. 2021	ΠΜ% 20-'19	ΠΜ% 21-'20
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά Γραφεία	100	64,4	97,9	-35,6%	52,02%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	117,8	108,3	118,5	-8,1%	9,42%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	94,6	73,2	100,2	-22,6%	36,89%
Πληροφορική	89,4	83,1	88,8	-7,0%	6,86%
Σύνολο Υπηρεσιών	95,5	78	97,8	-18,3%	25,38%

Διάγραμμα 3.6

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

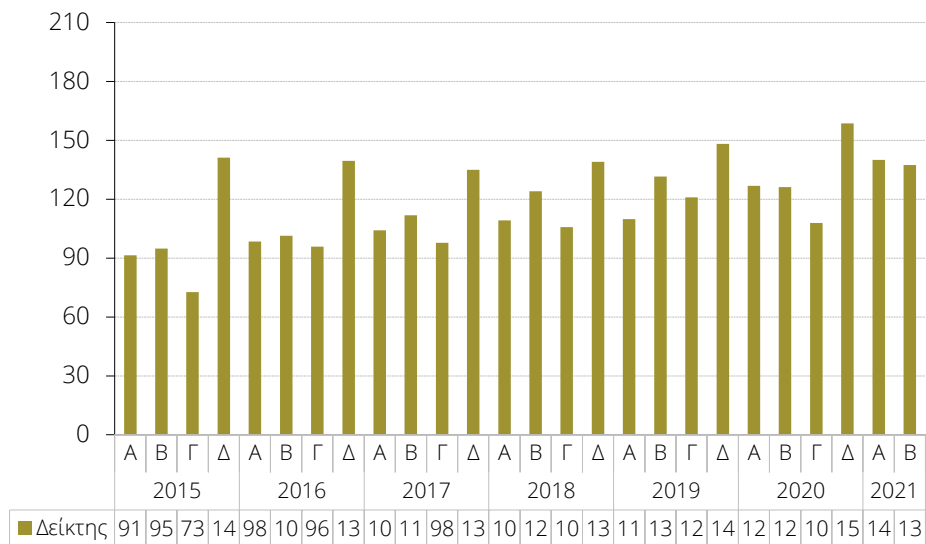
Ενισχύεται ο κύκλος εργασιών στις τηλεπικοινωνίες στο α' εξάμηνο του 2021 κατά 8,7%, αντί μείωσης 1,8% πριν ένα χρόνο

Διάγραμμα 3.7

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Κλάδο Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

Αύξηση κύκλου εργασιών 12,0% στις Υπηρεσίες Πληροφορικής στο πρώτο μισό του 2021 αντί μείωσης 2,7% πριν ένα χρόνο

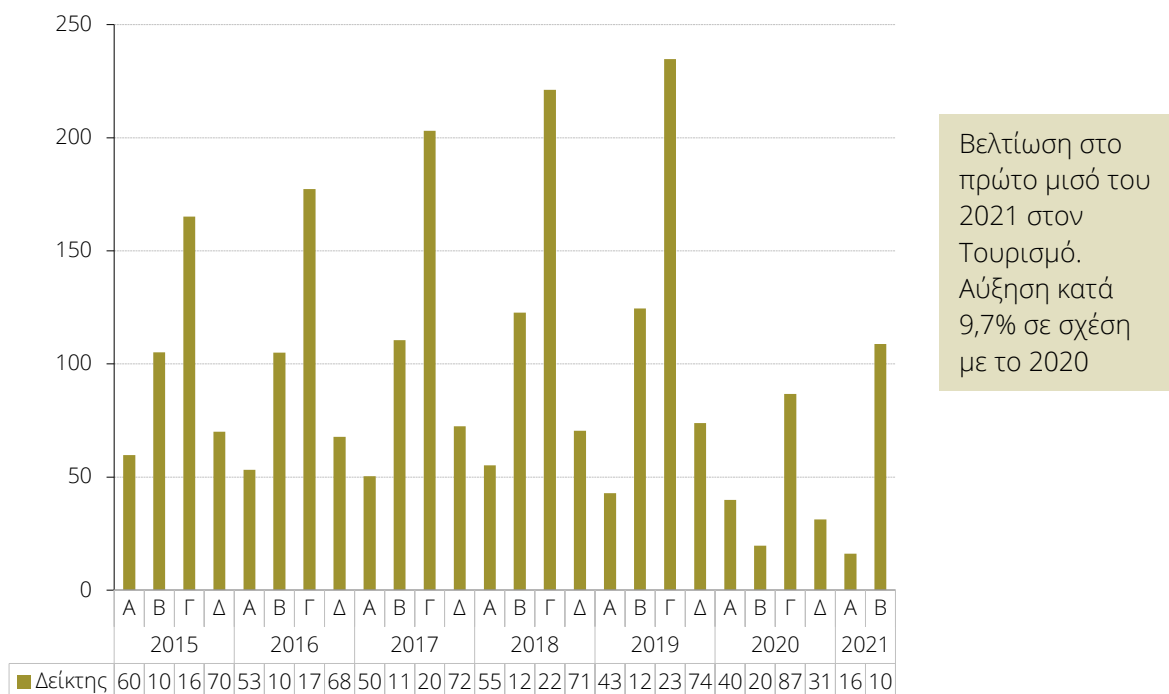

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Βελτίωση στο πρώτο μισό του 2021 στον Τουρισμό. Αύξηση κατά 9,7% σε σχέση με το 2020

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

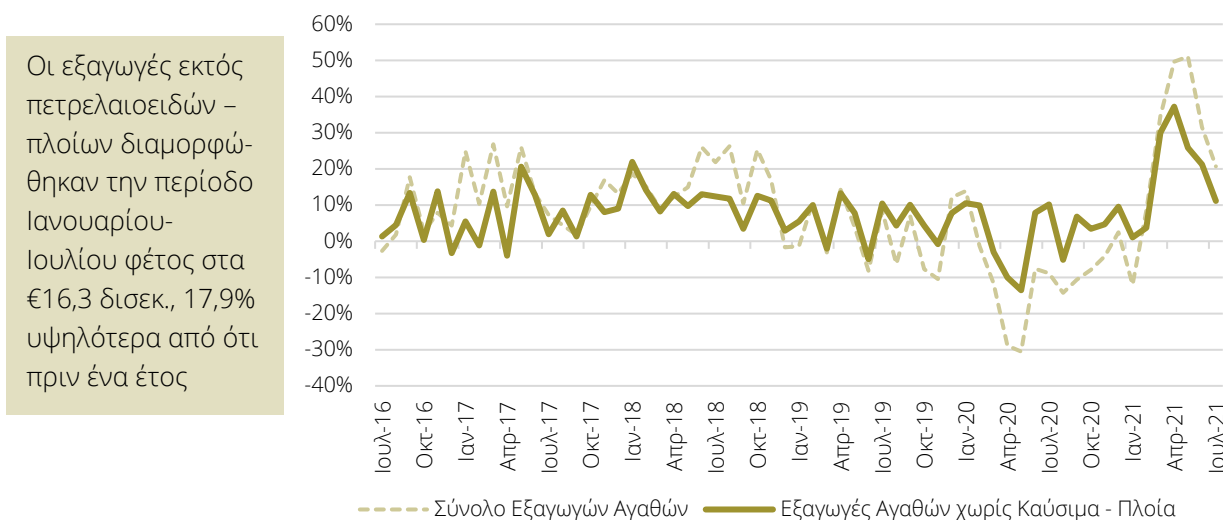
3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

- Αύξηση εξαγωγών προϊόντων το επτάμηνο του 2021, με ρυθμό 24,7%. Ομοίως, άνοδος των εξαγωγών εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών (+17,9%)
- Αύξηση ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου κατά 17,4% σε σχέση με το 2020, στα €12,4 δισεκ.
- Μεταξύ των κατηγοριών προϊόντων, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις εξαγωγές Καυσίμων και στις Πρώτες ύλες.
- Άνοδος της ζήτησης κυρίως από τις χώρες της Ευρωζώνης (+18,1% ή +€1,4 δισεκ.) και της Μ.Ανατολής & Β.Αφρικής (+57,3% ή €1,0 δισεκ.).

Οι εξαγωγές αγαθών διαμορφώθηκαν στο επτάμηνο του 2021 στα €22,1 δισεκ., έναντι €17,7 δισεκ. το 2020, σημειώνοντας αύξηση 24,7%. Ομοίως, εξαιρουμένων των εξαγωγών πετρελαιοειδών-πλοίων, οι υπόλοιπες εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 17,9%, στα €16,3 δισεκ., από €13,8 δισεκ. το 2020. Οι εισαγωγές παρουσίασαν την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου του τρέχοντος έτους αύξηση 22,0% και διαμορφώθηκαν σε €34,5 δισεκ., από €28,3 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εξωτερικού ισοζυγίου, το εμπορικό έλλειμμα διαμορφώθηκε €1,8 δισεκ. υψηλότερα από ότι πέρυσι (+17,4%), στα €12,4 δισεκ., από €10,5 δισεκ. Ακολουθως, η αξία των εξαγωγών προϊόντων της ελληνικής οικονομίας το επτάμηνο του 2021 αντιστοιχούσε στο 64,1% των εισαγωγών της, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα έφθανε το 62,7%.

Διάγραμμα 3.9

Συνολικές εξαγωγές προϊόντων και εξαγωγές προϊόντων χωρίς καύσιμα-πλοία (τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία: IOBE

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα ενισχύθηκαν κατά 13,0% στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου φέτος, στα €4,4 δισεκ., από €3,9 δισεκ. το 2020, ενώ στις εξαγωγές Καυσίμων σημειώθηκε αύξηση κατά 48,8%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν στα €5,8 δισεκ., από €3,9 δισεκ. το 2020. Οι εξαγωγές των δύο συγκεκριμένων κατηγοριών αντιστοιχούν φέτος στο 46,1% των εγχώριων εξαγωγών προϊόντων, από 43,9% ένα χρόνο νωρίτερα. Η άνοδος στα Αγροτικά Προϊόντα προήλθε κυρίως από την αύξηση κατά 34,6% στη ζήτηση για Λάδια-Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης, η αξία των οποίων διαμορφώθηκε σε €454,3 εκατ., από €337,5 εκατ. το 2020, με αποτέλεσμα να ενισχυθεί το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών από 1,9% το 2020 σε 2,7% το 2021. Στην κατηγορία Τροφίμων-Ζωντανών Ζώων, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 77,1% των εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων, οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 10,0%, στα €3,4 δισεκ. από €3,1 δισεκ. Στα Ποτά και προϊόντα καπνού, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 12,7% των εξαγωγών των Αγροτικών Προϊόντων, η ζήτηση διαμορφώθηκε το επτάμηνο του 2021 στα €561,3 εκατ., 17,7% υψηλότερη σε σχέση με το 2020 (€477,0 εκατ.).

Οι εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων ήταν ενισχυμένες το επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2021 (+18,4%), με την αξία τους να αγγίζει τα €10,6 δισεκ., από €9,0 δισεκ. πέρυσι. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από την αύξηση που σημειώθηκε στις εξαγωγές για Χημικά προϊόντα και συναφή, κατά 16,2%, με αποτέλεσμα από €3,0 δισεκ. να φτάσουν τα €3,4 δισεκ. Από την άλλη πλευρά, σημειώθηκε αύξηση της διεθνούς ζήτησης για Διάφορα Βιομηχανικά Είδη κατά 15,5%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €1,6 δισεκ. Επίσης αύξηση εξαγωγών παρουσίασαν τα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών, κατά 19,8% (στα €2,2 δισεκ. από €1,8 δισεκ.), ενώ παράλληλα, αυξήθηκαν και οι εξαγωγές στα Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη (+21,0%, στα €3,5 δισεκ.).

Τέλος, άνοδο παρουσίασαν οι εξαγωγές Πρώτων Υλών, κατά 47,6%, στο €1,0 δισεκ., από €679,6 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα, ενώ αυξήθηκαν και οι εξαγωγές Ειδών και συναλλαγών μη ταξινομημένων κατά κατηγορίες, κατά 4,5%, από €278,0 εκατ. το επτάμηνο του 2020 στα €290,5 εκατ. ένα χρόνο μετά.

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών ανά γεωγραφική περιοχή, αυξήθηκαν προς τις χώρες της Ευρωζώνης κατά 18,1%, προσεγγίζοντας τα €9,2 δισεκ. την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2021, από €7,8 δισεκ. το ίδιο χρονικό διάστημα του 2020, με αποτέλεσμα να κατευθυνθεί προς αυτές πέρυσι το 41,5% των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων. Προς την ΕΕ-27 σημειώθηκε αύξηση, κατά 18,5% ή €1,9 δισεκ., με τις εξαγωγές προς αυτή την περιφέρεια να φθάνουν τα €12,2 δισεκ., από €10,3 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών εξαγωγών, σημειώθηκε σημαντική διεύρυνσή τους προς την Γαλλία, κατά 18,4%, από €1,0 δισεκ. σε €1,2 δισεκ., και κατόπιν, προς την Γερμανία, κατά 19,6%, από τα €1,4 δισεκ. σε €1,7 δισεκ. Σημαντική αύξηση παρουσίασαν οι εξαγωγές προς το σημαντικότερο προορισμό τους, την Ιταλία, κατά 13,2%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν σε €2,2 εκατ. το επτάμηνο του 2021 από €1,9 δισεκ. την αντίστοιχη περίοδο του 2020.

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς τις οποίες οι συνολικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 19,8% ή κατά €497 εκατ., φθάνοντας τα €3,0 δισεκ., η Βουλγαρία εξακολούθησε να αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό προορισμό, με αύξηση των εκροών προϊόντων προς αυτή σε σχέση με το 2020 κατά 11,0% ή €100,9 εκατ. Θετικές εξελίξεις σημειώθηκαν προς δύο άλλες χώρες από τη συγκεκριμένη ομάδα οι οποίες απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών, τη Ρουμανία και την Πολωνία, προς τις οποίες οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 21,5% ή €138,9 εκατ., στα €784,6 εκατ., και κατά 25,9% ή €87,3 εκατ., στα €424,8 εκατ. αντίστοιχα.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές, Ιανουάριος – Ιούλιος (εκατ. €)*

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2021	2020	21/20	2021	2020
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	4.431,0	3.920,7	13,0%	20,0%	22,1%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	3.415,5	3.106,2	10,0%	15,4%	17,5%
Ποτά και Καπνός	561,3	477,0	17,7%	2,5%	2,7%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	454,3	337,5	34,6%	2,1%	1,9%
ΠΡΩΤΕΣ ΎΛΕΣ	1.002,9	679,6	47,6%	4,5%	3,8%
Πρώτες Ύλες μη Εδώδιμες εκτός από Καύσιμα	1.002,9	679,6	47,6%	4,5%	3,8%
ΚΑΥΣΙΜΑ	5.754,4	3.866,3	48,8%	26,0%	21,8%
Ορυκτά. Καύσιμα. Λιπαντικά κ.λπ.	5.754,4	3.866,3	48,8%	26,0%	21,8%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	10.638,2	8.988,0	18,4%	48,1%	50,7%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	3.439,4	2.958,7	16,2%	15,6%	16,7%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	3.455,3	2.856,1	21,0%	15,6%	16,1%
Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών	2.175,5	1.815,4	19,8%	9,8%	10,2%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.567,9	1.357,8	15,5%	7,1%	7,7%
Άλλα Είδη και Συναλλαγές μη Ταξινομημένα κατά Κατηγορίες	290,5	278,0	4,5%	1,3%	1,6%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	22.116,9	17.732,6	24,7%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Eurostat

Οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης παρουσίασαν αύξηση της ζήτησης των ελληνικών εξαγωγών κατά 20,1%, από €3,0 δισεκ. το 2020 σε €3,6 δισεκ. το 2021. Αυτή εκδηλώθηκε πρωτίστως προς την Τουρκία, κατά 22,7%, από €789,6 εκατ. σε €969,2 εκατ., και δευτερευόντως στο Ηνωμένο Βασίλειο, κατά 6,0%, με αποτέλεσμα οι εξαγωγές να αυξηθούν από τα €626,0 εκατ. στην περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου του 2020 στα €663,5 εκατ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής κινήθηκαν ανοδικά, κατά 30,7%, από €832,6 εκατ. το 2020 σε €1,1 δισεκ. ένα χρόνο μετά, κυρίως λόγω της αύξησης των εξαγωγών προς τις ΗΠΑ κατά 36,9%, από €662,5 εκατ. πέρυσι σε €907,0 εκατ. το 2021, και προς τον Καναδά, κατά 21,8% ή 18,6 εκατ. Αντιθέτως, υποχώρηση παρουσίασαν οι εξαγωγές προς το Μεξικό (-8,8%).

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής σημείωσαν άνοδο, κατά 57,3%, σε €2,9 δισεκ. από €1,8 δισεκ., κυρίως λόγω της αύξησης των εξαγωγών προς την Λιβύη (+104,8%), όπου οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν το επτάμηνο του 2021 στα €524,6 εκατ., έναντι €256,2 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα, αλλά και προς την Τυνησία (+156,7%) σημειώνοντας αύξηση κατά €198,3 εκατ. το 2021 σε σχέση με το 2020. Επίσης, προς ένα σημαντικό εξαγωγικό προορισμό στη Μέση Ανατολή, το Λίβανο, οι εξαγωγές διευρύνθηκαν κατά 72,7%, στα €638,8 εκατ., ενώ προς τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα αυξήθηκαν κατά 26,0%, στα €162,6 εκατ. Ομοίως, προς τη Σαουδική Αραβία παρουσίασαν άνοδο κατά 35,5%, στα €255,9 εκατ.

Αυξημένη κατά 12,9% ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων προς την Ωκεανία, με την αξία τους στην περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2021 να διαμορφώνεται στα €146,0 εκατ. από €129,3 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα. Η άνοδος προήλθε από την παρόμοια σε κατεύθυνση τάση προς στην Αυστραλία, προς την οποία οι εξαγωγές αυξήθηκαν με ρυθμό 8,7% και διαμορφώθηκαν στα €128,0 εκατ. φέτος. Ομοίως, αύξηση σημειώθηκε προς τη Νέα Ζηλανδία (+55,7%).

Ισχυρή αύξηση, κατά 22,0%, εμφάνισαν τους επτά πρώτους μήνες φέτος οι εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €157,3 εκατ. από €128,9 εκατ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα το 2020. Η αύξηση των εξαγωγών προς τις χώρες της συγκεκριμένης περιοχής οφείλεται κυρίως στην κατακόρυφη άνοδο της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από την Βραζιλία, κατά 132,4%, που διαμόρφωσε την αξία τους στα €35,0 εκατ. από €15,1 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα.

Πίνακας 3.9

Εξαγωγές ανά προορισμό, Ιανουάριος-Ιούλιος 2021 (εκατ. €)*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
	2021	2020	21/20
Ε.Ε. (27)	12.187,7	10.284,5	18,5%
Ευρωζώνη	9.177,4	7.771,1	18,1%
Βόρεια Αμερική	1.088,4	832,6	30,7%
Χώρες BRICS	708,8	642,6	10,3%
Μ.Ανατολή & Β.Αφρική	2.873,1	1.826,7	57,3%
Ωκεανία	146,0	129,3	12,9%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	157,3	128,9	22,0%
Ασία	1.642,1	1.188,8	38,1%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Eurostat

Αύξηση της διεθνούς ζήτησης των ελληνικών αγαθών σημειώθηκε προς τις χώρες της Ασίας, προς τις οποίες οι εξαγωγές αυξήθηκαν πέρυσι κατά 38,1%, στα €1,6 δισεκ. από €1,2 δισεκ. το 2020. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην κατακόρυφη άνοδο, κατά 222,7%, προς την Νότια Κορέα, από €153,5 εκατ. το επτάμηνο του 2020 σε €495,4 εκατ. το 2021, καθώς και κατά 224,3% προς την Σιγκαπούρη, από €59,9 εκατ. πέρυσι στα €194,1 εκατ. ένα έτος μετά. Αντιθέτως, σημειώθηκε

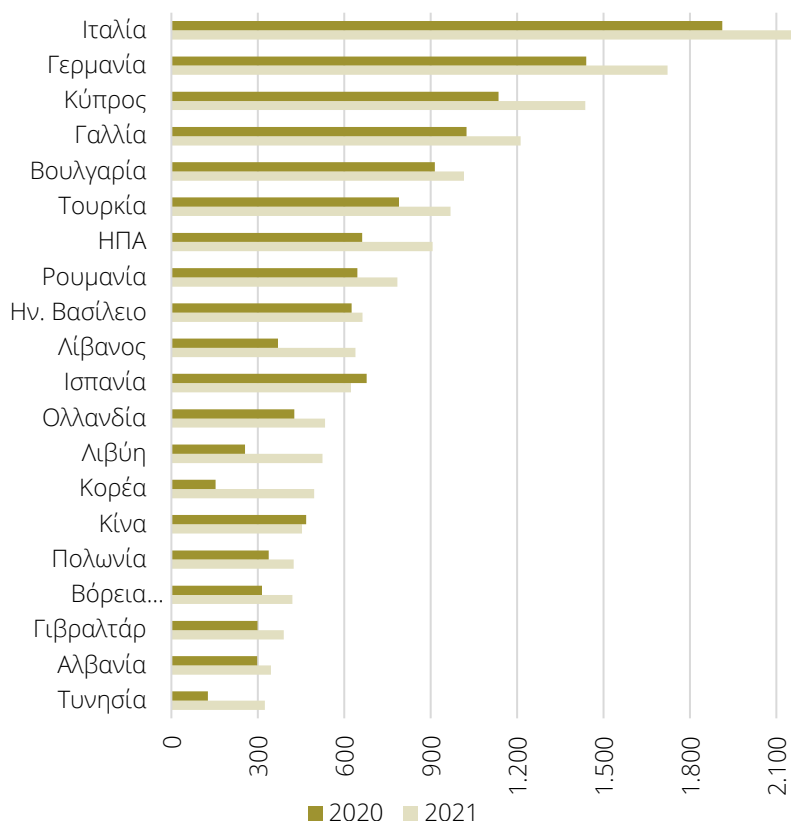

κάμψη της ζήτησης από την Κίνα (-3,1%, στα €453,1 εκατ. από €467,4 εκατ. το 2020) και την Ιαπωνία (-27,9%, στα €156,5 εκατ. από €217,3 εκατ. το 2020).

Ανακεφαλαιώνοντας, οι εξαγωγές προϊόντων της Ελλάδας σημείωσαν σημαντική αύξηση στο επτάμηνο του 2021 κατά 24,7% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος. Η άνοδος οφείλεται κυρίως στα πετρελαιοειδή, αντανακλώντας τη ραγδαία άνοδο των διεθνών τιμών τους σε αυτή την περίοδο (+48,8%), αλλά και στη ζήτηση για προϊόντα από ορισμένες από τις υπόλοιπες κατηγορίες αγαθών. Παράλληλα με την ανοδική τροχιά των ελληνικών εξαγωγών σημειώνεται και αύξηση του ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου που διαμορφώθηκε στα €12,4 δισεκ. Η συνέχιση της ισχυρής δυναμικής στις εξαγωγές που έχει διαμορφωθεί έως το τέλος του έτους, θα εξαρτηθεί κυρίως από τη ραγδαία αύξηση των τιμών βασικών εμπορευμάτων, που επηρεάζει τη ζήτησή τους, καθώς και τα ιδιαίτερα αυξημένα μεταφορικά κόστη.

Διάγραμμα 3.10

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων, Ιανουάριος – Ιούλιος 2021 (εκατ. €)

Μεγαλύτερη αύξηση εξαγωγών προϊόντων το επτάμηνο του 2021 σε απόλυτους όρους προς τη Νότια Κορέα (+€341,9 εκατ.). Μεγαλύτερη πτώση προς την Ιαπωνία (-€60,7 εκατ.). Το μερίδιό της Ιταλίας στις εξαγωγές

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία: IOBE

3.4 Απασχόληση – Ανεργία

- Μείωση του ποσοστού ανεργίας στο 15,8% το β' τρίμ. του 2021 από το 16,7% ένα έτος νωρίτερα. Προήλθε από άνοδο της απασχόλησης (+71,3 χιλ. άτομα) κυρίως από περιορισμό του μη ενεργού πληθυσμού (-48,9 χιλ. άτομα), όχι από μείωση των ανέργων (-22,4 χιλ. άτομα)
- Το μη εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε τον Αύγουστο του 2021 στο 13,4% από 16,0% τον Αύγουστο του 2020. Το χαμηλότερο για αυτή την περίοδο του χρόνου από το 2011.
- Μεγαλύτερη άνοδος απασχόλησης στη Δημόσια διοίκηση (+52,2 χιλ. άτομα), στις Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας (+25,1 χιλ. άτομα), στις Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (+23,7 χιλ. άτομα) και στον Πρωτογενή τομέα (+18,0 χιλ. άτομα)
- Μεγαλύτερη μείωση απασχόλησης στην Εκπαίδευση (-15,7 χιλ. άτομα) και στην Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων (-11,1 χιλ. άτομα).
- Υποχώρηση ανεργίας στην περιοχή του 15,6% το 2021. Το 2022, στο βασικό σενάριο το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 14,3%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο στην περιοχή του 14,9%.
- Αύξηση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους κατά 3,0% το 2020, κατόπιν ανόδου του κατά 0,7% το 2019

Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το ποσοστό ανεργίας το β' τρίμ. του τρέχοντος έτους περιορίστηκε κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του β' τριμήνου του 2020 και διαμορφώθηκε στο 15,8% από 16,7%. Ο αριθμός των ανέργων παρουσίασε πτώση κατά 35,8 χιλ. άτομα ή κατά 4,7%, υποχωρώντας στους 732,5 χιλ., ενώ ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε κατά 1,9% ή κατά 71,3 χιλ. άτομα, στους 3.915,3 χιλ. από τους 3.844,0 χιλ. Η μείωση του ποσοστού ανεργίας προήλθε από την άνοδο της απασχόλησης (+71,3 χιλ. άτομα), κυρίως από περιορισμό του μη ενεργού πληθυσμού (-48,9 χιλ. άτομα), όχι από μείωση των ανέργων (-22,4 χιλ. άτομα). Σημειώνεται ότι το μη εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε τον Αύγουστο του 2021 στο 13,4% από 16,0% τον Αύγουστο του 2020, που είναι το χαμηλότερο για αυτή την περίοδο του χρόνου από το 2011.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη της ανεργίας στην Ευρωζώνη το β' τρίμ. του 2021, σε οκτώ χώρες το σχετικό ποσοστό μειώθηκε από πέρυσι, σε μία ήταν αμετάβλητο και σε 10 αυξήθηκε. Καταρχάς, στο σύνολο της Ευρωζώνης το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε το β' τρίμ. φέτος στο 7,9% από 7,3% το β' τρίμ. του 2020. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας μετά την Ελλάδα εντοπίζεται στην Ισπανία, όπου την εν λόγω περίοδο ήταν αμετάβλητο από πέρυσι (15,3%). Η μεγαλύτερη άνοδος του ποσοστού ανεργίας σημειώθηκε στην Ιρλανδία, με αποτέλεσμα να ανέλθει στο 7,3% από 5,1%, 2 ποσοστιαίες μονάδες ενώ έπεται σε άνοδο το ποσοστό ανεργίας στην Ιταλία όπου διαμορφώθηκε στο 9,6% από 7,7%. Από την άλλη πλευρά, το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζεται στη Μάλτα, όπου κατήλθε στο 3,5% το β' τρίμ. του 2021 από 4,6% το ίδιο τρίμηνο πέρυσι και ακολουθεί με παρόμοιο ποσοστό ανεργίας η Γερμανία (3,6% από 3,8%). Η ισχυρότερη μείωση στο ποσοστό ανεργίας παρουσιάστηκε στη Λιθουανία με αποτέλεσμα από το 8,6% να κατέλθει στο 7,4%. Τέλος, στην άλλη μεγάλη οικονομία της Ευρωζώνης, τη Γαλλία, το ποσοστό ανεργίας την υπό εξέταση περίοδο ανήλθε στο 7,6% από 6,8%, ενώ στην Κύπρο στο 8,4% επίσης 6,8%.

Σχετικά με την εξέλιξη της ανεργίας με βάση το φύλο στην Ελλάδα, στους άνδρες παρουσιάζει πτώση, ενώ στις γυναίκες παρέμεινε σταθερό. Αναλυτικά, το ποσοστό ανεργίας των ανδρών

περιορίστηκε κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες, στο 12,4% από 14,1% ενώ στις γυναίκες τόσο το β' τρίμ. πέρυσι όπως και το β' τρίμ. φέτος διαμορφώθηκε στο 19,9%. Σαν αποτέλεσμα των ανωτέρω, την ίδια περίοδο η διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά ανεργίας ανδρών και γυναικών αυξήθηκε από τις 5,8 στις 7,5 ποσοστιαίες μονάδες. Στην Ευρωζώνη το ποσοστό ανεργίας των ανδρών αυξήθηκε μεταξύ β' τρίμ. 2020 και β' τρίμ. 2021 από το 7,2% στο 7,5% και ήταν 0,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο συγκριτικά με το ποσοστό ανεργίας των γυναικών, το οποίο ανήλθε ταχύτερα, στο 8,3%, από 7,4%.

Ως προς την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση την ηλικία, είναι μικρότερο καθώς η ηλικία αυξάνεται. Επιπλέον, το β' τρίμ. του 2021 παρουσίασε άνοδο σε τέσσερις ηλικιακές κατηγορίες και σε δύο μειώθηκε. Συγκεκριμένα, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας αλλά και η μεγαλύτερη άνοδος του εντοπίζονται στα άτομα ηλικίας 15-19 ετών όπου ανήλθε στο 51,8% από 32,5% το β' τρίμ. του 2020. Ακολουθεί το ποσοστό ανεργίας στην ηλικιακή κατηγορία 20-24 ετών, στα οποία το β' τρίμ. φέτος αυξήθηκε οριακά συγκριτικά με την ίδια περίοδο πέρυσι και διαμορφώθηκε στο 36,6% από 36,4%. Ίδια ήταν η άνοδος στο ποσοστό ανεργίας των ατόμων ηλικίας 25-29 ετών όπου το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 26,7% από 26,5%. Αντίθετα, στις ηλικιακές κατηγορίες 30-44 και 45-64 ετών η ανεργία μειώθηκε και μάλιστα κατά το ίδιο ποσοστό (1,1 ποσοστιαίες μονάδες). Στη πρώτη από 16,2% σε 15,1% και στη δεύτερη από 13,2% σε 12,1%. Τέλος, στα άτομα με ηλικία 65 ετών και άνω το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από το 8,5% στο 9,2%.

Ως προς τη διάρκεια της ανεργίας, το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων περιορίστηκε κατά 5,2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 61,0% το β' τρίμ. 2021 από 66,2% το ίδιο τρίμηνο του 2020. Την ίδια περίοδο ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων περιορίστηκε κατά 10,9% ή κατά 55,7 χιλ. άτομα και διαμορφώθηκε στους 453,1 χιλ.

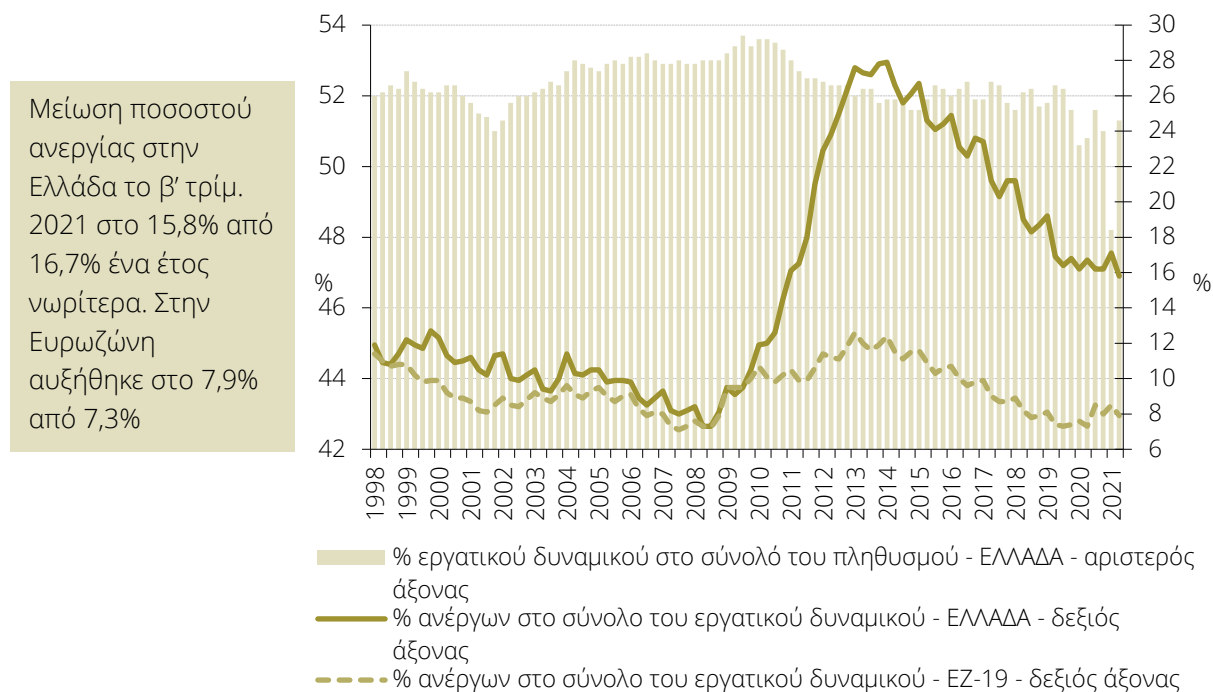
Ως προς την τάση της ανεργίας με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης, διαχρονικά αυξάνεται όσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης. Το β' τρίμ. του 2021 σε τέσσερις κατηγορίες εκπαίδευσης το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε και στις υπόλοιπες τρεις παρουσίασε άνοδο. Η ισχυρότερη μείωση του ποσοστού ανεργίας εντοπίζεται στα άτομα με απολυτήριο Δημοτικού και στα άτομα με απολυτήριο Γυμνασίου. Στα πρώτα, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε κατά 2,6 ποσοστιαίες μονάδες (από 19,6% σε 17,0%) και στα δεύτερα κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες (στο 18,0% από 20,5%). Έπονται με ηπιότερες μειώσεις τα ποσοστά ανεργίας στα άτομα με πτυχίο Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (από 17,5% σε 16,0%) και στην κατηγορία εκπαίδευσης που διαχρονικά παρουσιάζει τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας, δηλαδή τα άτομα με Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών (από 7,2% σε 6,4%). Από την άλλη πλευρά, η ισχυρότερη άνοδος της ανεργίας εντοπίζεται στην κατηγορία που διαχρονικά παρουσιάζει τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, δηλαδή τα άτομα που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού ή δεν πήγαν καθόλου σχολείο, καθώς το σχετικό ποσοστό ανήλθε το β' τρίμ. του 2021 στο 46,7% από 45,1% την ίδια περίοδο πέρυσι. Τέλος, οριακή, μόλις κατά 0,1 ποσοστιαίες μονάδες, ήταν η άνοδος του ποσοστού ανεργίας στα άτομα με απολυτήριο Λυκείου (από 18,2% σε 18,3%) και στα άτομα με πτυχίο Ανωτάτων Σχολών (από 12,1% σε 12,2%).

Σε σχέση με την περιφερειακή διάσταση της ανεργίας, σε οκτώ περιφέρειες της χώρας το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε το β' τρίμ. φέτος, σε τέσσερις αυξήθηκε και σε μία ήταν αμετάβλητο. Στις πρώτες, η ισχυρότερη μείωση στην απασχόληση σημειώθηκε στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας όπου το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε στο 18,5% το β' τρίμ. 2021 από 22,2% το β' τρίμ. του 2020. Έπονται οι περιφέρειες Βορείου Αιγαίου, Στερεάς Ελλάδας και Κεντρικής Μακεδονίας, όπου την ίδια περίοδο το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε κατά 2,6 (από 15,9% σε 13,3%), 2,4 (από 19,7%

σε 17,3%) και 2,3 (από 18,8% σε 16,5%) ποσοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα. Στην Αττική, περιφέρεια η οποία εμφανίζει το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας το β' τρίμ. φέτος, διαμορφώθηκε στο 12,8% από 13,7%, ένα έτος νωρίτερα (πτώση 0,9 ποσοστιαίες μονάδες). Από την άλλη πλευρά, η ισχυρότερη άνοδος της ανεργίας εντοπίζεται στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης, όπου το σχετικό ποσοστό ανήλθε κατά 4,0 ποσοστιαίες μονάδες, στο 19,8% από 15,8% και έπεται σε άνοδο η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, όπου ανήλθε κατά 3,7 ποσοστιαίες μονάδες, φτάνοντας στο 21,6%. Τέλος, στο Νότιο Αιγαίο, δηλαδή στην περιφέρεια που το β' τρίμ. φέτος παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας, αυτό διαμορφώθηκε στο ίδιο επίπεδο με το β' τρίμ. πέρυσι (26,6%).

Διάγραμμα 3.11

Εξέλιξη ποσοστού εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό και ποσοστού ανέργων στο εργατικό δυναμικό

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Ως προς την εξέλιξη της απασχόλησης με βάση τη θέση στο επάγγελμα, σε δύο κατηγορίες παρουσίασε άνοδο και σε μία πτώση. Στην κατηγορία των αυτοαπασχολούμενων, η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 2,7% ή κατά 30,0 χιλ. άτομα (από τους 1.109,1 χιλ. το β' τρίμ. 2020 στους 1.139,1 χιλ. το β' τρίμ. 2021), ενώ στην κατηγορία των μισθωτών ενισχύθηκε κατά 44,5 χιλ. άτομα ή κατά 1,7% (στους 2.656,5 χιλ. από τους 2.612,0 χιλ.). Τέλος, την ίδια περίοδο στα άτομα που είναι βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση οι απασχολούμενοι περιορίστηκαν στα 119,6 χιλ. άτομα από τα 122,9 χιλ. (πτώση 3,3 χιλ. ατόμων ή κατά 2,7%).

Σε ότι αφορά στην εξέλιξη της απασχόλησης στις διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες, το β' τρίμ. φέτος η μεγαλύτερη άνοδος σε απόλυτα μεγέθη εντοπίζεται στα Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα όπου ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 55,4 χιλ. άτομα ή κατά 7,2%, φθάνοντας τα 829,8 χιλ., και ακολουθούν με παρόμοια απόλυτη άνοδο οι Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς (+25,6 χιλ. ή 6,6%,

στους 411,2 χιλ.) και οι Ειδικευμένοι τεχνίτες και ασκούντες συναφή τεχνικά επαγγέλματα (+25,5 χιλ. ή +7,7%, στους 356,8 χιλ.). Από την άλλη πλευρά η ισχυρότερη μείωση, κατά 36,6 χιλ. άτομα, σημειώθηκε στην επαγγελματική κατηγορία με το μεγαλύτερο αριθμό απασχολούμενων δηλαδή τους εργαζόμενους στην Παροχή υπηρεσιών και πωλητές σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές (-4,1% ή -36,6 χιλ., στους 855,5 χιλ.).

Αναφορικά με το καθεστώς απασχόλησης, ο αριθμός των απασχολούμενων με καθεστώς μερικής απασχόλησης περιορίστηκε το β' τρίμ. του 2021 συγκριτικά με την ίδια περίοδο πέρυσι κατά 10,6% ή κατά 37,5 χιλ. Άτομα, υποχωρώντας στα 316,5 χιλ. Αντίθετα, ο αριθμός των ατόμων με καθεστώς πλήρους απασχόλησης ενισχύθηκε κατά 3,1% ή κατά 108,9 χιλ. Άτομα, φθάνοντας τα 3.594,0 χιλ.

Σε ότι αφορά την τάση της απασχόλησης σε επίπεδο βασικών τομέων, σε δύο σημειώθηκε αύξηση της και σε έναν πτώση στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου φέτος. Η μεγαλύτερη άνοδος σε απόλυτα μεγέθη το β' τρίμ. 2021 έλαβε χώρα στον τριτογενή τομέα, όπου ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε στους 2.889,5 χιλ. από 2.834,9 χιλ. Ένα χρόνο πριν (+54,6 χιλ. ή +1,9%). Στον πρωτογενή τομέα ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε στους 444,4 χιλ. το β' τρίμ. φέτος από 426,4 χιλ. την ίδια περίοδο πέρυσι παρουσιάζοντας άνοδο 4,2%. Τέλος, την ίδια περίοδο, στο δευτερογενή τομέα η απασχόληση περιορίστηκε κατά 0,2% ή κατά 1,3 χιλ. άτομα και διαμορφώθηκε στους 581,4 χιλ. Απασχολούμενους.

Σε επίπεδο κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, σε 12 σημειώθηκε μείωση της απασχόλησης το β' τρίμ. του 2021 και σε εννέα άνοδος. Η ισχυρότερη πτώση της απασχόλησης σε απόλυτα μεγέθη σημειώθηκε στον κλάδο της Εκπαίδευσης όπου ο αριθμός των απασχολούμενων περιορίστηκε κατά 15,7 χιλ. άτομα ή κατά 4,7%, σε 320,5 χιλ., ενώ έπεται σε μείωση ο κλάδος της Παροχής νερού-επεξεργασίας λυμάτων όπου η απασχόληση περιορίστηκε κατά 11,1 χιλ. άτομα ή κατά 39,9%, στους 16,7 χιλ. Στον πολυπληθέστερο κλάδο της ελληνικής οικονομίας, το Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο, ο αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε στους 700,2 χιλ. το β' τρίμ. του 2021 από 704,7 χιλ. ένα χρόνο πριν (-0,6%), ενώ στον κλάδο Δραστηριοτήτων υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης ο αριθμός των απασχολούμενων περιορίστηκε στους 316,9 χιλ. από τους 321,1 χιλ. (-1,3%). Στον αντίποδα, ο κλάδος με την ισχυρότερη άνοδο στην απασχόληση ήταν ο κλάδος Δημόσιας διοίκησης, όπου η άνοδος έφτασε το 15,5% ή τα 52,2 χιλ. άτομα και η συνολική απασχόληση τους 388,8 χιλ. Έπονται, αλλά με αρκετά χαμηλότερη άνοδο οι κλάδοι Δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας και Επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων. Στον πρώτο η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 25,1 χιλ. άτομα ή 9,5%, στα 288,2 χιλ. και στο δεύτερο κατά 23,7 χιλ. άτομα ή 10,7%, στα 245,7 χιλ. Τέλος, αξιοσημείωτη ήταν η άνοδος της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, κατά 18,0 χιλ. άτομα ή κατά 4,2%, σε 444,4 χιλ., ενώ η απασχόληση στη Μεταποίηση ενισχύθηκε την υπό εξέταση περίοδο κατά 1,3% ή 4,9 χιλ. άτομα, φτάνοντας τα 379,4 χιλ.

Συμπερασματικά, από τα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο, προκύπτει ότι η άνοδός της το β' τρίμ. του 2021 συγκριτικά με την ίδια περίοδο πέρυσι προήλθε κυρίως από την άνοδό της στους εξής κλάδους:

- Δημόσια διοίκηση (52,2 χιλ. απασχολούμενοι),
- Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+25,1 χιλ. απασχολούμενοι), ως αποτέλεσμα την πρόσληψης υγειονομικού προσωπικού λόγω της υγειονομικής κρίσης
- Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (+23,7 χιλ. απασχολούμενοι) και
- Πρωτογενής τομέας (+18,0 χιλ. απασχολούμενοι)

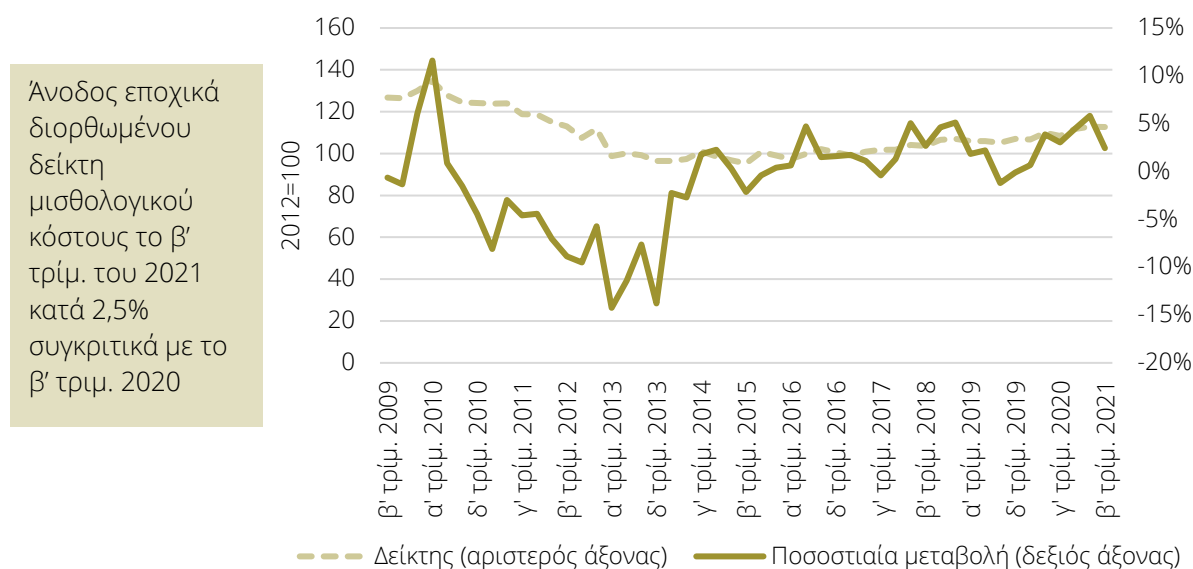
παρά την πτώση της σε:

- Εκπαίδευση (-15,7 χιλ. απασχολούμενοι) και
- Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων (-11,1 χιλ. απασχολούμενοι).

Ως προς την τάση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας, παρουσίασε άνοδο για έκτο συνεχόμενο τρίμηνο. Συγκεκριμένα, το β' τρίμ. φέτος ανήλθε κατά 2,5% συγκριτικά με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι, στις 112,7 μονάδες.

Διάγραμμα 3.12

Εξέλιξη εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους και ποσοστιαίας μεταβολής αυτού

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
2015	9.246,6	52,0	3.610,7	75,1	1.197,0	24,9
2016	9.212,8	52,1	3.673,6	76,5	1.130,9	23,5
2017	9.176,9	52,1	3.752,7	78,6	1.027,1	21,5
2018	9.140,2	51,9	3.828,0	80,7	915,0	19,3
2019	9.103,5	52,0	3.911,0	82,7	818,9	17,3
α' τρίμ. 2020	9.083,8	50,6	3.852,6	83,8	745,1	16,2
β' τρίμ. 2020	9.080,5	50,8	3.844,0	83,3	768,3	16,7
γ' τρίμ. 2020	9.077,3	51,6	3.926,8	83,8	756,4	16,2
δ' τρίμ. 2020	9.074,2	51,0	3.878,5	83,8	750,1	16,2
2020	9.079,0	51,0	3.878,5	83,7	755,0	16,3
α' τρίμ. 2021	9.070,8	48,2	3.625,1	82,9	745,4	17,1
β' τρίμ. 2021	9.067,1	51,3	3.915,3	84,2	732,5	15,8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου ομαλοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό η οικονομική δραστηριότητα στη χώρα καθώς σταδιακά καταργήθηκε ή χαλάρωσε η πλειονότητα των ισχυρών περιορισμοί που είχαν επιβληθεί λόγω της υγειονομικής κρίσης, όπως στις υπερτοπικές-διαπεριφερειακές μετακινήσεις, το υποχρεωτικό ποσοστό τηλεργασίας στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, τα ραντεβού στο Λιανικό Εμπόριο, η αναστολή λειτουργίας στην Εστίαση, τον Τουρισμό, τους ανοικτούς πολιτιστικούς χώρους (θέατρα, συναυλίες). Επισημαίνεται ότι από τις αρχές Οκτωβρίου καταργήθηκαν πλήρως οι περιορισμοί στην Εστίαση και την Ψυχαγωγία σε καταστήματα αμιγώς για εμβολιασμένους, ακόμα και σε περιοχές με υψηλό επιδημιολογικό φορτίο, όπως και η απαγόρευση κυκλοφορίας σε αυτές για τους πλήρως εμβολιασμένους. Επίσης, ξεκίνησε και συνεχίζεται το σχολικό έτος με δια ζώσης πραγματοποίηση μαθημάτων. Παράλληλα, διευρύνεται η εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού, αν και με φθίνοντα ρυθμό από τα τέλη Ιουνίου με αποτέλεσμα μέχρι τις αρχές Οκτωβρίου το 64% του πληθυσμού της χώρας άνω των 10 ετών να έχει εμβολιαστεί πλήρως. Το ημερήσιο ποσοστό θετικότητας των tests υποχωρεί και περίπου από τα μέσα Σεπτεμβρίου διαμορφώνεται χαμηλότερα από το μέσο όρο στην ΕΕ. Επίσης, υποχωρεί από τις αρχές Αυγούστου και ο ημερήσιος αριθμός των θυμάτων, που κυμαίνεται σε επίπεδα αρκετά χαμηλότερα εκείνων του περασμένου χειμώνα, για παρόμοιο αριθμό κρουσμάτων.

Συνεπώς, παρά την άρση των ή χαλάρωση των περισσότερων περιορισμών επί περίπου τέσσερις μήνες, τα επιδημιολογικά δεδομένα παρουσιάζουν τάση ήπιας βελτίωσης στην πρόσφατη περίοδο, εξέλιξη η οποία μπορεί να αποδοθεί στην πρόοδο στον εμβολιασμό, την αξιοποίηση των self-tests κ.ά. Αυτή η τάση είναι αντίθετη εκείνης πριν ένα χρόνο και δημιουργεί προσδοκίες συνέχισης λειτουργίας της οικονομίας με τους τρέχοντες, χαμηλής έντασης περιορισμούς (π.χ. αριθμός πελατών βάσει τ.μ. καταστήματος) καθώς και με κατά τόπους περιορισμούς, σε περίπτωση σημαντικής επιδείνωσης των επιδημιολογικών δεδομένων. Επιπλέον, αποτελεί τη βασική υπόθεση στο σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων του IOBE για το 2021 και το βασικό σενάριο για το 2022. Αντιθέτως, το εναλλακτικό σενάριο προβλέψεων για το 2022 βασίζεται σε νέες, ισχυρές εξάρσεις της πανδημίας. Ωστόσο, οι επιπτώσεις τους δεν θα είναι τόσο ισχυρές όπως αυτές προηγούμενων εξάρσεων, χάρη στην πρόοδο στον εμβολιασμό, την αξιοποίηση των self-tests κ.ά. Σε τέτοιες περιπτώσεις, αναμένεται η λήψη λίγων, αλλά σαφώς στοχευμένων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας (π.χ. περιορισμός κυκλοφορίας για κάποιες ώρες τη νύχτα, μείωση ατόμων εντός των καταστημάτων, click inside, κλείσιμο κέντρων διασκέδασης, στοχευμένοι περιορισμοί στις μετακινήσεις μεταξύ νομών).

Όπως έχει αναφερθεί στις προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, η τάση στην ανεργία το 2021 θα εξαρτηθεί, πέρα από τη δυναμική της υγειονομικής κρίσης, εγχωρίως και διεθνώς, και από το ρυθμό ανάκαμψης στην Ευρωζώνη, που επηρεάζει σημαντικά τις εξαγωγές, από το εύρος των μέτρων στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών έναντι της πανδημίας, από τη δραστηριότητα στον κλάδο Τουρισμού και το βαθμό υλοποίησης του Ταμείου Ανάκαμψης, που θα καθορίσει το επίπεδο της επενδυτικής δραστηριότητας. Σε αυτούς τους παράγοντες έχει προσφάτως προστεθεί η εξέλιξη του πληθωρισμού, κατόπιν της σημαντικής επιτάχυνσής του παγκοσμίως από την έντονη άνοδο τιμών στα ενεργειακά προϊόντα. Αυτοί οι παράγοντες καθορίζουν τις υποθέσεις των σεναρίων μακροοικονομικών προβλέψεων και για το 2022.

Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες επιδράσεις από την εξέλιξη της πανδημίας, εφόσον δεν υπάρξει νέα ισχυρή αναζωπύρωσή της το τελευταίο τρίμηνο του έτους και εντός του 2022, τότε οι περισσότερες επιχειρήσεις στους κλάδους Λιανικού εμπορίου, Τουρισμού, Εστίασης, Τεχνών και

Ψυχαγωγίας, που είχαν πληγεί σε μεγάλο βαθμό από την αναστολή λειτουργίας τους λόγω της πανδημίας, αναμένεται να λειτουργήσουν, με θετικές επιδράσεις στην απασχόλησή τους από τη σταδιακή ομαλοποίηση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών. Την ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης θα μετριάσει στο τέλος του 2021 και στην αρχή του 2022 ο ισχυρός πληθωρισμός, ο οποίος θα εξασθενήσει σταδιακά εντός του επόμενου έτους. Όμως οι μεταβιβάσεις τόσο λόγω πληθωριστικών πιέσεων όσο και εξαιτίας της πανδημίας εν μέρει θα αναχαιτήσουν αυτή την επίδραση. Στην περίπτωση του εναλλακτικού σεναρίου, δεν θα τεθούν εκ νέου σημαντικοί περιορισμοί στη λειτουργία των επιχειρήσεων. Όμως, λόγω κυρίως επιφυλακτικότητας έναντι δυνητικών δυσμενέστερων εξελίξεων, οι επιχειρήσεις θα προβούν σε λιγότερες προσλήψεις. Επιπλέον, η καταναλωτική ζήτηση θα αυξηθεί ηπιότερα, παρά την επανάκαμψη ορισμένων μέτρων στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών, καθώς θα εξασθενήσει η καταναλωτική διάθεση. Όμως θα είναι ηπιότερος και ο πληθωρισμός, ο οποίος ενδεχομένως θα αντιστραφεί στη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου, έτσι το πραγματικό εισόδημα θα περιοριστεί λιγότερο.

Ειδικά ως προς τις εξελίξεις στον τουρισμό, η άνοδος στη δραστηριότητά του φέτος θα είναι ισχυρότερη της αναμενόμενης νωρίτερα φέτος, λόγω σημαντικής κλιμάκωσής του στο τρίτο τρίμηνο και διεύρυνσης της τουριστικής περιόδου. Η υποχώρηση των διεθνών αφίξεων στα αεροδρόμια της χώρας εξασθένησε σημαντικά στο τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου έναντι του επιπέδου τους το 2019, στο 33,6%, έναντι μέσης συρρίκνωσης 91,6% στο δίμηνο Απριλίου-Μαΐου. Συνολικά, τα έσοδα από το διεθνή τουρισμό αναμένεται να διαμορφωθούν στην περιοχή του 50% του επιπέδου τους το 2019, μάλλον ελαφρώς υψηλότερα. Ακολουθώντας, η ώθηση στην απασχόληση θα είναι μεγαλύτερη. Για το 2022, προβλέπεται στο βασικό σενάριο περαιτέρω σημαντική διεύρυνση των εσόδων, στην περιοχή του 80-90% του 2019, με αντίστοιχο, ισχυρό θετικό αντίκτυπο στην απασχόληση. Ενίσχυση του διεθνούς τουρισμού και της απασχόλησης στον κλάδο προβλέπεται και στην περίπτωση του εναλλακτικού σεναρίου, αφού δεν αναμένεται αυτός να τεθεί σε αναστολή λειτουργίας, ούτε να απαγορευτούν τα ταξίδια από το εξωτερικό, αλλά μάλλον θα επιβληθούν ταξιδιωτικοί περιορισμοί βάσει των επιδημιολογικών δεδομένων κάθε χώρας. Ακολουθώντας, θα διευρυνθεί η τουριστική περίοδος από πέρυσι, επειδή θα ξεκινήσει νωρίτερα από τον Ιούνιο, με τις τουριστικές εισπράξεις να ανέρχονται ηπιότερα, στο 65-70% του επιπέδου τους πρόπερσι

Ταχύτερη της αναμενόμενης νωρίτερα φέτος θα είναι η ανάκαμψη της Ευρωζώνης, η οποία θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 5,0%, βάσει των πλέον πρόσφατων προβλέψεων του ΔΝΤ, έναντι προηγούμενης πρόβλεψης 4,4%. Επομένως, η ενίσχυση της εξαγωγικής ζήτησης θα είναι ισχυρότερη από ότι αναμενόταν, στηρίζοντας την απασχόληση στους εξαγωγικούς κλάδους, κυρίως από τη βιομηχανία. Για το επόμενο έτος προβλέπεται εξίσου σημαντική ανάκαμψη (4,3%), ρυθμός που αποτελεί και την υπόθεση του βασικού μακροοικονομικού σεναρίου, άρα η σημαντική ώθηση από τις εξαγωγές στην απασχόληση θα συνεχιστεί. Εφόσον επανακάμψει η πανδημία, η αύξηση του ΑΕΠ αναμένεται να επιβραδυνθεί ήπια, στην περιοχή του 3,0-3,5% και αντιστοίχως και η ζήτηση για ελληνικές εξαγωγές από την περιφέρεια που είναι ο βασικός εξαγωγικός περιορισμός της χώρας.

Η αύξηση των επενδύσεων, σε εξαγωγικούς κλάδους της βιομηχανίας και στον Τουρισμό, αλλά κυρίως αξιοποιώντας τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, καθώς και από την εκκίνηση επενδύσεων σε σημαντικές αποκρατικοποιήσεις, όπως στο Ελληνικό, θα τονώσει σημαντικά τη δημιουργία θέσεων εργασίας το ερχόμενο έτος, μεταξύ άλλων κλάδων, στις Κατασκευές.

Πέραν των παραπάνω, τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση το 2022 θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας, καταρχάς μέσω των προγραμμάτων προσωρινής απασχόλησης του ΟΑΕΔ. Σχετικά με

αυτά, αναμένεται σύντομα η ΚΥΑ που θα αφορά στο νέο πρόγραμμα κοινωφελούς εργασίας για 25.000 θέσεις ωφελούμενους σε δήμους, περιφέρειες και λοιπούς δημόσιους φορείς. Επιπλέον, υφίσταται προγραμματισμός 12,0 χιλ. προσλήψεων το προσεχές έτος για την κάλυψη θέσεων τακτικού προσωπικού στο Δημόσιο, στο πλαίσιο του κανόνα μία πρόσληψη για κάθε μία αποχώρηση, ενώ θα πραγματοποιηθούν και περίπου 3,8 χιλ. επιπλέον προσλήψεις τακτικού προσωπικού στα υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης και στις ΟΣΥ και ΣΤΑΣΥ.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, η εκτίμηση για το ποσοστό της ανεργίας το 2021 αναθεωρείται επί τα βελτίω στην περιοχή του 15,6%. Σε ότι αφορά στο 2022, στο βασικό σενάριο το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 14,3%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο στην περιοχή του 14,9%.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, κατά το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου του 2021 σε σχέση με το β' τρίμηνο του έτους, καταγράφεται βελτίωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους τομείς πλην της Βιομηχανίας, ενώ στο Λιανικό εμπόριο οι προβλέψεις παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2020, σημειώθηκε σημαντική ενίσχυση στις Κατασκευές και στις Υπηρεσίες, ηπιότερη στη Βιομηχανία, ενώ παρατηρήθηκε έντονη υποχώρηση στο Λιανικό εμπόριο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το μέσο ισοζύγιο του προηγούμενου τριμήνου από τις +14 μονάδες κατά το β' τρίμηνο του 2021, υποχώρησε ήπια και διαμορφώθηκε στις +9 μονάδες. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι υψηλότερος κατά 18 μονάδες περίπου. Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει πτώση της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα βρίσκεται στο 4%, όσο και το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ εξασθενεί στο 13% (από 18%) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν αύξηση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Ωστόσο, η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (83%) προβλέπει σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

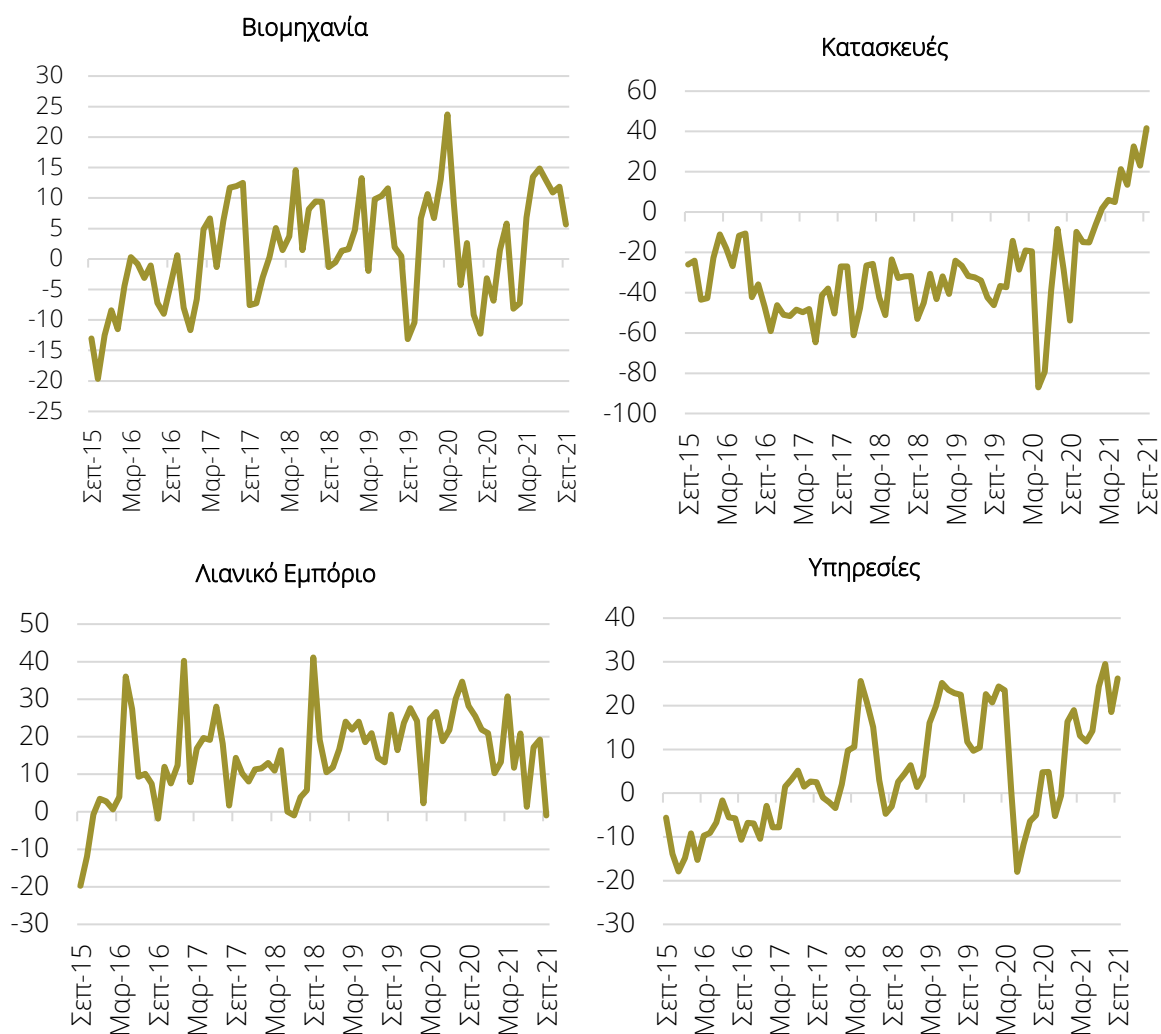
Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις υποδηλώνουν έντονη βελτίωση στο ισοζύγιο της απασχόλησης του τομέα, το οποίο ενισχύθηκε σημαντικά και από τις +13 μονάδες διαμορφώθηκε στις +32 μονάδες, σε πολύ υψηλότερο επίπεδο σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2020 (+63 μονάδες). Στο εξεταζόμενο τρίμηνο, μόλις το 8% (από 17%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ διαμορφώνεται στο 41% (από 30%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, η μικρή βελτίωση του σχετικού δείκτη στα Δημόσια έργα (+16 από +4 μον.) συνοδεύεται από σημαντική ενίσχυση του δείκτη στις Ιδιωτικές Κατασκευές (+47 από +24 μον.).

Ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο ενισχύθηκε οριακά κατά το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, στις +12 μονάδες (από +11), επίδοση αισθητά χαμηλότερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή (-19 μονάδες). Μόλις το 2% των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ το 14% (από 13%) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να κινούνται στο 83% (από 85%) του συνόλου. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους σημειώνεται σημαντική μείωση του σχετικού ισοζυγίου στον κλάδο των Ειδών Οικιακού εξοπλισμού και ηπιότερη στον κλάδο Οχημάτων-Ανταλλακτικών, ενώ αντίθετα παρατηρείται σημαντική αύξηση στο κλάδο Υφασμάτων-Ένδυσης-Υπόδησης και μικρή βελτίωση στα Πολυκαταστήματα. Στον κλάδο Τροφίμων και Ποτών το σχετικό ισοζύγιο παραμένει αμετάβλητο.

Στις Υπηρεσίες οι σχετικές προβλέψεις το εξεταζόμενο τρίμηνο υποδηλώνουν μικρή βελτίωση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, και ακόμα μεγαλύτερη σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό χρονικό διάστημα. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο του β' τριμήνου 2021, ενισχύθηκε κατά 8 μονάδες στις +25 μονάδες το εξεταζόμενο τρίμηνο, ενώ σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020 βελτιώθηκε κατά 27 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 4% (από 3% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει μείωση της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν αύξηση να διαμορφώνεται στο 29% (από 20% στο προηγούμενο τρίμηνο). Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι έντονα ανοδική στις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες και στον κλάδο Ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, ηπιότερη στις Χερσαίες μεταφορές, ενώ αισθητά πτωτική είναι στα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια και στον κλάδο της Πληροφορικής.

Διάγραμμα 3.13

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων διαφορά θετικών - αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Κατά το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 2021, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, καταγράφηκε βελτίωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους κλάδους πλην της Βιομηχανίας, ενώ στο Λιανικό οι προβλέψεις παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες.

3.5 Τιμές Καταναλωτή και Παραγωγού

- Πληθωρισμός 0,2% το α' εννεάμηνο του 2021, έναντι αντιπληθωρισμού 1,0% ένα χρόνο πριν. Αρνητική επίδραση στις τιμές από έμμεσους φόρους και ζήτηση.
- Ρυθμός μεταβολής ΕνΔΤΚ με σταθερούς φόρους και χωρίς την ενέργεια -0,7% το α' οκτάμηνο του 2021, από 1,1% ένα χρόνο πριν
- Συνολικά το 2021, αναμένεται ο ΓΔΤΚ να ενισχυθεί κατά μέσο όρο κατά 0,6-0,8%, λόγω ενίσχυσης της ζήτησης, και ισχυρής ανόδου των τιμών στα ενεργειακά προϊόντα.
- Για το 2022, εφόσον δεν υπάρξει νέα έξαρση της πανδημίας και γενικευμένα περιοριστικά μέτρα, προβλέπεται οριακός πληθωρισμός, 0,3% με 0,5%, από ενίσχυση της ζήτησης και μάλλον ήπια άνοδο των τιμών στα ενεργειακά προϊόντα
- Στην περίπτωση νέων κλιμακώσεων της πανδημίας το χειμώνα (π.χ. νέες μεταλλάξεις του ιού), προβλέπεται πως η μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, θα διαμορφωθεί το 2022 στο -0,3% με -0,5%, λόγω υποχώρησης της ζήτησης και μείωσης των έμμεσων φόρων.

Πρόσφατες εξελίξεις

Το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου του 2021, σημειώνεται κατά μέσο όρο μικρή ενίσχυση των τιμών σε σχέση με ένα έτος πριν, με το μέσο ρυθμό μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) να διαμορφώνεται στο 0,2%, από υποχώρηση 1,0% ένα χρόνο πριν. Υποχώρηση, για δεύτερη συνεχή χρονιά, κατέγραψε ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ), κατά 0,5% στο εννεάμηνο φέτος, από εξασθένιση 0,9% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι. Τον Σεπτέμβριο του 2021 ο εγχώριος ΔΤΚ ενισχύθηκε οριακά, στο 2,2% από 1,9% τον προηγούμενο μήνα, ενώ τον ίδιο μήνα του 2020 υποχώρουσε κατά 2,0%.

Ως προς τις επιδράσεις των συνιστωσών του ΕνΔΤΚ στην τάση του το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, η υποχώρηση του εναρμονισμένου δείκτη, κατά 0,8%, όπως και στο οκτάμηνο του 2020, οφείλεται τόσο στους έμμεσους φόρους όσο και στην εγχώρια καταναλωτική ζήτηση, καθώς η μεταβολή του δείκτη με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ήταν αρνητική, κατά 0,7%. Συνεπώς, φαίνεται ότι και η εγχώρια ζήτηση επενέργησε σημαντικά αρνητικά στη μεταβολή των τιμών. Αρνητική και πιο έντονη ήταν η επίδραση της φορολογίας στις τιμές στην περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου του τρέχοντος έτους, κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες, από 1,2 ποσοστιαίες μονάδες το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020.

Σχετικά με τις εξελίξεις στις τιμές των ενεργειακών αγαθών και την επίδρασή τους στον ΕνΔΤΚ, η μέση διεθνής τιμή του πετρελαίου το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου του τρέχοντος έτους σημείωσε έντονη ενίσχυση έναντι της ίδιας περιόδου το 2020. Συγκεκριμένα, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε στο οκτάμηνο του 2021 στα \$66,9/βαρέλι, από \$41,2/βαρέλι ένα έτος πριν, σημειώνοντας άνοδο κατά 62,5%¹⁰. Η ενίσχυση της μέσης ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου την ίδια περίοδο, κατά 7,2%, στο 1,20 έναντι 1,12, μετρίασε την άνοδο της τιμής του πετρελαίου σε ευρώ, με τη μέση τιμή του να διαμορφώνεται στα €55,9/βαρέλι, 51,6% υψηλότερα από ότι πέρυσι. Η ενίσχυση της τιμής του πετρελαίου, που αποτελεί βασική

¹⁰ Μέσες τιμές περιόδου με βάση τη Europe Brent Spot Price. Πηγή: EIA, US Energy Information Administration https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_pri_spt_s1_d.htm

συνιστώσα του ενεργειακού κόστους, ερμηνεύει τη θετική μέση επίδραση των τιμών των ενεργειακών αγαθών στο ρυθμό μεταβολής των τιμών εγχωρίως στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Αυγούστου του τρέχοντος έτους, κατά 0,5%, από αρνητική επίδραση 0,7% πριν ένα χρόνο.

Διάγραμμα 3.14

Ετήσια μεταβολή εγχώριου ΔTK και Εναρμονισμένου ΔTK στην Ελλάδα (περίοδος Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου)

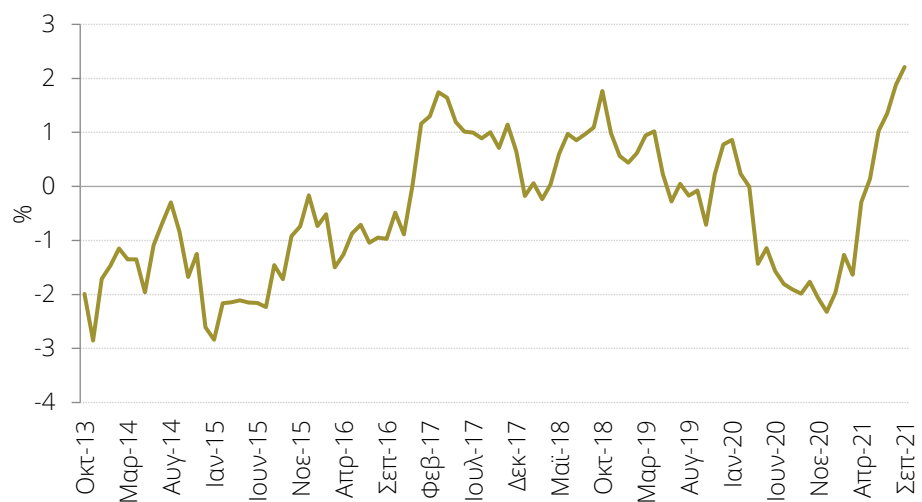

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Διάγραμμα 3.15

Μηνιαία εξέλιξη ΔTK στην Ελλάδα (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Ενισχύεται σημαντικά ο εγχώριος ΔTK τον Σεπτέμβριο (2,2%), έναντι υποχώρησης 2,0% τον αντίστοιχο μήνα του 2020. Η μεγαλύτερη άνοδος από το Φεβρουάριο του 2012

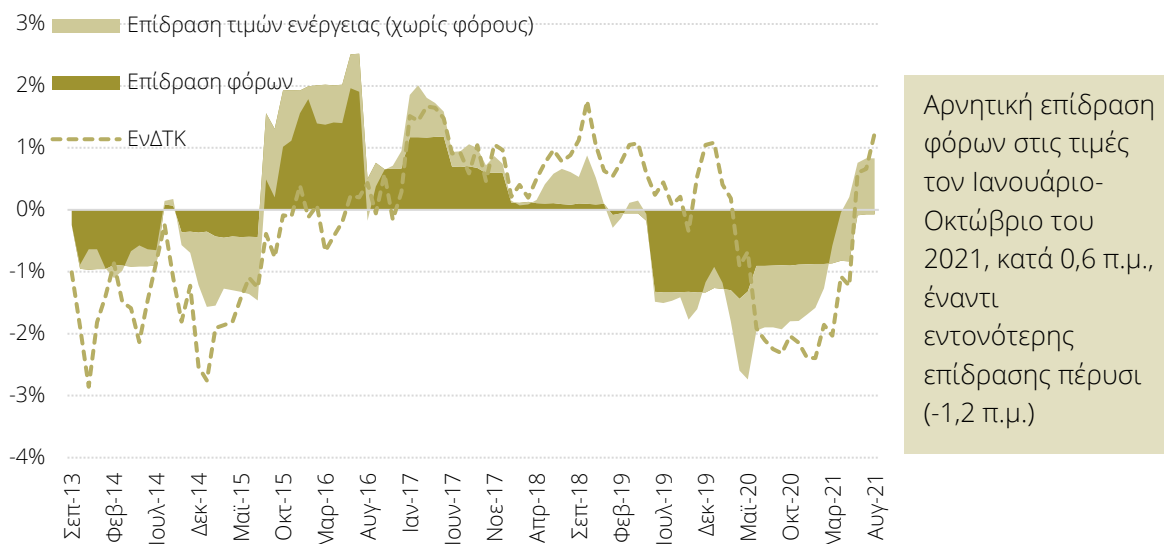
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Διάγραμμα 3.16

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και επίδραση τιμών ενεργειακών προϊόντων και αλλαγών στη φορολογία

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Η υποχώρηση του επιπέδου τιμών στην Ελλάδα με βάση τον ΕνΔΤΚ στο οκτάμηνο του τρέχοντος έτους, σε αντίθεση με το μέσο όρο του στην Ευρωζώνη ο οποίος ανέρχεται, κατατάσσει τη χώρα στην τελευταία θέση μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης. Επίσης, η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα με αντιπληθωρισμό. Ο μέσος όρος μεταβολής του ΕνΔΤΚ στην Ευρωζώνη ήταν θετικός (1,7% από 0,5% πέρυσι). Σε ελαφρώς υψηλότερο επίπεδο μεταβολής από την Ελλάδα βρίσκονται η Πορτογαλία (0,3%) και η Μάλτα (0,4%). Η εγχώρια ζήτηση φαίνεται ότι αποτέλεσε τον κυριότερο παράγοντα ανόδου των τιμών στην Ευρωζώνη, καθώς ο δείκτης τιμών με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ενισχύθηκε κατά 1,0% το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου του 2021 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2020, όταν αυξανόταν κατά 1,4%.

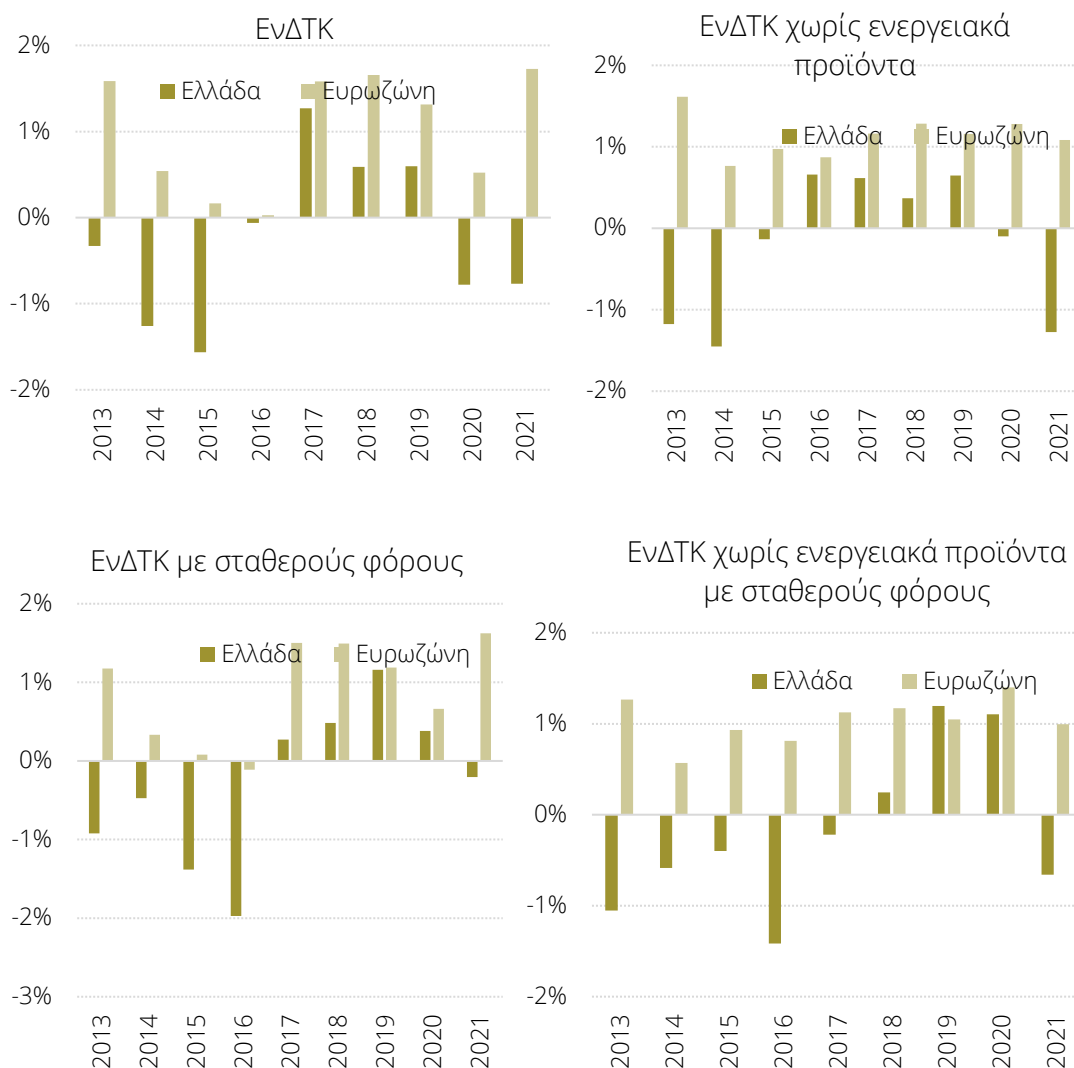
Ως προς τις τάσεις στις κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών οι οποίες περιλαμβάνονται στο Γενικό Δείκτη Τιμών, η μεγαλύτερη άνοδος στην περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους σημειώθηκε στις Μεταφορές και τη Στέγαση, αντανakλώντας τη σημαντική ενίσχυση των τιμών των ενεργειακών αγαθών. Η άνοδος των τιμών για την κατηγορία των Μεταφορών ήταν 7,8% από έντονη υποχώρηση 7,9% ένα χρόνο πριν, ενώ στην κατηγορία της Στέγασης ήταν 4,7% από εξασθένιση 6,0% στο εννεάμηνο του 2020. Μικρότερη ήταν η μεταβολή στη Διατροφή, όπου σημειώθηκε άνοδος 3,1% από ηπιότερη ενίσχυση 2,4% ένα χρόνο πριν, ενώ έπεται σε αύξηση η Εκπαίδευση, με 0,9% από 0,6% ένα χρόνο πριν. Ήπιες θετικές μεταβολές παρουσίασαν οι κατηγορίες Διαρκών αγαθών και Ξενοδοχείων, κατά 0,6% και 0,5%, αντίστοιχα, από υποχώρηση 1,0% σε αμφότερες στο εννεάμηνο του προηγούμενου έτους. Σχεδόν αμετάβλητες ήταν οι τιμές στην Υγεία και τα Αλκοολούχα ποτά - Καπνός, από υποχώρηση 1,2% και σχεδόν σταθερότητα αντίστοιχα ένα χρόνο πριν. Τη χαμηλότερη μείωση σημείωσαν οι κατηγορίες Αναψυχής και Ένδυσης -υπόδησης, κατά 0,4%, και 0,5% αντίστοιχα, μετά από μείωση, 1,2% και σταθερότητα ένα χρόνο νωρίτερα. Ελαφρώς υψηλότερη ήταν η υποχώρηση τιμών στα Άλλα αγαθά (-0,8%) έναντι μείωσης 1,5% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020. Η εντονότερη

μείωση τιμών σημειώθηκε στην κατηγορία Επικοινωνιών, κατά 2,5%, έναντι υποχώρησης 2,4% ένα χρόνο πριν.

Διάγραμμα 3.17

Ετήσια μεταβολή ΕνΔΤΚ σε Ελλάδα και Ευρωζώνη (περίοδος Ιανουαρίου- Αυγούστου)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Μείωση τιμών εγχωρίως στο οκτάμηνο του 2021, λόγω της αρνητικής επίδρασης των έμμεσων φόρων αλλά και της καταναλωτικής ζήτησης (0,6 και 0,7 ποσοστιαίων μονάδων, αντίστοιχα)

Ως προς τις τάσεις των τιμών στην πλευρά της παραγωγής, το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου του 2021, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχωρίας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, κατέγραψε άνοδο 8,5% σε σύγκριση με το επίπεδο του την ίδια περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα. Αναλυτικά, ο ΓΔΤΠ χωρίς την ενέργεια ενισχύθηκε στο οκτάμηνο του 2021 κατά 36,3%, έναντι έντονης υποχώρησης στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020 (-30,5%). Αναφορικά με τις τάσεις στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, τη μεγαλύτερη άνοδο κατέγραψαν το Αργό πετρέλαιο και φυσικό αέριο, και ο Άνθρακας και λιγνίτης, με 53,8% και 42,7%, σε συνέχεια μείωσης 25,1% και ανόδου

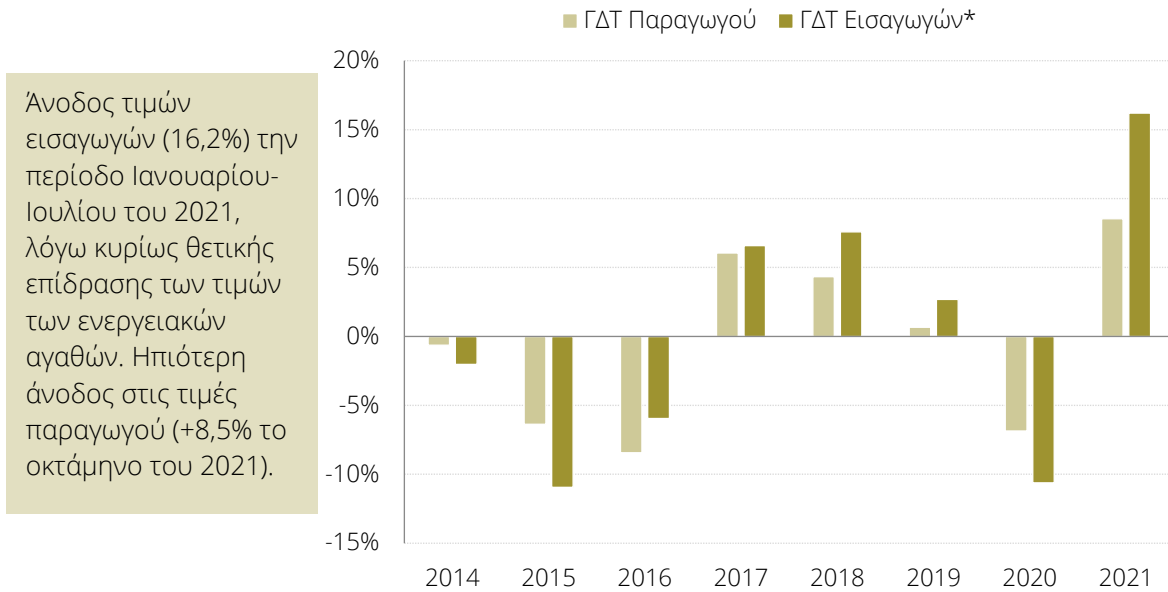
17,4%, αντίστοιχα, ένα χρόνο πριν. Αισθητή άνοδος τιμών παραγωγού σημειώθηκε και στα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου, κατά 35,8%, έναντι υποχώρησης 32,7% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020. Σε αρκετά χαμηλότερο επίπεδο θετικής μεταβολής ακολούθησε ο Ηλεκτρικός εξοπλισμός, με 14,7%, έναντι μείωσης 2,7% ένα χρόνο πριν. Ηπιότερες τάσεις ανόδου των τιμών παραγωγού σημειώθηκαν στα Βασικά μέταλλα (+8,7%_ έναντι υποχώρησης 1,4% στο οκτάμηνο του 2020, αλλά και στα Μεταλλεύματα, (+5,2%), έναντι υποχώρησης 3,5% ένα χρόνο πριν. Στον αντίποδα, η τάση στις τιμές παραγωγού στους Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές ήταν πτωτική, όσο και πριν ένα χρόνο (-3,5%). Ηπιότερη ήταν η εξασθένιση στα Προϊόντα καπνού, κατά 2,8% σε συνέχεια οριακής ενίσχυσης το 2020 (0,2%). Μείωση τιμών παραγωγού σημειώθηκε επίσης στα Φαρμακευτικά προϊόντα, κατά 1,1% έναντι μείωσης 1,6% ένα χρόνο πριν.

Σχετικά με την εξέλιξη του Γενικού Δείκτη Τιμών Εισαγωγών (ΓΔΤΕ) το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Ιουλίου φέτος, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, παρουσίασε σημαντική άνοδο, κατά 16,2%, έναντι υποχώρησης κατά 11,0% ένα χρόνο πριν. Αισθητά σε χαμηλότερα επίπεδα από το εγχώριο, διαμορφώθηκε η ενίσχυση του ίδιου δείκτη σε επίπεδο Ευρωζώνης (+7,0%), έναντι εξασθένιση (-5,4%) το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020. Η ισχυρή άνοδος των τιμών εισαγωγών κατατάσσει την Ελλάδα στη δεύτερη θέση ως προς την ενίσχυση τους μεταξύ δέκα χωρών της Ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τη συγκεκριμένη περίοδο, με τη Λιθουανία να προηγείται σε άνοδο (20,8%). Επισημαίνεται ότι σε όλες τις χώρες της Ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σημειώνεται ενίσχυση τιμών εισαγωγών το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, τάση η οποία σε κυρίως αποτυπώνει την αυξητική επίδραση της έντονης ανόδου των τιμών των ενεργειακών αγαθών.

Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών εισαγόμενων προϊόντων, η μεγαλύτερη άνοδος στο επτάμηνο του 2021 σημειώθηκε στις τιμές Άντλησης αργού πετρελαίου, κατά 57,4%, λόγω κυρίως της θετικής επίδρασης των τιμών των ενεργειακών αγαθών, έναντι μείωσης 29,7% την αντίστοιχη περίοδο του 2020. Ελαφρώς ηπιότερη ήταν η ενίσχυση στα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου, 41,9%, από υποχώρηση 33,3% το ίδιο χρονικό διάστημα του 2020. Ανοδικές τάσεις εντοπίζονται στην Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, κατά 14,4%, και τα Βασικά μέταλλα, κατά 13,2%, από εξασθένιση 5,3% και 5,4%, αντίστοιχα στην ίδια περίοδο 2020. Αντίθετα, υποχώρηση τιμών καταγράφηκε το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Ιουλίου του τρέχοντος έτους στα Φαρμακευτικά προϊόντα, κατά 5,5%, και στα Προϊόντα καπνού, κατά 3,5%, σε συνέχεια ανόδου 0,5% και υποχώρησης 1,4% αντίστοιχα ένα χρόνο πριν.

Διάγραμμα 3.18

Ετήσια μεταβολή ΓΔΤΠ και ΓΔΤΕ στην Ελλάδα (Ιανουάριος - Αύγουστος)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

*Στοιχεία Ιανουαρίου - Ιουλίου

Πλαίσιο 3.2

Επιδράσεις των τιμών στα ενεργειακά αγαθά στις τιμές καταναλωτή

Στην τρέχουσα περίοδο σημειώνεται παγκοσμίως μια σημαντική άνοδος τιμών, η οποία προέρχεται κυρίως από την αύξηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Αυτή δεν ασκεί μόνο άμεσες επιδράσεις στις τιμές ορισμένων κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών, όπως στο κόστος των μεταφορών, του ηλεκτρικού ρεύματος, αλλά και έμμεσες, καθώς η ενέργεια αποτελεί έναν από τους βασικούς παραγωγικούς συντελεστές, με αποτέλεσμα μια άνοδος των τιμών της να διαχέεται σε όλα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες, ανάλογα με τη χρήση της στην παραγωγή τους. Σκοπός της ανάλυσης που ακολουθεί είναι η παρουσίαση των τάσεων στις τιμές των ενεργειακών προϊόντων, την τρέχουσα περίοδο και διαχρονικά, η εξέταση των συσχετίσεων μεταξύ των διακυμάνσεών τους και των τάσεων στις τιμές επιμέρους σημαντικών κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών του ΕνΔΤΚ, αλλά και η παρουσίαση της συνολικής επίδρασης τέτοιων μεταβολών στην τάση του δείκτη τιμών καταναλωτή.

Η σημαντική αύξηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων το 2021 οφείλεται κυρίως στην ισχυρή ζήτηση που δημιουργεί η έντονη ανάκαμψη παγκοσμίως. Ωστόσο, ενισχυτικές παρεμβάσεις στις τιμές ασκούν και ορισμένοι άλλοι, συγκυριακοί παράγοντες. Συγκεκριμένα, ο παρατεταμένος χειμώνας φέτος στο βόρειο ημισφαίριο περιόρισε τα αποθέματα φυσικού αερίου στις χώρες της κεντρικής και της βόρειας Ευρώπης. Στις ΗΠΑ, το ιδιαίτερα θερμό καλοκαίρι, ιδίως στα βορειοδυτικά, οδήγησε σε πρωτοφανή ζήτηση κλιματισμού και κατανάλωση φυσικού αερίου. Επιπλέον, η παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου στον Κόλπο του Μεξικού πλήγηκε καίρια στα τέλη Αυγούστου από τον τυφώνα Ίντα και η αποκατάστασή της δεν έχει ολοκληρωθεί. Τις τιμές του πετρελαίου επηρεάζουν διαχρονικά, μέσω προσαρμογών στην παραγωγή τους, οι χώρες του OPEC+ (συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας). Τον Απρίλιο του 2020 αποφάσισαν περικοπή της παραγωγής τους κατά 9,7 εκατ. βαρέλια ημερησίως στην περίοδο Μαΐου-Ιουνίου, μείωση που επεκτάθηκε στον Ιούλιο. Κατόπιν αυτού του μήνα, ο περιορισμός της παραγωγής υποχωρεί σταδιακά. Τον Ιούλιο του 2021, τα μέλη του OPEC+ αποφάσισαν να αυξάνουν μηνιαίως από τον Αύγουστο την ημερήσια παραγωγή τους κατά 400 χιλ., έως ότου εξαντληθεί ο τότε υφιστάμενος περιορισμός των 5,8 εκατ. βαρελιών ημερησίως. Ακολούθως, εκτός απροόπτων, η διαδικασία προσαρμογής θα ολοκληρωθεί τον Σεπτέμβριο του 2022.

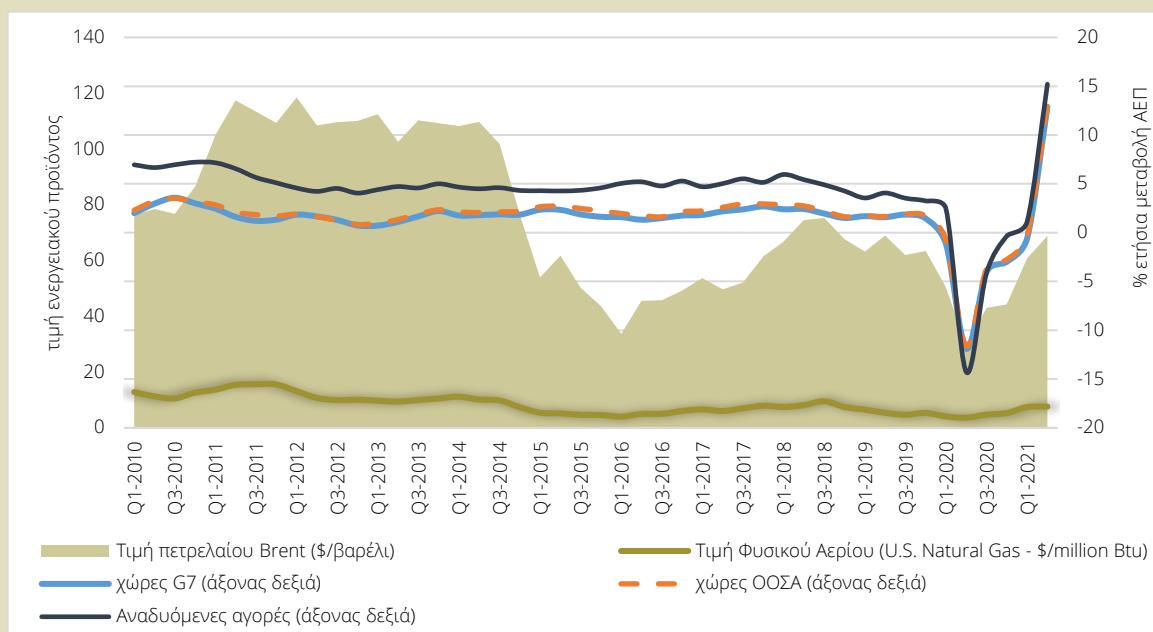
Αναλυτικά ως προς την εξέλιξη των τιμών των ενεργειακών προϊόντων φέτος, το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου η τιμή του πετρελαίου Brent ανήλθε κατά μέσο όρο στα \$67,87 ανά βαρέλι, καταγράφοντας άνοδο 64,8% σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (Διάγραμμα 1). Τον Σεπτέμβριο η τιμή του Brent διαμορφώθηκε στα \$74,48 ανά βαρέλι (+82,1% σε σχέση με το αντίστοιχο μήνα πέρυσι). Αντίστοιχες αυξήσεις τιμών σημειώνονται στην τιμή του φυσικού αερίου. Συγκεκριμένα, την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου η τιμή του φυσικού αερίου (US Natural Gas*) ήταν 96,7% υψηλότερη σε σχέση με ένα χρόνο πριν, προσεγγίζοντας τα \$7,8 ανά εκατ. Btu**. Τον Ιούλιο η τιμή του φυσικού αερίου διαμορφώθηκε στα \$9,35 ανά εκατ. Btu, από \$4,54 ανά εκατ. Btu τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους.

* Πρόκειται για σύνθετη τιμή η οποία προκύπτει καθημερινά από Bloomberg και περιλαμβάνει τιμές διαφορετικών κατηγοριών υγρού φυσικού αερίου στο Mont Belvieu του Τέξας, σταθμισμένες με τον αντίστοιχο όγκο παραγωγής της εκάστοτε κατηγορίας προϊόντος, όπως αναφέρεται στο έντυπο EIA-816, "Monthly Natural Gas Αναφορά υγρών». Υπουργείο Ενέργειας των ΗΠΑ, Διοίκηση ενεργειακών πληροφοριών

** Btu είναι η ενέργεια που χρειάζεται για να θερμανθεί 1 round νερού, προκειμένου να ανέβει η θερμοκρασία του κατά 1 βαθμό Fahrenheit

Διάγραμμα 3.19

Εξέλιξη τιμών ενεργειακών προϊόντων και ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης

Πηγή: U.S. Energy Information Administration, ΟΟΣΑ

Εξετάζοντας τις σημαντικότερες διακυμάνσεις στις τιμές των ενεργειακών αγαθών από το 2010 και τη συσχέτισή τους με τις μεταβολές των τιμών εγχωρίως, το 2011 η διεθνής τιμή του πετρελαίου ενισχύθηκε 39,9% σε σχέση με ένα χρόνο πριν, ξεπερνώντας τα \$111,2 ανά βαρέλι, σε συνέχεια ανόδου 29,3% το 2010. Ανοδική τάση καταγράφηκε το 2011 και στην τιμή του φυσικού αερίου, κατά 27,4%, με την τιμή του να διαμορφώνεται στα \$15,01 ανά εκατ. Btu από \$11,8 ανά εκατ. Btu το 2010. Η άνοδος της τιμής του φυσικού αερίου το 2010 διαμορφώθηκε στο 32,5% σε σύγκριση με το 2009. Η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα συνέχισε να ανακάμπτει παρά την αισθητή ενίσχυση των τιμών στα ενεργειακά αγαθά τόσο το 2010 όσο και το 2011. Σε αμφότερα τα έτη σημειώθηκε εγχωρίως ισχυρή αύξηση τιμών στις κατηγορίες Στέγασης και Μεταφορών, που περιλαμβάνονται στο Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και επηρεάζονται από τις τιμές των ενεργειακών αγαθών περισσότερο από τις υπόλοιπες. Συγκεκριμένα, το 2010 ο δείκτης τιμών στη Στέγαση σημείωσε αύξηση 7,4% σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, η οποία κλιμακώθηκε περαιτέρω το 2011 (+8,3%, Διάγραμμα 2). Στις Μεταφορές, η άνοδος τιμών το 2010 και το 2011 έφτασε το 3,7% και 2,6% αντίστοιχα. Η άνοδος των τιμών τόσο στις Μεταφορές όσο και στη Στέγαση ήταν από τις ισχυρότερες μεταξύ των κατηγοριών του ΕνΔΤΚ. Την εν λόγω περίοδο ο ΕνΔΤΚ χωρίς τους φόρους επίσης παρουσίασε σημαντική άνοδο, γεγονός που αναδεικνύει τη συσχέτισή του με τις παραπάνω τάσεις. Συγκεκριμένα, το 2010 ο ρυθμός μεταβολής του διαμορφώθηκε στο 1,4% και το επόμενο έτος σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδο, 1,2% το επόμενο έτος, από μόλις 1,1% το 2009.

Για την εξέταση συσχετίσεων ανάμεσα στις μεταβολές στις τιμές των ενεργειακών αγαθών με την εξέλιξη των τιμών σε άλλα βασικά καταναλωτικά προϊόντα, εξετάστηκαν οι τάσεις στο δείκτη τιμών παραγωγού των κλάδων οι οποίοι τα παράγουν, για την εσωτερική αγορά. Αυτοί οι δείκτες προτιμήθηκαν έναντι δεικτών για τις ίδιες κατηγορίες προϊόντων οι οποίοι υπεισέρχονται στον ΕνΔΤΚ, επειδή οι δεύτεροι επηρεάζονται και από παράγοντες εκτός του κόστους παραγωγής, όπως οι έμμεσοι φόροι, η καταναλωτική ζήτηση, ενώ οι

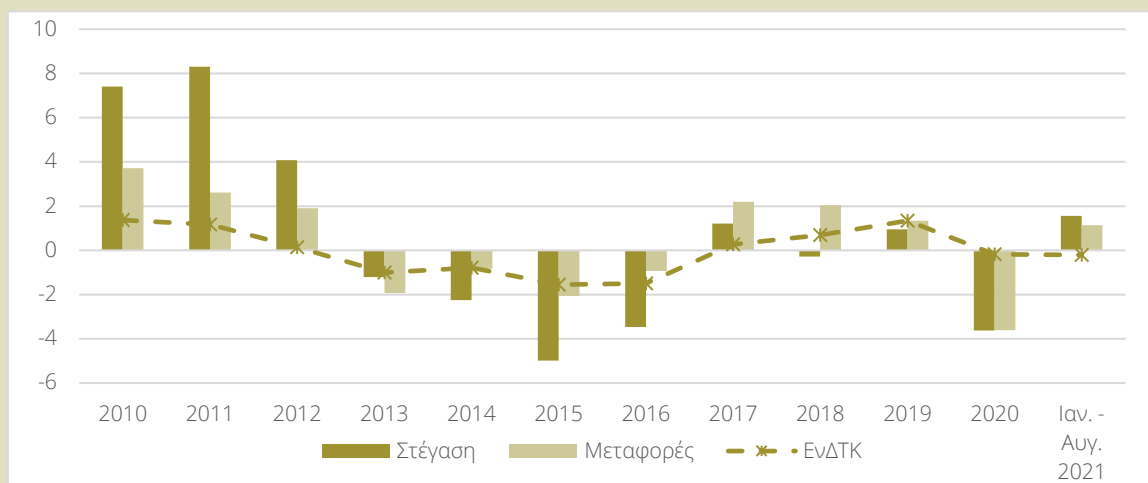

πρώτοι παρουσιάζουν υψηλότερη εξάρτηση από το κόστος ενέργειας. Στη διετία 2010-2011 έντονη αύξηση, σαφώς υψηλότερη του ρυθμού πληθωρισμού, παρουσίασε το κόστος παραγωγού στον Ηλεκτρικό εξοπλισμό (όπως οικιακές συσκευές, ηλεκτρολογικός εξοπλισμός, φωτιστικά), κατά 10,4% και 9,4% αντίστοιχα (Διάγραμμα 3). Σημαντική ενίσχυση σημειώθηκε το 2011 στο κόστος παραγωγής των Προϊόντων χαρτιού (+3,7%) και των Τροφίμων-Ποτών (+2,9%), ταχύτερη από τον ΕνΔΤΚ. Οι τάσεις στο κόστος παραγωγής των Ειδών ένδυσης και των Επίπλων μεταβλήθηκαν μεταξύ των δύο ετών και ήταν αρκετά ήπιες. Στον αντίποδα, οι τιμές παραγωγού στα Φαρμακευτικά προϊόντα σημείωσαν διαδοχική υποχώρηση, κατά 9,3% και 6,7%, αντίστοιχα, επομένως φαίνεται πως δεν επηρεάστηκαν από το ιδιαίτερα αυξημένο ενεργειακό κόστος.

Διάγραμμα 3.20

Μεταβολές ΕνΔΤΚ και κατηγοριών Στέγασης και Μεταφορών (χωρίς φόρους)

Πηγή: Eurostat

Το 2015 σημειώθηκε έντονη υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου Brent έναντι του προηγούμενου έτους, κατά μέσο όρο κατά 47,1%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στα \$52,4 ανά βαρέλι. Η εξασθένιση της τιμής του πετρελαίου συνεχίστηκε και το 2016, κατά -16,8%, φτάνοντας τα \$43,5 ανά βαρέλι. Το 2016 η τιμή του φυσικού αερίου διαμορφώθηκε στα \$5,0 ανά εκατ. Btu σημειώνοντας οριακή άνοδο 0,8% σε σχέση με ένα χρόνο πριν, σε συνέχεια, ωστόσο αισθητής μείωσης, 48,3% το 2015. Ωστόσο, η έντονη υποχώρηση των τιμών στα ενεργειακά αγαθά δεν περιορίζει το παγκόσμιο προϊόν. Ομόρροπες τάσεις επικράτησαν την ίδια περίοδο δείκτη τιμών των κατηγοριών της Στέγασης και των Μεταφορών. Το 2015, ο ρυθμός μεταβολής των τιμών της Στέγασης και των Μεταφορών διαμορφώθηκε στο -5,0% και -2,1%, αντίστοιχα, ενώ το 2016 καταγράφηκε υποχώρηση τιμών στις δύο κατηγορίες 3,5% και 0,9% αντίστοιχα. Η υποχώρηση τιμών στη Στέγαση και για τα δύο έτη ήταν η ισχυρότερη μεταξύ των κατηγοριών του ΕνΔΤΚ. Σημαντική, αλλά ηπιότερη πτώση παρουσίασε ταυτόχρονα και ο ΕνΔΤΚ χωρίς φόρους, με το ρυθμό μεταβολής του να διαμορφώνεται σε -1,6% το 2015 και -1,5%, το 2016. Στους βιομηχανικούς κλάδους οι οποίοι παράγουν ως επί το πλείστον καταναλωτικά αγαθά, ο δείκτης τιμών παραγωγού εσωτερικής αγοράς στην Παραγωγή Ηλεκτρικού Εξοπλισμού υποχώρησε έντονα το 2016, κατά 4,9%, ωστόσο ένα χρόνο νωρίτερα είχε αυξηθεί κατά 2,4%. Σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα ήταν η υποχώρηση του δείκτη κόστους στα Προϊόντα χαρτιού, κατά 1,1% το 2015, ενώ ακολούθησε εκ νέου εξασθένιση 1,8% ένα χρόνο μετά. Ηπιότερη ήταν η πτώση του δείκτη κόστους στα Φαρμακευτικά προϊόντα, κατά 0,9% και 2,4%, αντίστοιχα, ενώ οριακά πτωτική τάση καταγράφηκε στα Τρόφιμα-Ποτά σε αμφότερα τα έτη. Οι τάσεις στο κόστος παραγωγής των Ειδών ένδυσης και των Επίπλων εκ νέου μεταβλήθηκαν μεταξύ των δύο ετών, από μικρή άνοδο σε σταθερότητα.

Οι τιμές στη Στέγαση και τις Μεταφορές υποχώρησαν το 2020 κατά 3,6% σε αμφότερες τις κατηγορίες σημειώνοντας τις ισχυρότερες πτώσεις μεταξύ των κατηγοριών του ΕνΔΤΚ. Στον αντίποδα, την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου του τρέχοντος έτους κατέγραψαν ήπια άνοδο (Στέγαση: 1,6%, Μεταφορές: 1,1%), με καμία ωστόσο άλλη κατηγορία προϊόντων του ΕνΔΤΚ να καταγράφει ενίσχυση. Αρκετά ηπιότερες ήταν πέρυσι και στο οκτάμηνο φέτος οι μεταβολές του ΕνΔΤΚ χωρίς φόρους, καθώς ήταν αμετάβλητος και μειώθηκε

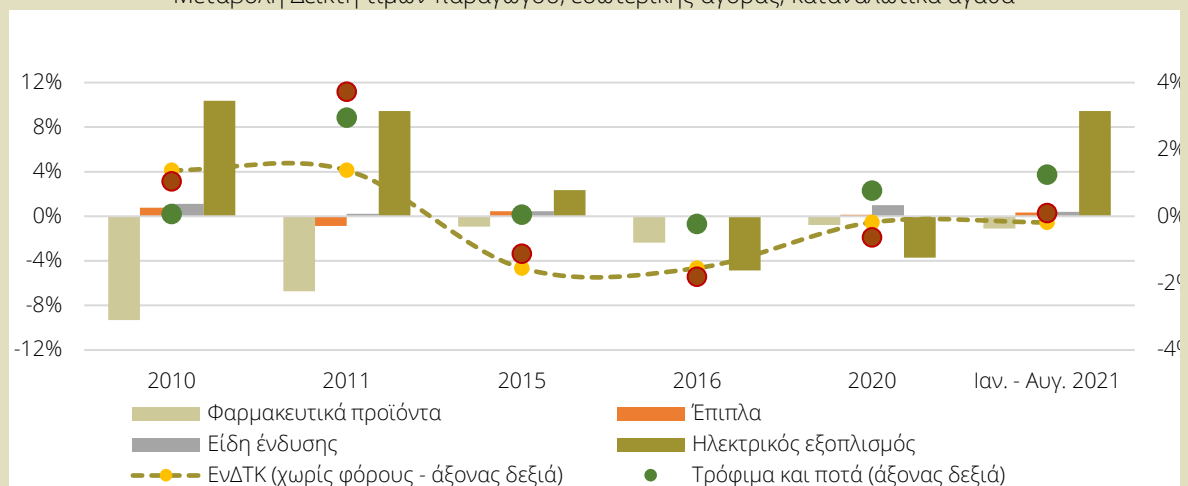
οριακά (-0,2%). Όμως, χωρίς την επίδραση αυτών των κατηγοριών, η τάση του θα ήταν σαφώς αρνητική, όπως θα προκύψει από την ανάλυση στη συνέχεια.

Σημαντική υποχώρηση σημειώθηκε στη παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα το 2020, κυρίως λόγω της μειωμένης ζήτησης, ενώ το α' οκτάμηνο του τρέχοντος έτους, το παγκόσμιο προϊόν καταγράφει αισθητή ανάκαμψη.

Σε ότι αφορά τις τάσεις των τιμών σε βιομηχανικούς κλάδους - παραγωγούς κυρίως καταναλωτικών αγαθών, το 2020 σημειώθηκε σημαντική κάμψη τους στον Ηλεκτρικό εξοπλισμό, κατά 3,7%, ενώ ηπιότερη ήταν η εξασθένιση στα Φαρμακευτικά προϊόντα, -0,8%, και στα Προϊόντα χαρτιού (-0,6%). Στον αντίποδα, τα Τρόφιμα-ποτά, τα Είδη ένδυσης και τα Έπιπλα κατέγραψαν ήπια άνοδο, ενδεχομένως ως απόρροια της αυξημένης καταναλωτικής ζήτησης πέρυσι για συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων. Το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου φέτος σημειώθηκε σημαντική ενίσχυση του δείκτη στην Παραγωγή Ηλεκτρικού εξοπλισμό (+9,4%), με τα Τρόφιμα-Ποτά να έπονται (+1,2%). Χαμηλότερες αυξήσεις καταγράφηκαν στις υπόλοιπες κατηγορίες προϊόντων (Είδη ένδυσης, Προϊόντα χαρτιού και Έπιπλα). Ωστόσο, σε όλες τις περιπτώσεις η τάση τιμών ήταν αντίθετη εκείνης του ΕνΔΤΚ, αναδεικνύοντας την αυξητική επίδραση στις τιμές παραγωγού παραγόντων εκτός της καταναλωτικής ζήτησης και της έμμεσης φορολογίας. Αντιθέτως, ο δείκτης τιμών παραγωγού στα Φαρμακευτικά είδη υποχώρησε κατά 1,1%, αναδεικνύοντας εκ νέου το ότι δεν παρουσιάζει εμφανή επίδραση από το κόστος των ενεργειακών αγαθών.

Διάγραμμα 3.21

Μεταβολή Δείκτη τιμών παραγωγού, εσωτερικής αγοράς, καταναλωτικά αγαθά

Πηγή: Eurostat

Η ανάλυση ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της συνολικής επίδρασης των τιμών των ενεργειακών αγαθών στη μεταβολή του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή, εξαιρουμένης της επίδρασης των φόρων. Αναλυτικά, τη διετία 2010-2011, όταν ο ΕνΔΤΚ αυξήθηκε κατά 1,4% και 1,1% αντίστοιχα, από τις υψηλότερες τιμές ενεργειακών αγαθών προήλθε θετική επίδραση της τάξης των 0,9 και 1,2 ποσοστιαίων μονάδων του ΕνΔΤΚ (Διάγραμμα 4). Συνεπώς, χωρίς αυτή την επίδραση, ο δείκτης είτε θα αυξανόταν οριακά, είτε θα υποχωρούσε.

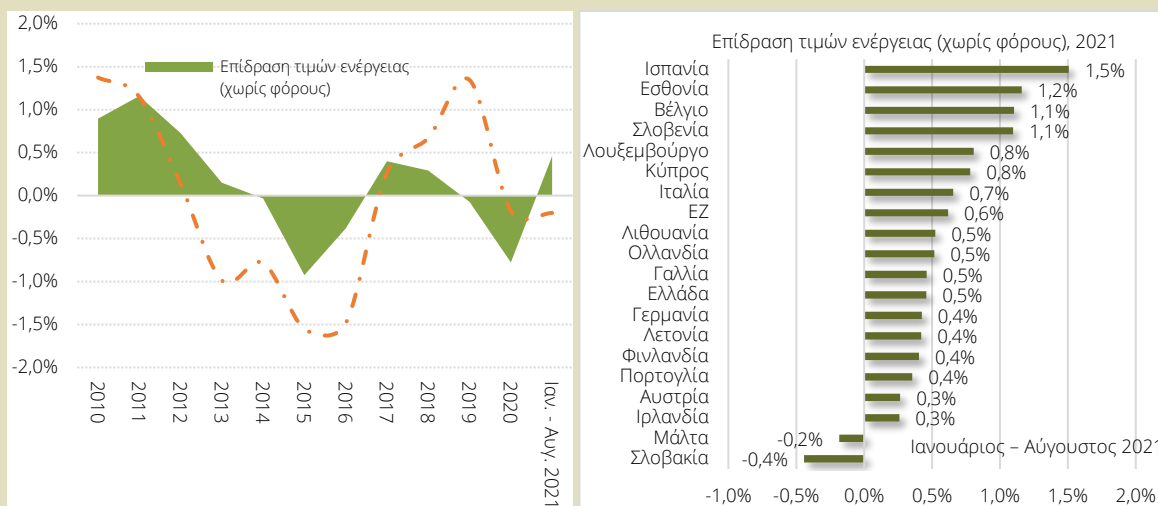
Τη διετία 2015-2016, όταν ο ΕνΔΤΚ χωρίς φόρους υποχώρησε κατά 1,6% και 1,5% και είχε σημειωθεί υποχώρηση των τιμών των ενεργειακών αγαθών διεθνώς, αυτή άσκησε αρνητική επίδραση στη μεταβολή του δείκτη κατά 0,9 και 0,4 ποσοστιαίες μονάδες αυτού. Επομένως, η πτώση τιμών το 2015 θα ήταν αρκετά μικρότερη εάν δεν είχε σημειωθεί πτώση στα ενεργειακά αγαθά, ενώ ένα χρόνο μετά θα είχε μετριαστεί σε μικρό βαθμό. Η επίδραση της τιμής των ενεργειακών αγαθών πέρυσι στον ΕνΔΤΚ χωρίς φόρους ήταν οριακά αρνητική, κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες. Ωστόσο αυτής εξαιρουμένης, ο ΕνΔΤΚ χωρίς φόρους δεν θα παρουσίαζε ίδιας έντασης πτώση το 2020 και θα ήταν αμετάβλητος. Την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου

του τρέχοντος έτους, η ενίσχυση των τιμών των ενεργειακών αγαθών ασκεί ήπια θετική επίδραση κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες, συγκρατώντας την υποχώρηση του ΕνΔΤΚ στο -0,2%. Συνεπώς, η επίδραση των τιμών των ενεργειακών αγαθών στον ΕνΔΤΚ ερμηνεύει ένα σημαντικό μέρος της τάσης του, όποτε αυτός παρουσίασε έντονη μεταβολή από το 2010. Εξάιρεση, προς το παρόν, φαίνεται να αποτελεί η περίπτωση του οκταμήνου φέτος, με την επίδραση των τιμών ενέργειας στον ΕνΔΤΚ να μην είναι στην ίδια κατεύθυνση με τη συνολική του τάση. Η επίδραση τιμών ενεργειακών προϊόντων στην Ελλάδα φέτος είναι ελαφρώς χαμηλότερη του μ.ό. της Ευρωζώνης (0,5 έναντι 0,6 π.μ. του δείκτη).

Διάγραμμα 3.22

Επίδραση τιμών ενεργειακών αγαθών στον ΕνΔΤΚ (χωρίς φόρους) Ελλάδα και χώρες Ευρωζώνης

Πηγή: Eurostat

Συνοψίζοντας, από την παρουσίαση των τάσεων στις διεθνείς τιμές βασικών προϊόντων ενέργειας, στις τιμές κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών που επηρεάζονται άμεσα από αυτά, αλλά και στο κόστος παραγωγής βιομηχανικών κλάδων οι οποίοι ως επί το πλείστον παράγουν καταναλωτικά προϊόντα, προκύπτει πως στην πλειονότητά τους αυτοί υφίστανται σημαντικές επιδράσεις όποτε σημειώνεται μια έντονη μεταβολή των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Ωστόσο, φαίνεται πως υπάρχουν και εξαιρέσεις, όπως ο κλάδος των Φαρμακευτικών προϊόντων, η τάση στο κόστος παραγωγής του οποίου δεν παρουσιάζει ενδείξεις συσχέτισης με τις διεθνείς τιμές των ενεργειακών αγαθών. Οι επιδράσεις στις τιμές κλάδων καταναλωτικών προϊόντων και κατηγοριών προϊόντων-υπηρεσιών που σχετίζονται με τα ενεργειακά αγαθά, έχουν σημαντικό αντίκτυπο στο ρυθμό μεταβολής του ΕνΔΤΚ συνολικά. Ως αποτέλεσμα, η τάση του ΕνΔΤΚ σε περιόδους με έντονες διακυμάνσεις στις τιμές ενέργειας αφενός συμπίπτει με αυτές, αφετέρου καθορίζεται κυρίως ή σε μεγάλο βαθμό από την έντασή τους. Ένα άλλο συμπέρασμα που προκύπτει από τα παραπάνω είναι ότι, προκειμένου να μετριαστούν οι επιπτώσεις της τρέχουσας ραγδαίας αύξησης των ενεργειακών αγαθών στα νοικοκυριά, εκτός από τις παρεμβάσεις ευθείας στήριξης τους, μπορούν να στηριχθούν με κατάλληλα σχεδιασμένα μέτρα και κλάδοι οι οποίοι παράγουν βασικά καταναλωτικά προϊόντα (τρόφιμα, μη αλκοολούχα ποτά, ρούχα, ηλεκτρικό εξοπλισμό κ.α.).

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Από την εξέταση των τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή κατά το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου του τρέχοντος έτους, προέκυψε ότι η υποχώρησή του είναι αποτέλεσμα της αρνητικής επίδρασης των έμμεσων φόρων όσο και της εγχώριας ζήτησης. Παρά τη σταδιακή άρση των περιορισμών από τις αρχές Απριλίου και την επιτάχυνση των εμβολιασμών τουλάχιστον μέχρι τον Ιούνιο και τη φθίνουσα αύξησή τους έκτοτε, οι δυσμενείς υγειονομικές εξελίξεις, κυρίως από τη νέα μετάλλαξη του ιού, συντήρησαν ένα μεγάλο μέρος της αβεβαιότητας στα νοικοκυριά που δημιουργήθηκε από τα διαδοχικά lockdowns. Ωστόσο, στην πρόσφατη περίοδο έχει κλιμακωθεί σημαντικά η επίδραση στις τιμές καταναλωτή μιας άλλης εκ των κύριων παραγόντων οι οποίοι τις επηρεάζουν, των τιμών των ενεργειακών αγαθών. Όπως θα δειχθεί στη συνέχεια, οφείλεται κυρίως στην ταχύτερη της αναμενόμενης ανάκαμψη πολλών οικονομιών, με την Κίνα, που είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος καταναλωτής πετρελαίου παγκοσμίως μετά τις ΗΠΑ, να πρωτοστατεί σε αύξηση του ΑΕΠ. Στην έντονη αύξηση έχουν συμβάλει και οι συνθήκες στην πλευρά της παραγωγής, π.χ. λόγω των περιορισμών που έχει θέσει ο OPEC+, οι οποίοι αίρονται σταδιακά, αλλά και ορισμένων αρνητικών συγκυριών τον περασμένο χειμώνα και το καλοκαίρι (π.χ. τυφώνας 'Ιντα στις ΗΠΑ). Ήδη πολλές χώρες, μεταξύ των οποίων η Ελλάδα, έχουν προχωρήσει στη λήψη μέτρων ανάσχεσης αυτών των πληθωριστικών πιέσεων. Είναι αρκετά πιθανό να ληφθούν και άλλα, ενώ αναμένονται πρωτοβουλίες σε επίπεδο ενώσεων κρατών (π.χ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή). Σε κάθε περίπτωση, η εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης στο υπόλοιπο του τρέχοντος έτος και το 2022, θα παραμείνει ένας εκ των σημαντικότερων παραγόντων που θα διαμορφώσουν τις τιμές, κυρίως μέσω των επιδράσεών της στην εγχώρια ζήτηση.

Αναλυτικά, όσον αφορά την αναμενόμενη επίδραση των παρεμβάσεων έμμεσης φορολογίας, η μείωση του ΦΠΑ που ίσχυε από τον περυσινό Ιούνιο για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες παρατάθηκε μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 2022. Ωστόσο, καθώς έχει πλέον παρέλθει ένα έτος από την εφαρμογή της, δεν αναμένεται κάποια περαιτέρω ουσιαστική επίδρασή της στις τιμές. Η έκπτωση του ΦΠΑ σε ορισμένα άλλα αγαθά και υπηρεσίες προσεχώς (γυμναστήρια, σχολές χορού κ.α.), θα έχει περιορισμένη ανασχετική επίδραση στην αύξηση των τιμών από την περίοδο στην οποία θα εφαρμοστεί, καθώς αφορά ένα μικρό τμήμα των καταναλωτικών δαπανών. Ισχυρότερο αναμένεται να είναι το αποτέλεσμα από τη μείωση του τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας.

Αναφορικά με τις αναμενόμενες επιδράσεις της ζήτησης, σχετική εξέλιξη αποτελεί το ότι η αναστολή της εισφοράς αλληλεγγύης και η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών παρατάθηκαν στο 2022. Όμως, καθώς ισχύουν από φέτος, δεν θα προκύψει κάποια μεταβολή στο διαθέσιμο εισόδημα και επομένως στην καταναλωτική ζήτηση, άρα και στις τιμές. Μικρή ενίσχυση του εισοδήματος θα προέλθει από την περαιτέρω μείωση του ΕΝΦΙΑ. Ωστόσο, η πιο σημαντική επίδραση στη ζήτηση των καταναλωτών στην Ελλάδα αναμένεται να προέλθει από την αξιοποίηση μέρους των καταθέσεών τους οι οποίες συσσωρεύτηκαν από την αρχή της πανδημίας (+€15,6 δισεκ.), για καταναλωτικούς σκοπούς, εφόσον συνεχίσει να υποχωρεί η αβεβαιότητα για την εξέλιξή της. Σε περίπτωση νέας κλιμάκωσης της πανδημίας, π.χ. στη διάρκεια του χειμώνα, η καταναλωτική πρόθεση θα ενισχυθεί ηπιότερα, καθώς δεν αναμένεται να επιβληθούν εκ νέου ισχυρά, «οριζόντια» περιοριστικά μέτρα στη λειτουργία των επιχειρήσεων και την κοινωνικοοικονομική ζωή.

Σχετικά με τις αναμενόμενες εξελίξεις στο κόστος ενέργειας και τις αναμενόμενες επιδράσεις τους στον πληθωρισμό, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την τάση στην τιμή του πετρελαίου, ο OPEC+ (συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας), σε συνέχεια της συμφωνίας του Απριλίου, η οποία

προέβλεπε μείωση των περικοπών παραγωγής πετρελαίου από τον Μάιο του τρέχοντος έτους, αποφάσισε στις αρχές Σεπτεμβρίου παράταση στον περιορισμό των περικοπών με τον ίδιο ρυθμό μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2021, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής της Σαουδικής Αραβίας η οποία συμφώνησε να μειώσει τις εθελοντικές περικοπές παραγωγής της. Συγκεκριμένα, μετά την αύξηση την ημερήσιας παραγωγής κατά 441.000 βαρέλια τον Ιούλιο, αποφασίστηκε η παράταση της αύξησης της ημερήσιας παραγωγής στον ίδιο βαθμό με του Ιουλίου μέχρι τον Δεκέμβριο του τρέχοντος έτους. Πάρα ταύτα, ο OPEC+ θα επανεξετάζει κάθε μήνα τις συνθήκες, γεγονός που του επιτρέπει του είτε να ανακόψει, είτε να διευρύνει την αύξηση της ημερήσιας παραγωγής του, εφόσον κρίνει πως το επίπεδό της δεν συνάδει με την εκάστοτε ζήτηση πετρελαίου, και τις γενικότερες οικονομικές εξελίξεις.

Επιπροσθέτως, στην πλευρά της προσφοράς, οι συνομιλίες μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν, για πυρηνική συμφωνία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε χαλάρωση των ενεργειακών κυρώσεων και την αναζωπύρωση της παραγωγής και των εξαγωγών πετρελαίου του ΙΡΑΝ στην παγκόσμια αγορά. Στις αρχές Σεπτεμβρίου το Ιράν ανακοίνωσε ότι σχεδιάζει να ενισχύσει την παραγωγή πετρελαίου και τις εξαγωγές του τους επόμενους μήνες παρά τις κυρώσεις που επέβαλαν οι Ηνωμένες Πολιτείες στις πωλήσεις αργού πετρελαίου του. Όμως αυτό δεν φαίνεται να συμβαίνει άμεσα. Υπενθυμίζεται ότι το ημερήσιο επίπεδο παραγωγής του Ιράν υποχώρησε κάτω από τα 500.000 βαρέλια στο μεγαλύτερο μέρος του 2019 και του 2020, με αποτέλεσμα ένα τεράστιο πλήγμα στην ιρανική οικονομία, όπως επίσης στους εμπορικούς εταίρους της (Λίβανος, Συρία, Αφγανιστάν).

Ο τυφώνας Ίντα που έπληξε την Κεντρική Αμερική στις αρχές Σεπτεμβρίου και προκάλεσε ζημιές σε πλατφόρμες, αγωγούς και κόμβους επεξεργασίας, περιόρισε σημαντικά την παραγωγή για εβδομάδες, αντισταθμίζοντας την αύξηση της ημερήσιας παραγωγής πετρελαίου από τις χώρες του OPEC+. Προκειμένου να αποτρέψει ελλείψεις σε αργό πετρέλαιο, η αμερικανική κυβέρνηση δανείζει στρατηγικά αποθέματα στα διυλιστήρια του Κόλπου του Μεξικού. Επιπλέον, το υπουργείο Ενέργειας των ΗΠΑ ανακοίνωσε στις αρχές Αυγούστου την πώληση έως 20 εκατ. βαρελιών από τα στρατηγικά αποθέματα, προκειμένου να χρηματοδοτηθούν δημόσιες δαπάνες. Οι παραδόσεις θα γίνουν μεταξύ 1^{ης} Οκτωβρίου και 15^{ης} Δεκεμβρίου του τρέχοντος έτους.

Υπό αυτές τις εξελίξεις, η διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2021 στα \$74,5/βαρέλι από \$70,7/βαρέλι τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου φέτος, η διεθνής τιμή του πετρελαίου διαμορφώθηκε στα \$67,8/βαρέλι από \$41,2/βαρέλι πριν ένα χρόνο, καταγράφοντας άνοδο της τάξης του 64,8%.

Όσον αφορά τις αναμενόμενες εξελίξεις στη ζήτηση του πετρελαίου, η δυναμική της πανδημίας COVID-19 φαίνεται να εξασθενεί σταθερά στο τέλος του τρίτου τριμήνου στις περισσότερες χώρες, παρά την έξαρση της μετάλλαξης Δέλτα στην αρχή του. Η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς τον εμβολιασμό, ο οποίος έχει καλύψει άνω του 60% του πληθυσμού σε πολλές χώρες, αλλά και η εκτεταμένη χρήση τρόπων ελέγχου (self-tests), έχουν επιτρέψει έως τώρα τη μη επαναφορά των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας τα οποία άρθηκαν στη διάρκεια της περασμένης άνοιξης, την κάμψη της αβεβαιότητας και την αναθέρμανση της ζήτησης. Πάρα ταύτα, παραμένουν πιθανές νέες κλιμακώσεις της πανδημικής κρίσης, από νέες μεταλλάξεις του ιού, καθώς και από την επιβράδυνση του εμβολιασμού ή την περιορισμένη πρόσβαση σε εμβόλια σε αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο, εφόσον λάβει χώρα ένα τέτοιο ενδεχόμενο, τα μέτρα προστασίας είναι αρκετά πιθανό να μην είναι τόσο αυστηρά όπως στο παρελθόν, κυρίως χάρη στη διείσδυση των εμβολίων στον πληθυσμό και καθώς ένα όχι μικρό τμήμα του πληθυσμού έχει ήδη νοσήσει.

Οι προοπτικές ανάκαμψης της παγκόσμιας ζήτησης φέτος και το επόμενο έτος προκύπτουν και από τις πρόσφατες μακροοικονομικές προβλέψεις. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ¹¹, για το 2021 αναμένεται άνοδος του παγκόσμιου ΑΕΠ στην περιοχή του 5,9%, η οποία θα αντισταθμίσει την εκτιμώμενη υποχώρηση για το 2020 (-3,1%), ενώ για το επόμενο έτος αναμένεται παγκόσμια ανάκαμψη της τάξης του 4,9%. Επισημαίνεται πως αυτές οι προβλέψεις δεν διαφέρουν ουσιαστικά από εκείνες του οργανισμού τον περασμένο Ιούλιο, παρά τη σημαντική ενίσχυση του πληθωρισμού έκτοτε. Η παγκόσμια κατανάλωση πετρελαίου αναμένεται να αυξηθεί κατά μέσο όρο κατά 5,0 εκατ. βαρέλια ημερησίως το 2021, αγγίζοντας τα 97,4 εκατ. βαρέλια¹². Οι αναλυτές εκτιμούν ότι ακόμη και μετά αυτές τις προσθήκες στην ημερήσια παραγωγή πετρελαίου, η ζήτηση του αναμένεται να είναι ιδιαίτερα έντονη, καθώς η άρση των περιορισμών στις δραστηριότητες και τις μεταφορές θα οδηγήσει σε πολύ μεγαλύτερη κατανάλωση, με αποτέλεσμα την άνοδο της τιμής. Πάρα ταύτα, η έντονη άνοδος των τιμών δεν φαίνεται να επιδρά ανασχετικά στην παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα.

Υπό αυτές τις συνθήκες, και λαμβάνοντας υπόψη τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις διεθνών οργανισμών¹³, εκτιμάται ότι η μέση τιμή του πετρελαίου το 2021 θα διαμορφωθεί στα \$68,6/βαρέλι από \$41,7/βαρέλι το 2020, σημειώνοντας ενίσχυση κατά 64,5%. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου το τρέχον έτος αναμένεται κατά μέσο όρο να διαμορφωθεί στο 1,19, υψηλότερα κατά 4,2% από ότι το 2020¹⁴. Ακολούθως, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ θα φτάσει τα €57,7/βαρέλι, καταγράφοντας ενίσχυση της τάξης του 57,9% σε σύγκριση με το περασμένο έτος. Ενδεικτικά ως προς τις πιθανές επιδράσεις μιας τόσο ισχυρής ανόδου στον πληθωρισμό, μια αντίστοιχη αύξηση της τιμής του πετρελαίου στο παρελθόν είχε συμβεί το 2011 και είχε επιφέρει θετική επίδραση στη μεταβολή του ΓΔΤΚ της τάξης των 1,2 ποσοστιαίων μονάδων του δείκτη.

Εφόσον συνεχιστεί η ήπια ύφεση της πανδημίας στην πρόσφατη περίοδο και δεν εκδηλωθούν νέες εξάρσεις της, θα καταστεί εφικτή η συνέχιση της ισχυρής ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας και το 2022. Η ζήτηση για ενεργειακά προϊόντα θα είναι μεγάλη, αποτρέποντας μια ουσιαστική υποχώρηση των τιμών από τα τρέχοντα επίπεδα. Στην πλευρά της ζήτησης, σύμφωνα με τους διεθνείς αναλυτές, αναμένεται διεύρυνση της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου το 2022, κατά μέσο όρο στα 101 εκατ. βαρέλια ημερησίως, επιστρέφοντας στα ίδια επίπεδα με αυτά του 2019¹⁵. Επιπροσθέτως, εκτιμάται πως δεν θα μεταβληθεί η πολιτική ήπιας χαλάρωσης των περιορισμών που ακολουθεί ο ΟΡΕC+. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στην περίπτωση συνέχισης των τρεχουσών υγειονομικών συνθηκών το 2022, η τιμή του πετρελαίου εκτιμάται πως θα ανέλθει εκ νέου ήπια, κατά 5-7% σε σύγκριση με το 2021. Ενδεικτικά ως προς τις πιθανές επιδράσεις μιας τέτοιας ανόδου στον πληθωρισμό, μια αντίστοιχη αύξηση της τιμής του πετρελαίου στο παρελθόν είχε συμβεί το 2012, επιφέροντας αυξητική επίδραση στη μεταβολή του ΓΔΤΚ της τάξης των 0,5 π.μ. του δείκτη.

Στην περίπτωση ωστόσο, κλιμάκωσης της πανδημίας, π.χ. λόγω έξαρσης των μεταλλάξεων, η ζήτηση πετρελαίου θα ανακάμψει ηπιότερα, ενδεχομένως και να υποχωρήσει. Σε αυτή την περίπτωση, είναι αρκετά πιθανή μια αναπροσαρμογή της πολιτικής του ΟΡΕC+, π.χ. με σταθεροποίηση της παραγωγής του για κάποιο χρονικό διάστημα. Υπό αυτές τις εξελίξεις η τάση της τιμής εκτιμάται ότι θα είναι πτωτική, με ρυθμό που θα εξαρτηθεί από τα γεγονότα.

¹¹ IMF, World Economic Outlook, Οκτώβριος 2021

¹² Short-Term Energy Outlook, US Energy Information Administration, Σεπτέμβριος 2021

¹³ Short-Term Energy Outlook, US Energy Information Administration, Σεπτέμβριος 2021

¹⁴ Macroeconomic projections, ΕΚΤ, Σεπτέμβριος 2021

¹⁵ EIA, Short term Energy Outlook, Σεπτέμβριος 2021

Οι αναμενόμενες πληθωριστικές επιδράσεις από το ιδιαίτερα αυξημένο ενεργειακό κόστος επιδιώκεται να αντιμετωπιστούν εγχωρίως με ορισμένες παρεμβάσεις. Συγκεκριμένα, η δημόσια δαπάνη για επίδομα θέρμανσης που θα δοθεί τον Δεκέμβριο του 2021, θα είναι υψηλότερη κατά 20% από πέρυσι. Επιπλέον, για το 4ο τρίμηνο του 2021 προβλέπεται επιδότηση για το σύνολο του πληθυσμού των πρώτων 300 Kwh με ποσό 30 €/Mwh, με την επιδότηση να ισχύει και για επαγγελματικά τιμολόγια χαμηλής τάσης. Όσο αφορά στο φυσικό αέριο, προβλέπεται έκπτωση 15%, καθώς και αύξηση επιδόματος για τα νοικοκυριά, από 36% έως 68% ανάλογα με τα μέλη της οικογένειας. Επιπλέον, το ελάχιστο επίδομα ανέρχεται στα €100 από τα €80, ενώ το ανώτερο ποσό επιδότησης αυξάνεται στα €750 από τα €650 ευρώ πέρυσι. Αυτά τα μέτρα, που θα παραταθούν τουλάχιστον στην αρχή του 2022, αναμένεται αναχαιτίσουν μερικώς τις πληθωριστικές πιέσεις των τιμών ενέργειας.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω και εφόσον δεν επέλθει νέα έξαρση της πανδημίας μέχρι το τέλος έτους, αλλά ενδεχομένως μικρότερες, πρόσκαιρες εξάρσεις της, σε τοπικό επίπεδο, αναμένεται η κατανάλωση των νοικοκυριών να ενισχυθεί από 5,0% έως 5,5% το 2021 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Η ενίσχυση της κατανάλωσης θα προέλθει από την αναθέρμανση της δραστηριότητας και της απασχόλησης σε κλάδους οι οποίοι υπέστησαν έντονο πλήγμα από την πανδημική κρίση και στους οποίους πραγματοποιείται ένα μεγάλο τμήμα της εγχώριας καταναλωτικής ζήτησης (Λιανικό Εμπόριο, Εστίαση, Ψυχαγωγία-Διασκέδαση, Τουρισμός). Σημαντικός τονωτικός παράγοντας θα είναι ενίσχυση της καταναλωτικής διάθεσης, από την υποχώρηση της αβεβαιότητας.

Ακολουθώντας και υπό το μακροοικονομικό σενάριο της παρούσας έκθεσης για το 2021, λαμβάνοντας υπόψη τις αναμενόμενες τάσεις και στις υπόλοιπες βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (έμμεσοι φόροι, ενεργειακά αγαθά), καθώς και τον αντιπληθωρισμό του 2020 (1,2%), προβλέπεται πως ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, θα ενισχυθεί το 2021 κατά 0,6% με 0,8% σε σύγκριση με το 2020, λόγω της ενίσχυσης της ζήτησης και της ισχυρής ανόδου των τιμών στα ενεργειακά προϊόντα.

Όσον αφορά στο επόμενο έτος, και στην περίπτωση όπου δεν θα υπάρξει νέα έξαρση της πανδημίας και γενικευμένα περιοριστικά μέτρα, αναμένεται η κατανάλωση των νοικοκυριών να ενισχυθεί από 3,5% έως 4,5% το 2022 (βασικό μακροοικονομικό σενάριο). Η ενίσχυση της κατανάλωσης θα προέλθει από τη νέα ενίσχυση της απασχόλησης και την περαιτέρω βελτίωση της καταναλωτικής διάθεσης. Λαμβάνοντας υπόψη τις αναμενόμενες τάσεις στις υπόλοιπες βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, καθώς και τον αναμενόμενο πληθωρισμό του 2021 (0,6-0,8%), προβλέπεται πως ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα σημειώσει ήπια ενίσχυση το 2022, της τάξης του 0,3% με 0,5%, λόγω της ενίσχυσης της ζήτησης και της νέας ήπιας ανόδου των τιμών στα ενεργειακά προϊόντα.

Τέλος, στην περίπτωση νέων κλιμακώσεων της πανδημίας το χειμώνα, από νέες μεταλλάξεις του ιού, ηπιότερης ωστόσο έντασης από ότι στο παρελθόν, χάρη στον εμβολιασμό, τη χρήση self tests (εναλλακτικό μακροοικονομικό σενάριο προβλέψεων), αναμένεται η κατανάλωση των νοικοκυριών να ενισχυθεί ηπιότερα, από 1,5% έως 2,5% το 2022, λόγω μικρότερης διεύρυνσης της απασχόλησης και βελτίωσης της καταναλωτικής διάθεσης. Σε συνδυασμό με τις αναμενόμενες τάσεις στις υπόλοιπες βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή οι οποίες προαναφέρθηκαν, προβλέπεται πως ο ρυθμός μεταβολής του θα διαμορφωθεί το 2022 στο -0,3% με -0,5% σε σύγκριση με το 2021, λόγω της ηπιότερης ανόδου της ζήτησης και των έμμεσων φόρων.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο χρονικό διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι κυρίως ανοδικές κατά το γ' τρίμηνο του 2021 έναντι του β' τριμήνου του τρέχοντος έτους, με το σχετικό ισοζύγιο να αυξάνεται αισθητά σε Υπηρεσίες και Λιανικό εμπόριο, οριακά στην Βιομηχανία, ενώ πτωτικά κινείται μόνο στις Ιδιωτικές Κατασκευές. Ως προς την αντίστοιχη περυσινή τριμηνιαία περίοδο, οι προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών κατέγραψαν έντονα θετική μεταβολή σε όλους τους τομείς, εντονότερη στην Βιομηχανία, αισθητή στις Κατασκευές και το Λιανικό εμπόριο, ενώ μικρότερη ήταν η μεταβολή στις Υπηρεσίες. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις της πορείας των τιμών το γ' τρίμηνο του έτους διαμορφώθηκαν σε οριακά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ενισχύθηκε κατά 1 μονάδα το υπό εξέταση τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις +28 μονάδες, ενώ κινήθηκε 41 μονάδες υψηλότερα από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 3% αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ διατηρείται στο 30% το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 67% να αναμένει σταθερότητα.

Στο Λιανικό Εμπόριο, το ισοζύγιο των +25 μονάδων στις τιμές των επιχειρήσεων του τομέα κατά το προηγούμενο τρίμηνο ενισχύθηκε κατά 12 μονάδες, ενώ παράλληλα βρέθηκε 34 μονάδες υψηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 5% (από μόλις 1%) αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ ενισχύεται αισθητά στο 42% (από 26%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 53% (από 73%) να αναμένει σταθερότητα. Στους επιμέρους κλάδους του Λιανικού Εμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το γ' τρίμηνο του 2021 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο ήταν ανοδικές σε όλους τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους πλην της οριακής υποχώρησης στα Οχήματα-Ανταλλακτικά και της ήπιας εξασθένησης στα Πολυκαταστήματα .

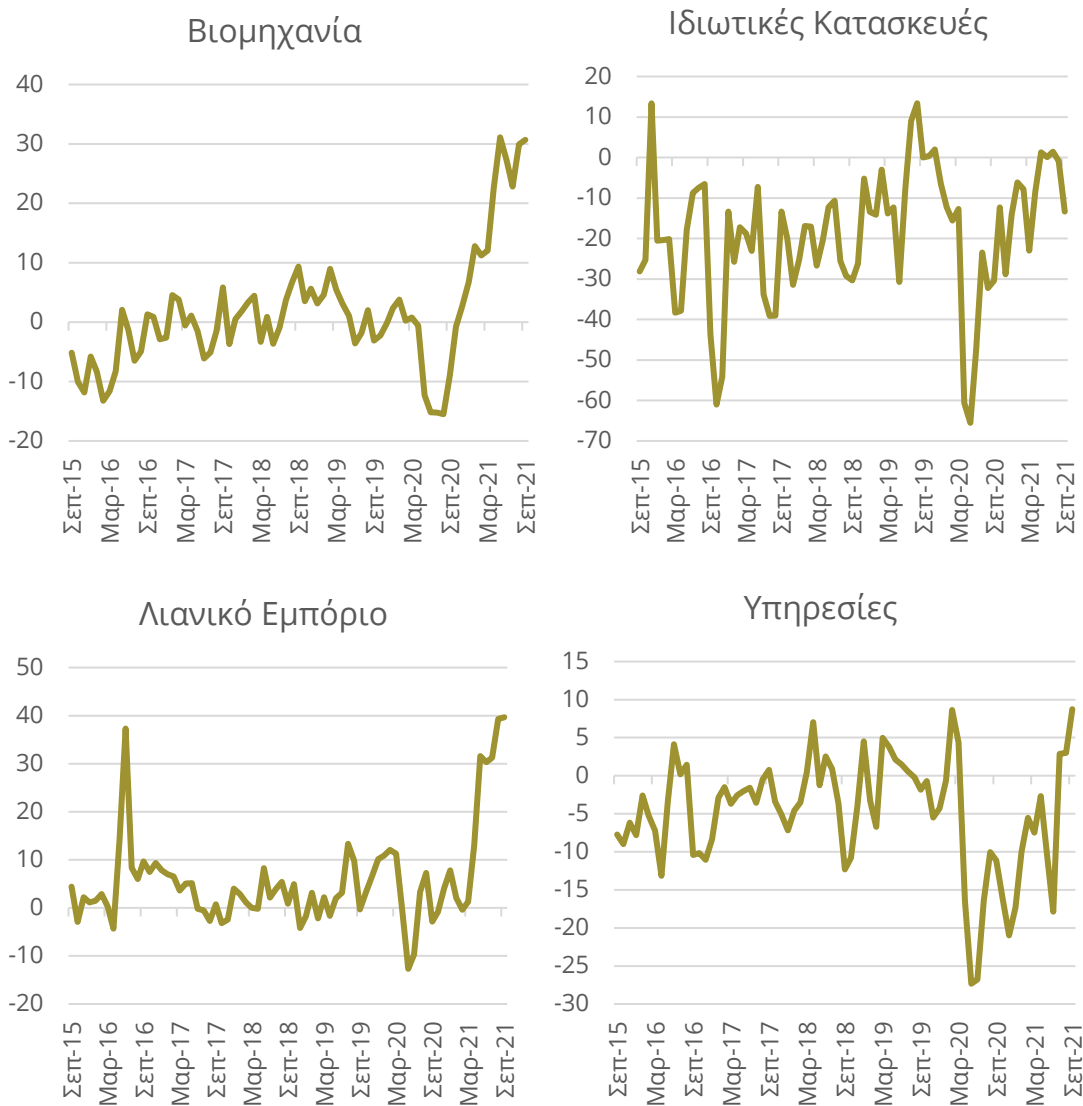
Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες το εξεταζόμενο τρίμηνο βελτιώθηκε αισθητά σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις +5 (από -10) μονάδες, ενώ παράλληλα κινήθηκε σε αρκετά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με την αντίστοιχη μέση επίδοση του γ' τρίμ. 2020 (+17 μον.). Το τρέχον τρίμηνο, το 4% (από 17%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει μείωση τιμών και το 9% (από μόλις 6%) άνοδο. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης ενισχύθηκε ήπια στους περισσότερους, με εξαίρεση τους Ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς όπου υποχώρησε ήπια.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το αρνητικό ισοζύγιο των -2 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου ενισχύθηκε οριακά, στις -4 μονάδες, έχοντας αντίθετα μεταβληθεί έντονα ανοδικά σε σύγκριση με το αντίστοιχο επίπεδο του 2020 (+24 μον.). Επιπλέον, το 14% (από 5%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου, ενώ το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο κυμαίνεται στο 9% (από μόλις 3%), με το 77% (από 92%) να προβλέπει σταθερότητα τιμών.

Διάγραμμα 3.23

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι κυρίως ανοδικές κατά το γ' τρίμηνο του 2021 έναντι του β' τριμήνου του τρέχοντος έτους, με το σχετικό ισοζύγιο να αυξάνεται αισθητά σε Υπηρεσίες και Λιανικό εμπόριο, οριακά στην Βιομηχανία, ενώ πτωτικά κινήθηκε μόνο στις Ιδιωτικές Κατασκευές.

3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών

- Συρρίκνωση του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου του 2021, με σχετικά μεγαλύτερη αύξηση των εξαγωγών έναντι των εισαγωγών
- Βελτίωση στα ισοζύγια Υπηρεσιών και Πρωτογενών Εισοδημάτων, επιδείνωση στο ισοζύγιο Αγαθών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Στο επτάμηνο Ιανουαρίου-Ιουλίου του τρέχοντος έτους, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) εμφάνισε έλλειμμα €7,0 δισεκ., έναντι ελλείμματος €7,9 δισεκ. το 2020. Η μείωση του ελλείμματος οφείλεται στη σημαντική βελτίωση των ισοζυγίων Υπηρεσιών και Πρωτογενών Εισοδημάτων, αντισταθμίζοντας την επιδείνωση στο ισοζύγιο Αγαθών.

Αναλυτικά, το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών διαμορφώθηκε στο επτάμηνο στα €13,1 δισεκ., αυξημένο κατά €2,1 δισεκ. σε σύγκριση με πέρυσι, λόγω της πολύ μεγαλύτερης αύξησης των εισαγωγών έναντι των εξαγωγών. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν στα €21,6 δισεκ., (€5,0 δισεκ.)¹⁶, με σημαντική ενίσχυση στα καύσιμα (+52%), λόγω της ιδιαίτερα ισχυρής αύξησης των διεθνών τιμών του πετρελαίου στο αρχικό επτάμηνο του 2021, έπειτα από την έντονη πτώση τους ένα χρόνο νωρίτερα. Σημειώνεται ότι οι τιμές του Brent είναι αυξημένες από πέρυσι κατά 71,3% στο επτάμηνο του 2021, έναντι πτώσης τους τότε κατά 40,6%. Ταυτόχρονα όμως αυξήθηκαν και οι εισαγωγές καυσίμων, για τους ίδιους λόγους, με αποτέλεσμα το ισοζύγιο καυσίμων να παραμείνει σχεδόν σταθερό σε σύγκριση με πέρυσι, στα €2,4 δισεκ. Στο σκέλος των εξαγωγών η σημαντικότερη αύξηση προήλθε από τα λοιπά αγαθά, με άνοδο €3,1 δισεκ. στο επτάμηνο, ενώ και στα Πλοία η ποσοστιαία αύξηση ήταν σημαντική, κατά 31,2%, με τις συναλλαγές στο πρώτο επτάμηνο να φτάνουν τα €64 εκατ. Στις εξαγωγές λοιπών αγαθών, μεγάλη άνοδος καταγράφηκε μεταξύ άλλων στους κλάδους Βασικών Μετάλλων (+€376 εκατ.), με σημαντική αύξηση στις τιμές των μετάλλων διεθνώς (αλουμίνιο +45,2%, νικέλιο +43,9%, κ.λπ), Τροφίμων (+€325 εκατ.), Ηλεκτρολογικού Εξοπλισμού (+€216 εκατ.), Φαρμάκων (+€207 εκατ.) και Χημικών (+€187 εκατ.). Οι εισαγωγές αυξήθηκαν στα €37,7 δισεκ. (€7,0 δισεκ.), με αυξήσεις πρωτίστως στους κλάδους Κατασκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών (+510 εκατ.), Βασικών Μετάλλων (+€473 εκατ.) και Κατασκευής οχημάτων (+€471 εκατ.). Το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία διαμορφώθηκε στο επτάμηνο στα €10,7 δισεκ., διευρυμένο κατά €2,0 δισεκ. έναντι του 2020.

Το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Υπηρεσιών επεκτάθηκε στα €4,7 δισεκ. στο επτάμηνο του έτους, παρουσιάζοντας αύξηση κατά €1,6 δισεκ. σε σύγκριση με πέρυσι, με ισχυρή ώθηση από την ενίσχυση των εισπράξεων από Τουρισμό, κυρίως τον Ιούλιο, και από Μεταφορές. Αναλυτικά, οι συνολικές εισπράξεις από Υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €16,2 δισεκ., αυξημένες κατά 30% σε σύγκριση με το 2020, αναπληρώνοντας σχεδόν το ήμισυ των απωλειών του 2020, τροφοδοτούμενες κυρίως από την ανάκαμψη των τουριστικών εισπράξεων. Οι εισπράξεις από Ταξιδιωτικές Υπηρεσίες υπερδιπλασιάστηκαν στο επτάμηνο του 2021 σε σύγκριση με το 2020, με αύξηση κατά 139,7%, και διαμορφώθηκαν στα €3,4 δισεκ., μην υπερβαίνοντας ωστόσο το 1/3 του επιπέδου τους το 2019. Την ίδια περίοδο, ο αριθμός των ταξιδιωτών αυξήθηκε κατά 51,4%, δηλαδή λιγότερο από την αύξηση των εισπράξεων με αποτέλεσμα η μέση δαπάνη ανά ταξιδιώτη

¹⁶ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

να ενισχυθεί κατά 23%. Στις Μεταφορικές Υπηρεσίες σημειώθηκε άνοδος 11,9%, στα €9,6 δισεκ., που είναι το υψηλότερο καταγεγραμμένο επίπεδο για αυτή την περίοδο του έτους από το 2002, ενώ οι εισπράξεις από Λοιπές Υπηρεσίες έφτασαν τα €3,2 δισεκ., με αύξηση 30,3%. Οι συνολικές πληρωμές υπηρεσιών διαμορφώθηκαν στα €11,5 δισεκ., υψηλότερες κατά 22,9% από πέρυσι. Οι πληρωμές για Ταξιδιωτικές Υπηρεσίες μειώθηκαν κατά 23,0%, στα €420 εκατ., οι πληρωμές για Μεταφορικές Υπηρεσίες ενισχύθηκαν 26,4%, στα €7,7 δισεκ, ενώ οι πληρωμές Λοιπών Υπηρεσιών έφτασαν τα €3,5 δισεκ., με διεύρυνση 24,4%.

Στο Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων, σημειώθηκε πλεόνασμα στο επτάμηνο του 2021 και μάλιστα σημαντικό, κατά €1,2 δισεκ., έναντι ελλείμματος €246 εκατ. το 2020. Οι εισπράξεις αυξήθηκαν στα €4,9 δισεκ., από €4,2 δισεκ. το 2020, ενώ οι πληρωμές υποχώρησαν στα €3,7 δισεκ. από €4,4 δισεκ. Αναλυτικά, οι εισπράξεις από εργασία υποχώρησαν ελαφρώς στα €114 εκατ., οι εισπράξεις από επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 21,2%, στα €2,1 δισεκ., ενώ από λοιπά πρωτογενή εισοδήματα (επιδοτήσεις και φόρους επί της παραγωγής) κατέγραψαν αύξηση 13,5%, στα €2,6 δισεκ. Οι πληρωμές εισοδημάτων από εργασία μειώθηκαν στα €727 δισεκ. (-12,1%), από επενδύσεις σημείωσαν μείωση κατά 20,6%, στα €2,6 δισεκ., ενώ στα λοιπά πρωτογενή εισοδήματα σημειώθηκε ισχυρή άνοδος 13,9%, στα €333 εκατ.

Το πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων εξασθένησε ελαφρώς στο επτάμηνο φέτος, στα €307 εκατ., έναντι €324 εκατ. το 2020, με τις εισπράξεις και τις πληρωμές να παραμένουν στα ίδια επίπεδα με πέρυσι, στα €2,5 δισεκ. και €2,2 δισεκ. αντίστοιχα.

Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Κεφαλαίων¹⁷ αυξήθηκε στα €666 εκατ., έναντι €570 εκατ. το 2020, με σημαντική αύξηση εισπράξεων κατά €538,7 εκατ. και πληρωμών κατά €442,6 εκατ.

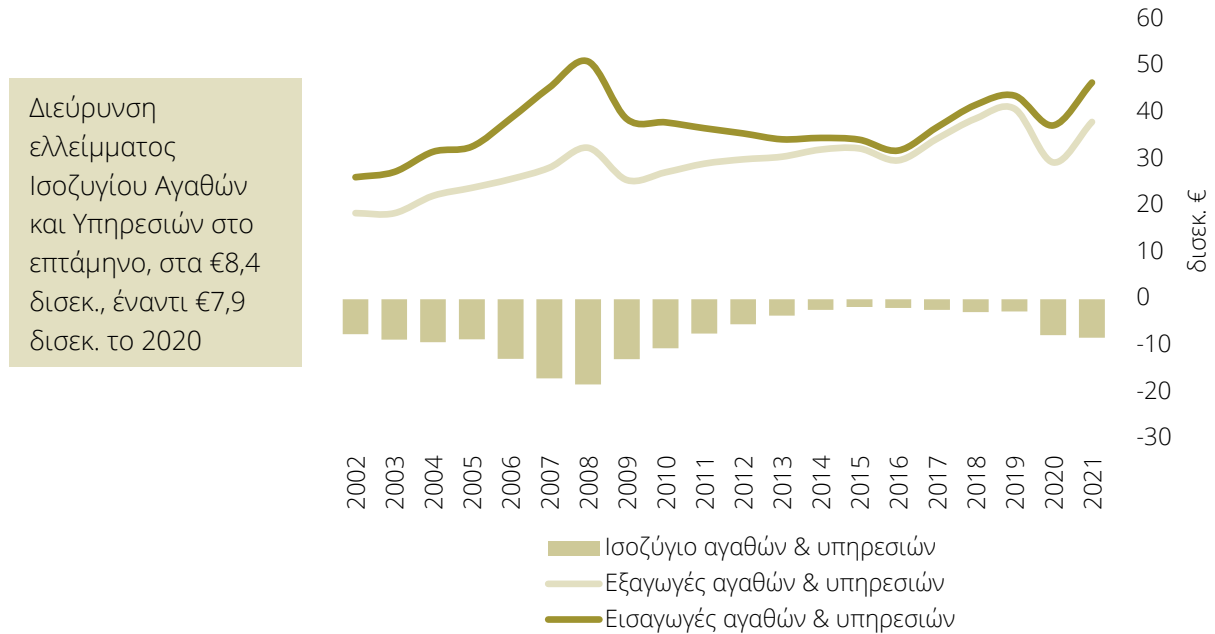
Τέλος, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων, που αντανακλά τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό, ήταν ελλειμματικό, στα €6,3 δισεκ., έναντι €7,3 δισεκ. το 2020.

¹⁷ Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον κοινοτικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και από το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

Διάγραμμα 3.24

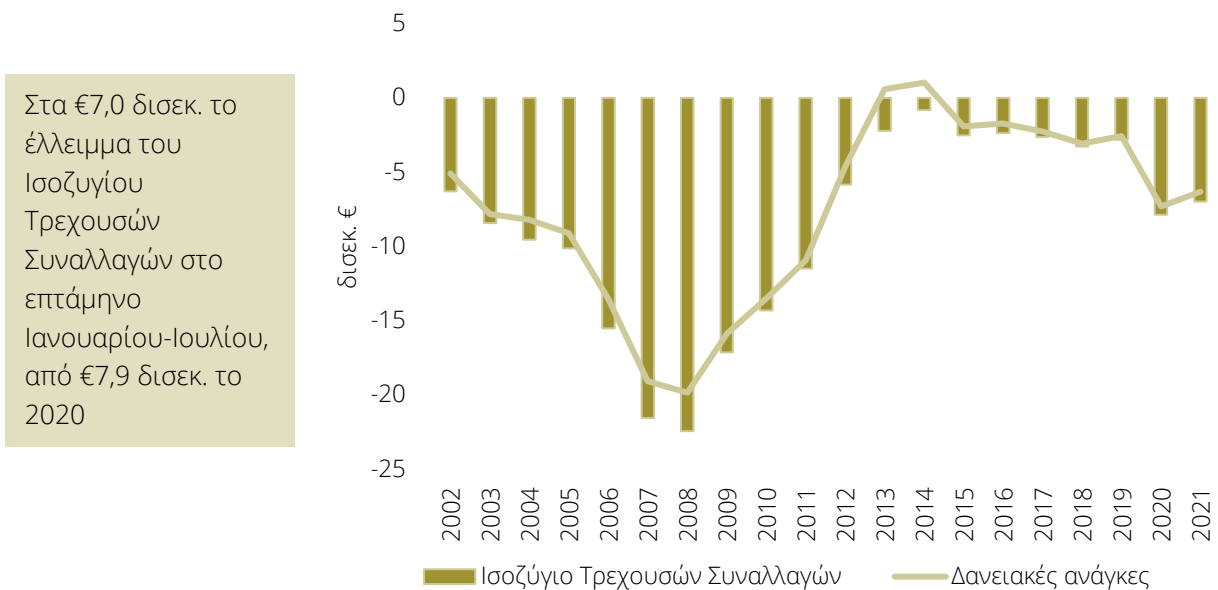
Εισαγωγές-Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών (Ιανουάριος – Ιούλιος) 2002-2021

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.25

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ιανουάριος – Ιούλιος) 2002-2021

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών ήταν ελλειμματικό στο επτάμηνο του 2021, στα €5,4 δισεκ., έναντι €7,4 δισεκ. το 2020.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι καθαρές απαιτήσεις των κατοίκων από άμεσες επενδύσεις από το εξωτερικό αυξήθηκαν κατά €726 εκατ., ενώ οι καθαρές υποχρεώσεις σε μη κατοίκους (επενδύσεις μη κατοίκων στη χώρα) ενισχύθηκαν κατά €2,8 δισεκ.

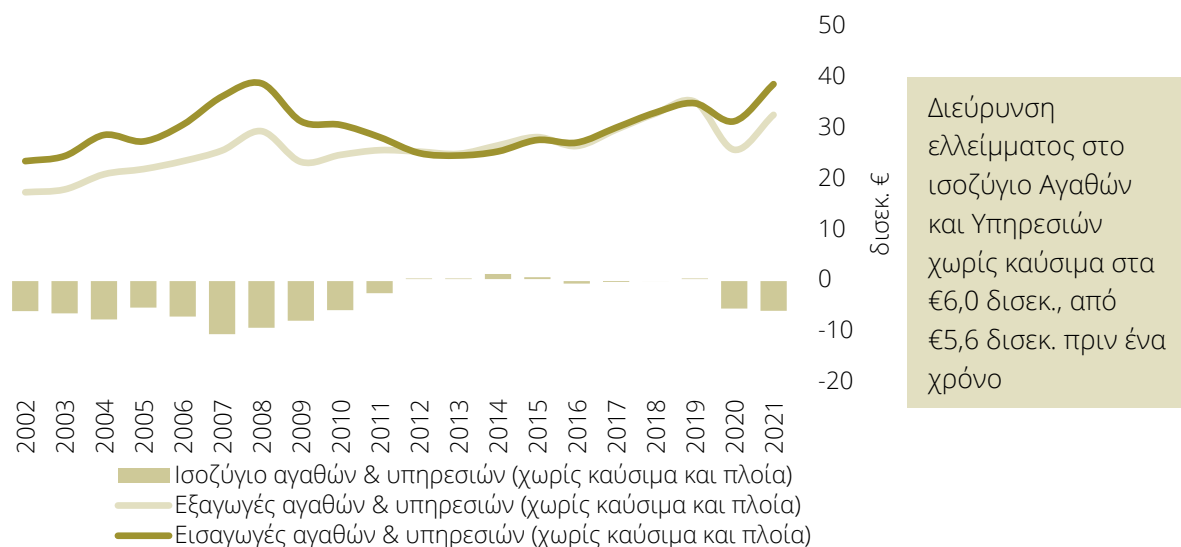
Στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €16,2 δισεκ., καθώς σύμφωνα με την ΤτΕ σημειώθηκε αύξηση των τοποθετήσεων κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του εξωτερικού κατά €14,5 δισεκ. Η αύξηση των υποχρεώσεων κατά €2,2 δισεκ. οφείλονται στην ενίσχυση των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε μετοχές ελληνικών επιχειρήσεων κατά €1,3 δισεκ. και στην αύξηση των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου κατά €938 εκατ.

Στην κατηγορία των λοιπών επενδύσεων, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €2,4 δισεκ., καθώς αυξήθηκαν κατά €2,6 δισεκ. τα δάνεια που έχουν χορηγηθεί σε μη κατοίκους. Οι υποχρεώσεις αυξήθηκαν κατά €19,4 δισεκ., αποτυπώνοντας την αύξηση κατά €12,2 δισεκ. των καταθέσεων και repos μη κατοίκων στην Ελλάδα και των δανειακών υποχρεώσεων προς μη κατοίκους κατά €5,7 δισεκ.

Τέλος, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιουλίου του 2021 στα €9,4 δισεκ., στα ίδια επίπεδα με το 2020.

Διάγραμμα 3.26

Εισαγωγές-Εξαγωγές αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος – Ιούλιος) 2002-2021

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Πίνακας 3.11 Ισοζύγιο Πληρωμών (εκατ. €)

	Ιανουάριος - Ιούλιος			Ιούλιος			
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΓΩΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-2.807,5	-7.858,2	-6.968,8	1.332,6	-797,3	538,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.A + I.B)	-2.806,5	-7.936,7	-8.448,4	2.032,3	-703,7	229,5
I.A	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ (I.A.1 - I.A.2)	-13.611,2	-11.002,7	-13.103,8	-2.009,4	-1.595,7	-2.234,2
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-3.002,5	-2.277,3	-2.383,4	-402,1	-251,6	-672,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα	-10.608,7	-8.725,4	-10.720,4	-1.607,3	-1.344,2	-1.561,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-115,6	-64,8	-31,3	-14,6	1,6	-1,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς πλοία	-13.495,7	-10.938,0	-13.072,5	-1.994,7	-1.597,3	-2.233,1
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα και πλοία	-10.493,2	-8.660,6	-10.689,1	-1.592,6	-1.345,8	-1.560,5
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	19.248,3	16.693,1	21.630,5	3.033,1	2.651,9	3.467,0
	Καύσιμα	5.532,7	3.468,2	5.270,7	897,0	552,9	803,7
	Πλοία (πωλήσεις)	52,3	48,6	63,7	3,8	19,8	9,9
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	13.663,4	13.176,3	16.296,1	2.132,4	2.079,2	2.653,5
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	32.859,6	27.695,8	34.734,3	5.042,5	4.247,6	5.701,3
	Καύσιμα	8.535,2	5.745,6	7.654,0	1.299,0	804,5	1.476,3
	Πλοία (αγορές)	167,9	113,3	95,0	18,4	18,2	11,0
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	24.156,5	21.836,9	26.985,2	3.725,0	3.424,9	4.214,0
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	10.804,8	3.066,1	4.655,4	4.041,7	892,1	2.463,8
I.B.1	Εισπράξεις	21.422,4	12.454,3	16.195,7	5.717,6	2.227,2	4.620,0
	Ταξιδιωτικό	9.116,5	1.411,7	3.383,5	3.702,8	677,9	2.275,3
	Μεταφορές	9.750,0	8.555,8	9.571,7	1.616,9	1.192,9	1.691,1
	Λοιπές υπηρεσίες	2.555,8	2.486,9	3.240,5	397,9	356,4	653,6
I.B.2	Πληρωμές	10.617,6	9.388,3	11.540,3	1.675,9	1.335,1	2.156,2
	Ταξιδιωτικό	1.567,1	545,1	419,5	230,4	67,7	137,8
	Μεταφορές	6.317,7	6.067,7	7.666,8	1.023,3	873,0	1.471,1
	Λοιπές υπηρεσίες	2.732,9	2.775,4	3.454,0	422,2	394,4	547,4
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-460,7	-245,8	1.172,5	-615,7	-546,0	-364,8
I.Γ.1	Εισπράξεις	4.115,4	4.189,1	4.864,0	443,7	403,1	521,0
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	148,8	122,6	113,6	23,2	18,3	16,5
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	1.696,4	1.755,9	2.127,8	284,2	249,0	363,2
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	2.270,2	2.310,6	2.622,5	136,3	135,8	141,3
I.Γ.2	Πληρωμές	4.576,1	4.434,9	3.691,5	1.059,4	949,1	885,8
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	821,4	827,3	727,2	120,8	117,3	108,0
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	3.464,8	3.314,9	2.631,0	911,6	812,6	757,9
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	289,8	292,7	333,2	27,1	19,2	19,9
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	459,7	324,3	307,0	-84,0	452,3	673,4
I.Δ.1	Εισπράξεις	2.323,9	2.465,2	2.486,2	174,1	892,0	915,5
	Γενική κυβέρνηση	1.503,7	1.518,2	1.621,9	45,4	793,3	794,8
	Λοιποί τομείς	820,1	947,0	864,3	128,7	98,7	120,7
I.Δ.2	Πληρωμές	1.864,2	2.140,9	2.179,1	258,1	439,7	242,1
	Γενική κυβέρνηση	1.166,4	1.166,5	1.372,0	153,7	108,8	112,6
	Λοιποί τομείς	697,8	974,4	807,2	104,4	330,9	129,5
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (II.1 - II.2)	260,9	569,8	665,9	-17,2	-23,9	-48,4
II.1	Εισπράξεις	574,9	770,2	1.309,0	26,7	5,9	28,8
	Γενική κυβέρνηση	453,6	655,6	1.045,3	0,8	0,6	19,9
	Λοιποί τομείς	121,3	114,6	263,6	25,9	5,4	8,9
II.2	Πληρωμές	314,0	200,4	643,0	43,9	29,8	77,2
	Γενική κυβέρνηση	2,0	2,7	2,6	0,3	0,4	0,4
	Λοιποί τομείς	312,0	197,8	640,4	43,6	29,4	76,8
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (I + II)	-2.546,6	-7.288,4	-6.302,9	1.315,4	-821,2	489,7
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝΓΩΓΩΝ (III.A+III.B+III.Γ+III.Δ)	-2.358,7	-7.365,8	-5.406,1	1.030,1	-519,1	446,8
III.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-2.270,6	-1.685,5	-2.023,7	-350,3	-336,7	-491,1
	Απαιτήσεις	291,4	430,9	726,3	159,1	57,1	-49,8
	Υποχρεώσεις	2.562,0	2.116,4	2.750,0	509,4	393,8	441,3
III.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ *	-1.041,6	37.335,3	13.963,1	-224,3	8.870,9	3.714,7
	Απαιτήσεις	3.160,6	28.231,3	16.201,4	-1.027,5	8.064,9	3.054,7
	Υποχρεώσεις	4.202,2	-9.104,1	2.238,3	-803,1	-806,0	-660,1
III.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	1.220,5	-43.687,9	-16.956,8	1.513,8	-9.207,3	-2.836,8
	Απαιτήσεις	-4.538,4	1.202,3	2.450,2	355,5	-1.149,5	680,8
	Υποχρεώσεις	-5.758,9	44.890,2	19.407,0	-1.158,3	8.057,8	3.517,6
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	-1.796,4	-210,0	-1.423,1	-581,8	46,8	-152,3
III.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-267,0	672,3	-388,8	91,0	154,0	60,0
IV	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II - III + IV=0)	187,9	-77,3	896,8	-285,3	302,1	-42,9
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ***				7.000	9.385	9.393

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των απαιτήσεων παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των απαιτήσεων με αρνητικό πρόσημο. Αντίστοιχα, η αύξηση των υποχρεώσεων εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των υποχρεώσεων με αρνητικό πρόσημο.

** (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των συν/κων διαθεσίμων παρουσιάζεται πλέον με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των συν/κων διαθεσίμων με αρνητικό πρόσημο.

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ¹⁸

- Η Βιομηχανία Κατασκευών και Υποδομών σχεδιάζει και υλοποιεί πλήθος έργων που συμβάλουν καθοριστικά στην ενίσχυση της παραγωγικότητας της οικονομίας, την αιεφόρο ανάπτυξη και την ποιότητα διαβίωσης των πολιτών.
- Η ανάπτυξη υποδομών και άλλων κατασκευαστικών έργων τα επόμενα χρόνια αποτελεί βασική προτεραιότητα σε όλα τα επίσημα κείμενα αναπτυξιακής πολιτικής στην Ελλάδα. Τα έργα θα υποστηριχθούν και από τους πρόσθετους ευρωπαϊκούς πόρους των έκτακτων μέτρων ανάκαμψης, οι οποίοι θα οδηγήσουν σε ιδιαίτερα αυξημένες εισροές χρηματοδότησης στην Ελλάδα την περίοδο 2021-2027.
- Η πλήρης αξιοποίηση των πόρων χρηματοδότησης σε έργα και μεταρρυθμίσεις που θα είναι κομβικές για τη διατηρήσιμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, αποτελεί σημαντική πρόκληση για το διοικητικό μηχανισμό της χώρας.
- Αναγκαία συνθήκη ώστε να συμβάλει ουσιαστικά και αποτελεσματικά η Βιομηχανία Υποδομών και Κατασκευών στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τα επόμενα χρόνια, είναι η άρση εμποδίων και στρεβλώσεων, ώστε οι απαιτούμενες υποδομές να κατασκευαστούν έγκαιρα, με ανταγωνιστικό κόστος, τεχνική ποιότητα και επάρκεια.

¹⁸ Το κεφάλαιο βασίζεται σε πρόσφατη μελέτη του IOBE για τον ρόλο της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών στην ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας μετά την τρέχουσα υγειονομική κρίση. Το πλήρες κείμενο καθώς και μια παρουσίαση της μελέτης είναι διαθέσιμα εδώ: http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=233

4.1 Μεγέθη και τάσεις της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών στην Ελλάδα

Στον κλάδο των Κατασκευών στην Ελλάδα δραστηριοποιήθηκαν το 2018 περίπου 60.000 επιχειρήσεις, αριθμός μειωμένος κατά περίπου 53.000 συγκριτικά με το 2009 (-47%). Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων του κλάδου των Κατασκευών στην Ελλάδα (96,8% το 2018) είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις (ατομικές επιχειρήσεις, αυτοαπασχολούμενοι – επιχειρήσεις με απασχόληση μικρότερη από 10 άτομα). Στους υπόλοιπους κλάδους της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών δραστηριοποιήθηκαν το 2018 περισσότερες από 85.000 επιχειρήσεις, κυρίως στον τομέα Υπηρεσιών ο οποίος περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο τις αρχιτεκτονικές και μελετητικές δραστηριότητες.

Η αξία παραγωγής του κλάδου των Κατασκευών έφτασε τα €7,3 δισεκ. το 2019. Ενισχύθηκε ελαφρά μετά το 2017, αλλά σε σύγκριση με το 2008 έχει υποχωρήσει κατά 79,1%. Επιπλέον, το λειτουργικό πλεόνασμα και μικτό εισόδημα του κλάδου των Κατασκευών βρέθηκε σε διαχρονικά χαμηλά επίπεδα την τριετία 2017-2019 (μόλις €273 εκατ. το 2019 ή 3,7% της αξίας παραγωγής), ακολουθώντας συνεχή πτωτική πορεία από τα τέλη της δεκαετίας του 2000.

Συνολικά ο τομέας Κατασκευών (περιλαμβανομένων της Εξόρυξης, της βιομηχανίας δομικών υλικών και των κλάδων εμπορίου και υπηρεσιών που σχετίζονται με τις Κατασκευές) συνεισέφερε το 4,1% της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της ελληνικής οικονομίας το 2019, έναντι 13,2% το 2006. Στον κλάδο των Κατασκευών απασχολούνταν το 2019 περίπου 150 χιλ. εργαζόμενοι και στους υπόλοιπους κλάδους της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών 127 χιλ. εργαζόμενοι.

Η συνολική επενδυτική δαπάνη για κατασκευαστικά έργα μειώθηκε από €34,1 δισ. το 2007 σε μόλις €7,7 δισ. το 2019 – βρίσκεται δηλαδή κάτω από το ¼ του επιπέδου του 2007 (Διάγραμμα 4.1). Η μεγαλύτερη υστέρηση παρουσιάζεται τα τελευταία χρόνια στις επενδύσεις σε κατοικίες, οι οποίες αντιστοιχούσαν το 2019 στο 0,7% του ΑΕΠ (μέσος όρος ΕΕ28: 5,1%), έναντι 10,8% το 2007. Οι επενδύσεις σε λοιπές κατασκευές διαμορφώθηκαν το 2019 σε 3,3% (μέσος όρος ΕΕ28: 5,4%).

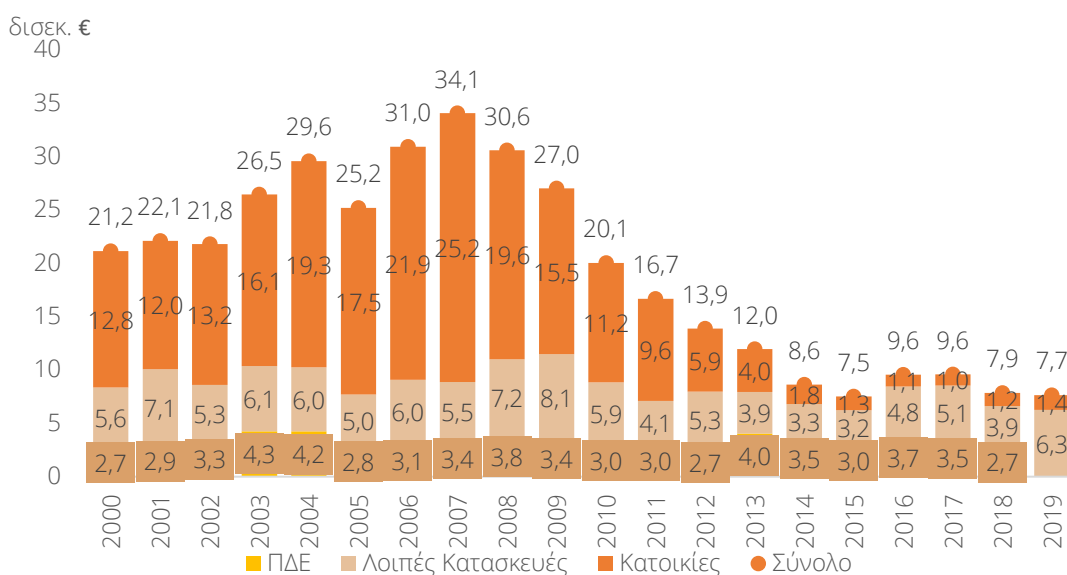
Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις Κατασκευές στην Ελλάδα ήταν για μια μακρά περίοδο αρνητικές και σε απόκλιση από το μέσο όρο της ΕΕ. Η επικείμενη ενεργοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ώθησε τις προσδοκίες του κλάδου σε θετικό έδαφος τον Απρίλιο του 2021, για πρώτη φορά μετά τα τέλη του 2008. Οι επιπλέον ευρωπαϊκοί πόροι από τα έκτακτα μέτρα ανάκαμψης θα οδηγήσουν σε ιδιαίτερα αυξημένες εισροές χρηματοδότησης στην Ελλάδα την περίοδο 2021-2027. Η εκτιμώμενη δυνητική χρηματοδότηση της Ελλάδας για την περίοδο 2021-2027 αναμένεται να ξεπεράσει τα €70 δισ., με το 46% αυτής, που αντιστοιχεί σε €32 δισεκ., να προέρχεται από τα έκτακτα μέτρα ανάκαμψης.

Η ετήσια απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων από την Ελλάδα την δεκαετία 2010-2019 ανέρχονταν από 1% έως 2,5% του ΑΕΠ (Διάγραμμα 4.2). Η αυξημένη εισροή από τους επιπλέον πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης θα απαιτήσει την ιδιαίτερα σημαντική αύξηση της ετήσιας απορρόφησης σε επίπεδο μεγαλύτερο του 5% του ΑΕΠ. Αποτελεί επομένως σημαντική πρόκληση για το διοικητικό μηχανισμό της χώρας η πλήρης απορρόφηση αυτών των πόρων σε έργα και μεταρρυθμίσεις που θα είναι κομβικές για τη διατηρήσιμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Διάγραμμα 4.1

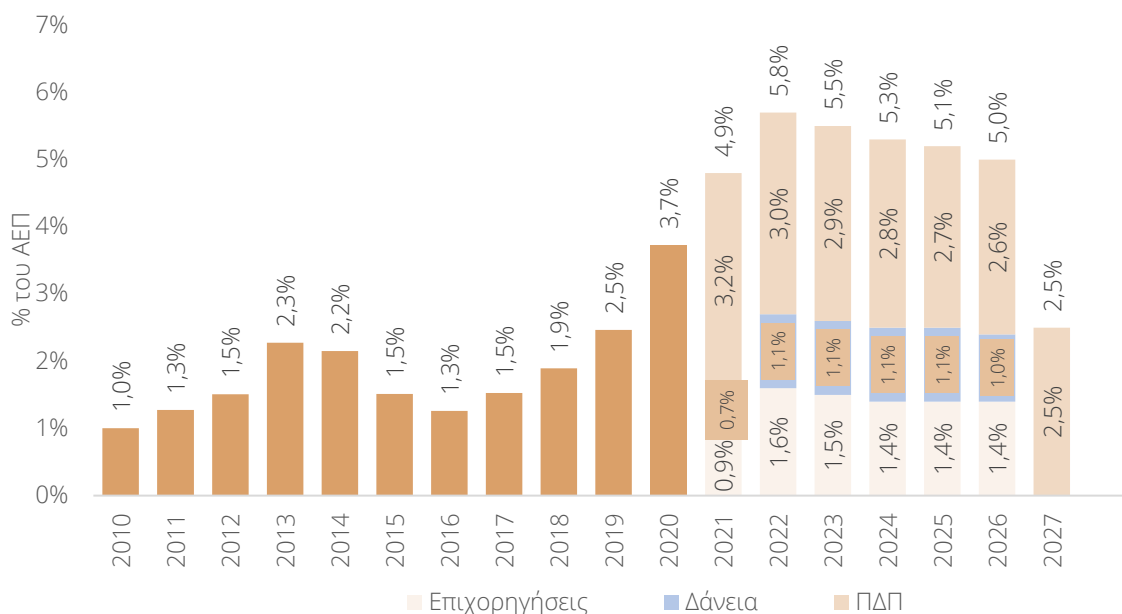
Επενδυτική δαπάνη για κατασκευαστικά έργα ανά κατηγορία, 2000-2019

Πηγή: Eurostat, Εθνικοί Λογαριασμοί, Κρατικοί Προϋπολογισμοί και Απολογισμοί. Εκτιμήσεις IOBE. *Τα ποσά του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ) αφορούν μόνο την κατασκευή και τη συντήρηση έργων και όχι τη συνολική δαπάνη του ΠΔΕ. Το 2019 οι λοιπές επενδύσεις περιλαμβάνουν και τις επενδύσεις μέσω του ΠΔΕ.

Διάγραμμα 4.2

Πόροι Χρηματοδότησης από την ΕΕ ως % του ΑΕΠ, 2010-2027

Πηγή: Ανάλυση IOBE

4.2 Προτεραιότητες Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής και δυναμική συμβολή της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών

Στο νέο περιβάλλον, όπως αυτό διαμορφώνεται από τις δραστικές μεταβολές που έφερε η πανδημία στην οικονομία και στην κοινωνία, σε συνδυασμό με την αντίδραση της οικονομικής πολιτικής για τη δημιουργία αξιόπιστου αντίβαρου στη βαθιά ύφεση, η Βιομηχανία Κατασκευών και Υποδομών καλείται να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο, στον οποίο οφείλει να ανταποκριθεί με επάρκεια και αποτελεσματικότητα.

Η ανάπτυξη υποδομών και άλλων κατασκευαστικών έργων αποτελεί βασική προτεραιότητα σε όλα τα επίσημα κείμενα αναπτυξιακής πολιτικής στην Ελλάδα, σε πεδία όπως οι υποδομές μεταφορών, η εφοδιαστική αλυσίδα, η ενέργεια και η επικοινωνία, η οδική ασφάλεια και η αστική κινητικότητα, η πράσινη ανάπτυξη και η περιβαλλοντική αναβάθμιση, οι ψηφιακές τεχνολογίες και συστήματα, η διαχείριση απορριμμάτων, η ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, η απολιγνιτοποίηση, η ανάπτυξη συστημάτων κυκλικής οικονομίας και η ενίσχυση βασικών τουριστικών υποδομών, με έμφαση στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Προκύπτει επομένως ότι, σε συνδυασμό με την ύπαρξη πρόσθετων χρηματοδοτικών πόρων από την ΕΕ που θα υποστηρίξουν την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τα επόμενα χρόνια, ο ρόλος και η δυναμική συμβολή της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών για την υλοποίηση των απαιτούμενων έργων είναι κρίσιμος και σημαντικός.

Ωστόσο, τα επίσημα κείμενα αναπτυξιακής στρατηγικής δεν συνιστούν ένα εθνικό μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχέδιο για τις Υποδομές, το οποίο να αποτυπώνει συστηματικά τις ανάγκες για υποδομές και να συμβάλει στο σωστό προγραμματισμό των έργων. Έτσι, παρά τη θετική συγκυρία που διαμορφώνεται για τα επόμενα χρόνια, τουλάχιστον όσον αφορά την επάρκεια των πόρων χρηματοδότησης έργων, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η απουσία στρατηγικού σχεδιασμού και κεντρικής διακυβέρνησης για τις υποδομές στην Ελλάδα, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η ροή των έργων παρουσιάζει ακανόνιστες διακυμάνσεις, όπως έχει παρατηρηθεί στο παρελθόν, δεν συμβάλει στη δημιουργία ενός πιο ασφαλούς περιβάλλοντος ώστε οι επιχειρήσεις του κλάδου να διαμορφώνουν τον επιχειρησιακό τους σχεδιασμό με καλύτερη πληροφόρηση και να αξιοποιούν καλύτερα το δυναμικό τους.

4.3 Εμπόδια και στρεβλώσεις στη λειτουργία της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών

Ο τομέας των Κατασκευών αντιμετωπίζει ποικίλα εμπόδια και στρεβλώσεις που απορρέουν από το οικονομικό και ρυθμιστικό περιβάλλον εντός του οποίου λειτουργεί. Η ανεπαρκής ζήτηση αποτελούσε τα προηγούμενα χρόνια το κυριότερο εμπόδιο ανάπτυξης του τομέα των Κατασκευών, ενώ και οι δυσκολίες χρηματοδότησης επηρεάζουν σημαντικά την κατασκευαστική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Γενικότερα όμως, η Ελλάδα παρουσιάζει συγκριτικά με άλλες χώρες χαμηλότερο δείκτη στην ποιότητα στον τομέα των Υποδομών, υστερώντας κυρίως στο σκέλος του σχεδιασμού, της χρηματοδοτικής ικανότητας και των διαδικασιών δημόσιων προμηθειών.

Υπάρχουν σημαντικά ζητήματα που αφορούν τα δημόσια έργα υποδομών, όπως η έλλειψη ενιαίου εθνικού στρατηγικού σχεδίου για τις Υποδομές, η συρρίκνωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ), προβληματικά σημεία στο σύστημα δημοπράτησης και ανάθεσης έργων, η στασιμότητα και ο φθίνων αριθμός δημοσίων έργων, οι ελλιπείς μηχανισμοί ελέγχου και επίβλεψης στα δημόσια έργα (κόστος, τεχνική αρτιότητα), η εστίαση των δημοπρατούμενων έργων στο κόστος κατασκευής και όχι στην ποιότητα, στο κόστος συντήρησης και διαχείρισης, οι καθυστερήσεις πληρωμών και η έλλειψη ρευστότητας των επιχειρήσεων.

Η σημαντική μείωση του αριθμού των νέων έργων έχει οδηγήσει σε οξύτατο ανταγωνισμό στις δημοπρατήσεις έργων και σημαντική αύξηση του ποσοστού των εκπτώσεων. Αυτά συνοδεύονται από προβλήματα όπως χρονοβόρες διαδικασίες αποπεράτωσης, αμφιλεγόμενη ποιότητα κατασκευής των έργων και αθέμιτο ανταγωνισμό στις υγιείς επιχειρήσεις. Η δημοπράτηση έργων με ένα υγιές κι ασφαλές σύστημα έχει τεράστια σημασία για τον κλάδο των Κατασκευών, αλλά και για την εθνική οικονομία, αν ληφθεί υπόψη η στρατηγική σημασία του τομέα για την επαύξηση των δυνατοτήτων οικονομικής μεγέθυνσης και την υλοποίηση των έργων το επόμενο χρονικό διάστημα.

Τα προβλήματα της νομοθεσίας για τις δημόσιες προμήθειες οδήγησαν στην αναμόρφωση του ρυθμιστικού πλαισίου με στόχο την απλοποίηση και διασαφήνιση των διατάξεων, τη μείωση της γραφειοκρατίας και του διοικητικού βάρους για τις αναθέτουσες αρχές και τους οικονομικούς φορείς, την αύξηση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων, την επέκταση της χρήσης των ηλεκτρονικών εργαλείων (e-procurement), την αύξηση της διαφάνειας και την αντιμετώπιση προβλημάτων, όπως το ζήτημα των υπερβολικά χαμηλών προσφορών και η υπερβολική προσκόλληση στην τυπικότητα έναντι της ουσίας των προσφορών. Στο πλαίσιο αυτό, μεταρρυθμίσεις που εισήχθησαν όπως η ενίσχυση του συστήματος μελέτη – κατασκευή, η αντιμετώπιση των ΑΧΠ στα έργα, η ιδιωτική επίβλεψη έργων, η διαιτητική επίλυση διαφορών, ο εκσυγχρονισμός και ψηφιοποίηση διαδικασιών, το ενιαίο σύστημα τεχνικών προδιαγραφών και τιμολόγησης τεχνικών έργων και μελετών βρίσκονται στη σωστή κατεύθυνση. Απαιτείται ωστόσο η ταχεία υλοποίηση αρκετών διοικητικών πράξεων που θα επιτρέψουν την εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων, ώστε τόσο η δημόσια διοίκηση όσο και ο κλάδος των Κατασκευών να εξοικειωθούν με τα νέα δεδομένα και να εντοπιστούν και διορθώσουν ενδεχόμενα προβλήματα που θα ανακύψουν στην πράξη.

4.4 Πεδία Παρεμβάσεων

Οι ευκαιρίες για την ανάπτυξη της Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών και τη μεγιστοποίηση της συμβολής της στην ελληνική οικονομία τα επόμενα χρόνια είναι υπαρκτές, σημαντικές αλλά και αναγκαίο να αξιοποιηθούν. Παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει προσπάθειες προς την κατεύθυνση άρσης εμποδίων και στρεβλώσεων, υπάρχουν ακόμα περιθώρια για πρόσθετες παρεμβάσεις που θα διευκολύνουν έναν τέτοιο στόχο. Οι κύριες κατευθύνσεις για την εξασφάλιση και ενίσχυση της συνεισφοράς του τομέα των Κατασκευών στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας μας περιλαμβάνουν τα εξής:

- Οικοδόμηση εμπιστοσύνης στη Βιομηχανία Υποδομών και Κατασκευών για την τρέχουσα και μελλοντική κατασκευαστική δραστηριότητα, με παροχή έγκαιρης και αναλογικής αντίδρασης στην τρέχουσα κρίση και επιλογή έργων και μεταρρυθμίσεων, που θα έχουν διατηρήσιμο αποτέλεσμα σε βάθος χρόνου.

- Συντονισμός μεταξύ Κυβέρνησης, Περιφερειών και Βιομηχανίας Υποδομών και Κατασκευών για την υλοποίηση των έργων υποδομής στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης και των λοιπών εργαλείων χρηματοδότησης.
- Μείωση χρόνου για την αδειοδότηση και τη χρηματοδότηση, με σκοπό την επιτάχυνση της ολοκλήρωσης των έργων.
- Ενίσχυση συνεργασίας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα – Διαφάνεια στις συμβάσεις και προσέλκυση περισσότερων ιδιωτικών κεφαλαίων στις υποδομές – Περαιτέρω αξιοποίηση των ΣΔΙΤ με καινοτομίες στον σχεδιασμό και τη χρηματοδότηση, όπως η εισαγωγή Πρότυπων Προτάσεων με όρους που θα τις καταστήσουν αποδοτικές.
- Ισορροπημένη προσέγγιση στη χρήση ΣΔΙΤ για την ανάπτυξη δημόσιων υποδομών που θα λαμβάνει υπόψη τις βέλτιστες τεchnοοικονομικά λύσεις για κάθε έργο, καθώς και την υφιστάμενη διάρθρωση μεγέθους των μελετητικών και κατασκευαστικών επιχειρήσεων (πολύ μικρό μέγεθος), παρέχοντας αντικείμενο δραστηριότητας και στις μικρές επιχειρήσεις του τομέα
- Παροχή κινήτρων για τη σταδιακή αύξηση του μεγέθους των πολύ μικρών επιχειρήσεων του τομέα, ώστε να βελτιωθεί η παραγωγικότητα, η τεχνογνωσία και οι δυνατότητές τους στην ανάληψη έργων στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Ενίσχυση της ικανότητας των δημόσιων φορέων (αναθετουσών αρχών) για το σχεδιασμό και την παρακολούθηση έργων.
- Ανάπτυξη Εθνικού Συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Έργων για την εξομάλυνση προβλημάτων που υπάρχουν στο σύστημα ανάθεσης δημόσιων έργων (π.χ. βελτίωση στην κατάρτιση και παρακολούθηση των προϋπολογισμών των έργων και εντοπισμός ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών).
- Περαιτέρω παρεμβάσεις για τη βελτίωση του συστήματος δημόσιων προμηθειών, όπως επέκταση ψηφιοποίησης, τυποποίηση διαδικασιών και συμβάσεων, εισαγωγή πολλαπλών αντικειμενικών κριτηρίων αξιολόγησης, διασφάλιση αξιόπιστων μελετών κ.ά.
- Θεσμοθέτηση Συμβουλίου Υποδομών και Ειδικής Υπηρεσίας Υποδομών.
- Σύνταξη μακροχρόνιου Εθνικού Στρατηγικού Σχεδιασμού Υποδομών, με αξιοποίηση και του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Μεταφορών. Καθορισμός προτεραιοτήτων και εξειδίκευση πόρων χρηματοδότησης για κρίσιμα έργα υποδομής.
- Άλλες παρεμβάσεις, όπως αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου για επεμβάσεις που απαιτούνται σε έργα εκσυγχρονισμού, αντικατάστασης λειτουργίας και συντήρησης των υπάρχοντων κτηρίων, ψηφιοποίηση διαδικασιών με δημόσιο ηλεκτρονικό σύστημα, προώθηση ψηφιοποίησης, νέων τεχνολογιών και χρήσης υποδειγμάτων δομικών πληροφοριών (Building Information Models – BIM) στον τομέα των Κατασκευών, υλοποίηση δράσεων για την προώθηση της εξωστρέφειας του ελληνικού κατασκευαστικού και μελετητικού κλάδου και καθορισμός αναγκών και δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αυστρία	0,0	0,7	1,0	2,0	2,4	2,6	1,4	-6,7
Βέλγιο	0,5	1,6	2,0	1,5	1,9	1,5	1,4	-6,3
Βουλγαρία	0,3	1,9	4,0	3,8	3,5	3,1	3,4	-4,2
Γαλλία	0,6	1,0	1,1	1,1	2,3	1,8	1,5	-7,9
Γερμανία	0,4	2,2	1,5	2,2	2,6	1,3	0,6	-4,6
Δανία	0,9	1,6	2,3	3,2	2,8	2,2	2,8	-2,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	0,0	2,3	5,4	2,5	5,2	3,2	2,3	-5,8
ΕΕ 27	0,0	1,6	2,3	2,0	2,8	2,1	1,5	-5,9
Ελλάδα	-2,7	0,7	-0,4	-0,5	1,3	1,6	1,9	-9,0
Εσθονία	1,3	3,0	1,8	3,2	5,5	4,4	5,0	-3,0
Ευρωζώνη	-0,2	1,4	2,0	1,9	2,6	1,8	1,3	-6,3
Ιρλανδία	1,2	8,6	25,2	2,0	9,1	8,5	5,6	5,9
Ισπανία	-1,4	1,4	3,8	3,0	3,0	2,4	2,0	-10,8
Ιταλία	-1,8	0,0	0,8	1,3	1,7	0,9	0,3	-8,9
Κροατία	-0,5	-0,1	2,4	3,5	3,1	2,7	2,9	-8,0
Κύπρος	-6,6	-1,8	3,2	6,4	5,2	5,2	3,1	-5,2
Λετονία	2,3	1,1	4,0	2,4	3,3	4,0	2,1	-3,6
Λιθουανία	3,6	3,5	2,0	2,5	4,3	3,9	4,3	-0,1
Λουξεμβούργο	3,7	4,3	4,3	4,6	1,8	3,1	2,3	-1,8
Μάλτα	5,5	7,6	9,6	3,9	8,0	5,2	4,9	-8,3
Ολλανδία	-0,1	1,4	2,0	2,2	2,9	2,4	1,7	-3,8
Ουγγαρία	1,9	4,2	3,8	2,1	4,3	5,4	4,6	-4,7
Πολωνία	1,1	3,4	4,2	3,1	4,8	5,4	4,5	-2,5
Πορτογαλία	-0,9	0,8	1,8	2,0	3,5	2,8	2,2	-8,4
Ρουμανία	3,8	3,6	3,0	4,7	7,3	4,5	4,2	-3,9
Σλοβακία	0,7	2,6	4,8	2,1	3,0	3,8	2,3	-4,4
Σλοβενία	-1,0	2,8	2,2	3,2	4,8	4,4	3,2	-4,2
Σουηδία	1,2	2,7	4,5	2,1	2,6	2,0	1,3	-2,8
Φινλανδία	-0,9	-0,4	0,5	2,8	3,3	1,5	1,1	-2,9

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αυστρία	81,3	84	84,9	82,9	78,3	74	70,4	83,9
Βέλγιο	105,5	107	105,2	104,9	101,7	99,8	98,6	114,1
Βουλγαρία	17,1	27,1	26	29,3	25,3	22,3	20,4	25
Γαλλία	93,4	94,9	95,6	98	98,3	98,1	98,1	115,7
Γερμανία	78,7	75,7	72,1	69,2	65,3	61,9	59,8	69,8
Δανία	44	44,3	39,8	37,2	35,8	33,9	33,2	42,2
Δημοκρατία της Τσεχίας	44,9	42,2	40	36,8	34,7	32,6	30,8	38,1
ΕΕ 27	92,6	92,8	90,9	90	87,8	85,8	84,1	98
Ελλάδα	177,4	178,9	175,9	178,5	176,2	181,2	176,6	205,6
Εσθονία	10,2	10,6	10	10,2	9,3	8,4	8,4	18,2
Ευρωζώνη	86,4	86,6	84,7	84	81,6	79,6	77,8	90,7
Ιρλανδία	119,9	104,4	76,7	73,8	67,7	63,5	58,8	59,5
Ισπανία	95,8	100,7	99,3	99,2	98,6	97,6	95,5	120
Ιταλία	132,5	135,4	135,3	134,8	134,1	134,8	134,8	155,8
Κροατία	81,2	84,7	84,3	80,8	77,8	74,7	73,2	88,7
Κύπρος	104	109,2	107,5	103,4	93,9	100,6	95,5	118,2
Λετονία	40,3	41,6	37,3	40,9	39,3	37,2	36,9	43,5
Λιθουανία	38,7	40,6	42,6	39,7	39,1	33,8	36,3	47,3
Λουξεμβούργο	23,7	22,7	22	20,1	22,3	21	22,1	24,9
Μάλτα	68,4	63,4	58	55,5	50,3	45,6	43,1	54,3
Ολλανδία	67,7	67,8	64,6	61,9	56,9	52,4	48,6	54,5
Ουγγαρία	77,4	76,8	76,2	75,5	72,9	70,2	66,3	80,4
Πολωνία	56	50,8	51,3	54,3	50,6	48,8	46	57,5
Πορτογαλία	131,4	132,9	131,2	131,5	126,1	122	117,7	133,6
Ρουμανία	37,6	39,2	37,8	37,3	35,1	34,7	35,2	47,3
Σλοβακία	54,7	53,5	51,9	52	51,3	49,4	48	60,6
Σλοβενία	70	80,3	82,6	78,7	74,1	70,4	66,1	80,8
Σουηδία	40,4	45,1	43,9	42,2	40,8	38,8	35,1	39,9
Φινλανδία	56,2	59,8	63,6	63,2	61,3	59,6	59,4	69,2

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αυστρία	-2	-2,7	-1	-1,5	-0,8	0,2	0,7	-8,9
Βέλγιο	-3,1	-3,1	-2,4	-2,4	-0,7	-0,8	-1,9	-9,4
Βουλγαρία	-0,4	-5,4	-1,7	0,1	1,1	2	2,1	-3,4
Γαλλία	-4,1	-3,9	-3,6	-3,6	-2,9	-2,3	-3	-9,2
Γερμανία	0	0,6	0,9	1,2	1,2	1,9	1,4	-4,2
Δανία	-1,2	1,1	-1,2	0,1	1,8	0,7	3,7	-1,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	-1,2	-2,1	-0,6	0,7	1,5	0,9	0,3	-6,2
ΕΕ 27	-2,9	-2,4	-1,9	-1,3	-0,8	-0,4	-0,6	-6,9
Ελλάδα	-13,2	-3,6	-5,6	0,5	0,7	1	1,5	-9,7
Εσθονία	0,2	0,7	0,1	-0,5	-0,8	-0,6	-0,3	-4,9
Ευρωζώνη	-3	-2,5	-2	-1,5	-1	-0,5	-0,6	-7,2
Ιρλανδία	-6,2	-3,6	-2	-0,7	-0,3	0,1	0,4	-5,0
Ισπανία	-7	-5,9	-5,2	-4,3	-3	-2,5	-2,8	-11,0
Ιταλία	-2,9	-3	-2,6	-2,4	-2,4	-2,2	-1,6	-9,5
Κροατία	-5,3	-5,3	-3,3	-1	0,8	0,2	0,4	-7,4
Κύπρος	-5,8	-8,7	-1	0,3	2	-3,7	1,7	-5,7
Λετονία	-1,2	-1,6	-1,4	0,2	-0,8	-0,8	-0,2	-4,5
Λιθουανία	-2,6	-0,6	-0,3	0,2	0,5	0,6	0,3	-7,4
Λουξεμβούργο	0,8	1,3	1,3	1,8	1,3	3,1	2,2	-4,1
Μάλτα	-2,4	-1,7	-1	1	3,3	1,9	0,5	-10,1
Ολλανδία	-2,9	-2,2	-2	0	1,3	1,4	1,7	-4,3
Ουγγαρία	-2,6	-2,8	-2	-1,8	-2,5	-2,1	-2	-8,1
Πολωνία	-4,2	-3,6	-2,6	-2,4	-1,5	-0,2	-0,7	-7,0
Πορτογαλία	-5,1	-7,4	-4,4	-1,9	-3	-0,4	0,2	-5,7
Ρουμανία	-2,1	-1,2	-0,6	-2,6	-2,6	-2,9	-4,3	-9,2
Σλοβακία	-2,9	-3,1	-2,7	-2,5	-1	-1	-1,3	-6,2
Σλοβενία	-14,6	-5,5	-2,8	-1,9	0	0,7	0,5	-8,4
Σουηδία	-1,4	-1,5	0	1	1,4	0,8	0,5	-3,1
Φινλανδία	-2,5	-3	-2,4	-1,7	-0,7	-0,9	-1,1	-5,4

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας ή του Κοινωνικού Αποκλεισμού* (βλ. σελ. 171)

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αυστρία	18,8	19,2	18,3	18,0	18,1	17,5	16,9	17,5
Βέλγιο	20,8	21,2	21,1	20,9	20,6	20,0	19,5	18,9
Βουλγαρία	48,0	40,1	41,3	40,4	38,9	32,8	32,5	32,1
Γαλλία	18,1	18,5	17,7	18,2	17,0	17,4	17,9	18,2
Γερμανία	20,3	20,6	20,0	19,7	19,0	18,7	17,4	24,0
Δανία	18,3	17,9	17,7	16,8	17,2	17,4	16,3	15,9
Δημοκρατία της Τσεχίας	14,6	14,8	14,0	13,3	12,2	12,2	12,5	11,9
ΕΕ 27	24,6	24,5	23,8	23,7	22,5	21,6	21,1	:
Ελλάδα	35,7	36,0	35,7	35,6	34,8	31,8	30	28,9
Εσθονία	23,5	26,0	24,2	24,4	23,4	24,4	24,3	23,3
Ευρωζώνη	23,1	23,5	23,1	23,1	22,1	21,6	21,1	:
Ιρλανδία	29,9	27,7	26,2	24,4	22,7	21,1	:	:
Ισπανία	27,3	29,2	28,6	27,9	26,6	26,1	25,3	26,4
Ιταλία	28,5	28,3	28,7	30,0	28,9	27,3	:	:
Κροατία	29,9	29,3	29,1	27,9	26,4	24,8	23,3	23,2
Κύπρος	27,8	27,4	28,9	27,7	25,2	23,9	22,3	21,3
Λετονία	35,1	32,7	30,9	28,5	28,2	28,4	27,3	:
Λιθουανία	30,8	27,3	29,3	30,1	29,6	28,3	26,3	24,8
Λουξεμβούργο	19,0	19,0	18,5	19,8	21,5	21,9	20,6	20,9
Μάλτα	24,6	23,9	23,0	20,3	19,3	19,0	20,1	19,0
Ολλανδία	15,9	16,5	16,4	16,7	17,0	16,7	16,5	16,3
Ουγγαρία	34,8	31,8	28,2	26,3	25,6	19,6	18,9	17,8
Πολωνία	25,8	24,7	23,4	21,9	19,5	18,9	18,2	17,3
Πορτογαλία	27,5	27,5	26,6	25,1	23,3	21,6	21,6	19,8
Ρουμανία	41,9	40,3	37,4	38,8	35,7	32,5	31,2	30,4
Σλοβακία	19,8	18,4	18,4	18,1	16,3	16,3	16,4	14,8
Σλοβενία	20,4	20,4	19,2	18,4	17,1	16,2	14,4	15,0
Σουηδία	18,3	18,2	18,6	18,3	17,7	18,0	18,8	17,9
Φινλανδία	16,0	17,3	16,8	16,6	15,7	16,5	15,6	16,0

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)			Ιανουάριος - Αύγουστος			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	2,1	1,5	1,4	1,6	1,5	2,4	0,9	0,0
Βέλγιο	2,3	1,3	0,4	1,6	0,5	1,7	1,3	-1,2
Βουλγαρία	2,6	2,5	1,2	2,6	1,6	1,6	0,0	-1,0
Γαλλία	2,1	1,3	0,5	1,3	0,8	1,2	0,5	-0,6
Γερμανία	1,9	1,4	0,4	1,5	0,8	2,4	1,5	-0,6
Δανία	0,7	0,7	0,3	0,8	0,3	1,5	1,2	-0,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	2,0	2,6	3,3	2,4	3,5	3,0	-0,5	1,0
ΕΕ 27	1,8	1,4	0,7	1,5	0,9	2,0	1,1	-0,6
Ελλάδα	0,8	0,5	-1,3	0,6	-0,8	-0,8	0,0	-1,4
Εσθονία	3,4	2,3	-0,6	2,5	-0,3	2,5	2,8	-2,8
Ευρωζώνη	1,8	1,2	0,3	1,3	0,5	1,7	1,2	-0,8
Ιρλανδία	0,7	0,9	-0,5	0,9	-0,1	1,0	1,1	-1,0
Ισπανία	1,7	0,8	-0,3	1,0	-0,1	1,9	2,0	-1,1
Ιταλία	1,2	0,6	-0,1	0,8	0,1	1,2	1,1	-0,8
Κροατία	1,6	0,8	0,0	0,8	0,1	2,1	1,9	-0,6
Κύπρος	0,8	0,6	-1,1	0,8	-1,0	1,0	2,0	-1,8
Λετονία	2,6	2,7	0,1	3,0	0,4	2,0	1,6	-2,6
Λιθουανία	2,5	2,2	1,1	2,4	1,4	3,3	1,9	-0,9
Λουξεμβούργο	2,0	1,7	0,0	1,9	0,2	2,6	2,3	-1,6
Μάλτα	1,7	1,5	0,8	1,6	1,0	0,4	-0,6	-0,6
Ολλανδία	1,6	2,7	1,1	2,7	1,2	1,8	0,6	-1,4
Ουγγαρία	2,9	3,4	3,4	3,5	3,6	4,7	1,2	0,1
Πολωνία	1,2	2,1	3,7	1,9	3,7	4,5	0,9	1,7
Πορτογαλία	1,2	0,3	-0,1	0,4	0,1	0,3	0,2	-0,3
Ρουμανία	4,1	3,9	2,3	4,0	2,6	3,0	0,5	-1,5
Σλοβακία	2,5	2,8	2,0	2,6	2,3	2,6	0,3	-0,4
Σλοβενία	1,9	1,7	-0,3	1,7	0,0	1,3	1,2	-1,7
Σουηδία	2,0	1,7	0,7	1,8	0,8	1,9	1,1	-1,0
Φινλανδία	1,2	1,1	0,4	1,2	0,5	1,4	1,0	-0,8

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-27 = 1)

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αυστρία	1,10	1,11	1,11	1,12	1,13	1,13	1,13	1,14
Βέλγιο	1,12	1,12	1,11	1,12	1,13	1,13	1,13	1,12
Βουλγαρία	0,94	0,92	0,94	0,96	0,99	1,01	1,03	1,05
Γαλλία	1,13	1,13	1,12	1,12	1,12	1,11	1,09	1,09
Γερμανία	1,07	1,07	1,08	1,08	1,08	1,09	1,10	1,12
Δανία	10,20	10,23	10,16	10,20	10,03	9,96	9,96	9,88
Δημοκρατία της Τσεχίας	17,72	17,73	18,00	18,11	18,11	18,23	18,58	18,95
ΕΕ 27	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ελλάδα	0,88	0,85	0,85	0,85	0,84	0,83	0,83	0,81
Εσθονία	0,72	0,74	0,75	0,76	0,78	0,80	0,81	0,80
Ευρωζώνη	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,06
Ιρλανδία	1,12	1,14	1,13	1,14	1,16	1,16	1,19	1,17
Ισπανία	0,94	0,92	0,92	0,93	0,92	0,93	0,94	0,92
Ιταλία	1,02	1,03	1,03	1,01	1,00	1,00	1,00	0,99
Κροατία	4,96	4,95	4,89	4,87	4,87	4,90	4,90	4,80
Κύπρος	0,95	0,95	0,92	0,90	0,90	0,90	0,90	0,91
Λετονία	0,69	0,69	0,69	0,70	0,71	0,72	0,74	0,72
Λιθουανία	0,61	0,62	0,62	0,63	0,65	0,66	0,68	0,68
Λουξεμβούργο	1,24	1,23	1,23	1,23	1,24	1,24	1,26	1,28
Μάλτα	0,80	0,82	0,83	0,84	0,85	0,86	0,86	0,86
Ολλανδία	1,11	1,13	1,13	1,15	1,14	1,15	1,17	1,16
Ουγγαρία	173,26	180,63	184,37	190,13	196,61	203,17	210,42	221,55
Πολωνία	2,44	2,47	2,46	2,50	2,54	2,58	2,61	2,67
Πορτογαλία	0,81	0,81	0,81	0,82	0,84	0,85	0,85	0,85
Ρουμανία	2,23	2,27	2,31	2,30	2,35	2,45	2,53	2,56
Σλοβακία	0,68	0,68	0,68	0,72	0,74	0,74	0,75	0,79
Σλοβενία	0,82	0,83	0,83	0,83	0,83	0,84	0,84	0,83
Σουηδία	11,92	12,18	12,32	12,70	12,76	12,98	13,06	13,12
Φινλανδία	1,26	1,27	1,26	1,27	1,26	1,26	1,27	1,26

Πίνακας 7: Μέση Παραγωγικότητα Εργασίας (ευρώ ανά ώρα εργασίας, ΕΕ-27 =100)

	Ετήσια στοιχεία							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αυστρία	117,3	116,8	117,3	117,5	116,3	116,5	115,5	114,4
Βέλγιο	130,2	131,2	131,6	130,7	129,7	129,2	129,1	126,3
Βουλγαρία	42,9	44	44,5	45,7	46	47,1	48,6	50,3
Γαλλία	116,8	116,1	115,7	115,3	114,9	115,3	116,7	114,8
Γερμανία	104,3	106,3	105,3	105,9	105,7	105,1	103,6	103,5
Δανία	115,5	115,5	114,9	114,8	116	116,7	116,9	121,9
Δημοκρατία της Τσεχίας	76,8	79,3	79,9	79,9	81,4	83,8	85,3	86,7
ΕΕ 27	100	100	100	100	100	100	100	100
Ελλάδα	87,2	86,4	83,5	81,5	80,6	80,5	78,5	69,7
Εσθονία	73,8	75,4	72,4	73	74,2	76,7	78,7	82,7
Ευρωζώνη	107,5	107,6	107,3	107,2	106,9	106,4	105,7	105
Ιρλανδία	143	146,5	188,6	182,3	187	195,1	196,9	218,4
Ισπανία	103,4	103,3	102,2	101,8	101,5	99,6	98,2	95,7
Ιταλία	109,4	107,7	106,6	108,1	107,4	106,4	104,9	102,8
Κροατία	73,5	70,8	70,7	72	71,9	72,7	72,1	71,1
Κύπρος	86	84	84,9	87,1	85,5	85,3	83,7	82,7
Λετονία	62,6	64,7	64,4	64,8	66,7	68,6	68,7	71,9
Λιθουανία	74,1	74,4	72,8	71,8	75	76	77,5	82,5
Λουξεμβούργο	163,8	169,7	169,6	170,8	166	164,6	162	163,3
Μάλτα	89,7	91,5	95,2	95,9	94,1	94,4	93,5	90,6
Ολλανδία	115,4	113,5	112,8	110,5	110,5	109,8	108	111,6
Ουγγαρία	73,1	71,4	70,9	67,4	67,7	70	71,6	71,4
Πολωνία	74,1	73,8	74,5	74	74,9	76,7	80,1	82
Πορτογαλία	79,9	79	78,3	77,9	75,8	75,1	76,1	74,4
Ρουμανία	56,2	56,7	58,6	63,1	66,1	68,7	72,6	74,6
Σλοβακία	84,1	84,3	83,5	77	75,7	76,2	76,2	75
Σλοβενία	81,1	81,5	80,6	80,8	81,7	82,1	81,9	83,4
Σουηδία	115,9	115,2	116,7	113,4	112,9	111,6	112,2	115,6
Φινλανδία	108,3	107,7	107,6	108,1	109	107,9	106,6	110,5

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών (*)

	Ετήσια στοιχεία (%)			β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	76,9	74,3	74,9	2020/19	2019/18
Αυστρία	76,2	76,8	75,5	71,0	69,6	70,5	-1,3	0,7
Βέλγιο	69,7	70,5	70,0	75,7	72,2	72,7	-0,5	0,8
Βουλγαρία	72,4	75,0	73,4	71,8	70,8	73,3	-1,6	2,6
Γαλλία	71,3	71,6	71,4	80,5	:	79,4	-0,2	0,3
Γερμανία	79,9	80,7		78,3	77,4	79,0		0,8
Δανία	77,5	78,3	77,8	80,2	79,4	79,2	-0,5	0,8
Δημοκρατία της Τσεχίας	79,9	80,3	79,7	73,2	71,6	73,0	-0,6	0,4
ΕΕ 27	72,3	73,1	72,4	61,9	60,5	62,3	-0,7	0,8
Ελλάδα	59,5	61,2	61,1	79,3	77,3	78,0	-0,1	1,7
Εσθονία	79,5	80,2	78,8	72,7	70,9	72,4	-1,4	0,7
Ευρωζώνη	71,9	72,6	71,7	74,8	71,4	74,1	-0,9	0,8
Ιρλανδία	74,1	75,1	73,4	68,2	63,7	67,4	-1,8	1,0
Ισπανία	67	68,1	65,7	64,0	62,0	62,7	-2,3	1,0
Ιταλία	63	63,5	62,6	66,4	67,1	68,3	-1,0	0,6
Κροατία	65,2	66,7	66,9	76,6	75,2	75,2	0,2	1,5
Κύπρος	73,9	75,7	75,0	77,2	76,8	75,1	-0,8	1,8
Λετονία	76,8	77,4	77,0	78,4	76,4	77,0	-0,4	0,5
Λιθουανία	77,8	78,2	76,7	73,2	71,9	74,5	-1,6	0,4
Λουξεμβούργο	72,1	72,8	72,1	76,9	76,3	78,0	-0,6	0,7
Μάλτα	75,5	77,2	77,4	80,1	79,6	82,3	0,6	1,3
Ολλανδία	79,2	80,2	80,0	75,2	74,0	78,6	-0,2	0,9
Ουγγαρία	74,4	75,3	75,1	73,1	72,7	75,1	-0,3	0,9
Πολωνία	72,2	73,0	73,6	76,1	73,5	76,0	0,5	0,9
Πορτογαλία	75,4	76,2	74,7	71,6	70,4	67,5	-1,5	0,8
Ρουμανία	69,9	70,9	70,8	73,0	71,7	74,0	-0,2	1,1
Σλοβακία	72,4	73,4	72,5	77,1	74,9	76,8	-0,9	0,9
Σλοβενία	75,4	76,5	75,6	82,4	80,7	81,1	-0,9	1,0
Σουηδία	82,4	82,1	80,8	77,5	75,9	77,4	-1,3	-0,3
Φινλανδία	76,3	77,2	76,5	76,9	74,3	74,9	-0,8	0,9

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)			β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2020/2019	2019/2018
Αυστρία	54,0	54,5	54,7	54,2	54,2	55,0	0,2	0,5
Βέλγιο	50,3	52,1	53,3	52,3	53,5	54,4	1,2	1,8
Βουλγαρία	60,7	64,4	64,2	65,0	64,0	64,6	-0,2	3,7
Γαλλία	52,3	53,0	53,8	53,1	53,6	55,7	0,7	0,8
Γερμανία	71,4	72,7		72,3	:	71,5		1,3
Δανία	69,2	71,3	71,4	72,1	71,4	71,7	0,1	2,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	65,1	66,7	68,2	66,7	68,1	68,4	1,5	1,6
ΕΕ 27	57,8	59,1	59,6	59,1	59,2	60,2	0,5	1,3
Ελλάδα	41,1	43,2	44,6	43,6	43,9	48,4	1,4	2,1
Εσθονία	68,9	72,5	72,0	71,3	69,9	69,0	-0,5	3,5
Ευρωζώνη	58,8	60,0	60,2	60,0	59,8	60,8	0,2	1,3
Ιρλανδία	60,4	61,8	61,8	61,3	61,1	61,2	0,0	1,4
Ισπανία	52,2	53,8	54,7	53,9	53,7	55,4	0,9	1,7
Ιταλία	53,7	54,3	54,2	54,8	54,0	53,5	0,0	0,6
Κροατία	42,8	44,0	45,5	45,0	45,3	48,4	1,5	1,2
Κύπρος	60,9	61,1	61,0	62,4	61,0	62,2	-0,2	0,2
Λετονία	65,4	67,3	68,6	67,0	69,4	68,1	1,2	1,9
Λιθουανία	68,5	68,4	67,6	69,4	66,8	69,4	-0,8	-0,1
Λουξεμβούργο	40,5	43,1	44,0	42,6	43,0	47,7	0,9	2,7
Μάλτα	50,2	51,6	52,9	50,3	52,7	54,7	1,8	0,9
Ολλανδία	67,7	69,7	71,0	69,3	70,7	71,7	1,3	2,0
Ουγγαρία	54,4	56,7	59,6	56,1	58,8	62,2	2,9	2,3
Πολωνία	48,9	49,6	51,8	49,2	50,6	53,8	2,3	0,6
Πορτογαλία	59,2	60,4	60,8	60,3	59,3	63,8	0,4	1,2
Ρουμανία	46,3	47,8	48,5	48,1	48,2	43,6	0,7	1,5
Σλοβακία	54,2	57,0	58,3	57,1	58,1	59,7	1,3	2,8
Σλοβενία	47,0	48,6	50,5	49,7	51,5	55,0	1,8	1,6
Σουηδία	78,0	77,7	77,6	77,9	77,2	76,8	-0,1	-0,3
Φινλανδία	65,4	66,8	67,5	66,6	66,7	68,2	0,7	1,3

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)			β' τρίμηνο			
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	
Αυστρία	1,3	0,9	-1,3	0,8	-3,1	0,9	
Βέλγιο	2,4	1,5	-0,6	3,1	-1,8	1,4	
Βουλγαρία	-0,1	2,2	-3,6	2,8	-5,9	-0,2	
Γαλλία	0,8	0,2	-0,6	0,3	-1,8	3,6	
Γερμανία	0,4	1,0		1,0	:	:	
Δανία	1,5	1,5	-0,9	1,2	-1,7	2,1	
Δημοκρατία της Τσεχίας	1,0	0,1	-1,2	0,0	-1,5	-0,8	
ΕΕ 27	1,1	0,9	-1,4	0,8	-2,5	1,5	
Ελλάδα	1,9	2,0	-1,2	2,3	-3,1	1,6	
Εσθονία	0,7	0,6	-2,2	-0,1	-3,7	-0,2	
Ευρωζώνη	1,2	1,0	-1,5	1,1	-2,5	1,9	
Ιρλανδία	2,6	2,7	-1,5	2,1	-3,9	5,2	
Ισπανία	2,6	2,3	-3,1	2,3	-6,2	5,5	
Ιταλία	0,6	0,4	-2,0	0,2	-3,6	0,5	
Κροατία	1,7	1,2	-1,2	0,0	-0,4	1,1	
Κύπρος	5,4	3,5	0,3	3,2	0,3	1,8	
Λετονία	1,3	-0,3	-2,1	-0,8	-1,8	-3,9	
Λιθουανία	1,4	0,0	-2,0	0,5	-2,5	0,7	
Λουξεμβούργο	3,1	3,2	1,0	5,3	-0,2	5,8	
Μάλτα	8,1	5,5	2,7	6,8	2,2	2,8	
Ολλανδία	2,0	1,7	-0,1	1,9	-0,7	4,8	
Ουγγαρία	0,9	0,6	-1,4	0,4	-2,7	4,8	
Πολωνία	0,3	-0,2	-0,3	-0,6	-1,5	1,9	
Πορτογαλία	2,2	0,8	-2,1	0,6	-3,7	3,2	
Ρουμανία	0,2	0,3	-1,6	0,2	-3,2	-6,0	
Σλοβακία	1,2	0,4	-2,1	0,6	-2,6	1,4	
Σλοβενία	2,0	0,8	-0,5	1,4	-2,4	0,7	
Σουηδία	1,6	0,6	-1,5	0,5	-2,2	0,5	
Φινλανδία	2,6	0,9	-1,5	0,6	-2,8	2,4	

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας - Σύνολο Πληθυσμού

	Ετήσια στοιχεία (%)			Β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2021/20	2020/19
Αυστρία	4,9	4,5	5,4	4,5	5,7	6,5	0,8	1,2
Βέλγιο	6,0	5,4	5,6	5,3	4,9	6,1	1,2	-0,4
Βουλγαρία	5,2	4,2	5,1	4,3	6,0	5,6	-0,4	1,7
Γαλλία	9,0	8,4	8,0	8,1	6,8	7,6	0,8	-1,3
Γερμανία	3,4	3,1	3,8	3,1	3,8	3,6	-0,2	0,7
Δανία	5,1	5,0	5,6	4,7	5,2	4,7	-0,5	0,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	2,2	2,0	2,6	1,9	2,4	3,0	0,6	0,5
ΕΕ 27	7,2	6,7	7,1	6,6	6,7	7,2	0,5	0,1
Ελλάδα	19,3	17,3	16,3	16,9	16,7	15,8	-0,9	-0,2
Εσθονία	5,4	4,4	6,8	5,1	7,1	6,9	-0,2	2,0
Ευρωζώνη	8,1	7,5	7,8	7,4	7,3	7,9	0,6	-0,1
Ιρλανδία	5,8	5,0	5,7	5,4	5,1	7,3	2,2	-0,3
Ισπανία	15,3	14,1	15,5	14,0	15,3	15,3	0,0	1,3
Ιταλία	10,6	10,0	9,2	9,8	7,7	9,6	1,9	-2,1
Κροατία	8,5	6,6	7,5	6,1	6,5	8,0	1,5	0,4
Κύπρος	8,4	7,1	7,6	6,5	6,8	8,4	1,6	0,3
Λετονία	7,4	6,3	8,1	6,4	8,6	7,9	-0,7	2,2
Λιθουανία	6,2	6,3	8,5	6,2	8,6	7,4	-1,2	2,4
Λουξεμβούργο	5,6	5,6	6,8	5,3	6,4	5,5	-0,9	1,1
Μάλτα	3,7	3,6	4,3	3,6	4,6	3,5	-1,1	1,0
Ολλανδία	3,8	3,4	3,8	3,3	3,8	4,0	0,2	0,5
Ουγγαρία	3,7	3,4	4,3	3,3	4,6	4,1	-0,5	1,3
Πολωνία	3,9	3,3	3,2	3,2	3,1	3,5	0,4	-0,1
Πορτογαλία	7,1	6,5	6,9	6,3	5,6	6,7	1,1	-0,7
Ρουμανία	4,2	3,9	5,0	3,8	5,4	5,1	-0,3	1,6
Σλοβακία	6,5	5,8	6,7	5,7	6,6	6,9	0,3	0,9
Σλοβενία	5,1	4,5	5,0	4,2	5,2	4,4	-0,8	1,0
Σουηδία	6,4	6,8	8,3	7,1	9,1	9,9	0,8	2,0
Φινλανδία	7,4	6,7	7,8	7,7	8,9	9,0	0,1	1,2

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)			Β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	5,0	4,6	5,5	4,5	5,9	6,6	0,7	1,4
Βέλγιο	6,3	5,7	5,7	5,6	5,1	5,9	0,8	-0,5
Βουλγαρία	5,7	4,5	5,4	4,5	6,1	5,6	-0,5	1,6
Γαλλία	9,0	8,5	8,1	8,2	7,2	7,7	0,5	-1,0
Γερμανία	3,8	3,5	4,2	3,4	4,2	4,0	-0,2	0,8
Δανία	4,9	4,8	5,3	4,8	4,7	4,7	0,0	-0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	1,8	1,7	2,2	1,6	2,2	2,4	0,2	0,6
ΕΕ 27	7,0	6,4	6,8	6,4	6,6	6,8	0,2	0,2
Ελλάδα	15,4	14,0	13,6	13,7	14,1	12,4	-1,7	0,4
Εσθονία	5,4	4,1	7,0	4,7	6,8	7,4	0,6	2,1
Ευρωζώνη	7,8	7,2	7,5	7,2	7,2	7,5	0,3	0,0
Ιρλανδία	5,8	5,2	5,6	5,6	5,1	7,4	2,3	-0,5
Ισπανία	13,7	12,5	13,9	12,5	14,1	13,4	-0,7	1,6
Ιταλία	9,8	9,1	8,4	9,1	7,2	8,7	1,5	-1,9
Κροατία	7,7	6,2	7,5	5,3	6,1	7,8	1,7	0,8
Κύπρος	8,1	6,3	7,6	6,4	7,0	7,5	0,5	0,6
Λετονία	8,4	7,2	9,1	8,0	10,2	9,3	-0,9	2,2
Λιθουανία	6,9	7,1	9,3	6,8	9,7	7,7	-2,0	2,9
Λουξεμβούργο	5,3	5,7	6,6	5,3	6,7	5,1	-1,6	1,4
Μάλτα	3,8	3,4	4,2	3,3	4,3	4,0	-0,3	1,0
Ολλανδία	3,7	3,4	3,7	3,3	3,8	4,0	0,2	0,5
Ουγγαρία	3,5	3,4	4,1	3,4	4,4	4,1	-0,3	1,0
Πολωνία	3,9	3,0	3,1	3,2	3,2	3,6	0,4	0,0
Πορτογαλία	6,7	5,9	6,6	5,9	5,6	6,5	0,9	-0,3
Ρουμανία	4,7	4,3	5,3	4,1	5,6	5,2	-0,4	1,5
Σλοβακία	6,1	5,6	6,4	5,7	6,7	7,0	0,3	1,0
Σλοβενία	4,6	4,0	4,4	3,8	4,5	3,5	-1,0	0,7
Σουηδία	6,5	6,7	8,3	7,0	9,1	9,8	0,7	2,1
Φινλανδία	7,4	7,2	8,0	8,2	9,0	9,8	0,8	0,8

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)			Β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	4,7	4,4	5,2	4,4	5,4	6,4	1,0	1,0
Βέλγιο	5,6	4,9	5,4	5,0	4,7	6,3	1,6	-0,3
Βουλγαρία	4,7	3,9	4,8	3,9	5,7	5,6	-0,1	1,8
Γαλλία	9,1	8,4	8,0	7,9	6,4	7,5	1,1	-1,5
Γερμανία	2,9	2,7	3,4	2,8	3,4	3,2	-0,2	0,6
Δανία	5,3	5,3	6,0	4,6	5,7	4,7	-1,0	1,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	2,8	2,4	3,0	2,3	2,6	3,7	1,1	0,3
ΕΕ 27	7,5	7,0	7,3	6,9	6,8	7,5	0,7	-0,1
Ελλάδα	24,2	21,5	19,8	20,9	19,9	19,9	0,0	-1,0
Εσθονία	5,3	4,8	6,6	5,5	7,4	6,3	-1,1	1,9
Ευρωζώνη	8,5	7,9	8,1	7,8	7,4	8,3	0,9	-0,4
Ιρλανδία	5,7	4,7	5,7	5,2	5,1	7,2	2,1	-0,1
Ισπανία	17,0	16,0	17,4	15,8	16,7	17,4	0,7	0,9
Ιταλία	11,8	11,1	10,2	10,7	8,4	10,9	2,5	-2,3
Κροατία	9,4	7,2	7,6	7,0	6,9	8,2	1,3	-0,1
Κύπρος	8,8	8,0	7,6	6,7	6,6	9,5	2,9	-0,1
Λετονία	6,4	5,4	7,1	4,7	6,9	6,4	-0,5	2,2
Λιθουανία	5,4	5,5	7,7	5,5	7,4	7,1	-0,3	1,9
Λουξεμβούργο	5,9	5,5	7,0	5,4	5,9	6,0	0,1	0,5
Μάλτα	3,5	4,0	4,4	4,0	5,0	2,8	-2,2	1,0
Ολλανδία	4,0	3,4	4,0	3,3	3,8	4,0	0,2	0,5
Ουγγαρία	4,0	3,5	4,5	3,2	4,9	4,2	-0,7	1,7
Πολωνία	3,9	3,6	3,3	3,3	3,1	3,5	0,4	-0,2
Πορτογαλία	7,5	7,2	7,1	6,7	5,6	7,0	1,4	-1,1
Ρουμανία	3,5	3,4	4,7	3,3	5,1	4,9	-0,2	1,8
Σλοβακία	7,0	6,0	7,1	5,7	6,6	6,9	0,3	0,9
Σλοβενία	5,7	5,0	5,6	4,7	5,9	5,4	-0,5	1,2
Σουηδία	6,2	7,0	8,3	7,2	9,1	10,0	0,9	1,9
Φινλανδία	7,3	6,2	7,5	7,1	8,7	8,1	-0,6	1,6

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	28,9	25,1	24,5	8,4	11,7	11,6	-0,1	3,3
Βέλγιο	48,7	43,5	41,6	13,6	15,3	18,9	3,6	1,7
Βουλγαρία	58,4	56,6	45	10,7	18,3	15,5	-2,8	7,6
Γαλλία	41,6	40	36,5	19,1	21,0	18,2	-2,8	1,9
Γερμανία	40,9	37,8	29,6	5,4	8,1	7,1	-1,0	2,7
Δανία	19,1	16,4	16,4	8,2	10,8	8,7	-2,1	2,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	30,5	30	22,1	5,7	7,2	7,2	0,0	1,5
ΕΕ 27	44,4	41,4	35,4	15,1	17,1	17,4	0,3	2,0
Ελλάδα	70,3	70,1	66,5	33,6	36,0	38,2	2,2	2,4
Εσθονία	24,9	20	17,1	14,1	18,4	19,1	0,7	4,3
Ευρωζώνη	46,4	43,5	37,5	15,7	17,5	17,6	0,1	1,8
Ιρλανδία	36,3	32,1	23,6	15,7	16,6	21,1	4,5	0,9
Ισπανία	41,7	37,8	32,1	33,1	39,6	38,4	-1,2	6,5
Ιταλία	58,1	56	51,5	28,4	24,7	29,3	4,6	-3,7
Κροατία	40,2	35,8	28,1	9,7	19,8	22,7	2,9	10,1
Κύπρος	31,7	29,1	28,1	14,9	17,8	17,0	-0,8	2,9
Λετονία	41,6	38	27,3	15,1	18,2	16,7	-1,5	3,1
Λιθουανία	32,2	30,6	29	10,2	21,1	19,4	-1,7	10,9
Λουξεμβούργο	24,7	22,8	25,5	17,5	23,3	16,2	-7,1	5,8
Μάλτα	48,1	25,1	25,5	9,1	11,1	10,6	-0,5	2,0
Ολλανδία	36,6	30,3	23,2	6,3	9,5	9,3	-0,2	3,2
Ουγγαρία	38,5	31,9	26,2	10,8	14,7	13,3	-1,4	3,9
Πολωνία	26,9	21,6	20	10,4	9,5	13,3	3,8	-0,9
Πορτογαλία	43,7	42,6	33,3	18,1	19,9	23,7	3,8	1,8
Ρουμανία	44,1	42,4	29,9	15,0	15,4	17,6	2,2	0,4
Σλοβακία	61,8	58,2	47,8	14,6	18,5	20,0	1,5	3,9
Σλοβενία	42,9	43	38,8	6,5	15,6	14,2	-1,4	9,1
Σουηδία	17,2	13,7	13,9	23,5	30,0	30,0	0,0	6,5
Φινλανδία	21,8	17,6	15,4	22,5	28,2	23,9	-4,3	5,7

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)			Β' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	9,4	8,5	10,5	8,4	11,7	11,6	-0,1	3,3
Βέλγιο	15,8	14,2	15,3	13,6	15,3	18,9	3,6	1,7
Βουλγαρία	12,7	8,9	14,2	10,7	18,3	15,5	-2,8	7,6
Γαλλία	20,8	19,5	20,2	19,1	21,0	18,2	-2,8	1,9
Γερμανία	6,2	5,8	7,5	5,4	8,1	7,1	-1,0	2,7
Δανία	10,5	10,1	11,6	8,2	10,8	8,7	-2,1	2,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,7	5,6	8,0	5,7	7,2	7,2	0,0	1,5
ΕΕ 27	16,0	15,0	16,8	15,1	17,1	17,4	0,3	2,0
Ελλάδα	39,9	35,2	35,0	33,6	36,0	38,2	2,2	2,4
Εσθονία	11,8	11,1	17,9	14,1	18,4	19,1	0,7	4,3
Ευρωζώνη	16,8	15,6	17,4	15,7	17,5	17,6	0,1	1,8
Ιρλανδία	13,8	12,5	15,3	15,7	16,6	21,1	4,5	0,9
Ισπανία	34,3	32,5	38,3	33,1	39,6	38,4	-1,2	6,5
Ιταλία	32,2	29,2	29,4	28,4	24,7	29,3	4,6	-3,7
Κροατία	23,7	16,6	21,1	9,7	19,8	22,7	2,9	10,1
Κύπρος	20,2	16,6	18,2	14,9	17,8	17,0	-0,8	2,9
Λετονία	12,2	12,4	14,9	15,1	18,2	16,7	-1,5	3,1
Λιθουανία	11,1	11,9	19,6	10,2	21,1	19,4	-1,7	10,9
Λουξεμβούργο	14,2	17,0	23,2	17,5	23,3	16,2	-7,1	5,8
Μάλτα	9,1	9,3	10,7	9,1	11,1	10,6	-0,5	2,0
Ολλανδία	7,2	6,7	9,1	6,3	9,5	9,3	-0,2	3,2
Ουγγαρία	10,2	11,4	12,8	10,8	14,7	13,3	-1,4	3,9
Πολωνία	11,7	9,9	10,8	10,4	9,5	13,3	3,8	-0,9
Πορτογαλία	20,3	18,3	22,6	18,1	19,9	23,7	3,8	1,8
Ρουμανία	16,2	16,8	17,3	15,0	15,4	17,6	2,2	0,4
Σλοβακία	14,9	16,1	19,3	14,6	18,5	20,0	1,5	3,9
Σλοβενία	8,8	8,1	14,2	6,5	15,6	14,2	-1,4	9,1
Σουηδία	17,4	20,1	23,9	23,5	30,0	30,0	0,0	6,5
Φινλανδία	17,0	17,2	21,4	22,5	28,2	23,9	-4,3	5,7

(*) Για τον ακριβή ορισμό του δείκτη δείτε εδώ:

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DTL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=16664385&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=&CboTheme=36940331&IsTer=TERM&IntCurrentPage=4&ter_valid=0

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DTL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=27697382&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=&CboTheme=36940331&IsTer=TERM&IntCurrentPage=44&ter_valid=0